T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE ve SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE RUS EKOLÜ

DOKTORA TEZİ

TEZİ HAZIRLAYAN ÖĞRENCİ İSİM SOYİSMİ
Ayşe DAĞ PESTİL

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Yusuf AVCI

ÇANAKKALE – 2021

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE ve SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE RUS EKOLÜ

DOKTORA TEZİ

TEZİ HAZIRLAYAN ÖĞRENCİ İSİM SOYİSMİ
Ayşe DAĞ PESTİL

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Yusuf AVCI

ÇANAKKALE – 2021

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

tarafından Doç. Dr. yönetiminde hazırlanan ve tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan “” başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri	**İmza**
Doç. Dr. (Danışman)	……
Prof. Dr.	……
Doç. Dr.	…….
Dr. Öğr.Üyesi	
Dr. Öğr. Üyes	

Tez No : ……..
Tez Savunma Tarihi : 31/08/2021

……
İSİM SOYİSMİ
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

TEŞEKKÜR

Dil, sadece kelimelerden ibaret bir yapı değildir. Dil aynı zamanda kimlik ve kültür demektir. İnsanların gelecek kuşaklara aktaracağı dil, bu nedenle çok önemlidir. Kimliğimi ve kültürümü saklayan dilim Türkçeye minnettarım.

Deneyimlerimle şekillenerek ortaya çıkan bu doktora tez araştırmasında, yolumu aydınlatan, kültür coğrafyamın değerli ve önemli bilim insanlarına, çok özel teşekkürlerimi sunmak isterim;

Bilim ve bilgi dünyamda bir kilometre taşı olan bu tezin gerçekleştirilmesinde, ders, araştırma ve danışma süreçlerinde, zengin ve özgün bakış açılarıyla kendisinden çok değerli şeyler öğrendiğim, araştırma süresince aktif, verimli ve detaylı çalışmamı sağlayan, saygı değer danışman hocam Doç.Dr. Yusuf AVCI'ya en derin saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Eğitime, farklı ve yenilikçi yaklaşımlarıyla güç veren, tez süresince düşünce ve araştırma disiplinimi besleyen, zevkle çalışmamı sağlayan, kalbimde ayrı bir yeri olan çok sevdiğim ve saygı duyduğum değerli hocam Doç.Dr. Mehtap ÖZDEN'e çok özel saygı, sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

Meslek yaşamımda, akademiye devam etme kararımda, ayrıca zor koşulları rahatlıkla göğüslememize destek olan insancıl bir geleneğin yaşamasında büyük rolü olan saygı değer hocam Prof. Dr. Dinçay KÖKSAL 'a çok derin saygı ve teşekkürlerimi sunmak isterim.

Tez çalışmam sürecinde çok değerli bir varlığın, küçük kızımın dünyaya gelmesi ve yine çok değerli bir varlığın, babamın aramızdan ayrılması bu süreci özel kılmıştır. Küçük bedenlerindeki kocaman ve sonsuz enerjileriyle bana güç veren, birlikte geçirmemiz gereken zamanları tez süresince onlardan ödünç aldığım, kızlarım Aylin ve Aysu PESTİL'e, eşime, hayatımın her evresinde her koşulda yanımda olan en değerli varlığım aileme; yaşam çizgisiyle örnek aldığım, yaşarken olduğu gibi hala bütün manevi varlığıyla yanımda olan, arkamda duran fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür sevgili babama ve eğitim hayatımın başlangıcına gerçek bir dokunuşu olan sevgili anneme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayşe DAĞ PESTİL

Çanakkale, Ağustos 2021

ÖZET

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE RUS EKOLÜ

Ayşe DAĞ PESTİL
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Doktora Tezi
Danışman: Doç. Dr. Yusuf AVCI
31/08/2021

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Rus Ekolü başlığı altında yaptığımız araştırmanın amacı; Ruslara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan, dil seviyelerine göre hazırlanmış, ders kitabı niteliğindeki materyalleri, Türkçenin öğretimi sürecindeki yaklaşım ve yöntemleri açısından incelemektir. Bu amaçla araştırmanın içeriğine ve hedefine uygun olarak tespit edilmiş dört adet ders kitabı, yaklaşım ve yöntem detaylarını ortaya çıkaracak dış ve iç değerlendirme maddeleri ışığında analiz edilmiş ve çeşitli açılardan değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi ve betimsel analiz deseni kullanılmıştır. İnceleme sonucu elde edilen veriler, tespitler, yapılan değerlendirmeler ve öneriler araştırmanın sonuç ve öneriler bölümünde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Dil Olarak Türkçe, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Rus ekolü, Rus Yazarlı Türkçe Öğretimi Ders Kitapları, Yuri Vılademiroviç Şeka, Andrey Ştanov, Natalya Petrovna Sidorina, Berlitz-Turyetskiy Yazık, Wilhelm Radloff, N.İ. İlminskiy.

ABSTRACT

RUSSIAN ECOLE IN TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE

Ayşe DAĞ PESTİL

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Education Of Turkish Language and Social Science Doctoral Dissertation

Assoc.Prof.Dr. Yusuf AVCI

31/08/2021

The aim of the research, which we call the Russian Ecole In Teaching Turkish As A Foreign Language; is to investigate the textbooks used in teaching Turkish as a foreign language to Russsians, prepared according to their language level, in terms of approaches and methods in the process of teaching Turkish. For this purpose, four textbooks determined in accordance with the characteristics and target of the research were analyzed in the light of external and internal evaluation items that would reveal the details of the method and approach and were evaluated from various perspectives. The evaluations, conclusion and suggestions derived from the analysis done are presented at the end of the research.

Keywords: Foreign Language Education, Teaching Turkish As A Foreign Language, Method and Approach in Teaching Turkish, Turkish Textbooks Written By Russians, Yuri Vilademirovich Sheka, Andrey Vylademirovich Shtanov, Natalya Petrovna Sidorina, Berlitz-Turyetskiy Yazık, Wilhelm Radloff, N.I. Ilminskiy.

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN ii
TEŞEKKÜR iii
ÖZET iv
ABSTRACT v
İÇİNDEKİLER vi
SİMGELER VE KISALTMALAR ix
ŞEKİLLER DİZİNİ xii
ÖN SÖZ xiv

BİRİNCİ BÖLÜM
GİRİŞ

1.1. Problem Durumu 2
1.1.1 Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Kronolojisi 3
1.1.2. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi 9
1.1.3. Rusya Coğrafyasında Türk Dili Şiveleri ve Türkçe 11
1.2. Araştırmanın Amacı 15
1.3. Araştırmanın Önemi 16
1.4. Kapsam ve Sınırlılıklar 17
1.5. Varsayımlar 18
1.6. Kavram ve Terimler 20

İKİNCİ BÖLÜM
KURAMSAL TEMELLER

2.1. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Tarihi 21
2.1.1. Türkler ve Ruslar 25
2.2. Yabancı Dil Olarak Türkiye Türkçesinin Ruslara Öğretimi 27
2.2.1. Rusya'da Türkçe 34

2.2.2. Rusya Federasyonu'nda Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Faaliyetleri 47
2.2.3. Rusya'daki Arşiv ve Kütüphanelerde Türkçe 48
2.2.4. Süreli Yayınlarda Türkoloji 50
2.3. Ders Kitabı İnceleme Ölçütleri 55
2.3.1. Dil Öğretimi ve Ders Materyali 55
2.3.2. Dil Dersi Kitaplarında İdeoloji: Dil ve Kültür Politikaları 57
2.4. Yabancı Dil Öğretiminde Yaklaşım, Yöntem, Teknik ve İzlence 59
2.4.1.Yabancı Dil Öğretiminde Yaklaşım 61
2.4.2. Yabancı Dil Öğretiminde Geleneksel Yaklaşımlar 66
2.4.3. Yabancı Dil Öğretiminde Davranışçı Yaklaşımlar 68
2.4.4. Yabancı Dil Öğretiminde Bilişsel Yaklaşımlar 68
2.4.5. Yabancı Dil Öğretiminde Yapılandırıcı Yaklaşım 70
2.4.6. Yabancı Dil Öğretiminde Yöntemler 72
2.4.7. Dil Öğretiminde İzlence 75

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

3.1. Araştırma Deseni 77
3.2. Verilerin Toplanması ve Veri Toplama Araçları 77
3.3. Verilerin Elde Edilmesi ve Veri Analizi 80
3.3.1. Doküman İçeriği Veri Analizi Kontrol Listesi 81

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1.Dış Değerlendirme 85
4.1.1.Kitap Künyesi 85
4.1.2.Genel Bilgi ve Yazar Hakkında 88
4.1.3. Ön söz - Son söz 94
4.1.4.İçerik, İçindekiler Listesi 101
4.1.5. Hedef kitle, Amaç, Seviye, Fiziksel Yapı 117

4.1.6.İç Dizayn (yazım stili, görsel, tablo, grafik) 120
4.2. İç Değerlendirme 123
4.2.1. Konu İşleniş Şekli (Ünite Temelli) 131
4.2.2.Etkinlik-Alıştırma 142
4.2.3. Dil Bilgisi Öğretimi 146
4.2.4. Beceri Odaklı Çalışmalar 181
4.2.5. Kültür İçeriği 223
4.3. Yazarın Genel Olarak Türk Dili ve Kültürüne Yaklaşım Tarzı: 234

BEŞİNCİ BÖLÜM
SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç 237
5.2. Öneriler 244
KAYNAKÇA 246
ÖZGEÇMİŞ 254

SİMGELER VE KISALTMALAR

A.V. Ştanov	Andrey Vılademiroviç Ştanov
Berlitz -TYBK	Berlitz Turyetski Yazık Bazavıy Kurs
BUT	Bağımsız Devletler Topluluğu
IKTY	Intensivnıy Kurs Turyetskava Yazıka
ISAA	Institut Stran Azii i Afriki (Asya ve Afrika Ülkeleri Enstitüsü)
MGIMO	Moskva Gosuderstvennıy Universitet Imenno M.Lomonosova
M.S.	Milattan Sonra
M.Ö.	Milattan Önce
N.I. İlminskiy	Nikolay İvanoviç İlminskiy
N.P. Sidorina	Natalya Petrovna Sidorina
TBR	Turyetski Bez Repetitora
TYUÇÇ	Turyetski Yazık Uçebnik Vı Çıtiriyoh Çastiyah
V.V.Radlov	Vasiliy Vasilyeviç Radlov
Y.V. Şeka	Yuri Vılademiroviç Şeka
W.Radloff	Wilhelm Radloff

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1:Anthony Dil Öğretim Modeli 64

Tablo 2. Richards ve Rodgers'ın Dil Öğretim Modeli 65

Tablo 3. Ders Kitabı IKTY İçindekiler Listesi 103

Tablo 4. Ders Kitabı TYUÇÇ İçindekiler Listesi 106

Tablo 5. Ders Kitabı TBR İçindekiler Listesi 110

Tablo 6. Ders Kitabı Berlitz-TYBK İçindekiler Listesi 116

Tablo 7.Kitaplarda Kullanılan Görsel Metin, Tablo ve Grafik 123

Tablo 8.IKYT Ünite Temelinde Genel Konu İşleniş Yaklaşımı 133

Tablo 9.TYUÇÇ Ünite Temelinde Konu İşleniş Yaklaşımı 135

Tablo 10.Ünite Temelinde Konu İşleniş Yöntemi 137

Tablo 11.Berlitz-TYBK Ünite Temelinde Konu İşleniş Yöntemi 141

Tablo12a.Durum Ekleri Türk Dilleri Karşılaştırmalı Tablosu: Azerbaycan, Türkmen, Kazak, Tatar Dilleri (Шека, 1996, s.35) 153

Tablo12b.Durum Ekleri Türk Dilleri Karşılaştırmalı Tablosu: Azerbaycan, Türkmen, Kazak, Tatar Dilleri (Çevirisi) 154

Tablo 13a.Türkçede Durum Ekleri (Шека, 1996, s.37) 155

Tablo13b.Türkçede Durum Ekleri (Çevirisi) 155

Tablo14a.Türkçe Kelime Yapısının Özet İncelemesi (Шека, 1996, s.214) 156

Tablo 14b.Türkçe Kelime Yapısının Özet İncelemesi 157

Tablo15a.Şahıs Ekleri 1. Grup (1. ve 2. teklik ve çokluk şahıs) Türk Dilleri Karşılaştırmalı Tablosu (Шека, 1996, s.55) 157

Tablo15b.Şahıs Ekleri 1. Grup (1. ve 2. teklik ve çokluk şahıs) Türk Dilleri Karşılaştırmalı Tablosu Çevirisi 158

Tablo 16a.Türkçede Yer Bildiren Zamirler (Штанов , 2010, s. 143) 161

Tablo 16b.Türkçede Yer Bildiren Zamirler; çevirisi 162

Tablo 17a.Kelime başında ve ortasında [g] sesinde damaksıllaşma (Штанов , 2010, s. 327) 163
Tablo 17b.Kelime başında ve ortasında [g] sesinde damaksıllaşma (Çevirisi) 163
Tablo18a. 164
Tablo18b.İlgi Ekleri Tablosu Çevirisi 165
Tablo19a.Türkçede Durum ekleri (Сидорина, 2009, s. 61) 169
Tablo19b.Türkçede Durum Ekleri Çevirisi 170
Tablo20a.Basit Çekimli Kipler (Сидорина, 2009, s. 104) 171
Tablo20b.Basit Çekimli Kipler (Çevirisi) 172
Tablo21a.Birileşik Çekimli Kipler (Сидорина, 2009, s.150) 173
Tablo21b.Birileşik Çekimli Kipler (Çevirisi) 174
Tablo 22a. Türkçe Birleşik Çekimlerin Rivayeti (Сидорина, 2009, s.191) 175
Tablo22b .Türkçede Birleşik Çekimlerin Rivayeti (Çevirisi) 176
Tablo 23.Kitaplarda Kullanılan Görsel Metin Sayısı 223

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. IKTY Ünite Genel Konu İşleniş Yaklaşım-Tümdengelim..... 133

Şekil 2: TYUÇÇ Ünite Temelli Konu İşleniş Yöntemi Tümevarım 136

Şekil 3. TBR Ünite Genel Konu İşleniş Yöntemi – Tümevarım..... 137

Şekil 4. Berlitz-TYBK Ünite Genel Konu İşleniş Yaklaşımı -Tümdengelim..... 141

RESİMLER DİZİNİ

Resim 1.Ders Kitabı Intensivnıy Kurs Turyetskava Yazıka 85

Resim 2. Ders Kitabı Turyetskiy Yazık: Uçebnik Vı Çıtıriyoh Çastıyah. 86

Resim 3. Ders Kitabı Türkçe Turyetskiy Bez Repetitora 86

Resim 4.Ders Kitabı Berlitz- Turyetskiy Yazık -Bazavıy Kurs 87

Resim 5. Yuri Vıladeмiroviç ŞEKA - Юрий Владимирович ШЕКА (1946-2013) 88

Resim 6. Andrey Vıladeмiroviç ŞTANOV - 1972-… Андрей Владимирович ШТАНОВ

Resim 7. Berlitz- TYBK (Berlitz, 2005, s. 95) 210

Resim 8. Berlitz-TYBK (Berlitz, 2005, s. 71) 210

Resim 9. Berlitz-TYBK (Berlitz, 2005, s. 65) 211

Resim 10. Berlitz-TYBK (Berlitz, 2005, s. 59) 211

Resim 11. Berlitz-TYBK (Berlitz, 2005, s. 51) 212

Resim 12. Berlitz-TYBK (Berlitz, 2005, s. 37) 212

Resim 13. Kültür içerikli Görseller (Штанов, 2010, s.11,12,33,49,50) 225

Resim 14. Kültür içerikli görseller (Berlitz-TYBK, 2005, s.7) 226

ÖN SÖZ

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenmek; son yıllarda olduğu gibi 17-18. yüzyılda da Avrupa'da ve zaman zaman farklı coğrafyalarda büyük ilgi görmüş, öğrenilmesi moda haline gelecek kadar sevilmiş, öğrenilmiş ve öğretilmiştir. Kaynaklara göre 1700 lü yılların ortalarında örneğin Batı Avrupa ülkelerinde tercüman olmak için Türkçe öğrenmek bir moda haline gelmiştir.

Wilhelm Radloff, 1866 yılında yayımladığı ilk eserinin ön sözünde Türkçe için şu ifadelere yer verir; "Yeryüzündeki hiçbir dil ailesi Türkçe kadar geniş sahalara yayılmış değildir. Afrika 'nın kuzeydoğu bölgesinden Türkiye'ye ve Rusya'nın güneydoğusundan Sibirya'nın güneyine ve Gobi Çölü'nün içlerine kadar Türkçe konuşan kavimler yaşamaktadır" (Radloff, 1866). Türkçenin dil ve kültür coğrafyası Radloff'un da ifade ettiği gibi çok geniş ve engindir.

Türk milletinin dil bilincini en yüksek seviyelerde yaşadığı ve yaşattığı bir dönem de Atatürk dönemidir "Türkçe, temeli yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti'nin dilidir. Türk milletinin dili Türkçe'dir. Türk dili dünyada en güzel, en zengin olanıdır. Türk dili, Türk milleti için kutsal bir hazinedir. Çünkü Türk milleti geçirdiği nihayetsiz felaketler içinde ahlakını, ananelerini, hatıralarını, menfaatlerini kısacası bugün kendi milliyetini yapan her şeyin, dili sayesinde muhafaza olduğunu görüyor" (1929), "Milli şuurun ayakta kalabilmesi ve uyanık bulunması için dil ve tarih uğrunda çalışmaya mecburuz "(1933), "Türk dili Türk milletinin kalbidir, zihnidir. Ülkesinin yüksek istikbalini korumasını bilen Türk milleti, dilini de yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarmalıdır" (1930) diyen Atatürk bu konuda izlenmesi gereken mutlak çizgiyi göstermiştir.

Bir başka konuşmasında Atatürk yine; "Türk demek dil demektir. Milliyetin çok belirgin niteliklerinden biri dildir. Türk milletindenim diyen insan, her şeyden önce ve mutlaka Türkçe konuşmalıdır. Türk dili, Türk milleti için kutsal bir hazinedir*"* ifadeleriyle Türk dünyasına da işaret ediyor ve Türk dünyası ile bir kültür birliği meydana getirmek

istiediğini ifade ediyordu. Bu sebeple Türkiye dışında kalmış Türkler için; ”İlkin kültür meseleleriyle ilgilenmelidir. Nitekim biz Türklük davasını böyle müspet ölçüde ele almış bulunuyoruz. Büyük Türk tarihinde, Türk dilinin kaynaklarına, zengin lehçelerine, eski Türk eserlerine önem veriyoruz. Baykal gölü ötesindeki Yakut Türkleri'nin dil ve kültürlerini bile ihmal etmiyoruz…” diyerek Türk dünyasındaki dil ve tarih birliği çalışmalarına ne kadar önem verdiğini de gösterir. Ayrıca Atatürk, 1933 yılında, Sovyetler idaresinde kardeşlerimiz olduğunu, bir dağılmanın olacağını, buna hazırlanmamız gerektiği, bunun için köprüleri sağlam tutmamız gerektiğini söylemiş, kültürün, dilin, tarihin birer köprü olduğunu işaret etmiştir.

Rusya coğrafyasında Türkçe çalışmalarının geçmişi Rus-Osmanlı ilişkileri çerçevesinde 1700'lü yıllarda Çar I. Petro zamanında başlamıştır. Türkoloji öncelikle Çarlık dönemi Rusya'sında bir devlet politikası haline gelmiştir, dilbilim ve diğer sosyal ve teknik bilimlerden yararlanmışlardır, dünyadaki bütün Türk halklarının dil, edebiyat, tarih gibi alanlarına dair araştırma ve yayınlar yapmışlar ve diğer ülkelerdeki Türkoloji çalışmalarını yakından takip etmişlerdir (Kutalmış, 2013).

Rus Olmayan Milletlerin Eğitimi ile ilgili 37 maddelik “31 Mart Kuralları” Rusya Eğitim Bakanlığı tarafından 1906'da yayımlanır. Rus olmayan milletlerin kendi dillerini Rus harfleriyle yazmaları mecburiyeti İlminskiy tarafından bu dönemde öne sürülür. 1906'da ise Rusya Müslümanları için ortak bir eğitim sistemi uygulanması kararı alınır.

Siyasi olarak Ruslar, Sovyetlerin kurulmasıyla, 1922 yılından itibaren Türkistan coğrafyasında ana akım kültür olarak varlığını sürdürmüş ve Türk Cumhuriyetlerini özerk statüde 1922-1991 yılları arasında yönetiminde tutmuştur.

Rus Türkolojisi genel olarak üç bölüm halinde incelenir. Birinci dönem çarlık Ruyasından 1917 tarihine kadar olan dönem, ikinci dönem 1917-1991 arası Sovyetler birliği dönemi ve üçüncü dönem 1991 den sonraki dönemdir. Bizim bu araştırmamıza konu olan

ders kitabı niteliğindeki eserler, üçüncü dönem Rus Türkolojisi olarak bilinen 1991'den sonraki bu döneme aittir.

BİRİNCİ BÖLÜM
GİRİŞ

Dil, bir milletin kültür değerlerinin en başında yer alır, kültürün taşıyıcısıdır ve aynasıdır. Dil canlı bir varlıktır; değişir, gelişir, yaşar, öğrenilir ve öğretilir. Hiçbir millet dilinin öğretilmesini kendi akışına bırakamaz, bırakmamalıdır (Esen, 2011). Bu konuda Avcı (2012) görüşlerini şöyle dile getirir;

> …dil aynı millete mensup kişilere kültür aktarımında bulunduğu gibi, farklı milletlere mensup insanlara da o kültürü tanıtır, öğretir ve benimsetir. Dilin bu özelliğinden dolayı devletler ana dillerinde politikalar oluşturur ve bunları gerçekleştirmek için yöntem ve yaklaşımlar geliştirir (Avcı , 2012, s. 6).

Dil üzerinde yapılan arkeolojik araştırmalar yazılı kaynaklar bulmak yoluyla belgelenmektedir. Dil, içinde kendisini oluşturan tüm unsurlarıyla birlikte kültürü taşıyan, gelecek nesillere devretmek üzere miras aldığımız bir değer, canlı bir varlıktır. Muharrem Ergin dil için: "dil, insanlar arasındaki iletişimi sağlayan tabiî bir vasıta; kendi kanunları içinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlık; milleti birleştiren, koruyan ve onun ortak malı olan sosyal bir müessese; seslerden örülmüş muazzam yapı; temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar ve sözleşmeler sistemidir" (Ergin, 2002, s. 1) diyerek dil tanımına ayrıntılı bir açıklama getirir. Doğan Aksan dil tanımında; "dil, düşünce, duygu ve isteklerin bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü gelişmiş bir dizgedir" (Aksan, 1998, s. 55) difadesini kullanır. Alman filozof Humbolt (1767-1805) bir ulusun gerçek yurdu onun dilidir derken Fransız edebiyatçı ve yazar Albert Camus (1913-1960) ise dil ve yurt kavramını birleştirerek dilin ve kendi anadilinin önemini: benim iki vatanım var biri Fransa diğeri Fransızcadır. Fransayı koruyup kollamak için Fransızcanın sınırlarında nöbetteyim!... sözüyle güçlü bir şekilde dile getirir. Temizyürek (2020) dil tanımı için; dil bir milletin haritasıdır, yaşadığı coğrafya da varlık sebebidir, bir misyondur, dil bir hazinedir ifadelerini kullanır .

Türk dili köklü bir dildir. Türk dilinin tarihi dönemleri ve kendi içinde kollara ayrılması Ana Türkçe dönemi, Eski Türkçe dönemi ve Orta Türkçe dönemi şeklinde sınıflandırılmış dolayısıyla uzun bir süreci ifade eder. Korkmaz (2019), Türk dilinin yaşı ile ilgili en az M.Ö 3000 -2000 yıllarına dayanan bir döneme işaret edildiğini, Ana Türkçe döneminin esas itibariyle Hunlar ve Hun tarihi ile ilgili bir dönem olduğunu, Eski Türkçe ve Orta Türkçe dönemleriyle birlikte günümüze kadar geniş bir coğrafyada dallanıp budaklandığını, Türkçenin, Anadolu'ya ulaşmış kolu olan Oğuz Türkçesinin ise bu süreçte değişip gelişerek Türkiye Türkçesini oluşturduğunu ifade eder. Türkçe yüzyıllar boyunca onu konuşan toplumun tüm özelliklerini içinde barındırmış ve yansıtmıştır. Avcı'nın (2012) deyimiyle Türkçe, bir yaşama şeklidir.

1.1. Problem Durumu

Bir milletin en önemli kültür değerlerinden biri dildir. Korkmaz (1974) dil için bir ulusun duygu ve düşünce tarzı, tarihi ve toplum hayatı ile birlikte yürüdüğünden, ulusların bir damgası ayrılmaz bir parçasıdır. Aynı zamanda o ulusun sosyal yapısının ve ruhunun gerçek bir aynasıdır açıklamasını yapar. Hiçbir millet dilinin öğretilmesini rastlantılara bırakamaz (Esen, 2011). Ancak dil öğretiminde kazanılması gereken becerilerin ve ifade gücünün geliştirilmesi için uygun yöntem ve tekniğin seçilmesi çok önemlidir. Türkçe köklü bir uygarlık dilidir ve Türk ulusunun gücünü simgelemektedir.

Türkçenin bir bilim dalı olarak incelenmesi ve öğretilmesi ile ilgili çalışmalar sadece Türkler tarafından değil aynı zamanda yabancı Türkologlar tarafından da yürütülmüştür. Türkçe dil bilgisi kitapları yazan yabancılar Türkçeye kendi bakış açılarından yaklaşmışlardır. Tahir Nejat Gencan'ın 1966 yılında ilk baskısı yapılan Dilbilgisi eserinin ön sözünde Türkçe hakkında derleyip yazanların o güne değin Arap dilinin etkisinden kurtulamadıklarını, 1908 den itibaren ise Hüseyin Cahit'le Fransız etkisinin baş gösterdiğini, batılı Türkçecilerin de kendi dillerinin etkilerinden kurtulamadıklarını söyler. Türk dil kurumu yayınlarından çıkan eserde Gencan, eserini tek bir ilkeye; Türk dil bilgisini hiçbir

etkiye kapılmadan Türkçenin öz benliğinden çıkarmak ilkesine bağlı kalarak yazdığını söyler (Gencan, 1979).

1.1.1 Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Kronolojisi

Yabancılara Türkçe öğretimi son yıllardaki çalışmalarda sıkça vurgulandığı gibi son zamanlarda popüler olmuş değildir. Bu dili konuşan Türklerin günümüze kadar var olan tarihi ile aynı dönemleri yaşamış Türkçe, 17. yüzyılda Avrupa'da olduğu gibi zaman zaman başka coğrafyalarda da öğrenilmesi moda haline gelecek kadar rağbet görmüş ve Türklerin iletişime girdiği tüm toplumlarda çeşitli amaçlarla öğrenilmiş ve öğretilmiştir.

MS. 5. Yüzyıl : Çin, Hun ve Hint dilleri için, bu milletlerin komşuluk askeri, siyasi, dini, ticari ilişkileri gibi nedenlerle birbirlerinin dilini öğrenmiş olduğunu kanıtlayan çeşitli yazılı metinler ve yazılı kaynaklar sunmuştur. MS. 5. yüzyılda Mukan ve Tatpar Kağan döneminde, Kağan'ın "Nirvanasutra" adlı eseri Türkçeye tercüme ettiği, Köl Tigin ve Bilge Kağan Yazıtları'nın bir yüzünün Çince yazıldığı gibi diller ve kültürlerarası çalışmalar ve kelime alışverişlerinin gerçekleştiği dönemdir.

MS. 8. Yüzyıl : Orhun Yazıtları, Bengü Taşlar olarakta bilinen bu yazıtlar Türk tarihinin en önemli ve en değerli eserleridir. 750 li yıllarda dikildiği tahmin edilmektedir. 1800 lerin son çeyreğinde Danimarkalı dilbilimci Villhem Tomsen tarafından tam doğru olarak çözülmüştür.

11. Yüzyıl: Kaşgarlı Mahmud tarafından Arapların Türkçeyi öğrenmesi amacıyla 1072-1074 yılları arasında "Türkçe Şiveleri Sözlüğü – Divan'ı Lügati't Türk" adlı sekiz kitaptan oluşan eserin yazıldığı dönemdir. Her bir kitap fiiller ve isimler olarak iki bölüme ve bu bölümlerde kendi içinde alt bölümlere ayrılarak eserde sistemli bir çalışma ortaya konmuştur.

13. ve 14. Yüzyıl : Belge niteliğinde Avrupa'da karşılaşılan ilk yazılı eser 1200-1300 lü yıllarda İtalyan tüccarlar ve Alman rahipler tarafından yazıldığı anlaşılan "Codex Cumanicus" Kuman Kitabı adlı eserdir.

Araplarla Türklerin tarih sürecinde karşılaşmaları, aralarında gelişen olay ve olguların yol açtığı iletişim ihtiyaçları gereği Araplara Türkçe öğretmek üzere yazılan diğer bir eser ise Memlükler döneminde, 13. yüzyılda yazarı ve yazıldığı yeri tam olarak bilinmeyen ve bugün orjinali Floransa'daki Medicea Bibliotheca Laurenziana kütüphanesinde bulunan Türk Dilinin Parlayan İncisi anlamına gelen Ed-Dürretü'l-Mudiyyefi'l-Lügati't Türkiyye adlı sözlüktür. Memlükler döneminde yazılmış bir diğer eser Türklerin Dilini Anlama Kitabı anlamına gelen Kitabü'l-İdrak li-Lisani'l-Etrak adlı Esirü'd-din, Ebu Hayyan tarafından 14. yüzyılda kaleme alınmıştır.

15.Yüzyıl : Ali Şir Nevai – Türkçenin Farsçadan üstün bir dil olduğunu eserleriyle ortaya koymaya ve Türk Dil birliğini sağlamaya çalışmıştır. Orta Asya Türk Edebiyatının temsilcisi olarak kabul edilir. Kaşgarlı Mahmud'un Divan-ı Lugat-it Türk eserinden sonra Türk dilini korumak için Muhakemetü'l Lugateyn eserini yazmıştır. Bu eser Türk dünyası için ikinci en önemli eser niteliğindedir.

16. Yüzyıl : Avusturya Viyana'da doğu dilleri eğitimi veren Jeunes de Langues' in hizmete girdiği ve bu kuruluşun 18. yüzyılda Orientalische Akademie zu Wien'in kurulmasına giden yolu açtığı bildirilmektedir.

17. Yüzyıl : Fransa 1669'da desteğini krallıktan alan Jeunes de Langues – Dil Oğlanları adında bir kuruluş hizmete sokmuş ve bu hareket Avrupa'daki diğer ülkeler tarafından örnek alınmıştır. Fransa 1600 lerde hizmete soktuğu bu kuruluşta yetişen öğrencileri İstanbul'a göndererek Türkçeyi yerinde öğrenme gibi bir yöntem uygulamış, bu proje ile ihtisas yapan tercüman ve şarkiyatçılar ise daha sonraları Paris'te kurulan Ecole Nationale des Langues Orientales Vivantes'in yapılanmasında temel görevi üstlenmiştir.

18. Yüzyıl : Kaynaklara göre 1700 lü yılların ortalarında Batı Avrupa ülkelerinde tercüman olmak için Türkçe öğrenmek bir moda haline gelmiş. İlk Türkoloji kürsüsü 1795'te Paris'te kurulmuştur. Bunu Şarkiyat ve Türkoloji ile ilgili enstitüler takip etmiştir. Napoli'de (1745), Venedik'te (1755) Jeunes de Langues örnek alınarak şark dilleri eğitimi veren kuruluşlar açıldığı Fransa ve Venedik örneğinden hareketle Polonya ve Rusya'nın da gençleri İstanbul'a Türkçe öğrenmeye gönderdiği ve yine aynı dönemde Petersburg'da şark dilleri eğitiminin başladığı bilinmektedir.

Osmanlı-Rus savaşı (1768-1774) ve Osmanlı İmparatorluğu'nun İstanbul'da Türkçe öğrenmeye gelen Rus tercümanları ülkeden göndermesine yol açar.

Rusya coğrafyasında Türkçe çalışmalarının geçmişi Rus-Osmanlı ilişkileri çerçevesinde 1700'lü yıllarda Çar I. Petro zamanında başlamıştır. Türkoloji öncelikle Çarlık dönemi Rusyası' nda bir devlet politikası haline gelmiştir, dilbilim ve diğer sosyal ve teknik bilimlerden yararlanmışlardır, dünyadaki bütün Türk halklarının dil, edebiyat, tarih gibi alanlarına dair araştırma ve yayınlar yapmışlar ve diğer ülkelerdeki Türkoloji çalışmalarını yakından takip etmişlerdir (Kutalmış, 2013).

1917 yılına kadar sürecek olan birinci dönem Rus Türkolojisi'nde, 1724-1725 tarihlerinde Bilimler Akademisinin kuruluşundan sonra, genel anlamda oryantal çalışmalar, uzmanlık alanı olarak ta Türkoloji çalışmaları büyük bir artış gösterir. Çar I. Petro'nun çağdaş reformları Türki Dilleri ve Türk Kültürünü araştırmak ve karşılıklı olarak Türkçe ve Rusça dillerini öğrenmek üzerine oluşturulur.

Rusya'da yayımlanmış ilk Türkiye Türkçesi grameri Fransız misyoner Holdermann'ın 1730'da İstanbul'da basılmış olan gramerinin çevirisidir.

19. Yüzyıl : Moskova'da 1814, Paris'te 1821 Türkoloji merkezleri kurulur, merkezlerin başlıca amacı Türkçenin öğretilmesidir.

Türkçe öğretimi alanında ilk ders kitabı 1822 yılında Saint Petersburg Üniversitesi Türk Dili Profesörü Osip İvanoviç Şenkovskiy tarafından kaleme alınır.

Rusya'da Türkçe konusunda yazılmış ilk eser ise, Türk Tatar Dilinin Genel Grameri'dir, Grammatika Turyetsko-Tatrskova Yazıka (Kazem-Bek, 1839), ve M.A.Kazem-Bek tarafından 1839 yılında Kazan' da yazılmıştır.

1860 lı yıllar ise Rus Türkolojisi ne yeni bir ekol kazandıracak olan Alman asıllı Rus Türkolog Wilhelm Radloff'un (Vasiliy Vasilyeviç Radlov) çalışmalarına başladığı dönemdir.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) Osmanlı İmparatorluğu ve Rus Çarlığı arasında gerçekleşmiş, Osmanlı'nın mağlup olmasıyla Balkanlar üzerindeki hakimiyetini kaybetmesine sebep olmuştur. Tuna ve Kafkasya olarak iki büyük cephede cereyan etmiştir.

19. ve 20. yüzyıllarda Rusya'da Türkoloji çalışmaları dalında Osip İvanoviç Şenkovskiy (1800-1859), Aleksandır Nikolayeviç Samoyloviç (1880-1938), Vasiliy Vasilyeviç Radlov /Wilhelm Radloff (1837-1918), Nikolay Ivanoviç İlminskiy (1822-1891), Vilademir Aleksandroviç Gordlevskiy (1876-1956), Andrey Nikolayeviç Kononov (1906-1986), Nikolay Konstantinoviç Dimitriyev (1898-1954), Nikolay Aleksandroviç Başkakov (1905-1995), Dimitriy Mihayloviç Nasilov (1935-2017) ve daha birçok değerli bilim insanları yetişmiş ve bu şahsiyetler Türk dili tarihi, kültürü, edebiyatı ve öğretimi alanında eserler yazmışlardır. Avrasya Türkologları adlı çalışmada Kolesnikov ve Kamalov 6 ciltten oluşan sözlüğün birinci cildinin 2 kitap halinde sunulduğunu ve bu iki kitabın sadece Rusya Türkologlarını konu edindiğine dikkat çeker (Kolesnikov ve Kamalov, 2012).

20. Yüzyıl : Londra'da 1906 Türkoloji merkezi kurulur, merkezin başlıca amacı Türkçenin öğretilmesidir.

1906' da Rus Olmayan Milletlerin Eğitimi' ile ilgili 37 maddelik 31 Mart Kuralları Rusya Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanır. Rus olmayan milletlerin kendi dillerini Rus harfleriyle yazmaları mecburiyeti İlminskiy tarafından bu dönemde öne sürülür. 1906 da yapılan III. Kurultayda ise Türkleri birleştirici edebi Türkçe (Türkiye Türkçesi) okutulup öğretilmesi ve Rusya Müslümanları için ortak bir eğitim sistemi uygulanması kararı alınır

Türkoloji, 1917-1967 döneminde, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği yönetiminde yapılan çalışmalarla şekillenir. Büyük Ekim Sosyalist Devrimi, Sovyet Türkolojisi' nde birçok sorunu çözmekle görevlendirilir. Sovyetlere bağlı Şark topraklarında Lenin siyaseti Doğu Dilleri ve Kültürleri çalışmalarını ve Türkoloji' nin gelişmesini de doğrudan etkilemiştir (Kononov, 2009, s. 281).

1925 yılında Sovyet Bilimler Akademisi'nin Orta Asya'ya yaptığı ilmi seyahatte Fıtrat, Kutadgu Bilig'in Fergana nüshasını bulur (Avcı, 1995).

Siyasi olarak Ruslar, Sovyetlerin kurulmasıyla, 1922 yılından itibaren Türkistan coğrafyasında ana akım kültür olarak varlığını sürdürmüş ve Türk Cumhuriyetlerini özerk statüde 1922-1991 yılları arasında yönetiminde tutmuştur.

Batılı anlamda ilk eser olarak kabul edilen, Fransızlara Türkçe öğretiminin dönüm noktalarından biri olarak görülen ve daha sonraki çalışmalar için klasik bir kaynak halini alan Grammaire De Langue Turque - Türkçenin Dil Bilgisi adlı eser Fransız Jean Denny tarafından 1920 yılında yazılmıştır (Deny, 2012).

1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti devleti kurulmuş ve temeli yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi dilinin Türkçe olduğu Atatürk tarafından ilan edilmiş ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda değiştirilemez kanun olarak yasalaşmıştır.

Günümüze kadar dil üzerine yapılan çalışmalar sürecinde, Türkçe öğretiminde kazanılması gereken becerilerin ve ifade gücünün geliştirilmesi için uygun yaklaşım, yöntem ve tekniğin seçilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Dil öğrenme hedef kitle durumu özelliklerine dayanarak, anadili, yabancı dil, ikinci dil, ikinci yabancı dil vb. gibi alt kollara ayrılarak incelemelere tabi tutulmuştur. Bu araştırmada anadilimiz olan Türkçenin, Türkiye Türkçesi şivesinin, yabancı dil olarak Rusya'da öğretimi hakkında ders materyalleri üzerinde yaklaşım ve yöntem inceleme ve araştırması yapılmıştır.

Yabancı bir dil öğrenme isteği ve ihtiyacı çeşitli nedenlerle ortaya çıkmış ve insanların kendilerini bu alanda eğitmeleri, ilerletmeleri için güdüleyici olmuştur. Dil öğretiminde temel kaynak olarak hazırlanan kitaplar ilk aşamada dilin yapısını anlatan ve öğreten özellikte dil bilgisi kitapları olarak ortaya çıkmış ilerleyen süreçte dil öğrenimi ve öğretimi alanındaki gelişmelerle ders kitapları öğretim yöntem ve yaklaşımlarında derinlik kazanmıştır. Saraç'ın (2018) aktardığına göre Türkçe dil bilgisi konusunda yazılmış kitaplar incelendiğinde Türklerin 11.yüzyıldan 18.yüzyıla kadar bir kitap, 19. yüzyılda 6 kitap, 20. yüzyılda 149 kitap olmak üzere toplamda 156 kitap yazdıkları bu durum yabancı Türkologlar açısından incelendiğinde ise 17. yüzyılda 11 kitap, 18. yüzyılda 11 kitap 19. yüzyılda 34 kitap ve 20. yüzyılda da 172 kitap olmak üzere toplam 228 kitap yazmış olduklarının görüldüğünü belirtmiştir. Bu eserlerin arka planındaki güdüleyici sebeplerin ve eserleri yazma sürecinde yaklaşımlarının neler olduğuna bakmak gerekir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi kuramsal çerçevede; yabancı dil öğretimi yaklaşımları (İşlevsel dil öğretimi yaklaşımı, eylem görev odaklı dil öğretimi yaklaşımı, geleneksel yaklaşımlar) açısından incelenmiş, Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi (MEB, 2013) metni ile karşılaştırmalar yapılarak da Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde kullanılan çeşitli ders kitaplarının incelenmesi dil eğitiminin temel kavramları; okuma, dinleme, yazma, konuşma eğitimiyle ilgili kavramlar; metin bilgisi, kelime hazinesi ve dil bilgisi ile ilgili kavramlar bu araştırmaya konu olmuştur.

Türkçenin bir bilim dalı olarak incelenmesi ve öğretilmesi ile ilgili çalışmalar yabancı Türkologlar tarafından da yürütülmüştür. Hem Türk hem de yabancı yazarların çalışmalarının Türkoloji zeminine önemli katkılar sağladığı yadsınamaz. Çalışmamızda Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde Rus yazarların ortaya koyduğu ders kitabı niteliğindeki eserler incelenecektir. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi, verilere ulaşmada ve verilerin incelenmesinde doküman analizi ve betimsel analiz modelleri kullanılacaktır.

Rusların günümüzde dünya üzerinde büyük bir coğrafyaya hakim olmaları ve bu coğrafyada takip ettikleri dil ve kültür politikalarından kendi dillerini farklı ülkelerdeki insanlara tanıtma ve öğretme konusundaki tecrübelerini göz ardı etmeden, kendi dilleri dışındaki bir dili öğretmek için yazdıkları kitapların yaklaşım, yöntem, kültür ve dil politikaları açısından incelenmesinin ve kitaplarda hangi konuların, nasıl ele alındığının araştırılmasının önemli olduğunu düşünmekteyiz. İleride yazılacak kaynaklar, yaklaşım ve yöntem sentezli materyal geliştirme konusunda da olumlu bir katkı sağlayacağını düşünmekteyiz. Bu nedenle Rus yazarların kaleme aldığı eserler çalışmamızın örneklemini oluşturacaktır.

1.1.2. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi

Türk dilinin öğrenimi ve genel anlamda Türkoloji araştırmaları uzun yıllar yabancı bilim adamlarının da ilgisini çekmiştir. Belge niteliğinde Avrupa'da ilk karşılaşılan yazılı eser 13 -14. yüzyıllarda İtalyan tüccarlar ve Alman rahipler tarafından yazıldığı anlaşılan 'Codex Cumanicus' – Kuman Kitabı - adlı eserdir. İlk Türkoloji kürsüsü 1795'te Paris'te kurulmuştur. Bunu Şarkiyat ve Türkoloji ile ilgili enstitüler takip etmiştir. Moskova'da 1814, Paris'te 1821, Londra'da 1906 vb. Türkoloji merkezleri kurulmuş ve merkezlerin başlıca amacı Türkçenin öğretilmesi olmuştur. Osmanlı Devleti'nin askeri başarılarıyla gelen siyasi gücü, hükmedilen toprakların ve ülke coğrafyasının fiziki açıdan genişlemesi, kültür coğrafyasının da genişleyip yayılmasına yol açmıştır. Lesiczka' nın (2016) belirttiğine göre Avrupa'da öncelikli olarak saraylarda başlayan, çeşitli tarikat ve eğitim kurumlarını da kapsayan Türkçe bilen tercümanlar yetiştirme konusu, Osmanlı Devletinin askeri, siyasi ve

kültürel nüfuzunun artmasın sonucu olarak ortaya çıkan önemli bir konudur. Türkçeyi özellikle resmi düzeyde daha iyi bilen saray tercümanları yetiştirmek için İstanbul'da Avusturya, Fransa, İngiltere, Rusya gibi devletler genellikle elçiliklerine bağlı olarak Şark okulları kurmuşlardır (Lesiczka, 2016).

Kaynaklara göre 18. yüzyılda, (1700lerin ortaları) Batı Avrupa ülkelerinde tercüman olmak için Türkçe öğrenmek bir moda haline gelmiş, 17. yüzyılda şark dillerine karşı merak ve öğrenmenin merkezi Venedik olmasına rağmen bu konuda Avrupa'ya örnek olan Fransa olmuştur. Çünkü Fransa 1669'da desteğini krallıktan alan Jeunes de Langues - Dil Oğlanları adında bir kuruluş hizmete sokmuş ve bu hareket Avrupa'daki diğer ülkeler tarafından örnek alınmıştır. Ancak yine kaynaklarda bunun da öncesinde 16. yüzyılda Avusturya Viyana'da doğu dilleri eğitimi veren Jeunes de Langues' in hizmete girdiği ve bu kuruluşun 18. yüzyılda Orientalische Akademie zu Wien'in kurulmasına giden yolu açtığı bildirilmektedir. Fransa 1600 lerde hizmete soktuğu bu kuruluşta yetişen öğrencileri İstanbul'a göndererek Türkçeyi yerinde öğrenme gibi bir yöntem uygulamış, bu proje ile uzmanlaşan tercüman ve şarkiyatçılar ise daha sonraları Paris'te kurulan Ecole Nationale des Langues Orientales Vivantes' in yapılanmasında temel görevi üstlenmiştir. Napoli'de (1745), Venedik'te (1755) Jeunes de Langues örnek alınarak şark dilleri eğitimi veren kuruluşlar açıldığı Fransa ve Venedik örneğinden hareketle Polonya ve Rusya'nın da gençleri İstanbul'a Türkçe öğrenmeye gönderdiği ve yine aynı dönemde Petersburg'da şark dilleri eğitiminin başladığı bilinmektedir (Emiroğlu, 2020).

Osmanlı-Rus savaşı (1768-1774) patlak verince Osmanlı Devleti İstanbul'da Türkçe öğrenmeye gelen Rus tercümanlara şüphe ile yaklaşıp onları ülkeden gönderir. Görüldüğü üzere Türkçeye karşı ilginin artması ile Türkçe öğreniminin yaygınlaşması ve popülerlik kazanması devletin askeri, ticari, siyasi gücü, iletişime girdiği fiziki coğrafyanın genişlemesi ve bu coğrafyada nüfuzunun artması ile birlikte yükselen bir değer olmuştur.

1.1.3. Rusya Coğrafyasında Türk Dili Şiveleri ve Türkçe

Rusya coğrafyasında Türkçe çalışmalarının geçmişi bölgedeki politik değişikliklere bağlı olarak farklı aşamalar sergiler, ilk çalışmalar Rus-Osmanlı ilişkileri çerçevesinde 1700'lü yıllarda Çar I. Petro zamanında başlamıştır. Zamanla Sovyet Türkolojisi merkezleri, bilim insanları ve çalışmalarının sayısı büyük oranda artmıştır. Bölgedeki özerk ve bağımsız Türk cumhuriyetlerine bağlı olarak yapılan çalışmalar ve araştırmalar sadece Türk kültürü, edebiyatı, folkloru üzerine değil aynı zamanda Türk dili üzerine de yoğunlaşmıştır. Türk dilini öğrenme ve öğretme süreci özellikle SSCB döneminde ve birliğin dağılmasından sonra çok sayıda eserle desteklenmiştir. 1724-1725 tarihlerinde Bilimler Akademisinin kuruluşundan sonra, genel anlamda oryantalçalışmalar, uzmanlık alanı olarak ta Türkoloji çalışmaları büyük bir artış gösterir. Çar I. Petro'nun çağdaş reformları Türk dili şivelerini ve Türk Kültürünü araştırmak ve karşılıklı olarak Türkçe ve Rusça dillerini öğrenmek üzerine oluşturulur. Saint Petersburg, Moskova, Kazan üniversitelerinde Oryantal Diller bölümlerinin açılması bu merkezlerde Türkoloji çalışmalarının ilerlemesini sağlar. Çar I. Petro döneminden itibaren Tatar, Azerbaycan, Türkmenistan gibi Türk lehçeleri ve Türk kültürü birçok alan uzmanı tarafından incelenir (Avcı ve Dağ Pestil, 2018).

1917 Eylül devriminden sonra, Saint Petersburg, Moskova, Kiev, Taşkent gibi merkezlerde yeni Türkoloji merkezleri, oryantal çalışmalar bölümleri ve Türkçe eğitim enstitüleri açılır. 1918 yılında Taşkent ve Kiev Doğu Enstitülerinde reform çalışmaları yapılırken, Harkov'da Oryantal çalışmalar koleji, Petrograd Üniversitesi'nde Doğu Dilleri Bölümü ve Lazarev'de Doğu Dilleri Enstitüsü kurulur. 1920de Petrograd ve Moskova' da Çağdaş Doğu Dilleri Enstitüsü gibi eğitim enstitüleri kurulur ve bu merkezlerde birçok bilim adamı ve alan uzmanı yetişir (Kononov, 2009; Esen, 2011).Türkçe öğretimi alanında ilk ders kitabı 1822 yılında Saint Petersburg Üniversitesi Türk Dili Profesörü Şenkovski O.I. tarafından kaleme alınır. Sakov S.Y. tarafından: 1901 de Türk Dilleri Öğrenme Rehberi-Gramer Çalışmaları, 1902 de Türk Dili Grameri Kursu, 1906 da Türk Dili Gramer Özellikleri; Nikolski N.V. tarafından, 1909 da Rusça-Çuvaşça Sözlük, Çuvaş Grameri Özeti, 1911 de Rusçadan alınan sözcüklerin uygulama ve vurgularıyla birlikte kullanımlarını da içeren Tam Rusça-Tatarca Sözlük, Badigi H. ve Korbangaliyev M. tarafından 1932 de Tatar

olmayanlar için Tatar Dili Ders kitabı, bu alanda basılan diğer önemli eserler arasında yer almaktadır (Esen, 2011).

19. ve 20. yüzyıllarda Rusya'da Türkoloji çalışmaları dalında değerli bilim insanları yetişmiş, 1925 yılında ise Sovyet Bilimler Akademisi'nin Orta Asya'ya yaptığı ilmi seyahatte Fıtrat, Kutadgu Bilig'in Fergana nüshasını bulmuştur (Avcı, 1995). Buna ek olarak, Kratkaya Uçebnaya Grammatika Osmanskava-Turyetskava Yazıka - Kısa Osmanlı Türkçesi Dil Bilgisi, Türkolog Samoyloviç Aleksandır Nikolayeviç tarafından hazırlanmış, 1925 yılında Leningrad'ta basılmıştır (Samoyloviç, 2015). Eser, 19. yüzyılın sonları 20. yüzyılın başlarında Türk dilinin dil bilgisi yapısını anlatır. Türk dili ve tarihi öğrencileri için hazırlanmış, Arap alfabesi ile yazılmıştır.

Moskova Devlet Üniversitesi, Asya ve Afrika çalışmaları Enstitüsü, Türk Dili Bölümü'nde, uzun yıllar Türkçe öğretimi yapan uzman yazar Şeka Yuri Vlademiroviç 1996 yılında 158 sayfadan oluşan kitabı Интенсивный курс Турецкого языка – Intensinvıy Kurs Turyetskava Yazıka - Yoğun Türkçe Kursu'nun birinci basımını yapmıştır (Щека , 1996/Şeka, 1996). Ders kitabı olarak tasarlanan eser özellikle Türkçe ve Türk şiveleri üzerine uzmanlaşmak isteyen öğrenciler için evrensel bir başucu kitabı niteliğindedir. Şeka'nın bir diğer eseri Практическая грамматика турецкого языка - Türk Dili Pratik Grameri, adlı çalışmasıdır (Şeka, 2007) / (Щека, 1996). Yazarın Moskova Devlet Üniversitesi, Asya ve Afrika Çalışmaları Enstitüsü'nde uzun yıllar verdiği derslere dayanılarak hazırlanmıştır. Eser Türk dili ses bilgisi, şekil bilgisi ve cümle bilgisi-sözdizimi üzerine sistematik açıklamalar sunar. Kitap Türkçe Dil bilgisi üzerine hazırlanmış önemli sayıda alıştırma, görsel içerik ve Türkçe dil bilgisi teorisi üzerine detaylı yorumları içeren ayrıca hazırlanmış bir bölümle birlikte yayımlanmıştır.

Учебник Турецкого Языка - Uçebnik Turyetskava Yazıka - Türkçe Ders Kitabı Baslangıç Kursu, P.I. Kuznetsov tarafından hazırlanmış 2009 yılında 6. basımını yapmış bir eserdir (Кузнецов, 2007/Kuznetsov, 2007). Türkçe ses bilgisi yapısı ile ilgili tüm temel bilgileri içeren çalışma, şekil bilgisi ve cümle bilgisinin en önemli kurallarına açıklık

getirmesinin yanı sıra Türkçede en yaygın kullanılan kelime ve kelime gruplarını da sunması açısından önemlidir.

Учебник Турецкого Языка-завершающий курс – Uçebnik Turyetskava Yazıka Zaverşayuşıy Kurs - Türkçe Ders Kitabı - Tamamlayıcı Kurs, P.I. Kuznetsov tarafından hazırlanan aynı kitabın başlangıç kursunun devamı niteliğinde diğer bir çalışmadır.

Turyetski Bez Repetitora - Kendi Kendine Türkçe, N.P. Sidorina tarafından yazılmış bir eserdir. 2009 yılında piyasaya çıkmış bu çalışma 27 üniteden oluşmaktadır. Türkçe dil bilgisi konuları bir ders kitabı çerçevesinde belirlenen konular ve temalar içinde sunulmakta ve üniteler içinde konuya uygun Türkçe okuma metinleri de yer almaktadır (Сидорина, 2009/Sidorina, 2009).

Üniversite öğrencileri hedef alınarak hazırlanan Грамматика Турецкого Языка в Таблицах - Grammatika Turyetskava Yazıka-Tablolarla Türkçe Dil Bilgisi, Olga Sarıgöz tarafından kaleme alınmış 155 sayfalık bir eserdir. Kitap başlangıç ve sonrası düzey için 2 ana bölümden oluşmaktadır . Türkçe dil bilgisini ana başlıklar halinde gruplandıran düzgün bir sistemle, öğrenim sürecini oldukça kolaylaştıracağı düşünülen tablo, çizelge ve bölümlerle öğrenim materyali oluşturur. Kitabın sonunda Türkçe zamanları özetleyen zaman tablosu yer alır. Eser Türkçenin dil bilgisi yapı ve şekillerini pratik biçimde öğrenme stratejisi ile öğrenim sürecine pratik bir yöntem getirmiştir (Сарыгёз, 2007/Sarıgöz, 2007).

2014 yılında basılan bir diğer eser Современный Турецкий Язык Практикум По Грамматике. Учебно-Методический Комплекс - Sovremennıy Turyetskiy Yazık Praktikum Po Gramatike - Çağdaş Türk Dili Gramer Atölyesi Eğitim ve Yöntem Kompleksi adlı çalışmadır. Bu çalışma Moskova Devlet Üniversitesi, Asya ve Afrika Çalışmaları Enstitüsü Türk Dili Filoloğu Doçenti Yelena Aleksandrovna Aganova ve Rus Dış İşleri Bakanlığı Diplomatik Akademisi Oryantal Diller Yardımcı Doçenti Yevgeniya Ivanovna Larionova tarafından hazırlanmıştır. Ders kitabı öğrenciler için ikiyüzaltmıştan fazla dil bilgisi konusu üzerine alıştırmalar sunar. Bir eğitim materyali olan kitap ana dili Rusça olup

Türkçeyi öğrenen ya da yeni öğrenmeye başlamış öğrenciler için hazırlanmıştır (Аганова ve Ларионова, 2014) .

Bu araştırmamıza başlarken, 19. yüzyıldan 21. yüzyıla kadarki süreçte anadili Rusça olan yazarlar tarafından yabancı dil olarak Türkçe öğretimine yönelik hazırlanmış kitaplar araştırılıp incelenmiş, Türklerin Ruslarla olan ilişkileri genel bir bakışla ele alınıp ve Rusların Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenme nedenleri araştırılmış. Rus-Türk ilişkileri ile ilgili tarih altyapısı ve Rusların Türkçeyi öğrenme sebepleri araştırıldıktan sonra kitaplar incelenerek bilgiler analiz edilmiştir.

Araştırmamızda Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde Rusların yazdıkları eserler incelenecektir. Rusların kendi dillerini çok dilli ve çok kültürlü Rus coğrafyasında farklı dillerdeki vatandaşlarına, dünya üzerinde de diğer ülke vatandaşlarına hem yabancı dil, hem ikinci dil hem de anadili olarak tanıtma ve öğretme konusundaki tecrübelerinin zenginliği göz ardı edilemez. Bu anlamda kendi dilleri dışındaki bir dili öğretmek için yazdıkları kitapların incelenmesinin ve kitaplarda hangi konuların, nasıl ele alındığının, hangi yöntem ve yaklaşımların varsa hangi dil ve kültür politikalarının çerçevesinde yapıldığının araştırılmasının ileride yazılacak kaynaklar açısından olumlu bir girişim olacağı ve Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi üzerine materyal geliştirme konusunda olumlu bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Rus yazarlar tarafından 19. yüzyıldan günümüze kadar yazdıkları ders kitabı niteliğindeki çalışmaları araştırmamızın örneklemini oluşturacaktır. Bu çalışmada nitel bir araştırma yöntemi kullanılacaktır. Verilere ulaşmada doküman analizi,; verilerin incelenmesinde ise betimsel analiz ve içerik analizi kullanılacaktır. Araştırmamızın temelini kitaplardaki yöntem ve yaklaşımların incelenmesi oluşturacaktır.

Çalışmamızın sonucunda Rusların Türklerle olan ilişkilerinin tarihçesinin ve niteliğinin belirlenmesinin yanı sıra Rusların Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenirken ne tür amaçlar taşıdıkları ve bu amaçların tarih ekseninde değişiminin görülmesi hedeflenmektedir. Ayrıca kitapların incelenmesiyle, Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde yöntem ve

yaklaşımların ve öğretim tekniklerindeki değişimlerin tarih boyutunda ortaya çıkacağı ve bu konu başlıklarının ve ünitelerin kullanılmasındaki amaçların belirlenmesinin Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde malzeme hazırlanması konusunda farklı bir bakış açısı kazandıracağı öngörülmektedir. Kitaplar tarih boyutunda ele alınması, Rusların Türk algıları ve Türkçe öğrenme nedenlerindeki değişimlerin belirlenmesinin de kitaplardaki kültür aktarımına, yöntem ve yaklaşımlara nasıl yansıdığını görebilmemiz açısından önemlidir. Kitapların incelenmesiyle Türk dilindeki ve söz varlığındaki tarih sürecinde değişimin ve gelişmenin ortaya çıkmasının da Türk dil tarihi ve bilimi için iyi bir kaynak oluşturabileceği düşünülmektedir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde Rusya da yöntem ve yaklaşım, yabancı dil eğitimi ve öğretimi kapsamında ders kitabı incelemesi boyutunda çalışmalar sınırlıdır. Konu hakkında Minara Aliyeva ESEN'in Rus Türkolojisinde Dil Öğretimi ve Eğitimi Meselesi Üzerine (Esen, 2011) başlıklı makalesinde Rus Türkolojisinde yöntembilim çalışmaları üzerine incelemeler yapılmış, 50li yıllarda yapılan çalışmaların yöntem meseleleri üzerinde durulmuştur. Çalışmada Rusların yazdıkları Türkçe eserler incelenmiştir. Olga Sarıgöz 2005 yılında yapmış olduğu Yüksek Lisans Tez çalışmasında Rusların yazdıkları ve Hitit ders kitabını da içeren ders kitaplarında yöntem üzerine incelemelerde bulunmuştur (Сарыгёз, 2005 /Sarıgöz, 2005). Sarıgöz'ün incelediği kitaplar hem dil bilgisi kitabı hem de temalı ders kitabı şeklinde ortak, genel bir değerlendirmedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Çalışmada, Rusların Türklerle olan ilişkilerine paralel olarak Türkçe öğrenme istekleri ve ihtiyaçlarında farklılıklar gözleneceği öngörülmektedir. Bunun da ilk yazılan kitaptan başlayarak günümüze kadar gelindiğinde daha farklı ihtiyaçları karşılayacak nitelikte malzemelerin hazırlanmasına yol açması ve bu farklılıkların da kitabın geneline yansıması söz konusudur. Öğretilecek kelimelerin, ele alınacak konuların da kitaplarda bu ihtiyaçlar doğrultusunda verilmesi de kaçınılmazdır. Rusların yazdıkları kitaplarda Türk imgesinin de tarihsel olarak özellikle de Osmanlı İmparatorluğundan Cumhuriyete geçişle birlikte farklılıklar oluşturacağı ve bunun da kitaplardaki söz varlığı ve kültür aktarımına

yansıyacağı varsayılmaktadır. Ayrıca yazılan kitaplarda kullanılan öğretim yöntemlerinin tarih çizgisinde değişiminin gözlenmesi ve kullanılan yöntemlerdeki bu değişimin de kitaplarda farklı yöntem ve yaklaşımlara dayalı malzemelerin kullanılması şeklinde kendini göstereceği düşünülmektedir. Çalışmada geçmişten günümüze kadar yazılan kitaplardaki yaklaşımların ve konuların farklı dönemlerde nasıl ele alındığı, araştırmanın sonucunda ise kitapların incelenmesiyle Türk dil tarihi ve kültürünün tarih sürecinde Rus dili ve kültürü ile etkileşim, değişim ve gelişiminin de kitaplara yansımasının tespiti üzerine olacaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Araştırmanın sonucunda Rusların Türklerle olan ilişkilerinin tarihçesinin ve niteliğinin ve Rusların Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenirken ne tür amaçlar taşıdıklarının ve bu amaçların tarih perspektifinden değişiminin izlenmesi öngörülmektedir. Rusların yabancı dil olarak Rusça öğretimi konusundaki tecrübeleri yadsınamaz, ayrıca Rus dilini, dil ve kültür politikalarının da etkisiyle şekillenen öğretim metotlarıyla öğretmeye çalıştıkları da gerçektir. Bunda hazırladıkları kitapların büyük Rus coğrafyasında anadili Rusça olmayan çok sayıda farklı millete okutulmasının etkisi de büyüktür. Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde de Rusların dil öğretimindeki bakış açılarının kitaplara yansıması ve kitaplarının ne amaçlar doğrultusunda nasıl ele alındığının görülmesi de önemlidir. Ayrıca kitapların tarihi boyutta incelenmesiyle birlikte, Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde yaklaşımların ve öğretim tekniklerindeki değişimlerin incelenmesinin yanı sıra konu başlıklarının ve ünitelerin hazırlanmasındaki ölçütlerin neler olduğunun ortaya çıkmasının Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde malzeme hazırlanması konusunda farklı bir bakış açısı kazandıracağı öngörülmektedir. Kitaplar tarih boyutunda ele alınacağından Rusların Türk algısı, Türkçe öğrenme nedenlerindeki değişimlerin de kitapların hazırlanmasındaki önemi ve kitaplarda kültür öğelerinin ne kadar ve nasıl verildiği de araştırmanın sonucunda ortaya çıkacak noktalardan biridir. Kitapların incelenmesiyle Türk dilindeki ve söz varlığındaki geçmişten günümüze değişimin ve gelişmenin ortaya çıkmasının da Türk dil tarihi için iyi bir kaynak oluşturabileceği düşünülmektedir.

1.4. Kapsam ve Sınırlılıklar

Araştırmanın evrenini 18. yüzyıldaki ilk çalışmalardan başlayarak günümüze kadarki süreçte Rus yazarlar tarafından yabancı dil olarak Türkçe öğretimi üzerine yazılmış ders kitapları oluşturmaktadır.

Araştırmamızın temelini kitaplardaki yöntem ve yaklaşımların incelenmesi oluşturacaktır. Araştırmanın verilerini toplamak için incelemeye değer bulunan her bir ders kitabı dış ve iç değerlendirme ölçütlerine tabi tutulacaktır. Ders Kitaplarının genel değerlendirmesi ile birlikte, içindekiler bölümü ve üniteleri taranacak ve kullanılan yaklaşım ve yöntemler belirlenecektir. Bazı kitapların birden fazla yaklaşımı benimseyebileceği olasılığı göz önünde bulundurulacaktır. Kitapların yaklaşımlarının ortak çerçeve metne uygunlukları da bir diğer inceleme konusudur. Kitapların oluşturulmasında öğretim yaklaşım ve yöntemlerinden hangilerinin kullanıldığını, bu yöntemlerin tarih açısından Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılıp kullanılmadığı ve kullanılan yöntemlerdeki değişimler de ortaya çıkacaktır.

Ders kitabı değerlendirme ölçütleri Sheldon (1988), Cunningsworth (1995), Tomlinson (1998), McDonough ve Shaw (1993) tarafından farklı şekillerde ele alınmıştır. Bizim araştırmamızda kullanacağımız ders kitabı değerlendirme ölçütü tüm bu araştırmacıların: Sheldon, Cunningsworth, McDonough ve Shaw' ın çalışmalarından aldığımız maddelerle amaçlarımıza uygun olarak oluşturduğumuz bir değerlendirme ölçütüdür. Bunlara ek olarak Harmer (2001), Celce-Murcia (2001), Chastain (1998) eserlerinden de faydalanılmıştır.

Dış değerlendirmenin amacı kitabın genel amacını, hedef öğrenme alanını, yeterlik seviyesini, malzemenin dayandırıldığı kuramı, malzemeyi destekleyici unsurları, öğretmenin rolünü ve görsel malzemelerin kullanımını kapsar. İç incelemede ise dil yapılarının ve becerilerinin içeriği ve sunumunu, öğrencilerin hedeflerine ulaşmayı sağlayıcı etkinlikler bulunup bulunmadığını, farklı öğrenen modellerine uygun malzeme sunulup sunulmadığını, hedef dilin ve kültürün ne oranda yansıtıldığını, kitapta yer alan etkinliklerin

sayısal verilerini, genel amaçla içeriğin örtüşmesi, malzemedeki dilin kullanım alanları ve sunuluşu, dil bilgisinin yeri ve işlenişi, sözcük zenginliği ve öğretimi, malzemedeki becerilerin işlenişi ve etkinliği, dil kültür ilişkisinin değerlendirilmesi gibi konular ele alınacaktır.

1.5. Varsayımlar

Araştırmada şu sorulara cevap aranacaktır;

Türk-Rus ilişkileri tarihsel süreçte nasıl olmuştur? Rusların Türk algısı nasıldır ve zamanla bu algıda bir değişiklik olmuş mudur? Rusların Türkçe öğrenme sebepleri nelerdir? Siyasi, ticari, kültürel, kişisel, dini, iktisadi ve ekonomik sebepler var mıdır? Türkçenin öğretilmesi konusunda Rusların hangi alanlarda etkileri olmuştur? Bu alandaki önemli isimler kimlerdir? Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde ne tür malzemeler vardır? Rusların 18. Yüzyıldan başlayarak günümüze kadar yazdıkları kitaplar hangileridir? Rusların yazdıkları yabancı dil Türkçe kitapları yazılış amaçları nedir? Rusların yazdıkları yabancı dil Türkçe ders kitaplarındaki hedef kitle kimdir? Rusların yabancı dil olarak Türkçe alanında yazdıkları kaynaklarda kullanılan yöntem, yaklaşımlar ve öğretim teknikleri nelerdir? Rusların yabancı dil olarak Türkçe alanında yazdıkları kaynaklar hangi ölçütler kullanılarak incelenebilir? Rusların yazdıkları yabancı dil Türkçe kitaplarında konular nasıl düzenlenmiştir? Ders uygulama yöntemleri hangi ölçütlere göre incelenmelidir? Kitaplarda kullanılan yöntem ve yaklaşımlar nelerdir ve Avrupa ortak çerçeve metnine uygun mudur?

Yabancı dil olarak Türkçe / Türkiye Türkçesi öğretiminde ders materyalleri değerlendirmeleri dünya çapında ele alınmalıdır. Çünkü yabancılara Türkçe öğretimi, Türkçe öğretimi için hazırlanmış çeşitli materyallerle farklı kurum ve kuruluşlarda yalnızca Türkiye'de değil dünyanın bir çok ülkesinde yapılmaktadır. Dolayısıyla incelemeler, Türkiye ve Türkiye dışındaki ülkelerde öğretim materyalleri nelerdir, daha çok hangi alanlarda ve hangi hedef kitleye yönelik olarak hazırlanmıştır ve kimler tarafından hazırlanmıştır… gibi kriterleri içeren bir disipline tabii tutulmalıdır. Öyle bir disiplinde alt başlıklar genel çerçevede, aşağıdaki gibi sıralanabilir;

A. Türkiye'de yabancılara Türkçe öğretimi ders materyalleri

B. Avrupa'da yabancılara Türkçe öğretimi ders materyalleri (her bir ülke, özelliklerine göre ayrıca incelenebilir).

a. Doğu Avrupa ülkelerinde yabancılara Türkçe öğretimi ders materyalleri.

b. İrlanda ve Birleşik Krallık' da yabancılara Türkçe öğretimi ders materyalleri.

c. Latin Avrupa ülkelerinde yabancılara Türkçe öğretimi ders materyalleri.

C. Rusya Federasyonu öncesi Sovyet dönemi yabancılara Türkçe öğretimi ders materyalleri.

D. Afrika kıtası ve halklarına yönelik yabancılara Türkçe öğretimi ders materyalleri.

E. Asya ülkelerinde yabancılara Türkçe öğretimi ders materyalleri.

F. Uzakdoğu Japonya-Kore-Yeni Zelanda yabancılara Türkçe öğretimi ders materyalleri

G. Amerika Birleşik Devletleri'nde yabancılara Türkçe öğretimi ders materyalleri.

H. Latin Amerika'da yabancılara Türkçe öğretimi ders materyalleri.

I. Kanada'da yabancılara Türkçe öğretimi ders materyalleri.

İ. Ortadoğu ülkelerinde yabancılara Türkçe öğretimi ders materyalleri.

J. Arap ülkelerinde yabancılara Türkçe öğretimi ders materyalleri

İncelemeler kıta ve ülke bazında yapılabileceği gibi, anadil özelliklerine göre de şekillendirilebilir. Örneğin;

J. İngilizlere ya da İngilizce konuşurlara yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders materyalleri.

K. Slav dillilere yabancı dil Türkçe öğretimi ders materyalleri.

L. Latin dillilere yabancı dil Türkçe öğretimi ders materyalleri.

M. Araplara yabancı dil Türkçe öğretimi ders materyalleri.

N. Farsça konuşurlara yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders materyalleri vb.

Türkçe dil öğretimi materyalleri ile ilgili hedef kitle temelli değerlendirmeler: Çocuklar için Türkçe, Yetişkinler için Türkçe, Genel Türkçe, Meslek Türkçesi ve Akademik amaçlı Türkçe kategorilerinde yapılmalıdır.

Uluslararası dil öğretimi etkinliğine bu çerçeveden bakıldığında konunun kuram ve düşünce yani ideoloji temeline yerleştirilmesi ve bu temelden yükselmesi gerekliliği önem kazanır. Çünkü eğitim-öğretim yaklaşımı ve etkinliği bir düşünceye, bir eğitim felsefesine dayanmak zorundadır. Dil, ideoloji ve eğitim bu noktada birleşirler. Yabancılar, ihtiyaçları çerçevesinde Türkçe ile ilgili dil öğretimi kitapları, materyalleri oluştururken kendi bakış açılarından hareket etmiş, doğal bir yaklaşımla kendi anadil bilgilerini referans almışlardır. Ancak, yabancılara Türkçe öğretimi için oluşturulacak materyaller Türkçe dil mantığından hareket etmelidir. Ders materyalleri bu yaklaşımlar doğrultusunda hazırlanmalıdır. Bu noktada dil öğretiminde ders kitabı hazırlama sürecinde takip edilmesi gereken yol, ilkeler ve politikaların önemi büyüktür. Felsefe seviyesinde fikri bir dayanağı olmayan herhangi bir çalışma ya da uygulama başarıya ulaşamaz. Birinci adımda dayanılan felsefeye, bilimsel duruşa göre ilkeler oluşturulmalı, strateji, yaklaşım ve yöntemler buna göre belirlenmeli ve bu doğrultuda ilerlemelidir. Dil öğretimi; kültürel farkındalık oluşturma, içerik oluşturma, konu ve temaların belirlenmesi, kullanılacak görseller, vb. konular bu stratejik yaklaşıma uygun olarak hazırlanmalıdır.

1.6. Kavram ve Terimler

Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi, Türk-Rus ilişkileri, Rusların yazdığı yabancı dil olarak Türkçe ders kitapları, yabancı dil öğretimi yöntem ve yaklaşımları, tarih boyunca yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kitaplara yansıyan farklılık ve gelişmeler Öznel / Nesnel dil yaklaşımı konuları araştırmayı çerçeveleyen kavram ve terimlerdir.

İKİNCİ BÖLÜM
KURAMSAL TEMELLER

2.1. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Tarihi

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi geçmişi yüzyıllar öncesine uzanır. Geçmişten günümüze Türkiye'de ve dünyada Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi resmi ve bireysel çalışmalar çerçevesinde ilerlemiştir. Dünya üzerinde yaygın konuşulan diğer dillerle ilgili yapılan çalışmalarla kıyaslandığında, yabancı dil olarak Türkçe öğreniminin geçmişte de zaman zaman olduğu gibi bu günkü popülerliği, bu alana yönelik çalışmaların profesyonelleşerek ilerlemesi gerektiğini göstermektedir (Özden ve Dağ Pestil, 2017) Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi tarihine baktığımızda çeşitli milletlerin çok çeşitli eserler yazmış olduklarını görürüz. Yazılan bu eserlerin incelenmesinde belirleyici olan üç temel unsur vardır; zaman-tarih, yer-coğrafya ve sebepler-olaylar.

Türkçe dünyanın en eski, köklü ve zengin dillerinden biridir. Hunlardan günümüze Türkçe öğretimi tarihi üzerine yapılan araştırmalarda insanların dil öğrenimini ilk aşamalarda birbirleriyle konuşabilmek ve anlaşabilmek amacıyla ihtiyaç temelinde doğal yöntemlerle yaptığını görmekteyiz. Bu ihtiyaç, savaşlarla ortaya çıkan siyasi ilişkiler ya da ticaret ilişkileri çerçevesinde şekillenmiş dili öğrenmek kültürü anlamayı ve öğrenmeyi de beraberinde getirmiştir. Yüksek lisans tez araştırmasına (Biçer, 2012) dayandırdığı makalesinde verdiği örneklerle Çin, Hun ve Hint dilleri için, bu milletlerin askeri, siyasi, dini, ticari gibi nedenlerle birbirlerinin dilini öğrenmiş olduğunu kanıtlayan çeşitli yazılı metinler ve yazılı kaynaklar sunmuştur. MS. 5. yüzyılda Mukan ve Tatpar Kağan döneminde, Kağan'ın "Nirvanasutra" adlı eseri Türkçeye tercüme ettiği, Köl Tigin ve Bilge Kağan Yazıtları'nın bir yüzünün Çince yazıldığı gibi diller ve kültürlerarası çalışmalardan ve kelime alışverişlerinden bahseder (Biçer, 2012)

"Kıpçak Dönemi Eserlerinin Yabancılara Türkçe Öğretimi Açısından İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinde Biçer (2012), 13. ve 16. yüzyıllarda Kıpçak döneminde

yabancılara Türkçe öğretimi amacıyla yazılmış dil bilgisi kitapları ve sözlükleri incelemiş, eserlerdeki yabancılara Türkçe öğretim yöntem ve teknikleri günümüz yabancılara Türkçe öğretimi yöntem ve teknikleri ile karşılaştırmıştır. İncelenen bu eserler Et-Tuhfetü'z-Zekiyye fi'l-Lügati't-Türkiyye, Kitâbü'l-İdrâk li-Lisâni'l-Etrâk, El-Kavânînü'l-Külliyye li-Zabti'l-Lügati't-Türkiyye, Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî, Ed-Dürretü'l-Mudiyye fi'l-Lügati't-Türkiyye, Kitab-ı Bulgatü'l-Müştâk fî Lûgati't-Türk ve'l-Kıfçak ve Codex Comanicus' dur.

11. Yüzyılda Kaşgarlı Mahmud tarafından yazılan Divan-ı Lugat-it Türk (1072-1074) ile başladığı kabul edilen Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi; bugün Türkiye ve dünyanın birçok ülkesinde yayınlanmış pek çok eserle çeşitlenmiş, konu ile ilgili bilimsel araştırmalar, incelemeler, makaleler ve bildirilerle derinlik kazanmıştır. Basılı eserler yabancı dil olarak Türkçe öğrenen özellikle değişik uluslardan öğrenenler esas alınarak hazırlanmış olmakla birlikte, her ulustan öğrenene hitaben hazırlanmış genel çalışmaları da içermektedir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin tarihi, ancak konuyla ilgili yazılan eserlerin kronolojik incelemesiyle ortaya konabilmiştir. Yabancılar için Türkçe eserler tarih sürecinde genellikle sözlükler, konuşma kılavuzları ve dil bilgisi kitapları şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Her zaman ilk anılan; Kaşgarlı Mahmud tarafından Arapların Türkçeyi öğrenmesi amacıyla 1072-1074 yılları arasında yazılmış Türk Dilleri Sözlüğü – Divan'ı Lügati't Türk adlı sekiz kitaptan oluşan eserdir. Her bir kitap fiiller ve isimler olarak iki bölüme ve bu bölümlerde kendi içinde alt bölümlere ayrılarak eserde sistemli bir çalışma ortaya konmuştur. Araplarla Türklerin tarih sürecinde karşılaşmaları, aralarında gelişen olay ve olguların yol açtığı iletişim ihtiyaçları gereği Araplara, Türkçe öğretmek üzere yazılan bir diğer eser ise Memlükler döneminde, 13. yüzyılda yazarı ve yazıldığı yeri tam olarak bilinmeyen ve bugün orjinali Floransa'daki "Medicea Bibliotheca Laurenziana" kütüphanesinde bulunan Türk Dilinin Parlayan İncisi anlamına gelen Ed-Dürretü'l-Mudiyyefi'l-Lügati't Türkiyye adlı sözlüktür (Zorbaz, 2013). Memlükler döneminde yazılmış bir diğer eser Türklerin Dilini Anlama Kitabı anlamına gelen Kitabü'l-İdrak li-Lisani'l-Etrak adlı Esirü'd-din Ebu Hayyan tarafından 14.yüzyılda kaleme alınmıştır. Bu

dönemde önümüze çıkan diğer bir eser İtalyan tüccarlar ve Alman rahipler tarafından 13. – 14. yüzyıllarda yazıldığı anlaşılan Codex Cumanicus – Kuman Kitabı - adlı eserdir. Bu alanda örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Yabancılara Türkçe konusunda Latince kaleme alınmış eserler de tarihi süreçte yerini almıştır. Örneğin, açıklamaları Latince olan bir Türkçe dil bilgisi kitabı Institutionum Linguae Libri Quatuor – Dört Bölümde Türk Dilinin Esasları adı ile 17. yüzyılda Hieronymus Megiser tarafından yazılmıştır. Diğer bir eser, 17. yüzyılda Tunus'ta Türkler arasında altı yıl tutsak olarak kalan ve bu sürede Türkçeyi öğrenen Pietro Ferraguto tarafından Grammatica Turchesca (Türkçe Dil Bilgisi) adı ile kaleme alınmıştır. 16. yüzyılda bugün Floransa Merkez Milli Kitaplığı'nda bulunan Regola Del Parlare Turcho Et Vocabulario De Nomı Et Verbi (Türkçe Konuşma Kuralları ve İsim-Fiil Sözlükçesi) adlı eser Filippo Argeiti tarafından yazılmıştır (Dilaçar, 1963; Zorbaz, 2013; Özden ve Dağ Pestil, 2017).

Fransızlara Türkçe öğretiminin dönüm noktalarından biri olarak görülen, batılı anlamda ilk eser olarak kabul edilen Jean Denny'nin 1920 de yazdığı, daha sonraki çalışmalar için klasik bir kaynak halini alan Grammaire De Langue Turque - Türkçenin Dil Bilgisi adlı eserdir. Osmanlı-Fransız ilişkileriyle Fransızların Türkçeyi öğrenmesi amacıyla yazılmış birden çok eserin yanı sıra İngilizlerin Türkçe öğrenmesi amacıyla da yazılmış birçok eser vardır. Örneğin babası Halep'te konsolosluk yaparken, orada doğmuş bir İngiliz oryantalisti olan William Burckhardt Barker, 1800 lü yıllarda A Reading Book of the Turkish With a Grammar and Vocabulary (Dil Bilgisi ve Sözlüklü Türkçe Okuma Kitabı) adlı eseri kaleme almıştır.

1800 lerde Sir James William Redhouse tarafından Erzurum'da tercüman olarak görev yaptığı sırada Fransızlara Türkçe öğretmek amacı ile yazılmış Grammaire Raisonnee de la Langue Ottomane - Osmanlı Dilinin Gerekçeli Dil bilgisi adlı kitap bu alana sunulmuş bir diğer eserdir.

Yine tarihi olay ve olgular çerçevesinde gerçekleşen iletişim gereksiniminden ortaya çıkan ve İngilizlerin Türkçe öğrenmesini sağlamayı amaçlayan bir diğer eser ise, William Redhouse tarafından hazırlanmış konuşma dili kılavuzudur. Eser The Turkish Campaigner's Vade-Mecum of Ottoman Colloquial - Türk Seferine Gideceklere Osmanlı Türkçesinin Konuşma Dili Kılavuzu adıyla, 1800 lü yıllarda kaleme alınmıştır. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimine İngiliz Katkısı adıyla yapmış olduğu doktora tez araştırmasında Saraç (2018) İngilizlerle Türklerin ortak tarihi boyutunda, Türk-İngiliz ilişkileri ekseninde ortaya çıkan 17. yüzyıldan günümüze kadar İngiliz yazarlar tarafından yazılmış toplam 7 Türkçe gramer kitabını incelemiştir. Bu eserler sırasıyla şöyledir; Thomas Vaughan (1709) A Grammar Of The Turkish Language, Edwin Arnold (1877) A Simple Transliteral Grammar of the Turkish Language with Dialogues and Vocabulary, Charles Wells (1880) A Practical Grammar of the Turkish Language, Geoffrey Lewis (1953) Turkish, David Pollard ve Asuman Çelen Pollard (1996) Turkish, John Guise (2012) The Turkish Language Explained for English Speakers, Elizabeth Grieve (2015) Easy Turkish for Beginners Level 1.

İngilizlere Türkçe öğretimi tarihinde daha başka eserlerin de bulunmasının yanı sıra, Fransızlar gibi İngilizler de Türkçe öğretimini kurumsallaştırmış ve 1814 yılından itibaren dil oğlanı yetiştirmeye başlamışlardır (Zorbaz, 2013).

Farklı milletlerin Türkçeyi öğrenmesi amacıyla daha birçok eser kaleme alınmıştır. Örneğin; Yunanlara Türkçe öğretmek amacıyla 1812 Aleksandriades, Almanlara 1829 da Artin Hindoglou, , Macarlara 1875 te Blaint ve yine 1829 da Şenkovskiy Ruslara Türkçe öğretmek amacıyla eserler kaleme almışlardır (Özçam, 1997).

Büyük coğrafyalara hükmeden bir milletin karşılaştığı milletlerle olan çeşitli ilişkileri sürecinde, o milletler tarafından dilinin öğrenilmesi ihtiyacının, ortaya değerli eserler çıkardığı kuşkusuzdur. Fakat burada her bilimsel harekete yol gösteren en önemli soruyu sormak yolumuzu aydınlatacaktır: Neden? ve Nasıl? Neden Türkçe öğrenmek istediler ve bunu nasıl ve hangi yollarla yaptılar? Yabancılar Türkçe ile ilgili dil bilgisi kitapları, sözlükler ya da ders kitapları yazarken hangi yöntem ve yaklaşımı takip ettiler? Bu

yöntem ve yaklaşımlar Türkçeye özgü, Türkçenin dil yapısına uygun muydu? Bu eserleri yazarken kendi anadillerinden, anadillerinin öğretimindeki yöntem ve yaklaşımlardan mı esinlendiler? Türkçeyi öğretmek için yazdıkları bu eserlerde kendi dil yapılarına özgü bakış açılarının etkisi var mıydı? Türkler tarafından yazılan Türkçe dil bilgisi eserleri ilk kez yabancılar tarafından yazılmış olan Türkçe dil bilgisi eserlerinin yöntem ve yaklaşımını örnek alarak mı yazıldı? Türkçe'nin özneyi öne çıkaran dil yaklaşımı, batı dillerindeki nesneyi öne çıkaran dil yaklaşımı zihniyetiyle mi oluşturuldu? Tüm bu sorulara yanıt verebilirsek ya da bu doğrultuda biraz yol kat edebilirsek, bugün anadil ve dil eğitimimizin hangi dinamikler üzerine kurulduğu noktasında farkındalığımız artacaktır. Bu farkındalığın Türkiye'nin genç kuşaklarının PİSA daki başarı grafiğinde, özellikle de anadil eğitim-öğretim materyallerinde, eğitim-öğretim program, yaklaşım, yöntemlerinde ve izlencelerinde farklılaşmalara yol açacağı beklentisini de taşımaktayız.

Batılı anlamda ilk eser olarak kabul edilen Jean Denny'nin 1920 de yazdığı, daha sonraki çalışmalar için klasik bir kaynak halini alan Grammaire De Langue Turque - Türkçenin Dil Bilgisi adlı eserdir.

2.1.1. Türkler ve Ruslar

Rusların Türkçe öğrenmesi amacıyla yazılan eserleri Rusya'nın geçirdiği tarihi-politik evreler ile eşzamanlı olarak sınıflandırmak doğru bir yaklaşım olacaktır. Çünkü Rus devlet sistemi üzerindeki değişimler kaçınılmaz olarak dil ve kültür politikalarına da yansımış, Sovyet öncesi Çarlık dönemi, Sovyetler Birliği dönemi, Sovyet sonrası Rusya Federasyonu dönemi eserleri dayandıkları felsefe noktasında çeşitlilik göstermişlerdir.

Türkçenin Rusya coğrafyasındaki tecrübeleri diğer milletlerle olan ilişkilerine ve tecrübelerine pek benzemez. Türk-Rus münasebetlerinin başlangıcı ve Türklerle ilgili ilk algıların oluşumu ile ilgili İlyas Kamalov / Kemaloğlu'nun Rusların Gözüyle Türkler (Kemaloğlu, 2015) adlı eserinde Türk boyları ve devletleriyle karşılaşan Rusların ve Rusların ataları Slavların ilk başlangıcından günümüze kadar olan süreçteki Türk

algılarından bahsetmiş, Türk-Rus ilişkilerinin bir tarihçesini oluşturmuştur. Eserde Kemaloğlu Türklerle ilgili yüzbinlerce Rus kaynağı ve arşiv belgesinin mevcut olduğunu söyler. Slav ırkının yaşadığı bölgeler belirtilirken ilk Rus devleti kurulmadan önce Rusların ataları olan çeşitli Slav kabilelerinin Türk devletlerinin idaresinde kaldıkları ve bu Türk devletlerine vergi ödedikleri bilgisini verir. Rus yıllıklarının Hristiyanlığın kabulünden sonra manastırlarda kaleme alınması nedeniyle Rusların Türk Kavimleriyle ilişkilerinin başlangıcına dair bilgilerinin derin olmadığına da işaret eder.

Çarlık ve Sovyetler birliği döneminde dil bilgisi eserleri ve sözlük çalışmaları dikkat çekerken, Sovyetler sonrası dönemde Türkiye ve Rusya toplumlarının yakın ilişkileri çerçevesinde, ders kitabı ve konuşma kılavuzları gibi eserler de ortaya çıkmaya başlamış, sayıları hızla artmıştır.

Türkçe öğretimi alanında ilk ders kitabı 1822 yılında Saint Petersburg Üniversitesi Türk Dili Profesörü Çenkovski O.I. tarafından kaleme alınır. Sakov S.Y. tarafından: 1901 de Türk Dilleri Öğrenme Rehberi- Gramer Çalışmaları, 1902 de Türk Dili Grameri Kursu, 1906 da Türk Dili Gramer Özellikleri; Nikolski N.V. tarafından, 1909 da Rusça-Çuvaşça Sözlük, Çuvaş Grameri Özeti, 1911 de Rusçadan alınan sözcüklerin uygulama ve vurgularıyla birlikte kullanımlarını da içeren Tam Rusça-Tatarca Sözlük, Badigi H. ve Korbangaliyev M. tarafından 1932 de Tatar olmayanlar için Tatar Dili Ders kitabı, bu alanda basılan diğer önemli eserler arasında yer almaktadır (Esen, 2011).

19. ve 20. yy larda Rusya'da oryantal çalışmalar dalında A.N. Samoloyeviç, V.V. Radlov, V.A. Gordlevskiy, A.N. Kononov, N.K. Dimitriey, N.A.Başkakov, V.P. Krivonogov, S.Y. Malov, N. İlminskiy, A.N. Barthold, E.G. Grunina, A.V. Borovkov, V.M. Jirmunski, B.A. Serebrennikov gibi önemli bilim insanları ve Türkologlar yetişmiştir. Türkoloji çalışmaları özelliklede SSCB nin dağılmasının ardından yoğunlaşmıştır. Bunların arasından bazı örnek çalışmalar ilerleyen bölümde sunulmuştur. Ilyas Kemaloğlu Avrasya Türkologları 1 ve 2 (Kolesnikov ve Kamalov, 2012) adlı eserlerinde Türkçe öğretimine ve

Türkoloji çalışmalarına Rusya coğrafyasında önemli katkılar sağlamış tüm isimleri iki ciltte listelemiştir.

2.2. Yabancı Dil Olarak Türkiye Türkçesinin Ruslara Öğretimi

Sebepler ve yaşanan olaylar söz konusu olduğunda tarihi gelişmeleri analiz etmek kaçınılmazdır ve bu tarih incelemeleri coğrafyadan bağımsız değerlendirilemez. Türkçe, tarih, kültür ve coğrafya ekseninde çok geniş bir alanda konuşulmuş ve konuşulmaktadır. Türklerin tarihinde ki en eski yabancı komşuları Çinler, Araplar ve Farslardan sonra Slav halklarıdır. Slav halklarıyla Türklerin il buluşmaları Ural'ın güneyinde Rusya ovasında gerçekleşmiştir. Bu dönemde Slavlarla sınır komşusu olan Türk kavimleri Hunlar, Avarlar, Peçenekler, Hazarlar ve Kıpçaklardır (Karaağaç, 2004). Kültürel temas toplumların birbirlerinin dilini öğrenmeye olan ihtiyacını da beraberinde getirmiştir.

Amerikan felsefecisi Ralp Waldo Emerson "dil, tarihin bir arşividir" der Hitchings, bir dilde görülen yeni yaklaşımların, belki politik bir hareketin, belki son bir keşfin, ya da davranışların tutumların gözden geçirildiğinin bir işareti olabileceği çünkü dilde tespit edilen yenilikler, değişimler, toplumların estetik, sosyal, entelektüel, pratik değişim ihtiyaçlarının bir göstergesi olarak görüldüğünü dile getirir (Hitchings, 2008, s. 4). Türk dilini bir bütün olarak incelediğimizde aslında büyük oranda Türk milletinin yaşadığı tüm coğrafyayı, bu coğrafyanın özelliklerini, bu coğrafyada karşılaştıkları ve temasta bulundukları tüm diğer kültürlerin tarihini de çalışmış oluyoruz. Bunlara ek olarak dilde yapılan çalışmaların sebeplerini de bu iki dayanağın üzerine kuruyoruz.

Rus hakimiyeti döneminde Türkoloji alanında yapılan çalışmalar, Türk-Rus ve Rus-Türk ilişkileri çerçevesinde ele alınması gerekir. Tarih çizgisi siyasi olaylarla belirlenirken, halklar arasındaki sosyal olgular açısından da ele alınması gereken kültür etkileşimleri ortaya konmalıdır. Komşuluk ilişkileri zaman zaman çatışmaya dönüşse de günümüz ilişkilerinde özellikle Sovyetlerin dağılmasından sonra Türk ve Rus halklarının birbirleriyle kaynaştığı, çok sayıda ortak evlilikler yoluyla iki dilli çocuk nüfusun ortaya çıktığı görülmektedir.

20. yüzyıl başlarında Osmanlı İmparatorluğu-Rus Çarlığı, 1920'lerden sonra Türkiye Cumhuriyeti-Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ve 1991 yılından sonra ise Türkiye Cumhuriyeti-Rusya Federasyonu şeklinde görülen ilişkilerin, değişen devlet politikalarının, uluslararası ilişkilerdeki seyri, siyasi olayların etkisi, ekonomik ve sosyo-kültürel temasların Çarlık, Sovyet ve Rus Türkolojisi'nin kaynaklık ettiği Türkçe öğretimi alanında yazılmış eserleri nitelik, nicelik ve diğer yönlerden etkilediği göz ardı edilemez bir gerçektir.

Rus coğrafyasında Türkçe çalışmalarının geçmişi bölgedeki politik değişikliklere bağlı olarak faklı aşamalar sergiler. İlk çalışmalar Rus-Osmanlı ilişkileri çerçevesinde 1700' lü yıllarda Çar I. Petro zamanında başlamıştır. Zamanla Sovyet Türkolojisi merkezleri, bilim insanları ve çalışmalarının sayısı büyük oranda artmıştır. Bölgedeki özerk ve bağımsız Türk Cumhuriyetlerine bağlı olarak yapılan çalışmalar ve araştırmalar sadece Türk kültürü üzerine değil aynı zamanda Türk dili üzerine de yoğunlaşmıştır. Türk dilini öğrenme öğretme süreci, özellikle SSCB döneminde ve birliğin dağılmasından sonra konu üzerine yoğunlaşan çok sayıda basılı eserle desteklenmiştir (Dağ Pestil, 2016).

Siyasi olarak Ruslar, Sovyetlerin kurulmasıyla, 1922 yılından itibaren Türkistan coğrafyasında ana akım kültür olarak varlığını sürdürmüş ve Türk Cumhuriyetlerini özerk statüde 1922-1991 yılları arasında yönetiminde tutmuştur. Bu süreçte Türk halkları hem kendi kültürünü koruyarak hem de ana akım kültüre uyum sağlayarak iki yönlü bir bütünleşme stratejisi yaklaşımı ile varlıklarını ortaya koymuşlardır. Bütünleşme stratejisi için Ekşi (2015) "bütünleşme stratejisi bireyin öz kültürünün özelliklerini ve değerlerini koruyarak ana akım kültürün değerlerini kabul etmesi ve ayak uydurmasıdır" tanımını yapar (Ekşi, Demirci, Yıldız ve Ekşi, 2015, s. 46). Bütünleşme stratejisinin gerçekleşmesi için: birincisi ana akım kültürün kültürel çeşitliliğe yönelmesi gerekir; ki Bolşevik devrimi başlangıçta tüm kültürel çeşitliliğe saygı duyacağını ve onları kabul edeceğini açıklarken sonrasında bu açıklamalara tamamen ters tutumlar içerisine girmiştir.

Bu durum birlikteki halkların üzerinde onların geleceğini şekillendirecek ve izi silinmeyecek tecrübeler yaşanmasına sebep olmuştur. Bütünleşme stratejisinin gerçekleşmesi için ikinci olarak yönetilen grubun özgürce seçimi, hangi dilde eğitim alacağı gibi konuların kendisinin seçmesi önemlidir. Bu noktada belirleyici olan Sovyet halklarının kendileri olmamıştır. Bütünleşme stratejisi için üçüncü gereken ise yönetilen grubun, yöneten kültürü benimsemesidir. Bu durumun gerçekleşip gerçekleşmediği ya da hangi oranda gerçekleştiği tartışma konusudur.

1917 Ekim Devrimi'nden sonra, 1922 yılında kurulan Sovyetler Birliği - Советский Союз – resmi adıyla Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği – союз советский социалистических республик - 1985 yılında iktidara gelen Gorbaçov'un Glasnost ve Perestroyka reformları sonucunda 1991 yılında tamamen dağılmıştır. 1989 yılından itibaren hızlı bir dağılma sürecine giren Sovyetler Birliği'nde özerk statüde bulunan 15 halktan çoğunluğu bağımsızlığını ilan etmiştir. 1991 Temmuz ayında siyasi bir iç darbe yaşayan Sovyet Rusya'da, Ağustos 1991'de Baltık cumhuriyetleri ve Ukrayna parlamentosu bağımsızlık kararı almış, birkaç hafta içinde de Rusya ve Kazakistan dışında kalan bütün cumhuriyetler bağımsızlıklarını bir bir ilan etmişlerdir. Aynı yıl Aralık ayında Ülkenin Slav halkları'nın (Rusya, Ukrayna ve Belarus) devlet başkanları Belarus Brest'te toplanıp Bağımsız Uluslar Topluluğu-BUT kurulmasıyla ilgili bir protokol imzalamış, birliğin koordinasyon merkezinin Belarus'un başkenti Minsk olacağı, dış politika ve savunma konularında ortak siyaset izleneceği üzerinde anlaşmışlardır.

21 Aralık 1991 tarihinde Kazakistan'ın başkenti Alma Ata'da Rusya, Ukrayna, Belarus, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan, Azerbaycan, Tacikistan, Ermenistan ve Moldovya'nın katıldığı bir zirve yapılır. Alma Ata zirvesinde alınan karar üzerine, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği yapılanmasının sona erdiği dünyaya ilan edilir. Birliğin dağılmasıyla birlikte Türk Cumhuriyetleri bağımsızlıklarını ilan etmiştir. Türkistan üzerindeki siyasi Slav baskısı artık son bulmuş ve Türkiye Cumhuriyeti bağımsızlıklarını ilan eden bu cumhuriyetleri hemen tanımıştır.

Dolayısıyla bugün Rusya Federasyonu tarihten miras olarak gelen yönetim yaklaşımlarıyla çok farklı ve çok değişkenli bir toplum yapısına kavuşmuştur. Bilindiği gibi artık Türk Cumhuriyetleri kendi yönetimlerini ve bağımsızlıklarını oluşturmuş olarak bu yapıda yer almazlar. 25 Aralık 1991 de Sovyetler Birliği birlik içinde asimilasyona zorlanan ve ayrılmaya yönelen etnik yapıların etkisiyle dağılmıştır. 25 Aralık günü Gobaçov, Kremlin'den ayrılmış, kızıl bayrak Kremlin'den indirilmiş ve parlamento kendisini feshetmiştir.

Türk dünyası Balkanlardan Moğalistan' a kadar olan geniş bir bölgede varlığını sürdürmektedir. Bu geniş bölgede Rusya, aynı coğrafyadaki ortak paylaşımlar nedeniyle Türkler için tarih boyunca önemli bir ülke olmuştur. Bunun bir göstergesi de Türkçenin, Slav dillerinden sonra ülkede en yaygın konuşulan ikinci dil olmasıdır.

Rusya'da Türk dilinin öğretimi, öğrenimi ve uygulamalı çalışmaları Rusya-Osmanlı ilişkilerinin temellerinin atıldığı tarihlere kadar gider. 1700 lü yıllarda Napoli ve Venedik' te açılan Jeunes de Langues - Dil Oğlanları örnek alınarak şark dilleri eğitimi veren kuruluşlar açıldığı Fransa ve Venedik örneğinden hareketle Polonya ve Rusya'nın da gençleri İstanbul'a Türkçe öğrenmeye gönderdiği ve yine aynı dönemde Petersburg'da şark dilleri eğitiminin başladığı bilinmektedir. Zamanla Sovyet Türkoloji merkezleri, alanda yapılan çalışmaların niteliği ve niceliğine bağlı olarak dünya üzerindeki en ünlü Türkoloji merkezleri haline gelir. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği döneminde gelişim sürecindeyken, 19. yy.'da (1800 lü yıllar) ortalarından itibaren Saint Petersburg oryantal çalışmalar alanında giderek önem kazanır (Esen, 2011).

Bilindiği üzere, Rusya'da yayımlanmış ilk Türkiye Türkçesi grameri Fransız misyoner Holdermann'ın 1730'da İstanbul'da basılmış olan gramerinin çevirisidir. Rusya'da Türkçe konusunda yazılmış ilk eser ise 'Türk Tatar Dilinin Genel Grameri' dir ve M.A.Kazem-Bek tarafından 1839 yılında Kazan' da basılmıştır.

Rusya'da Türkoloji: Çarlık -Osmanlı İmparatorluğu, 1917-1991 Sovyetler Birliği-Türkiye Cumhuriyeti ve 1991 sonrası Rusya Federasyonu şeklinde incelemek gerekir. Çarlık rejimi 1721 yılında kurulmuş 1917 Rus devrimine kadar sürmüş bir dönemdir. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemleri de Çarlık rejiminin son bulduğu yakın tarihlere denk gelir. Saint Petersburg Petrograd' da Kışlık Sarayın bahçesinde gezerken, Çarlık Osmanlı ilişkileri adına Osmanlı İmparatorluğu'nu temsilen üç anıt yapı inşa edilmiş olduğunu bizzat görmüştüm. Aralarında en ilginç bulduğum bu yapılardan biri dışarıdan küçük sempatik bir cami görünümü veren içi ise kültür öğeleriyle tam bir Türk hamamı şeklinde tasarlanmış yapıydı. Bir diğer yapı ise Osmanlının duraklamasını ve de çöküşünü temsilen yapıldığı bilgisi ile tanıtılan duvarlarında büyük çatlaklar olacak şekilde inşa edilmiş bir kule idi. Bu coğrafya da buna ve buna benzer yapılar iki devletin İçinde bulundukları ilişkilerin mahiyetini ortaya koyar niteliktedir.

1857-1991 arası Çarlık ve Sovyetleri de içine alan dönemde, Rusya, Türkoloji' nin en etkin ve en zengin merkezi olmuştur. Bu dönemde Rus Türkolojisi' nin temel özelliklerinden bazıları şöyle sıralanabilir: Türkoloji Rusya' da bir devlet politikası olmuştur, dilbilim ve diğer sosyal ve teknik bilimlerden yararlanmışlardır, dünyadaki bütün Türk halklarının dil, edebiyat, tarih gibi alanlarına dair araştırma ve yayınlar yapmışlar ve diğer ülkelerdeki Türkoloji çalışmalarını yakından takip etmişlerdir (Kutalmış, 2013).

Rusya'da Türkçe çalışmalarına yönelik atılan ilk temel adım Çar I. Petro zamanına rastlar. 1724-1725 tarihlerinde Bilimler Akademisinin kuruluşundan sonra, genel anlamda oryantal çalışmalar, uzmanlık alanı olarak ta Türkoloji çalışmaları büyük bir artış gösterir. Çar I. Petro'nun çağdaş reformları Türki Dilleri ve Türk Kültürünü araştırmak ve karşılıklı olarak Türkçe ve Rusça dillerini öğrenmek üzerine oluşturulur. Saint Petersburg, Moskova, Kazan üniversitelerinde Oryantal Diller bölümlerinin açılması bu merkezlerde Türkoloji çalışmalarının ilerlemesini sağlar. Çar I. Petro döneminden itibaren Tatar, Azerbaycan, Türkmenistan gibi Türki diller, diyalektler ve Türk kültürü birçok alan uzmanı tarafından incelenir. 18. yy. ın ortalarından itibaren Moskova, Astrahan ve Kazan' da orta öğretim kurumlarında Tatar dili okutulmaya başlanır. 1804 yılındaki yeni üniversite yasasına göre Moskova, Harkov ve Kazan üniversitelerinde Doğu Dilleri kürsüleri kurulur. 1860 larda Rus

Türkolojisi için yeni bir ekol olan Friedrich Wilhelm Radloff (Vasiliy Vasilyeviç Radlov), bilimsel çalışmalarına başlar. 1894-1895 yıllarında Orhun yazıtları ile ilgili eserini 3 bölüm halinde yayınlayan Radloff, aynı zamanda Türkçe üzerine yaptığı çalışmalardan dolayı II. Abdülhamit tarafından mecidiye nişanı ile ödüllendirilmiştir.

1906' da Rus Olmayan Milletlerin Eğitimi ile ilgili 37 maddelik 31 Mart Kuralları Rusya Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanır. Rus olmayan milletlerin kendi dillerini Rus harfleriyle yazmaları mecburiyeti İlminskiy tarafından bu dönemde öne sürülür. 1906 ' da yapılan III. Kurultayda ise Türkleri birleştirici edebi Türkçe okutulup öğretilmesi ve Rusya Müslümanları için ortak bir eğitim sistemi uygulanması kararı alınır.

Rusya'da Türkoloji, 1917-1967 döneminde, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği yönetiminde yapılan çalışmalarla şekillenir. Büyük Ekim Sosyalist Devrimi, Sovyet Türkolojisi' nde birçok sorunu çözmekle görevlendirilir. Sovyetlere bağlı Şark topraklarında Lenin siyaseti Doğu Dilleri ve Kültürleri çalışmalarını ve Türkoloji' nin gelişmesini de doğrudan etkilemiştir (Kononov, 2009, s. 281).

1917 Eylül devriminden sonra, Saint Petersburg, Moskova, Kiev, Taşkent gibi merkezlerde yeni Türkoloji merkezleri, oryantal çalışmalar bölümleri ve Türkçe eğitim enstitüleri açılır. 1918 yılında Taşkent ve Kiev Doğu Enstitülerinde reform çalışmaları yapılırken, Harkov' da Oryantal çalışmalar koleji, Petrograd Universitesi' nde Doğu Dilleri Bölümü ve Lazarev' de Doğu Dilleri Enstitüsü kurulur. 1920' de Petrograd ve Moskova' da Çağdaş Doğu Dilleri Enstitüsü gibi eğitim enstitüleri kurulur ve bu merkezlerde birçok bilim adamı ve alan uzmanı yetişir (Kononov, 2009, s. 282)

Kalkan'ın (1999) aktardığına göre, ihtilalden sonra Kızıl ordu birlikleri önce Kafkas, Çuvaşistan, Tataristan, Başkırdistan, Astrahan geçitlerini kontrol altına almış, sonrasında Sblizhenie ve Slijanie (yakınlaşma ve birleşme) şeklinde iki yoldan uyguladığı yaklaşımlarla etnik gruplar üzerinde çalışmalar başlatmıştır. Bu uygulamaların birincisinde etnik bilinçten uzaklaştırılan toplumlar ikinci aşamada Sovyet insan tipinin oluşturulması ve

çok çeşitli etnik halk topluluklarından tek tip bir Sovyet insanı ve halkı oluşturmayı amaçlamıştır. Hedef her yönüyle bir Rus gibi yaşayan ve bir Rus gibi düşünen bireyler yetiştirmek olmuş ve bu nedenle eğitim sistemi bir araç olarak kullanılmıştır. Bu durumun Çarlık Rusya'sından itibaren başladığı Saydam'ın (1996) cümleleriyle "...Rus Eğitim Bakanı Graf D.A.Tolstoy, 1870'te verdiği emirde: Ana vatanımızın sınırları dâhilinde yaşamakta olan bütün yabancı milletlerin eğitimi onları, kayıtsız şartsız Ruslaştırma ve Rus halkı ile kaynaştırma hedefini gütmelidir" anlaşılmaktadır (Saydam, 1996, s. 125). Kalkan, Rusya'da en gelişmiş bilimsel alanın edebiyat ve dil alanı olduğunu ve Rusların Türk toplumlarının kendi dillerini konuşmalarını yasakladığını ve onları, resmi dil olarak Rusçayı kullanmaya zorladıklarını anlatır.

Moskova'da 1930' lu yılların ortalarına gelindiğinde, aralarında Türk dili şivelerinin de bulunduğu SSCB' de konuşulan dilleri ve yaşayan halkları araştırıp ortaya çıkaracak bir Merkez kurulur. Ekim devriminden sonraki Türkoloji, devrim öncesi Türkolojisi' nden içeriği, ele aldığı konulara yaklaşım tarzı, yeni metodolojisi ve yeni hedefleri gibi konular kapsamında ayrılıklar gösterir. Bu dönemde Rus menşeli Türkoloji uzmanları; Bilimler Akademisi Dil Bilim Enstitüsü ve Asya Halkları Enstitüsü olmak üzere iki kolda çalışmaya başlar.

Ruslar neden Türkiye Türkçesini öğretmek için eserler yazdılar, bu konuda hangi eserleri yazdılar ve yazılan bu eserlerin dönem özellikleri nelerdir soruları bu araştırmanın temellerini oluşturmaktadır. Rusların yazdıkları Yabancı dil olarak Türkçe materyallerinin incelenmesi ve bu materyallerde hangi konuların, hangi yaklaşım ve yöntemlerle nasıl ele alındığının, hangi dil ve kültür politikaları çerçevesinde yapıldığının araştırılması bu temel soruları aydınlatacaktır. Araştırmada dil öğretimi amaçlanırken kitaplarda izlenen yol, Rusların Türklerle olan ilişkilerinin tarihçesi ve niteliği ayrıca Rusların Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenirken taşıdıkları amaçların görülmesi hedeflenmektedir.

Bu araştırmada Sovyetler ve Rusya Federasyonu coğrafyasında Türkçe öğretimi ders kitapları: Genel Türkçe ve Akademik Amaçlı Türkçe çerçevesinde ele alınmıştır. Kitaplar genel olarak birkaç açıdan incelemeye tabi tutulmuştur. Kitapların incelendiği genel ölçütler

yazarla ilgili bilgi, eserin genel özellikleri, ön söz değerlendirilmesi, içindekiler listesi, dil bilgisi konu sıralaması, dil becerileri kazanımları, varsa kültür öğeleri: somut ve somut olmayan kültür öğeleri, dil bilgisi öğretimi, yazarın anadil etkisi gibi konuları içermektedir ve belirlenen inceleme ölçütlerinde hepsine yer verilmiştir.

2.2.1. Rusya'da Türkçe

Rusya'da Türkoloji her zaman yoğun ilgi gören bir alan olmuştur. A.N. Kononov'un ifadesiyle Türkoloji: Türk dili ve lehçelerini konuşan halkların filolojisini, tarihini, arkeolojisini, etnografyasını, sanat ve müzik bilimlerini kapsayan geniş bir ilim dalıdır (Kononov, 2009).

Kaşgarlı Mahmut sözlüğünü hazırlarken önce coğrafi bir harita sunar. Çünkü coğrafya ve tarih olmadan dil ve kültür anlamlandırılamaz. Türk ve Rus kültürlerinin karşılaşmaları geçmişine bakılıp incelendiğinde birçok ize rastlanır. Türklerin Rus kültürü üzerindeki etkileri konusunda ilk izler Oğuzname'de[1] görülür. Kültür etkileşimleri, komşuluk, ticari faaliyetler, savaşlar, evlenmeler gibi ilişkiler sonucu ortaya çıkar. Oğuz Kağan'ın batıya doğru ilerlediğini, İdil vadisinde Urumhan'ı yendiğini, Urusbeg adlı kardeşini Oğuz Kağan'a bağladığını ve Oğuz Kağan'ın Ona Saklap adını verdiğini anlatır. Bazı araştırmacılar Urumhan ve Urusbeg isimleriyle, Slavlar ve onların Doğu kolu olan Rusların kastedildiğini söyler.

[1] Oğuz Kağan Destanı bugün elimizdeki en eski Türk destanlarının en önemlilerinden biridir Oğuz Kağan Destanı bütün Türk milletinin destansı hayatını dile getiren büyük bir eserdir. Destandaki rivayetler çok eski zamanda oluşmuştur. Fakat destanın ana eseri kaybolduğundan bugün bu destan değişikliğe uğramış ve hikayeleşmiştir. Oğuz Kağan Destanı zaman içinde Oğuz'un torunları ve onların beylerinin maceraları ile genişlemiş ve büyük bir Oğuzname halini almıştır (Bars, 2008).

Diğer taraftan, Rusların İgor Bölüğü Destanı, çok sayıda Türkçe kelime içermesi açısından Türk dilinin Rusça üzerinde ki etkisini gösteren ilk eser olarak değerlendirilir.

Dil kültürü taşıyan, kuşaktan kuşağa aktaran en önemli varlıklardan biridir. Kültürler arası etkileşim dil özellikleri üzerinden açıkça görülebilir. Türk ve Rus (Slav) olarak iki kültürün karşılaşmaları bu kültürlere ait diller üzerinde kendini gösterir. Türk ve Rus kültürleri ilk karşılaştıkları andan itibaren karşılıklı olarak birbirleriyle uzun bir etkileşim sürecinde kalmışlar, bu etkileşim zaman zaman birinin diğeri üzerinde baskın olması yada birinin çekingen kalması şeklinde gerçekleşmiştir. Bugün gelinen noktada denebilir ki aynı fiziki coğrafyada birbirine komşu olarak yaşayan her iki kültür de, birbirini aynı oranda etkilemiştir.

Siyasi olarak Ruslar, Sovyetlerin kurulmasıyla, 1922 yılından itibaren Türkistan coğrafyasında ana akım kültür olarak varlığını sürdürmüş ve Türk Cumhuriyetlerini özerk statüde 1922-1991 yılları arasında yönetiminde tutmuştur. Bu süreçte Türk halkları hem kendi kültürünü korumaya çalışarak hem de ana akım kültüre uyum sağlayarak iki yönlü bir bütünleşme stratejisi yaklaşımı ile varlıklarını ortaya koymuşlardır. Bütünleşme stratejisi bireyin öz kültürünün özelliklerini ve değerlerini koruyarak ana akım kültürün değerlerini kabul etmesi ve ayak uydurması şeklinde tanımlanabilir (Ekşi, Demirci, Yıldız, ve Ekşi, 2015, s. 46). Bütünleşme stratejisinin gerçekleşmesi üç aşamadan bahsedilebilir: birinci aşamada ana akım kültürün kültürel çeşitliliğe yönelmesi gerekir; ki Bolşevik devrimi başlangıçta tüm kültürel çeşitliliğe saygı duyacağını ve onları kabul edeceğini açıklarken sonrasında bu açıklamalara tamamen ters tutumlar içerisine girmiştir. Bu durum birlikteki halkların üzerinde onların geleceğini şekillendirecek ve izi silinmeyecek tecrübeler yaşanmasına sebep olmuştur. Bütünleşme stratejisinin gerçekleşmesi için ikinci olarak yönetilen grubun özgürce seçimi, hangi dilde eğitim alacağı gibi konuların kendisinin seçmesi önemlidir. Bu noktada belirleyici olan Sovyetlere bağlı halkların kendileri olmamıştır. Bütünleşme stratejisini tamamlayan üçüncü adım ise yönetilen grubun, yöneten kültürü benimsemesidir. Bu durumun gerçekleşip gerçekleşmediği ya da hangi oranda gerçekleştiği başka bir tartışma ve çalışma konusudur.

9. yüzyılda Doğu Slavları ile Türklerin Hazar Devleti döneminde ve bölgesinde birbirleriyle temasları sonucu başlamış olan Türk- Rus ilişkileri takip eden yüzyıllarda da çeşitli boyutlarıyla devam etmiştir.

Rusya ile Türkiye arasındaki düzenli ilişkilerin temeli 15. yüzyılın sonuna dayanır. Türkiye'den Moskova'ya ilk kez 1493 yılında Türk elçi heyeti giderken 1496 yılında ise Rus elçi heyeti Türkiye'ye gönderilir. 1453 yılında Rusya'da büyük yankı uyandıran İstanbul'un fethi ile Rusya Türklere ve Türkiye'ye karşı yoğun bir ilgi duymaya başlar (Oganova, Vorobeva, ve Alekseeva, 2020)

17. yüzyılın sonlarında Rusya'da, Türk ve diğer Doğu dilleri ile ilgili lengüistik malzemeler sistemli bir şekilde toplanmaya başlanır. Rusya'da Türkoloji çalışmaları: Türk halklarının dilleri, yazılı edebiyatları, folkloru, kültürleri, tarihleri, ekonomileri, politikaları, etnografyaları, arkeolojileri gibi farklı araştırma alanlarını içerir. Petersburg, Moskova, Kazan, Ufa, Novosibirsk, Yakutsk gibi bölgeler Türkoloji'nin geliştiği önemli yerler arasındadır.

Rusya'da Türkoloji'nin gelişimi 4 dönemde incelenebilir;

1. Başlangıç Dönemi

2. Wilhelm Radloff (Vasiliy Vasilteviç Radlov) Dönemi

3. 1917 Bolşevik Devrimi ve Sonrası Dönem

5. Perestroyka Dönemi ve Yeni Dönem.

Başlangıç Dönemi

Rusya'da Oryantal çalışmaların başlangıcı olarak 18 Haziran 1700 tarihi kabul edilebilir. Bu tarihte Çar I. Petro imzaladığı fermanla Sibirya metropolitine seçeceği iyi karakterli, bilgili gençlerden birkaçını Çin ve Moğol dilini öğrenmek üzere Tobol'a göndermesini emreder.

Andrey Nikolayeviç Kononov, Rusya'da Türk Dillerinin Araştırılması Tarihi (1972-1982) adlı eserinde: Türk dili şivelerinin Rusya'da bilimsel olarak araştırılmasının temellerinin 18. yy da atıldığını bu dönemden önceki birkaç yüzyılın ise Rusların Türk dilleri ile pratik olarak tanışma dönemi olduğunu aktarır (Kononov, 2009).

18. yüzyılda - Rusya Bilimler Akademisi: Çarlık döneminde Çar I. Petro'nun Türkçenin kurumsal bir çatı altında öğrenilmesi, araştırılması ve hakkında incelemeler yapılması için ortaya koyduğu en önemli çalışma 1724 yılında Petersburg'da Rusya Bilimler Akademisi'ni (RAN) kurması olmuştur. Şarkiyatçılık çalışmalarının, 1726 da Alman G.Z. Bayer'in St. Petersburg'a gelmesi ile başladığı kabul edilir. Bayer'in Ebülgazi-Bahadır Han'ın Şecerei Terakime'sinden çeviriler yaptığı bilinmektedir.

19. yüzyılda - Kazan Üniversitesi: Şarkiyatçılık ve Türkoloji ile ilgili çalışmalarda Bilimler Akademisi'nden sonraki en önemli merkezlerden biri ise 1804 yılında Kazan Üniversitesi'nde Tarih ve Filoloji Bölümü'nün faaliyete geçirilmesidir. Burada Türkoloji'ye yön verecek kadar önemli çalışmalar yapılmış, burası bir merkez haline gelmiş ve Nikolay İvanoviç İlminskiy de dahil birçok misyoner Türkolog'un görev yeri olmuştur.

19. yüzyılın sonlarında - 1855 St. Petersburg Üniversitesi: St. Petersburg üniversitesinde 1855'te Şark Dilleri Fakültesi kurulmuş ve üniversite Rusya'da Türkoloji'nin merkezi konumuna gelmiştir.

Çarlık Rusyası, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği, Bağımsız Devletler Topluluğu ve bugün ki Rusya Federasyonu'na kadar devam eden süreçte zenginleşen Rusya Türkolojisi, onu dünya çapında önemli bir yere getirmiştir.

Tarihi kaynaklarda Çarlık dönemi Rusyası'nın 1846 yılında Kazalinsk kalesi ele geçirilerek başlayan Türkistan illerini işgali, otuz yıl sonunda Türkmenistan'ı işgali ile tamamlanmış ve Sovyetler Birliği'nin kurulmasının hemen öncesinde Çarlık Rusyası' nın, Orta Asya'nın tamamına hakim olduğu belirtilmektedir. Bu milletlerin bağımsız olma istek ve çabalarıyla karşı karşıya kalan ve mevcut bütünlüğünü korumak isteyen imparatorluk iki esasa dayanan güçlü bir politika uygulamaya çalışmıştır. Bunlardan birisi imparatorluk içinde Rus olmayan halkları Ruslaştırma, diğeri ise tüm Slavları kapsayacak bir Panslavizm hareketi yürütmektir. Birinci politikanın en önemli aracı Rusya'nın devreye soktuğu dil politikası olmuştur. Bu politika gereği milli kimlik bilinci oluşturma amacıyla Rusçanın imparatorluk sınırları dahilinde her yerde konuşulması ve iletişim dili olarak kullanılması çalışmaları başlatılmıştır. Bu eylem planında bir Ortodoks papazı, ilahiyat ve Türk şiveleri profesörü Nikolay İvanoviç İlminskiy'nin geliştirdiği projeler devreye girmiştir. İlminskiy'ye göre Rus olmayan milletleri tek bir Rus milli kimliğine büründürmek için onlara Rus dilini ve Hıristiyan dinini öğretmek gerekir. İlminskiy'nin fikir ve faaliyetleri devlet tarafından güçlü bir şekilde desteklenmiştir.

Rus Türkologları: Radloff ve İlminskiy Ekolü

Rus Türkolog İlminskiy kendine has bir yol ve yaklaşım oluştururken, Radloff Kaşgarlı Mahmut'a benzer bir yoldan gider. Tıpkı Kaşgarlı Mahmut gibi diyar diyar gezerek, dolaşarak Türk kültürünün ve toplumun içine girerek Türk dili üzerinde incelemeler yapar. Radloff ve İlminskiy'nin buluşmaları, 1871 yılında Radloff'un Kazan'dan geçerken yol üzerinde Rus misyoneri İlminskiy'nin evine konuk olması ile gerçekleşir. Bu sırada İlminskiy Türk boyları arasında Hristiyanlığı yaymakla meşgul olmaktadır. Radloff'un ise yine Çar'ın hizmetinde bir memur, tarafsız olmaya çalışan bir bilim adamı ve de misyonerlik hizmetine katılan bir misyoner olduğunu da hatırlamakta fayda var. Misyonerlik, Radloff'un

gezilerinden derlemelerinde söylediği gibi, Altay halkları arasında olumsuz bir faaliyet olarak algılanır. Ancak Hristiyan dünyasında misyonerlik faaliyetleri tam tersine olumlu, pozitif faaliyetlerdir ve o dönemde Rusya'da Radloff'un notlarında bahsettiğine göre Andogay misyonerliği, Ulalu misyonerliği gibi birkaçının adlarını sayabildiğimiz değişik misyonerlik bölgelerinin olduğu anlaşılmaktadır (Temir, 1991). Özellikle çarlık Rusya'sında bir devlet ideolojisi doğrultusunda yönlenen Türkoloji çalışmaları sosyoloji, din, dilbilim ve diğer sosyal teknik bilimlerden de yararlanmıştır. Türkoloji alanında ün yapmış Nikolay İlminskiy'nin aynı zamanda sağlam bir din adamı, bir misyoner olmasına – bir ideoloji uğrunda çaba göstermesine şaşırmamak gerekir çünkü Voloşinov'un da belirttiği gibi ilk filologlar, ilk dil bilimciler her zaman her yerde rahipler ve misyonerler olmuşlardır (Voloşinov, 2001).

İlminskiy Kimdir?

İLMİNSKİ, Nikolay İvanoviç (1822 - 1891)

Nikolay İvanoviç İlminskiy, 23 Nisan 1822 tarihinde Penza'da doğdu. İlköğretimini Penza Diyanet okulunda tamamladıktan sonra Seminari'ye devam etmiş 1842 ylında *en iyi öğrenci* sıfatıyla Kazan İlahiyat Akademisi'ne kabul edilmiştir. Üç yıl sonra 1845 yılında buradan Bakalvır - Lisans derecesini alarak 1846 yılında Tatar Türkçesi dersleri vermeye başlamıştır. İlminskiy, Tatarcasını geliştirmek için Akademiden ayrılarak 1847 yılında bir Tatar kasabasına taşınmış, medrese içinde bir odada 2 ay kalmış bu arada hocası Kazam Bek / Kazım Bey 'in de hiçbir dersini kaçırmamıştır.

Kazan İlahiyat Akademisi 1842 yılında yeniden kurulduktan sonra 1845 te burada iki kürsü oluşturulmuştur: 1) Moğol-Kamık ve 2) Türk -Tatar Kürsüsü. İkinci kürsüde M. A. Kazım Bey Türk, Tatar ve Arap dillerini okutuyordu. Ekim 1846 yılında Türk-Tatar Kürsüsü'ne M. A. Kazım Bey'in öğrencisi, Kazan İlahiyat Akademisi'nin 1846 yılı mezunu, BA üyesi (1870), birçok Türk dillerinin uzmanı, özellikle 'Babürname' ve 'Kısasü'l-Rabguzi' (1859) çalışmalarıyla tanınan Nikolay İvanoviç İlminskiy atandı. Dil ve edebiyat

tarihi açısından çok önemli bir yere sahip olan Harezm Türkçesi eserlerinden Rabguzi'nin Kasasü'l-Enbiya'sı üzerine yazılmış ilk çalışma İlminskiy'ye aittir.

1854-55 yıllarında Doğu Bilimi eğitiminde yapılan reformlar sonucu St.Petersburg Üniversitesi'nin Doğu Fakültesi kuruldu ve burası tüm Rusya için tek öğretim kurumu haline getirildi. O zamana kadar Kazan İlahiyat Akademisinde Tatarca öğretmenliği yapan ve 1846 yılında bu akademiden mezun olan (Bilimler Akademisinin muhabir üyesi) İlminskiy, 1870 yılından itibaren kadrolu Ord.Prof. Nikolay İvanoviç İlminskiy olarak ders verdi.

İlminskiy, Akademide 1858 yılına kadar öğretmenlik yaptı. 1861 de Kazan Üniversitesi, Türk-Tatar kürsüsü profesörü oldu. Türk lehçeleri ve ilahiyat üzerine çalışmalar yürüttü. 1872'de N.İ.İlminskiy Kazan Öğretmen Okulunun müdürlüğüne atanması nedeniyle üniversiteden ayrılınca, kürsünün faaliyeti durdurulmuş oldu. Kazan Ekolü'nün ünlü temsilcisi, büyük Türkolog ve Arabolog, kendisini Rus olmayan halklar arasında misyonerlik ve eğitim çalışmalarına adamıştır.

İlminskiy ve Sistemi

Çarlık dönemi Rusyası' nda yapılan önemli eğitim reformları, özellikle işgal edilen bölgelerdeki Rus ve Hristiyan olmayan halklara yöneliktir. Bu eğitim reformlarıyla Rus kültürünün, dilinin ve Ortodoks Hıristiyanlığın yayılması amaçlanmıştır. İlminskiy, Rus olmayan halkların Hıristiyanlaştırılması ve bu vesile ile Ruslaştırılmasında yeni bir yaklaşım sergileyen en önemli misyonerdir. Rusya'nın Rus olmayan halklar üzerinde uyguladığı zorla Hıristiyanlaştırma yerine yeni yöntemler önermiştir. Rus Ortodox misyonerliğinin devlet tarafından kiliseden alınıp özel kuruluşlara devredilmesine öncülük etmiş, sunduğu misyonerlik eğitim modeli ile bölgenin Ruslar tarafından yönetilmesine büyük katkı ve kolaylık sağlayan etnik Rus milliyetçiliğini kurmuştur. İlminskiy' nin bu yöntemlerinde dil çok önemli bir yere sahiptir. Aynı zamanda bir Türkolog olarak da Türk şiveleri hakkında yoğun ve detaylı çalışmalar yapan İlminskiy, şiveleri kendine özgü ayrılabilir diller haline getirmek düşüncesini ortaya atar. Amacı Rus olmayan milletlerin kendi dillerini Rus

harfleriyle yazmalarını sağlamak ve bu yolla onları Rus kimliğine yaklaştırmaktır . İlminskiy' e göre Rus olmayan milletleri tek bir Rus milli kimliğine büründürmek için onlara Rus dilini ve Hıristiyan dinini öğretmek gerekir. İlminskiy'nin fikir ve faaliyetleri devlet tarafından güçlü bir şekilde desteklenmiştir.

Radloff Kimdir?

Radloff, Friedrich Wilhelm (Vasili Vasilyeviç Radlov), (1837- 1918)

Almanya'da doğdu. 1854'te Berlin Üniversitesi Felsefe Faktültesi'ne kayıt oldu. Felsefenin yanı sıra dil bilimi ile ilgilenmeye başladı ve F. Bopp, H. Şteyntaly, K. Ritter, A. Pott gibi ilim adamlarının ders ve konferanslarına katıldı. Daha sonra doğu dillerine (İbranice, Arapça, Farsça, Çince, Mançur dili) merak sardı. Radloff' un doğu dilleri uzmanı olarak yetişmesinde Alman ilim adamı W. Schott büyük rol oynamıştır. Radloff, ondan Moğolca, Tatarca, Mançuca ve Çince dersleri aldı. Ural Altay ve diğer doğu dilleri ile ilgilendiğinden dolayı daha öğrencilik yıllarında Rusya'ya gitmeye karar verdi ve bunun için Rusça öğrenmeye başladı. 1858 yılında Jena Üniversitesi'nden doktor unvanı aldı ve yine aynı yıl Rusya'ya giderek burada Rusçayı öğrendi. Daha sonra Petersburg Üniversitesi'nde sınava girerek öğretmenlik diplomasını aldı. 1859 da Batı Sibirya'da Barnaul şehrindeki bir okula öğretmen olarak atanıp burada göreve başladı.

Radlof, Türkoloji biliminin öncüsü sayılır. 81 yıllık ömrünün 60 yılını adadığı Türkoloji bilimi ile ilgili olarak şu ifadeleri kullanır;

> Ben, hayatım boyunca yeni bir ilmin, Türkolojinin kuruluş ve gelişmesini yaşadım ve gücümün yettiği kadar bu ilmin ilerlemesine hizmet ettim. Bu yüzden benim çalışmalarım, başkalarının da yardımını gerektiren bu ilim dalının tamamlanması ve Türkolojinin devam etmesi için birer yapı taşı olmaktan başka bir şey değildir. (Temir, 1991, s. 72)

1866 yılında yayımladığı ilk eserinin ön sözünde Türkçe için şunları söyler;

> Yeryüzündeki hiçbir dil ailesi Türkçe kadar geniş sahalara yayılmış değildir. Afrika'nın kuzeydoğu bölgesinden Türkiye'ye ve Rusya'nın güneydoğusundan Sibirya'nın güneyine ve Gobi Çölü'nün içlerine kadar Türkçe konuşan kavimler yaşamaktadır. Onların büyük bir kısmı, İslamiyet'i kabul ettikten sonra diğer milletlerin ve özellikle din kardeşi olan Arap ve Farsların etkisi altında kalmışlardır. Bu etkiyi özellikle edebî eserlerde görmek mümkündür. Onlar, yalnız dillerine Arap yazısını almakla kalmamış, yazı dillerinden binlerce kelimeyi de alarak öyle bir yazı dili meydana getirmişlerdir ki, bu üzerinde rengârenk her türlü yamalar bulunan bir elbiseye benzetilebilir. Bu yazı dili, doğal olarak Türk halkı için anlaşılamayan bir halkadan ibaret olup, halkın kültür seviyesini yükseltmek yerine, halk kültürünün taze yeşilliği ile beslenemediği için kendi kendini köreltmekteydi. (Temir, 1991, s. 72)

Rus Türkolojisi için yeni bir ekol olan Friedrich Wilhelm Radloff (Vasiliy Vasilyeviç Radlov) bilimsel çalışmalarına 1860 lı yıllarda başlar. 1894-1895 yıllarında Orhun yazıtları ile ilgili eserini üç bölüm halinde yayınlayan Radloff, aynı zamanda Türkçe üzerine yaptığı çalışmalardan dolayı II. Abdülhamit tarafından mecidiye nişanı ile ödüllendirilmiştir.

Radloff'un Rusya'daki yaşamı ve ilmi faaliyetleri üç döneme ayrılmaktadır: Altay (1859-1871), Kazan (1871-1884), Petersburg-Petrograd (1884-1918).

Altay döneminde (1859-1871): Altay ve Batı Sibirya Türklerinin dili, etnografyası ve folkloru hakkında çalışmalar yapan Radloff 1860-1868 yılları arasında Altay, Doğu Kırgız bozkırları, Hakasya, Yedisu bölgelerinde çalıştı. Dil, folklor ve etnografya üzerine materyaller toplayarak sonraki dönemde bunlarla ilgili yayınlar yapmıştır.

Kazan döneminde (1871-1884) Radloff, genel anlamda pedagojik ve idari çalışmalar yürüttü. İlmi çalışmaları devam ettirmekle birlikte 1872'de Kazan bölgesindeki Tatar, Başkurt ve Kırgız (Kazak) okullarının müfettişliği görevini de üstlendi.

Petersburg-Petrograd (1884-1918). Radloff bu döneme, Asya Halklarının Tarihi ve Edebiyatı alanında ordinaryus akademik unvanı alarak başlar. Radloff'un hayatında bu dönem çalışmalarının niceliği ve niteliği bakımından oldukça verimli bir dönem olmuştur. 1859 da toplamaya başladığı verileri ile 1888 yılında en büyük çalışması olan "Opıt Slovarya Turkskih Nareçiy" eserini yayımlamıştır. Alanında tek olan bu eserin birçok dile tercümesi yapılmıştır. Tekin (1959) Belleten'de yayımlanan makalesinde, Radloff'un bu eseri ile Türk dili şivelerine yaklaşımını ortaya koyduğunu, bunları ayrı birer dil (yazık) değil, lehçe (nareçiye) olarak yani aynı dilin; Türkçenin birer lehçesi olduğunu ve Radloff'un bu nedenle Türkçe üzerine yazmış olduğu eserine özellikle Opıt Slovarya Turskih Nareçi adını verdiğini de belirtir (Tekin, 1959). Türk şiveleri arasındaki ayrılıkların gerçekte dil ayrılığı olmadığını ortaya koymuştur.

Radloff (1882) "I. Phonetic der nördlichen Türksprachen Kuzey Türk Dili Şivelerinin Fonetiği " eserinde Türk dili şivelerini ses özelliklerine göre tasnifi şu şekildedir;

Doğu Şiveleri:

1. Asıl Altay şiveleri:
   a) Altay şivesi,
   b) Teleüt şivesi.
2. Baraba şivesi.
3. Kuzey Altay şiveleri:
   a) Lebed şivesi,
   b) Şor şivesi.
4. Abakan şiveleri:
   a) Asıl Abakan şiveleri (Sagay, Koybal, Kaça),
   b) Yüs ve Kızıl şivesi,
5. Küerik (Çolım) şivesi.
6. Soyon şivesi.

7. Karagas şivesi.

8. Uygur şivesi.

Batı Şiveleri

1. Kırgız şiveleri:

a) Kara-Kırgız şivesi,

b) Kazak-Kırgız şivesi,

c) Kara-Kalpak şivesi.

2. İrtiş şiveleri:

a) Turalı şivesi,

b) Kürdak şivesi,

c) Tobol ve Tümen şiveleri.

3. Başkırt şivesi:

a) Ova Başkırt şivesi,

b) Dağ Başkırt şivesi.

4. Volga veya Doğu Rusya şiveleri:

a) Mişer şivesi,

b) Kama şivesi,

c) Simbir şivesi,

d) Kazan şivesi,

e) Belebey şivesi,

f) Kasım şivesi.

Ora Asya Şiveleri

1. Tarançı şivesi.

2. Hami şivesi.

3. Aksu şivesi.

4. Kaşgar şivesi.

5. Çağatay şiveleri:

a) Kuzey Sart şivesi,

b) Kokand şivesi,

c) Zerefşan ovası şivesi,

d) Buhara şivesi,

e) Hive Şivesi.

Güney Şiveleri.

1. Türkmen şivesi.
2. Azerbaycan şivesi.
3. Kafkasya şiveleri.
4. Anadolu şiveleri:
   a) Hüdavendigâr şivesi,
   b) Karaman şivesi.
5. Kırım şivesi.
6. Osmanlı şivesi.

Yine bu döneme rastlayan 1891-1910 tarihleri arasında Radloff, Kaşgarlı Mahmut'un Kutadgu Bilig eseri üzerinde çalışmış ve yine aynı dönemde, 1887'de Codex Cumanicus adlı eseri Tük dili açısından incelemiştir.

I889'da, N. M. Yadrintsev, Mogolistan'da Runik yazıtlarını bulduktan sonra 1891'de Radloff'un başkanlığında bir heyet Moğolistan'a gitmiştir. Bu heyet, daha sonra Orhun anıtlarının atlasını (Atlas der Alterhümer der Mongolei) yayımlamış ve Radloff eserler yayımlandıktan sonra yazıyı çözmek için çalışmalara başlamıştır. Danimarkalı Thomsen'in bu yazıtları okuması ve yayımlamasına rağmen Radloff da aynı yönde çalışmalarına devam etmiş yazıtları dil, ses bilgisi ve dil bilgisi çerçevesinde değerlendirmiş bu şekilde hazırladığı esere bir de sözlük eklemiştir. 1897'de ise Radloff, P. M. Melioranskiy ile birlikte Koşo-Tsaydam yazıtlarını da Rusçaya çevirmiş. 1899'da ise Tonyukuk'un yazıtını yayımlamıştır (Kemaloğlu, 2015).

Radloff ilmi müesseselerin yönetiminde de önemli görevler almıştır. İlimler Akademisi Asya Müzesi (1885 1890) ile Antropoloji ve Etnografya Müzesi'nde (1894-1918) müdürlük yapmıştır. Rusya Coğrafya Cemiyeti, Sibirya'yı Araştırma Cemiyeti, Rusya Arkeoloji Cemiyeti gibi müesseselerin faaliyetlerine aktif olarak katılmıştır. Radloff ne

Kazan Üniversitesi'nde, ne de St. Petersburg Üniversitesi'nde ders vermemesine rağmen çok sayıda ilim adamının (N. F. Katanov, P. M. Melioranskiy, S. E. Malov, A. N. Samoyloviç, A. D. Rudnev, B. Ya. Vladimirtsov) yetiştirilmesinde emeği çoktur.

Özetle, Radloff Sibirya'da 1859-1871 yılları arasında 12 yıl kalmış, kışları öğretmenlik yapmış yazları ise dil, etnografya ve tarih malzemesi toplamak üzere Sibirya ve Türkistan'da yaşayan türlü Türk boyları arasında seyahat etmiştir.

Radloff, 1872'den 1884'e kadar 12 yıl boyunca da Kazan'da kalmış ve bu zaman zarfında özellikle pedagoji, felsefe ve genel dil sorunlarıyla ilgilenmiş, çalışmaları ile ilgili 11 kadar eser yayımlamıştır.

1884'te Kazan'dan ayrılan Radloff, Petersburg Bilimler Akademisi'nin Tarih ve Eski Eserler Bölümüne üye seçildi ve oraya gidip yerleşti. Daha sonraki dönemlerde Uygurca el yazma metinler üzerinde çalışan Radloff, 12 Mayıs 1918 tarihinde Petersburg'da vefat eder ve oradaki Protestan mezarlığına defnedilir.

Radloff'un başlıca çalışmaları

İz Sibiri. Stranitsi Dnevnika, Moskova 1989; Vergleichende Grammatik der nördlichen Tiirksprachen. Phonetik, Leipzig 1882; Pamyatniki Uygurskava Yazıka, Leningrad 1923; Opit Slovarya Tiirkskih Nareçiy, I-IV, Moskova 1888 (Moskova 1963-1964); South Siberian Oral Literature: (Turkic Texts), I, Bloomington 1967; Kudatku Bilik. Facsimile der uygurischen Handschrift der K. K. Hojbibliothek in Wien (1890); "Das türkische Sprachmaterial des Codex Cumanicus", Memoires de l'Academie imperiale des Sciences de St. Petersburg, VII serie, XXXV/6; Drevnetürkskiye Pamyatniki v Koşo-Tsaydame, St. Petersburg 1897; Die alttilrkishen lnschriften der Mongolei. Neue Folge, St. Petersburg 1897; K Voprosu ob Uygurah (1893); Altuigurische Sprachproeb aus Turfan (1899); Chuastuanit (1909); Tişastvustik (1910); Uigurische Sprachdenkmaler, Leningrad

1928; Zur Geschischte des türkischen Vokalsystems (1901); Die Lautalternation und ihre Bedeuting für die Sprachentwicklung, belegt durch Beispiele aus den Türksprachen (1882); Einleitende Gedanken zur darstellung der Morphologie der Türksprachen (1906); Die jakutische Sprache in ihrem verhaltnisse zu den Türksprachen (1908); "Classification der Türk-Dialecte nach den phonetischen Erscheinungen", Phonetik der nördlichen Türksprachen, Leipzig 1882, s. 280- 291; "Observations sur Jes Kirghis", Journal Asiatique, sixieme serie 1863, II, s. 309-328; "Beobachtungen über die Kirgisen", Petermann's Mitteilungen 1864,s. 163-168; "-Ober die Fomen der gebundenen Rede bei den altaischen Tataren", Zeitschrift für Völjerpsychologie und Sprachwissenscahaft, IV (1866), s. 85- 144; "Das İli-Thal im Hoch-Asienund seine Bewohner", Petersmann's Mitteilungen 1866, s. 88-97, 250-264. (Avrasya Türkologları Sözlüğü I: Kamalov, Kolesnikov, 2011)

2.2.2. Rusya Federasyonu'nda Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Faaliyetleri

Rusya Eğitim Kurumlarında Türkçe

Rusya Federasyonu'nda Türkçe dil eğitimi ve öğretiminin yapıldığı çeşitli eğitim kurumlardan şu şekilde bahsedilebilir; Moskova Üniversitesine Bağlı Akademik Kolej, Astrakhan Halk Mektebi, Kazan Koleji, Kazan Üniversitesi ve Türkoloji Kürsüsü, Petersburg Üniversitesi ve Türkoloji Kürsüsü, Lazarev Doğu Dilleri Enstitüsü, Dış İşleri Bakanlığı'nın Asya Şubesine Bağlı Doğu Dilleri Eğitimi Bölümü, Rişelya Lisesi'ne Bağlı Odessa Doğu Enstitüsü.

Günümüzde Rusya'da 30 dan fazla üniversite ve enstitüde Türkçe öğretilmektedir**.** Bu kurumlar Rusya'nın Moskova, Petersburg, Kazan, Saratov, Nijnıy Novgorod, Ufa, Kostroma, Çelyabinsk, Astrakhan, Ekaterinburg, Krasnoyarsk, Pyatigorsk, Rostov-na-Donu, Novosibirsk, Mahaçkale, Yakutsk şehirlerinde Türkçe öğretim faaliyetlerini sürdürmektedir.

Diğer tarafyan Bilimler Akademisi'ne bağlı Şarkiyat Enstitüsü, Dilbilim Enstitüsü, Dünya Edebiyatları Enstitüsü başta olmak üzere birçok merkezde Türk halkları, Türk dili

şiveleri, folkloru, edebiyatları konularında araştırma ve çalışmalar yapılmaktadır. Bu kurumları şöyle sıralayabiliriz; Moskova Devlet Üniversitesi Asya ve Afrika Ülkeleri Enstitüsü (ISAA) Türkoloji Kürsüsü, Kazan Üniversitesi ve Türkoloji Kürsüsü , Rusya Bilimler Akademisi Kazan Şubesi Dil Edebiyat ve Tarih Enstitüsü, Rusya Bilimler Akademisi Doğu Elyazmaları Enstitüsü (Petersburg), Rusya Bilimler Akademisi Dil Araştırmaları Enstitüsü (Petersburg), Rusya Bilimler Akademisi Dil Enstitüsü (Moskova), Rusya Bilimler Akademisi Şarkiyat Enstitüsü (Moskova), Rusya Bilimler Akademisi Dünya Edebiyatları Enstitüsü (Moskova) (Oganova, Vorobeva, ve Alekseeva, 2020).

Bölge temelinde ise aşağıda verilen Sibirya, Kırım, Başkurdistan. bölge başlıkları çerçevesinde Türkoloji çalışmaları ile ilgili yine çeşitli kurumlar mevcuttur.

2.2.3. Türk Dili Şivelerinin Okutulduğu Okullar, Kolejler, Meslek Yüksekokulları

Rusya'da birçok okulda Türk Dili üzerine eğitim öğretim devam etmektedir. Bu okullar Omsk Asya Okulu, Tobolsk Büyük Halk Okulu, Orenburg Neplyuyev Askeri Okulu, Sibirya Kadet Okulu, Sibirya Askeri Gimnazyumu, Orenburg Progimnazyumu, Omsk Progimnazyumu, Novoçerkassk Gimnazyumu, Tiflis Gimnazyumu, Kutais Gimnazyumu, Stavropol Gimnazyumu, Simferopol Gimnazyumu, Taşkent Öğretmen Okulu. Rusya'da Gimnazyum denilen okullar başarılı ve zeki öğrencilerin kabul edildiği lise ve dengi okullardır (Oganova, Vorobeva, ve Alekseeva, 2020).

2.2.3. Rusya'daki Arşiv ve Kütüphanelerde Türkçe

Diğer ülkelerde olduğu gibi, Türk el yazması eserlerin oluşturduğu koleksiyonlar Rusya'da da korunmaktadır. Kaynaklara göre Rus İmparatorluğu'ndan Osmanlı İmparatorluğu topraklarına seyahat gerçekleştiren Müslüman ve Hıristiyanlar, bilim adamları, askerler hatıra olarak dönerken çoğunlukla Türk el yazmaları götürdükleri, bazı el

yazmalarının çoğunu Ermeni ve Yunan göçmenler getirmiş, bazıları ise savaşlarda ganimet olarak alınmıştır. Bu eserler çok çeşitli türlerde eserlerdir ve imparatorluğun neredeyse tüm bölgelerinin şivelerini ve ağız özelliklerini yansıtmaktadır.

Moskova Devlet Üniversitesi Bilim Kütüphanesi: değerli eserlerin bulunduğu bir koleksiyondur. Buradaki eserlerin çoğunu 19. yy başında yaşamış tercüman ve dilbilimci Rusya Bilimler Akademisi üyesi İ.İ.Levanda ve 19. yy doğu dilleri uzmanlarından P.Ya. Petrov'a ait el yazmalarından oluşur. 17. yy a ait türkü, semai, mani, koşma, kalenderi, türkmani ve başka halk şiirlerini içeren cönk ile diğer değerli Osmanlı dönemi yazma eserleri bulunmaktadır.

Devlet Kamu Tarihi Kütüphanesi, Rusya'nın en büyük tarihi kütüphanesidir. Koleksiyonda siyasi ve ekonomik belgeler, hususi mektuplar, Arapça-Türkçe sözlükler, Türk Dil Kurumu'nun çalışmaları gibi eserler mevcuttur. 1945 yılında Köningsberg Kütüphanesi'nden Moskova'ya getirilen "Tevarih Al-i Osman" adlı ilk Türk Osmanlı hükümdarları tarihini anlatan el yazması eser koleksiyonun en kıymetli eserlerindendir

Rusya Bilimler Akademisi Arşivi: 1728 yılında kurulmuştur. Bu arşivdeki eserler F.E. Korş, V.A. Gordlevskiy, B.N. Zahoder, N.K. Dmitriyev gibi Rus oryantalistlerinin arşivlerinden ibarettir. Koleksiyonda A.E. Krımskiy, P.M. Melioranskiy, V.V. Radlov(W.Radloff), A.Z. Togan, S.G. Tserunian gibi ünlü bilim adamlarının yazdığı Türkçe mektuplar vardır. 14. ve 19. yy da Bursa'da yapılan muhtar ve imam mühürleri de bu koleksiyonun ilginç parçalarıdır (Oganova, Vorobeva, ve Alekseeva, 2020).

Rusya Bilimler Akademisi'ne bağlı Şarkiyat Enstitüsü Arşivi: Bu arşivde 15 ila 20. yüzyıllar arasındaki değişik dönemlere ait 100 el yazması eser korunmaktadır. Bu eserler filolojik eserler, İslam konulu eserler, Türk şiirleri, sözlükler, bilimsel çalışmalar ve diğer el yazmalarından oluşmaktadır.

Moskova Devlet Dış İlişkiler Enstitüsü: Sahip olduğu zengin koleksiyonu Lazarev Enstitüsü'nden devralmıştır. Türk dili, tarihi, edebiyatı, sanatı açısından çok değerli el yazmaları burada korunmaktadır.

Rusya Devlet Kütüphanesi: Dünyanın en büyük kütüphanelerinden biridir. Doğu Bilimcilerin araştırmaları için önemli el yazmaları mevcuttur.

Rusya Devlet Eski Sözleşmeler Arşivi: 1925 yılında kurulur. Dünyanın en zengin Slav ve Avrupa el yazmaları ve koleksiyonuna sahip arşivde eşsiz doğu el yazmaları bulunmaktadır.

Petersburg Üniversitesi Maksim Gorki Bilim Kütüphanesi: 20 Nisan 1955 tarihli Halk Eğitimi Bakanlığı Kararnamesi ile Kazan üniversitesinden getirilen Katip Çelebinin yazdığı "Osmanlı Donanma Tarihi", Hüseyin Hezarfen'e ait "Dünya Tarihi", İbrahim Ahmedi'nin yazdığı "İskendername", Mehmet Fuzuli'nin "Divan-ı Fuzuli" gibi örneklerin olduğu yaklaşık 30 eser burada korunmaktadır (Oganova, Vorobeva, ve Alekseeva, 2020).

2.2.4. Süreli Yayınlarda Türkoloji

İlk süreli yayınların geçmişi Sovyetler Birliği zamanına kadar dayanır. Sovyetler öncesi dönemde diğer çalışmalarla birlikte filoloji dergilerinde konu olarak yer alan Türkoloji, Sovyet döneminde kendi adına çıkan "Turcologica" dergisi ile en eski süreli yayın olarak kabul edilir. 1951-2013 yılları arasında çıkmıştır. 2014 yılından başlayarak Sank-Petersburg Üniversitesi Türkoloji Bölümü tarafından "Türkoloji Araştırmalarının Güncel Sorunları" adlı bir dergi çıkmışsa da en son 2018 yılında 2 sayı çıkmıştır. "Sovyet Türkolojisi" adıyla Bakü'de yılda dört defa çıkan başka bir dergi ise, 1970-1992 yılları arasında düzenli olarak sayı çıkarmış Sovyet döneminin en önemli dergisidir. 1992 den sonra "Türkoloji" adıyla yayımlanır. Sovyetlerin dağılmasından sonra 1993-2014 yılları arasında editörlüğü Azerbaycan Bilimler Akademisi üyeleri yürütmüştür. Derginin kurucuları Türk

Cumhuriyetleri (Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Başkurdistan, Özbekistan, Türkmenistan, Tataristan) ve Rusya'dır. 2011 yılından itibaren Rusya Türkologları Komitesi tarafından yılda iki sayı çıakaran "Rusya Türkolojisi" adlı dergi yayımlanmaktadır. 2009 yılından itibaren yılda dört sayı halinde çıkan "Ural-Altay Araştırmalarının Sorunları" dergisi yayımlanmaktadır. 1993 yılından itibaren "Türk Filolojisinin Sorunları" dergisi Moskova Devlet Üniversitesi Türkoloji Bölümü tarafından iki yılda bir çıkarılmaktadır. 2009 yılından itibaren "Türkoloji Sorunları" dergisi çıkmaktadır. 2013 yılından itibaren Kazan'da yılda iki kez "Tatarica" adlı dergi yayımlanmaktdır. Dergide yer alan Tatar halkı dili, edebiyatı, tarihi, folkloru, felsefe, din ve inançları, eğitim gibi konular ağırlıktadır. 1990 yılından itibaren Tyumen Devlet Üniversitesi'nde yılda bir defa "Süleymanov Okumaları" dergisi yayımlanmaktadır (Oganova, Vorobeva, ve Alekseeva, 2020).

2.2.5. Güncel Durum - 21. Yüzyıl

Türkiye Türkçesi yabancı dil olarak günümüzde, dünyanın pek çok ülkesinde bulunan üniversitelerde, enstitülerde, Türk Kültür Merkezleri'nde, özel lise, dershane, büyükelçiliklerimizde, vakıflarda ve çeşitli resmi ve özel genel ağ üzerindeki sitelerde öğretilmektedir.

Rusya'da bugün 30 dan fazla üniversite ve enstitüde (yaklaşık 36 Üniversitede 58 bölümde) Türkçe öğretilmektedir**.** Bu kurumlar Rusya'nın Moskova, Petersburg, Kazan, Saratov, Nijniy Novgorod, Ufa, Kostroma, Çelyabinsk, Astrakhan, Ekaterinburg, Krasnoyarsk, Pyatigorsk, Rostov-na-Donu, Novosibirsk, Mahaçkale, Yakutsk şehirlerinde Türkçe öğretim faaliyetlerini sürdürmektedir. Bilimler akademisine bağlı Şarkiyat Enstitüsü, Dilbilim Enstitüsü, Dünya Edebiyatları Enstitüsü başta olmak üzere birçok merkezde Türk halkları lehçe/şiveleri, folkloru, edebiyatları konularında araştırma ve çalışmalar devam etmektedir (Oganova, Vorobeva, ve Alekseeva, 2020).

Söz konusu bölümlerde Türkçe eğitimi uzmanlık alanlarına göre yapılmakta, üniversitelerde ilk iki yıl Türkçe öğrenimi sistemi aynı olmasına rağmen Türkçe eğitiminde

farklılıklar görülmektedir. Bunun nedeni olarak yabancılar için güncel, iyi bir Türkiye Türkçesi dil bilgisi yada ders kitabının olmaması ve de ders materyalinin yetersiz olması gösterilebilir. Bazı terim sorunları örneğin: ismin halleri konusunda Türkiye'dekine benzer şekilde bir uzlaşmaya varılamaması vb. konular işi zorlaştırmaktadır. Bu konuda Tahsin Banguoğlu (1986) ismin 6 halini: kim, kimi, kime, kimden, kimin terimleriyle açıklamışken, Hamza Zülfikar (1980) aynı konuyu 7 başlıkta şu terimler altında toplamıştır: yalın hali, belirtme hali, yönelme hali, kalma hali, çıkma hali, tamlayan hali ve eşitlik hali. Kuznetsov'un (1999) yılında yayımladığı *Türk Dili* kitabında, Hamza Zülfikar'ın 7 ye çıkardığı ismin halleri terimlerinden faydalanmış fakat Zülfikar'dan farklı olarak 'eşitlik hali' ni kabul etmemiştir. Şeka' da (1996), benzer bir şekilde eserlerinde Rusça terimler kullanma yoluyla isim çekimlerini adlandırmıştır (Melikli, 2001).

Rusya'da, Sovyetlerin dağılmasından sonra Türkçe öğretilen merkezlerin sayısı Türkçe'ye olan yoğun ilgi ile birlikte hızla artmıştır. Üniversitelerde yabancı dil olarak Türkçe derslerinin okutulması, dil kurslarının açılması, ilk ve orta dereceli okullarda hatta anaokullarına kadar Türkçe öğretimi yaygınlaşmıştır. Türkçe öğretmenin artmasıyla birlikte ders materyalleri sayısı da oldukça artmıştır. Ancak niceliği artan bu materyallerin nitelikleri çok düşük kalmıştır. Çünkü Rusya'da Türkçe yayınları kontrol edecek bir merci bulunmamaktadır. Melikli (2001), bu yayınların kitap piyasasında yöntemsiz ve hatalı kitap sorununu ortaya çıkardığını, bu durumun köklü Türkoloji geleneğine sahip ve Türk haklarını yakından tanıyan Rusya'da, soğuk savaş döneminde iki ülke arasındaki eğitim kültür ilişkisinin olmamasından kaynaklanan: kitaplarda kullanılan Türkçenin güncel olmaması, ticari kaygılar ve kontrolsüzlükten meydana geldiğini belirtmektedir. Kitaplar incelendiğinde birçok hatanın yanı sıra konuşma dilinde yapılan hataların normal yazı diline geçirildiğini de görmekteyiz. Örnek verecek olursak yine kelimesi yerine gene, bakmaya kelimesi yerine bakmağa şeklinde yazılışların olması; ses olaylarının kelimelerde yanlış yazılması: örneğin: Rusça yerine "rusca", kayıkçı yerine "kayıkçı", ve eski, Türkçede güncelliğini yitirmiş sözcük kullanımları ve cümlede anlama uymayan sözcük kullanımları da dikkat çekmektedir. Buna benzer çok çeşitli ve çok sayıda hatalar içeren Türkçe öğretimi kitaplarına her geçen gün bir yenisi eklenmekte, genel ağ üzerinde Rusların Türkçe öğretimi için oluşturdukları gruplarda ise aynı şekilde Türkçenin birçok özelliği ile ilgili yetersiz

bilgiden kaynaklı hatalı öğretimler yapılmaktadır. Bu hatalar, dil bilgisi konuları başta olmak üzere, Türkçenin fonetiği, konuşma da tonlama ve vurgu, cümle bilgisi, cümlede söz dizimi, sözcük kullanım ve imla hataları gibi çeşitli konular da kendini göstermektedir.

Melikli (2001) nin sunduğu örneklerde kitapların seviyesi ve türü de vardır. Seviye olarak ileri seviye Türkçe öğretim kitaplarının hemen hemen hiç olmaması, ders kitaplarının neredeyse tamamının Türkçe dil bilgisi kurallarının anlatımını esas almış olması, morfolojik içerikli olması, görsel içerikten yoksun olması, sözlük sorunu, Rusya'da ve de Ruslara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde büyük eksiklikler olarak göze çarpmaktadır.

Ayrıca Türkçe öğretimin de öğrencinin ihtiyaç duyduğu süreli yayınlar, günlük gazeteler gibi materyallerin bulunmaması ve de ilgili mercilerce sağlanmaması da ayrı bir sorundur. Bu konuda, görevde iken şahsen yaptığım gibi, görevde bulunan diğer öğretim görevlileri de Türkiye'ye gidip geldikçe günlük gazeteleri, getirebildikleri dergi ve faydalı olabilecek süreli yayınları, öğrencilerine güncel materyal sağlamak ve derslerde etkili içerik oluşturmak üzere Türkiye'den yanlarında getirerek ya da Türkiye'ye gidip gelen vatandaşlardan siparişle temin ederek sınıflarında kullanmaktadırlar. Bu durumu, görev yaptığım bölge ve şehirlerde tanık olduğum diğer dil çalışmaları ile kıyasladığımda, Türkçeyi yurtdışında öğretmek üzere görev yapan öğretim görevlilerinin oldukça zayıf bir destekle bu temsili görevi yürütmeye çalıştıklarını var olan eksiklikleri dil ve kültür bilinci ve tamamen vatan sevgisine dayalı bir çaba ile şahsi olarak çözmeye çalıştıklarını rahatlıkla söyleyebilirim. Diğer ülke çalışmalarına kendi görev yaptığım yerden küçük bir örnek verecek olursak, şehir kütüphanesinde İngiliz ve Alman devleti ve konsoloslukları tarafından kütüphaneye sağlanan haftalık, aylık süreli yayınlar ve kütüphanede çok çeşitli materyal desteği ile birlikte edebiyat söyleşileri, film, gösterim vb. programların düzenlenmesi konusundaki çok yönlü destek ve çabalar mevcut durumu anlamamıza yardımcı olacaktır.

Yaklaşım üzerine, Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi (2019) adlı eserinde Zeynep Korkmaz, Arap ve Fransız gramerlerinin etkisinde Türkçeye yaklaşımları artık bir

kenara bırakarak doğrudan doğruya dilimizin öngördüğü bir gramer yaklaşımında Türkçe grameri oluşturmak ilkesinden hareket etmemiz gerektiğini söyler. Çünkü "gramercilikte önce Arap, Tanzimat' tan sonra ise Fransız gramerindeki kalıpların örnek alınması yöntem bakımından, bambaşka bir dil ailesinden gelen Türkçe için yeterli ve sağlıklı olmamıştır" ifadesine yer verir. Yabancılar tarafından yazılmış birkaç Türk dili ve grameri arasında kapsamlı ve ayrıntılı bir yöntem uygulamış olanlardan J.Deny'nin grameri, Fransız öğrencileri hedef olarak yazmış ve açıklamalarda daha çok Fransız gramerinin özelliklerine dayanmıştır. Korkmaz, A.N.Kononov'un Rusça yazdığı Çağdaş Türk Edebi Dili eserini ise bir istisna olarak görür. Ancak bu eserin dilimize başarılı bir çevirisinin henüz yapılmadığını da ifadelerine ekler (Korkmaz, 2019).

Dil öğretimi öğrenme materyalleri ve ders kitaplarında politika, küreselleşme sürecinde birbirlerine rakip ideolojiler, teorik yaklaşımlar, metodoloji sorunları gibi konular eleştirel yaklaşımla incelenmelidir. Özellikle dil dersi kitaplarında dil-kültür politikası odaklı analizler, bu kapsamda oluşturulan ders programları ve materyal geliştirme çalışmaları incelenmelidir.

Bu araştırmada Çarlık Rusyası, Sovyetler ve Rusya Federasyonu döneminde Türkçe öğretimi ders kitapları: Genel Türkçe ve Akademik Amaçlı Türkçe çerçevesinde ele alınmıştır. Bu alanda ortaya çıkmış, piyasaya sunulmuş çok sayıda kitap ve çalışma vardır. Bu eserler günlük konuşma kılavuzları, 15 günde , 30 günde ya da 1- 2 ayda Türkçe konuşma kılavuzları, kendi kendine öğrenme kitapları, Türkçe atasözü ve deyimler, masallar, Nasreddin Hoca fıkraları, Türkçe dil bilgisi kitapları, Türkçe ders kitapları, Tematik sözlükler, cep sözlükleri vb. çalışmalardır. Bu araştırmada incelemeye tabi tutulacak eserler Rus yazarlı ders kitabı niteliğindeki Türkçe öğretimi dil dersi materyali olan Türkiye Türkçesi öğretimi üzerine yazılmış eserlerdir.

2.3. Ders Kitabı İnceleme Ölçütleri

Ders kitabı inceleme ölçütleri, bu konuda daha önce yapılan araştırmalar ve incelemeler ışığı altında araştırmacı tarafından derlenerek oluşturulmuş ve araştırmanın ilerleyen kısımlarında içeriğe uygun şekilde sunulmuştur.

2.3.1. Dil Öğretimi ve Ders Materyali

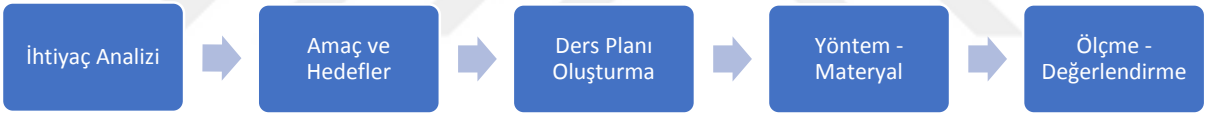
Yabancı dil öğrenme süreci, bir dili öğrenmek için gerekli becerileri çeşitli yol ve yöntemlerle edinme, kazanma sürecidir. Dil öğretimi gittikçe küçülen dünyada artık yalnızca bir iletişim aracı değil aynı zamanda kültürlerin karşılıklı öğrenilmesine, iletişimin kalitesinin artmasına olanak tanıyan ve dolayısıyla çatışmadan uzaklaşmak, anlaşmak ve hoşgörü ortamı oluşturmak için kullanılan potansiyel bir bilgi kaynağıdır. Örneğin, Avrupa'nın geleceği için Avrupa Konseyi tarafından belirlenen eğitim ve kültür politikaları içindeki en önemli konu dil politikasıdır. Konseyin en önemli hedeflerinden biri "çok kültürlü ve çok dilli bir toplum oluşturmaktır ve üye ülkeler bu hedefler doğrultusunda Konsey tarafından yönlendirilmektedir (Demirel, 2005; Dağ, 2007).

Öğretimin ve içeriğinin ne olduğu bu noktada önemlidir; öğretim, programlı eğitim sürecidir. Öğretimde esas olan bilgilerin kullanılabilir hale gelmesidir, aksi halde öğretim faydaya dönüşemez. Öğretimde, muhtevanın öğretimi amaçlanır ve bu amaç doğrultusunda kullanılan en yaygın materyal kitaptır. Aslında dil öğretiminde materyal kavramı: ders kitabı ile birlikte, dil öğrenenlere yardımcı olacak her türlü kaynak, hedef dil ile ilgili bilgi içeren her şey: çalışma kitabı, kaset, kompakt disk -CD, yazı tahtası, fotokopi el notları, bir gazete, tahtaya yazılmış herhangi bir paragraf vb. tanımı yapılır. Materyal kavramı içindeki ders kitabı değerlendirmesi bu araştırmanın hedefidir. Ceyhan ve Yiğit (2003, s. 109) ders kitabını 'her tür ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılacak olan, konuları programlar doğrultusunda hazırlanmış, öğrenim amacı için kullanılan basılı yayın' tanımını kullanır. Diğer taraftan Kılıç ve Seven (2004), bir kitabın *ders kitabı* olarak

nitelenebilmesi için o dersin programıyla örtüşmesi, programın hedef ve davranışlarının gerektirdiği strateji, yöntem ve teknikleri uygulamaya uygun olması gerektiğini söyler.

Ders kitabı eğitim öğretimde kullanılan materyal kavramının içindeki en önemli parçadır. Tomlinson, materyal için öğrenenlerin öğrenmesine yardımcı olacak herhangi bir şey tanımını kullanırken, ders kitabını "bir ders için kullanılan temel-çekirdek materyal olan, ders aracı" olarak tanımlar (Tomlinson P. , 1998). Ders kitapları eğitimde herkese aynı bilgiye ulaşma olanağı vererek bilgi aktarımının bir anlamada standartlaşmasını da sağlar. Ders kitabı aynı zamanda eğitim programına dahil olmuş her bireyin kaynağı ve şekli çeşitli dinamikler kapsamında belirlenmiş ve onaylanmış bilgiye erişmesi için de bir yoldur.

Tomlinson (2011) Dil Öğretiminde Materyal Geliştirme adlı kitabında bazı araştırmacıların önermiş olduğu öğretim /ders programı tasarımı süreci için basamakları şu şekilde göstermiştir:

(Tomlinson B. , 2011, s. 247)

Öğretim programı ne, neden, nasıl ve sonuç dinamikleri üzerinde ilerleyen gelişime yönelik bir süreç ve çekirdek materyal olan ders kitabının ise bu süreçte, öğretim programının en önemli parçalarından biri olduğu açıktır. (Küçükahmet, 2003), bir programın başarısının birbiriyle ilişkili dört temel unsurun etkin kullanımına bağlı olduğunu ifade eder;

> "muhteva, amaç, öğretim süreci ve değerlendirme. Bu unsurların her bir ayrıntısının en ince şekilde düzenlenmesi ve her bir disiplinin düzgün dönmesi gerekir. Herhangi bir disiplinin görevin yerine getirememesi programın başarısını kat kat arttırarak etkiler. Örneğin öğrencinin kullandığı ders kitabı istenen nitelikte

değilse o zaman ne amaçları, gerçekleştirmek mümkün olabilir ne de o muhteva öğretilebilir, ne de ölçme değerlendirme yapılabilir ” (Küçükahmet, 2003, s. 13)

Dolayısıyla, ders kitabı niteliğinin öğretim programı başarısı üzerindeki etkisi oldukça yüksektir. Bu konuda Graves ve Xu (2000), ders kitabının dil öğreniminde bir araç, bir enstrüman olduğunu, enstrümanın kalitesinin ise ortaya çıkacak öğrenmenin kalitesinde ve niteliğinde direk olarak rol oynadığını ifade eder. “Ders kitabı çoğu kez bir dersin omurgası niteliğindedir” der (Graves ve Xu, 2000, s. 176).

Ders kitabı analizi konusunda amaca yönelik olarak farklı ve nitelikli çalışmalar yapılmıştır. Materyal incelemesinin ön aşamasında gerekli olan ihtiyaç analizi, bu araştırmayı niçin yapacağımızı, diğer ifadeyle amacı belirler. İncelemede sorular ve yöntem amaç çerçevesinde oluşturulur. Amaca göre ders kitabı inceleme ölçek tipleri farklı araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.

2.3.2. Dil Dersi Kitaplarında İdeoloji: Dil ve Kültür Politikaları

Dil dersi kitaplarında ideoloji, ülkenin dil kültür politikaları çerçevesinde oluşturduğu ders kitabı içeriği, öğretilen dilin yabancı dil olarak öğretimi söz konusu olduğunda özellikle önem taşımaktadır. Türkçeyi yabancı dil olarak öğretme çabaları içerisinde Türk dil ve kültür politikalarını takip etmek ihtiyacı ile ideolojik yaklaşımlar oluşturmak ve uygulamak son derece önemlidir. Çünkü Avcı’nın (2012) da bahsettiği üzere Türkçenin düşünce sistemi ve gramer mantığı göz ardı edilerek iyi niyetli olmayan bir takım girişimler dil üzerinden yürütülmek istenmektedir. Çünkü dil yanlızca kelimelerden ibaret bir yapı değildir. Dil aynı zamanda kimlik ve kültüründe yaşamasını varolmasını sağlayan milli bir varlıktır. Yabancı dillerin gramer yapıları, Türk toplumunda gerçekleşen din değişikliğiyle Türk dilinde de Arap ve Fars dillerinin etkileri; özellikle bağlaçlar ve cümle yapısı üzerindeki olumsuz etkileri belirgindir. Yabancı dillerin bu olumsuz etkileri Tanzimatla birlikte bu kez yön değiştirmiş ve batı dillerinin Türkçeye ters düşen gramer mantığı Türkçenin yapı ve işleyiş özelliklerine yansıtılmıştır. Türkçenin, cümleye göre

anlam kazanan özellikte bir dil olması bir kenara bırakılarak, Hint-Avrupa dil ailelerine ait birtakım özellikler yüklenmeye çalışılmış; örneğin, Türkçede olmayan girişik birleşik cümle çeşidi varlığı çeşitli çevrelerce savunulmuştur. Avcı (2012) Türkçenin şekle dayalı yapıların oluşumlarıyla incelenmeye ve değerlendirilmeye çalışıldığını oysa Türkçenin anlam merkezli bir yaklaşıma uygun bir yapıda olduğunu dolayısıyla anlam-merkezli bir yaklaşımla ele alınması gerektiğini söylemektedir (Avcı , 2012).

Bu konuda Avcı ve Korkmaz (2010) şunları söylemektedir:

> İç yapının dış yapıyı belirlediği bir özelliğe sahip olan Türkçeyi, bu çerçeveden incelememek, Türkçe düşünmemek, yabancı dillerin ifade, düşünüş ve şekil yapılarına göre hareket etmek dilimize vurulan en büyük darbelerden biridir. Duygu ve düşüncenin zihinde başladığı, kalıplar halinde dile yansıdığı dilbilimin gösterdiği bir gerçektir. Bu gerçek, bir dili, dolayısıyla düşünce ve kültür birliğini yok etmek için tersine işletilen bir politika haline getirilmiştir. (Avcı ve Korkmaz, 2010, s. 1330)

Dil öğretimi dersi kitaplarının oluşturma sürecinde sorduğumuz önemli sorulardan birisi de dil öğretim süreci gerçekte nedir ve neyi içeriyor sorusudur.

Eğitim ve kültür politikalarının içinde ki en önemli konulardan olan dil politikası, çok kültürlü toplumsal yapıya sahip ülkeler tarafından ayrıca önemsenen bir konudur. Avrupa Birliğinde olduğu gibi Sovyetler Birliği döneminde de dil ve kültür politikaları birliğin amacına uygun olarak düzenlenmiştir. Birliğin amacı ise Rus dili ve kültürünün ülke sınırları içinde bulunan tüm farklı etnik gruplar için öğretilmesi ve öğrenilmesini kapsar.

Türkoloji öncelikle Çarlık dönemi Rusyası' nda bir devlet politikası haline gelmiştir. Rus Türkolojisi'nin temel özelliklerinden bazıları şöyledir: Türkoloji Rusya'da bir devlet politikası olmuş, dilbilim ve diğer sosyal ve teknik bilimlerden yararlanmıştır. Dünyadaki bütün Türk halklarının dil, edebiyat, tarih gibi alanlarına dair araştırma ve yayınlar yapmışlar

ve diğer ülkelerdeki Türkoloji çalışmalarını yakından takip etmişlerdir (Kutalmış, 2013). 1860 lı yıllar ise Rus Türkolojisi ne yeni bir ekol kazandıracak olan Alman asıllı Rus Türkolog Wilhelm Radloff'' un çalışmalarına başladığı dönemdir.

1906'da Rus Olmayan Milletlerin Eğitimi ile ilgili 37 maddelik *31 Mart Kuralları* Rusya Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanır. Rus olmayan milletlerin kendi dillerini Rus harfleriyle yazmaları mecburiyeti İlminskiy tarafından bu dönemde öne sürülür. 1906'da yapılan III. Kurultayda ise Rusya Müslümanları için ortak bir eğitim sistemi uygulanması kararı alınır.

Türkoloji, 1917-1967 döneminde, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği yönetiminde yapılan çalışmalarla şekillenir. Büyük Ekim Sosyalist Devrimi, Sovyet Türkolojisi' nde birçok sorunu çözmekle görevlendirilir. Sovyetlere bağlı Şark topraklarında Lenin siyaseti Doğu Dilleri ve Kültürleri çalışmalarını ve Türkoloji'nin gelişmesini de doğrudan etkilemiştir (Kononov, 2009, s. 281).

2.4. Yabancı Dil Öğretiminde Yaklaşım, Yöntem, Teknik ve İzlence

Eski çağlarda yazı bulunmadan 3000 yıl öncesinde yabancı dil öğreniminin iki yolla yapıldığı ileri sürülebilir: birincisi o dili konuşan öğreticiler yoluyla, ikincisi ise o dilin konuşulduğu toplumda bir süre yaşayarak. Yazının bulunmasından sonra dil öğretimine ilişkin ilk belgeler Sümerler'de ortaya çıkar. M.Ö. 2225 yıllarında komşuları Akadlar tarafından ele geçirilen Sümerler, daha üstün bir uygarlık olarak kendi dilleri Sümerceyi Akadlı yöneticilere öğretmek zorunda kalmışlardır. Sümerce sözcük ve deyimlerin derlenmesi ve Akadca karşılıklarının bulunması yoluyla Sümerler bilinen en eski dilden-dile sözlükleri derleyenler olarak tarihe geçmiştir (Titone, 1968) aktaran (Demircan, 1990).

Hintler, Grekler ve Romalılarda da çeşitli amaçlarla dil öğretimi çalışmaları yapılmıştır. Romalılar çocuklarına küçük yaşlardan itibaren Grekçe ve Latince olmak üzere iki dil eğitimi verirlerdi. Küçüklüğünde Grekçe konuşan bir köle yada bakıcıya emanet edilen çocuk, okul çağında öğretmenin verdiği konuşma derslerini takip ederdi (dolaysız

yönteme benzer). Romalı öğretmenler M.S 300 lü yıllarda, günümüzdeki konuşma kitaplarına çok benzeyen iki dilde yazılmış el kitapları hazırlamışlardır. Kitaplarda sözlük kısmından sonra Turuva Savaşı, Aesop Masalları, mitoloji ve benzeri metinlere yer verilmiş, metinlerdeki yapıların öğretimi için Antik Çağda Efes ve Miletli filozofların kullandığı "tümevarım" yöntemini dil öğretiminde ilk kez St. Augustine uygulamıştır. Dil öğretimi Romalılar zamanında önce memurlar tarafından, sonrasında ise Kilise tarafından manastırlarda papazlar yürütmüştür. İstanbul'da kasaba ve köylerde papazların okulları yönetmeleri kararı yedinci yüzyılda toplanan konsey tarafından alınan bir karardır (Demircan, 1990). Antik kültürün önemini yitirmesi Hıristiyanlığın egemen olmasının bir sonucudur.

Doğu ve Batı dünyasında aynı konu ve dönemlerde meydana gelen değişimleri birlikte değerlendirmek gerekir. Orta çağ dediğimiz dönemde Roma-Bizans Hristiyan dünyasında Latince öğretimi Müslüman coğrafyasında medreselerde Arapça eğitim-öğretimi şeklinde ilerlemekteydi. 4. Yüzyılda Donatus ve 6. yüzyılda Priscianus'un yazdığı iki dil bilgisi kitabı hem bin yıl süreyle kullanıldı hem de 15. Yüzyılda yazılmaya başlanan milli dilbilgileri bu eserleri modellediler. Sibeveyhi'nin Al Kitab adlı eseri de aynı dönemde Müslümanlarca model alınan Arap dil bilgisi kitaplarından oldu. Bu eser Bergamalı Kadri Efendi'nin yazdığı Müyessiretül U'lum (1535) adlı eserine benzer özelliktedir (Dilaçar , 1961) aktaran (Demircan, 1990). Medreselerdeki Arapça öğretimi, öncelikli olarak kutsal metinleri ve bilimsel kaynakları okuyup anlama amacıyla dil bilgisi öğretimine odaklanıyordu. Arapça ve Türkçe arasında yaşanan dil-kültür etkileşimi sonucunda 11. Yüzyılda dil öğretimi alanında Türkçenin Araplara öğretimi amacıyla Kaşgarlı Mahmut Divan-ı Lugat-it Türk (El-Kaşgari, 2019) (Kaşgarlı, 2021) adlı eserini yazdı. Osmanlılarda, devşirmelere Türkçe öğretiminde ise yöntem, devşirmelerin Türk aileler yanına verilerek dile ve kültüre maruz kalması yoluyla oluyordu.

Dil öğretiminin bir uzmanlık alanı olarak gelişmesi 1900'lü yıllarda olmuştur. Uygulamalı dilbilimciler ve dil bilimi ile uğraşanlar yirminci yüzyılın ilk yıllarında dil öğretim materyali ve yöntemlerini düzenleyici kuralları ve öğretim sürecini geliştirmek, iyileştirmek için araştırmalar yapmaya başladılar. Bu aşamada dilbilimi ve psikolojide yeni

gelişmeleri takip ederek öğretilenlerin daha etkili olması ve bilimsel açıdan da bir öğretim yöntemi olarak kabul edilebilmesi için birtakım hipotezler geliştirdiler. Dil öğretimi yöntem ve yaklaşımlarındaki değişimler esas olarak öğretim yöntemleri alanından beslendi. Öğretim alanında *yöntem* kavramı ise: bir dil öğretimine ve özel bir dil teorisine dayanan sistemli öğretim uygulamaları olarak kabul gördü. Kısacası yirminci yüzyılda dil öğretimi genel çerçevede: birbirini takip eden bir değişim ve yenilik, ve bazen de birbiriyle yarışan dil öğretimi ideolojilerinin ortaya çıkışı ve gelişimi dönemi oldu (Richards ve Rodgers , 2001).

Dil öğretimi yöntemlerinin gelişimi ile ilgili geçmişe uzanan süreç, aynı zamanda yabancı dil öğretiminin nasıl olması gerektiği konusundaki tartışmalarla da örtüşmektedir. Dil öğretimi yaklaşım ve yöntemlerindeki değişimler, öğrenen profilinde yetkinlik ve beceri boyutunda okuma-anlama, konuşma, dinleme gibi detaylara da yansımıştır. Modern dil öğretiminin ilk büyük yeniliği bugün hâlâ ders kitabı ve öğretim materyallerinde farklı şekillerde geniş yer bulan "yapısalcı yaklaşım" olarak da bilinen "dil bilgisi çeviri öğretim yöntemi" oldu. Bu yöntem ise batı dünyasında yaklaşık 500 yıl önce din, ticaret, eğitim ve devlet dili olan Latince'nin tarihi değişimlerle birlikte zamanla önemini kaybetmesi sonucu artık sadece klasik Latince eserlerin okullarda öğretilmeye başlanması ve bu süreçte birtakım yöntemlerin denenmesi ve kullanılması yoluyla belirginleşti. 16. Yüzyılda Avrupa'da politik değişimler sonucu Latince'nin önemi zamanla Fransızca, İtalyanca ve İngilizce ile yer değiştirmiştir.

Dil öğretim tarihini incelendiğimizde, bu tarihin aslında; dil öğretimi yaklaşım ve yöntemlerinin tarihi, olduğunu görmekteyiz. Dil öğretimi yaklaşımı ve yöntemlerinin tarihi ise birbirine tepki olarak ortaya çıkan ve gelişimi hiç durmayan bir süreci ifade etmektedir. Bu tarihin dayandırılabileceği en eski dil öğretim çalışmalarından günümüze kadar geçen süre aslında yaklaşım ve yöntemlerin bir çok değişkene göre farklılaşarak gelişmesi sürecidir.

2.4.1.Yabancı Dil Öğretiminde Yaklaşım

Yaklaşımın sözlük anlamı: yaklaşmak, yakınlaşmak eylemine dayanır; bir şeyle başa çıkmak ya da bir problemi çözmek için kullanılması düşünülen, tasarlanan yoldur. Dolayısı

ile "nasıl" sorusuna cevap verir ve bir çok alanda kullanılan yol ve yöntem tasarımını ortaya koyar niteliktedir. Politikada diplomatik bir yaklaşımdan söz edilebildiği gibi, bir hastalıkla mücadelede de tıbbi bir yaklaşımdan söz edilebilir. Dolayısıyla nerede çözülmesi gereken bir konu varsa orada öncelikle düşünme, tasarlama, felsefe noktasında bir yaklaşım olmak zorundadır.

Demircan (1990) yaklaşım için

> bilişsel (axiomatic) olup öğretilmek üzere seçilen konunun özelliklerini betimler. Bir görüşü, bir felsefeyi, o yaklaşımdan çıkan yöntemlerin başarısı bakımından tartışabilen ama kanıtlaması gerekmeyen inançları dile getirir; birbiriyle bağdaştırılan ve bu düzeyde doğrudan doğruya tasarımı belirleyen, hem dilin doğasına ait kuralları hem de dil öğretim kurallarını kuşatan varsayımlar takımıdır tanımını yapar. (Demircan, 1990, s. 139)

Diğer alanlarda olduğu gibi dil öğretiminde de yaklaşımı ortaya çıkaran temel soru; *Nasıl* sorusudur. Öğretilen malzemenin özelliklerine göre *nasıl öğretmeli* sorusu şekillenmiştir. En başta genel ve kapsayıcı olan bu *nasıl* sorusu, dil çok yönlü ve öğretilebilir parçalara ayrıştırılıp incelendikçe önceleri Neyi, Nasıl Öğretmeli iken günümüzde "neyi, nerede, ne zaman, nasıl, niçin" öğretmeli sorularını da kapsayacak şekilde genişlemiştir. Dilin beceri kısmında dinleme, konuşma, okuma, yazma, becerisi çalışmalarının her biri için bu sorunun farklı cevapları olabilir. Dil bilimciler ve dil öğretimi uzmanları 19. yüzyılın sonlarında dil öğretiminin kalitesini "nasıl" arttırabiliriz konusunu araştırırken sıkça "dil nasıl öğrenilir, dil konusu hafızada nasıl şekillenir ve dilin kendisi kendi içinde nasıl yapılanır" sorularını ilgilendiren teori ve genel prensiplere yoğunlaşmışlardır (Richards ve Rodgers , 2001, s. 18).

Dil öğretiminde yaklaşım ve yöntemleri tanımlarken teori ve ilkeler aşamasındaki dil öğretim felsefesi ile dil öğretimi için ortaya konmuş bir dizi prosedür arasında fark olduğunu söylemek gerekir. Yaklaşım ve yöntem konusunda Türkçe ve diğer dillerde birçok eser yazılmıştır. Türkçede Ömer Demircan'ın DER yayınlarından 1990 yılında basılan "Yabancı

Dil Öğretim Yöntemleri" adlı eseri bu alanda en iyi ve en yetkin eserlerin başında gelmektedir. Eser dil öğretim yaklaşım ve yöntemlerini gelişim sırasına göre ele almakla birlikte, dil ve iletişim ile ilgili hemen hemen her konuya bilimsel çalışmalar ve değerlendirmeler ışığında detaylıca değinmiştir. Türkiye'de dil alanında yaptığı çalışmalarla tanınan Özcan Demirel'in ilk baskısını 1990 yılında yaptığı "Yabancı Dil Öğretimi: İlkeler, Yöntemler ve Teknikler" adlı eseri ise bu konuda yazılmış önemli başvuru kitaplarındandır. Özcan Demirel'in 1992 yılında yazdığı "ELT Methodology" adlı eseri de dil öğretiminde yaklaşım, yöntem ve teknikler alanında çok faydalanılan diğer bir çalışmadır (Demirel, 2000).

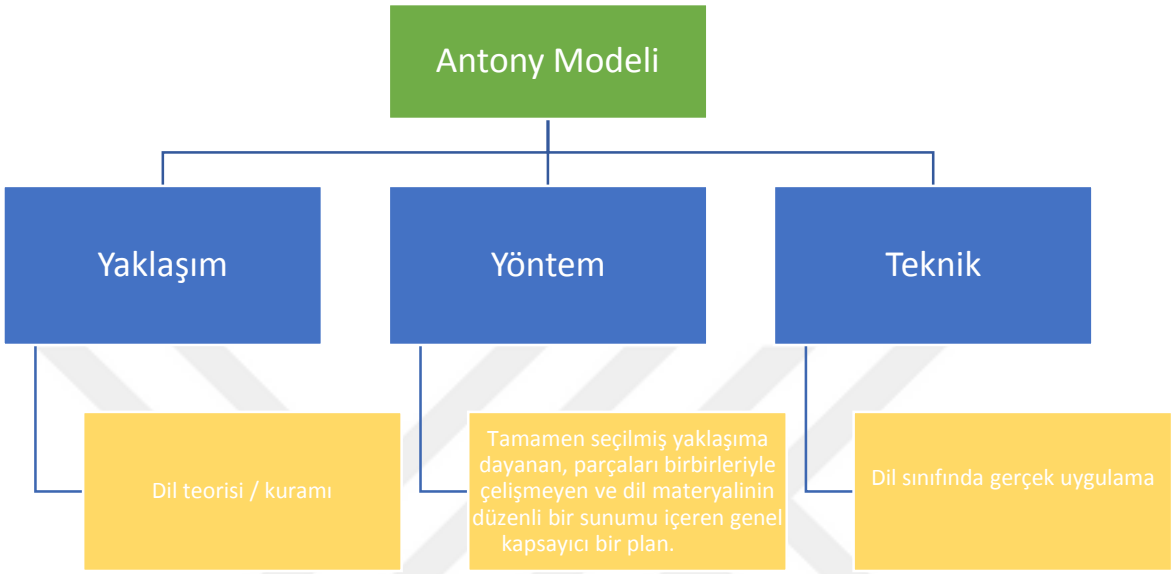
İngilizce olarak yazılan ve başucu kitabı sayılabilecek bir eser "Approaches and Methods In Language Teaching" Richards ve Rodgers tarafından 1982'de yazılmış ve önemini yıllardır yitirmemiş bir eserdir. 1960'lı yıllarda yaklaşım ve yöntemler konusunda en bilinen kavram haritası W. Mackey'in 1965'te "Language Teaching Analysis" kitabında sunduğu modeldir. Mackey'in kitabı esas itibariyle ders kitabı analizi üzerine yazılmış olsa da aynı zamanda metot ve teknikler üzerine de yoğunlaşmıştır (MacKey, 1965). Richards ve Rodgers (1982) "Approaches and Methods In Language Teaching" adlı kitabında, dil öğretiminde yaklaşımlar ve yöntemler konusunda yapmış oldukları çalışmada, hem Mackey hem de dil bilimci Edward Anthony'nin 1963 yılında bir şema ile ortaya koyduğu yaklaşım ve yöntem modelini (Anthony, 1963) eksik yönleri açısından değerlendirmiş ve Anthony'nin şemasını, orijinaline dayanarak yeniden düzenlemiştir.

Anthony'nin modeline göre yaklaşım; dil ve dil öğrenimi ile ilgili varsayım ve inançları, yöntem ise öğretilecek konu ve içerikle ilgili teorinin uygulamaya konulduğu alanı işaret etmektedir. Anthony'nin modelinde yabancı dil öğretimi; yaklaşım, yöntem ve teknik olarak üç ana kolda incelenirken, Richards ve Rodgers modelinde yöntem ana başlığı altında yöntemin tabi olduğu yaklaşımlar, yöntemin dizaynı ve uygulama süreci olmak üzere üç alt başlık sunulmaktadır (Anthony, 1963), (Richards ve Rodgers , 2001).

Anthony ve Richards ve Rodgers'ın Dil Öğretimi Modelleri şu şekildedir;

Tablo 1:

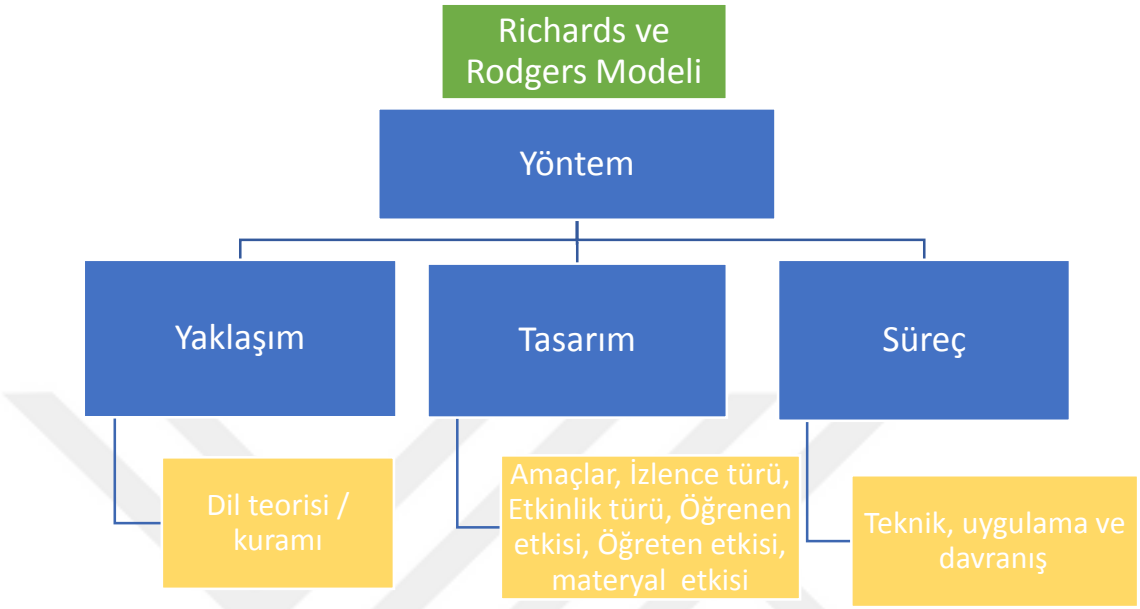
Anthony Dil Öğretim Modeli

Edward Anthony'nin modeline göre yaklaşım; dil ve dil öğrenimi ile ilgili kuram, yöntem ise tamamen seçilmiş yaklaşıma dayanan, parçaları birbiri ile çelişmeyen ve dil materyalinin genel bir sunumunu içeren kapsayıcı bir planı işaret etmektedir. Teknik ise Anthony açısından dil sınıfında ortaya konan gerçek uygulamadır. Bu haliyle Anthony'nin modeli yabancı dil öğretimini (yabancı dil olarak İngilizce) yaklaşım, yöntem ve teknik olarak üç ana kolda inceler.

Tablo 2.

Richards ve Rodgers'ın Dil Öğretim Modeli

Richards ve Rodgers, modelinde, yöntem ana başlığı altında yöntemin tabi olduğu yaklaşımlar, yöntemin dizaynı ve uygulama süreci olmak üzere üç alt başlık sunmaktadır. bu modele göre yöntem; seçilen yaklaşıma tabi olmak koşuluyla dil teorisi kuramı olarak yaklaşıma, tasarım ve sürece yön veren bir konumda ele alınmıştır. Seçilen yöntemin mutlaka bir yaklaşım içermesi gerekir. Tasarım bu ikilinin ışığında yabancı dil öğretimi için amaçları, etkinlik türü, izlence türü, öğrenen etkisi ve materyal etkisini de kapsayan bir tasarım olmalı, süreçte ise teknik, uygulama ve davranışlar yer almalıdır (Richards ve Rodgers , 2001).

Bu hiyerarşik yapıda ilk olarak dil ve dil öğrenimi ile ilgili teorik varsayımları öngören bir yaklaşım öncülüğünde yöntem geliştirilir. Geliştirilen yöntemler seçilen yaklaşımla çelişmemelidir. Benzer şekilde prosedürler de bir yöntemin ortaya koymak istediği teorik varsayımla uyumlu olması gereken sıralı teknik dizilerdir.

Yaklaşım ve yöntem konusunda Diane Larsen-Freeman'ın "Tehhniques and Principles In Language Teaching" (1986) adlı çalışması Oxford University Press yayılarından çıkmıştır ve dokuz bölümden oluşmaktadır. Kitapta dil öğretiminde uygulanan yaklaşım ve yöntemler tanıtılıp tartışılmaktadır. H.Douglas Brown, Longman yayınlarından çıkan ve ilk basımını 1994 yılında yaptığı "Teaching By Principles: An Interactive Approach to Language" adlı eseri altı fasıl, yirmi üç bölümden oluşmakta, dil öğretiminde yaklaşım ve yöntemlerle birlikte öğretmenler için sınıf içi uygulamalar, öğretimin içeriği, ders planlaması, dil becerileri öğretimi, becerilerin ölçme değerlendirme aşaması gibi konularda da detaylı bilgi sunmaktadır. Brown eserinde yaklaşım ve yöntemler üzerine yaptığı değerlendirme ve sunduğu şablonu Nunan (1989) eserini esas alarak oluşturduğunu ifade eder (Brown, 1994).

Dil öğretimi yaklaşımları temelde "davranışçı, bilişsel ve yapılandırıcı" olmak üzere üç ana başlık altında toplanırken daha genel çerçevede ilk sırada geleneksel yaklaşımlar da buna dahil edilir.

2.4.2. Yabancı Dil Öğretiminde Geleneksel Yaklaşımlar

Dil Bilgisi Yaklaşımı

Bu yaklaşımda önemli olan dil bilgisi kurallarını bilmektir. Dilin temel kuralları ve cümle yapıları ezber yapılarak, pekiştirilerek, cümle grupları taklit edilerek öğretilmekte ve okuma yazma eğitimi öne çıkmaktadır. Sözlü iletişim arka planda kalır. Ders kitaplarında konu başlıkları dil bilgisi sınıflandırmaları ön plana alınarak sınıflandırılmakta ve bu başlıklar doğrultusunda işlenmektedir; Fiiller, Zamirler, Sıfatlar vb. gibi. Bu tür bir öğretimde, dil bilgisi çeviri yöntemi kullanımı esastır.

İncelediğimiz kitaplardan bu yönteme uygun bir içeriğe sahip olanlar verilerle birlikte bulgular ve veri analizi bölümünde sunulacaktır.

Kelime Yaklaşımı

Dil bilgisi yaklaşımını eleştirme noktasından ortaya çıkmıştır. Dil bilgisi yaklaşımının gerçek hayatla ilgisi olmadığını ve dolayısıyla işlevsiz olduğunu ileri sürer. Bir dil kelimelerden oluşur düşüncesini savunur. Dil öğretiminde öncelikle kelime öğretimi ön planda olmalıdır böylelikle dil işlevsellik kazanır. Kelime öğretimi de günlük hayatta kullanılan kelimeleri içermekte ve yakından uzağa ilişkisi gözetilerek öğretilmektedir. Örneğin öğrencinin yaşamında en yakın ilişkide olduğu yer olan ve sınıfta bulunan eşyalarla ilgili kelimeler öğretilir. Sonrasında konuyu biraz daha genişletip uzaklaştırarak, okulla ile, daha sonra bahçe ile, sokak, mahalle şehir ile ilgili kelime dağarcığı oluşturma ve bu şekilde yakından uzağa ilişkisi içinde kelime esaslı öğretim yolu izlemektedir. Bu yaklaşımda aynı zamanda somuttan soyutta ilkesi de esas alınır. Somut kavramları içeren kelimeler öncelikle öğretilir. Ders kitabında yer alan ünite ve dersler "Sınıfta, Evde, Okulda, Bahçede…" gibi isimler altında oluşturularak bu yerlere ait kelimeler ezber yapılarak öğretilir. Örneğin "Sınıfta" başlığı altındaki derste, sınıf için tahta, kalem, sıra, bilgisayar vb. kelimeler öğretilirken, okul için müdür, öğretmen, koridor, bina, bahçe vb. kelimeler öğretilir. Bu yaklaşımda doğrudan öğretim yöntemi kullanılır.

Kültür Yaklaşımı

Geleneksel yaklaşımlar içinde ele alınan diğer bir yaklaşım Kültür yaklaşımı' dır. Kültür yaklaşımında Dil öğretirken kültür tanıtıcı metinler ön plandadır. Kültür içerikli, kültürü tanıtan metinler yoluyla dil öğretimi yapılmasını amaçlayan bir yaklaşımdır. Dil bilgisi ve kelime öğretimi yaklaşımlarıyla bir yere varılamayacağını, kültür öğretimi olmazsa dilin öğrenilemeyeceğini savunur. Dile ait toplumsal yapı, sosyal içerik, gelenek görenek vb. öğeler öğretilmez ise öğrenci o dili algılayamaz ve öğrenemez der. Kurallar ve kelimeler yerine metinler ön plandadır. Dil öğretiminde kullanılan metinler için gezi yazısı ve roman gibi türlerden yararlanılır. Edebi, tarihi ve coğrafi kültür öğretilir. Başarılı bir dil öğretimi için, öğrenilen dilin kültürünü öğretmenin asıl gereklilik olduğunu savunur. Aktif yöntemle birlikte kullanılmıştır.

2.4.3. Yabancı Dil Öğretiminde Davranışçı Yaklaşımlar

Temeli psikoloji alanında yapılan çalışmalara; hayvanlar üzerinde yapılan davranış geliştirme, şartlı refleks oluşturma deneylerine dayanır. Uyarıcı ve tepki ilişkisine içinde davranış oluşturma yöntemidir. Dil alanına uyarlanması ile dilin somut bir davranış olduğu görüşünden yola çıkılmış, işitsel-sözel, görsel-işitsel yöntemlerle uygulanmıştır. Zihinsel becerileri tamamen göz ardı edip, somut davranışlar üzerinde çalışmışlardır. Bloomfield ve Skinner bu alandaki çalışmalarıyla tanınırlar.

Davranışçı Yaklaşım

Dil öğretim, somut bir davranıştır görüşünü benimser. İçerisinde bütün eski dil öğretimi yaklaşım ve yöntemlerini barındırır. Temsilcisi Skinner dir. Skinner'e göre "dil bir davranıştır". Tüm diğer davranışlar gibi uyarıcı-tepki-pekiştirme ilişkisi içerisinde tekrar ve taklitlerle öğrenilir. Amaç var olan davranışları değiştirip istenilen davranışları öğretmektir. Dilin somut olarak görülebileceği ortamlarda izlenebildiğini ve bilişsel, zihinsel olarak herhangi bir altyapısının olmadığını iddia etmiş dolayısıyla zihinsel süreçleri tamamen göz ardı edip somut davranışları incelemiştir. Bir çocuğun dil öğrenme sürecinde gösterdiği davranışların etrafındakiler tarafından sevinçle karşılanması ve ödüllendirilmesinin bir pekiştireç görevi gördüğü ve bu pekiştireçler sayesinde yani tamamen çevresel faktörler sebebiyle dil öğreniminin gerçekleştiğini savunur. Dili uyarıcı ve tepki bağlamında inceler. Bu yaklaşım 1970 ve 80 li yıllarda ortaya çıkmış, dili ve zihinsel becerileri geliştirmediği ve öğrencileri şartlandırdığı düşünüldüğü için zamanla popülerliğini kaybetmiştir.

2.4.4. Yabancı Dil Öğretiminde Bilişsel Yaklaşımlar

Davranışçı yaklaşımı, dili mekanik bir nesne durumuna getirdiği için eleştiren Chomsky dil öğretiminde bilişsel yaklaşımı işaret etmiştir. Chomsky 1957 yılında bilişsel bir sürece dayanan üretimsel dilbilim tezini ileri sürer. Krashen, Chomsky'i destekler şekilde dil öğrenimi sürecinin bilinçli ve doğrudan üst düzey dil ve zihin bilgileri ile

gerçekleştirildiğini, dilin üretici yapısını kullanan kişinin sonsuz sayıda cümle üreteceğini söyler. Krashen ve Chomsky ile birlikte "bilişsel-üretimsel" dil öğretim yaklaşımı ortaya çıkar. Bu yaklaşıma göre dil öğrenilmez edinilir çünkü dil yeteneği aslında insanda doğuştan, genetik olarak var olan bir yetenektir. Dil gelişimi ile zihinsel gelişim arasında bir bağ yoktur ancak dil zihinde üretici işlemler yoluyla öğrenilir der. Beyinde dili dil yapısını algılayan bir yapı, bir birim olduğunu ve bu yapının dil olgusunu kavrayıp, geliştirip kullandığını savunur. Bu yaklaşıma göre bireyler önce cümle kurma yapılarını öğrenir ve dil bilişsel bir kavramayla birden bire öğrenilir, edinilir. Bu yaklaşımın "İletişimsel Yaklaşım" ve "Kavramsal-İşlevsel Yaklaşım" olarak iki alt kolu vardır.

İletişimsel Yaklaşım

Dil öğretimi çalışmaları hayattan kesitler sunan otantik, hazır iletişim kalıplı cümleler yoluyla gerçekleştirilir. Dilin kurallarından ziyade iletişim işlevi göz önünde bulundurulur. Dolayısıyla dilde yapıyı ön planda tutan yaklaşımlara ters düşer. Ders kitaplarında içerik düzenlemesi konu başlıkları; kelime yaklaşımındaki gibi kavramsal işlevsel yaklaşım temelinde oluşturulmuştur (örn. Evde, bahçede, mahallede) ancak konu başlıkları ve dil çalışmaları bağlama göre oluşturulmuş ve dilin iletişim yönüne vurgu yaparak, yaşamdan örneklenen çalışmalarla dilin iletişim fonksiyonu üzerinde durulmuştur. İletişim ihtiyacına göre düzenlenmiştir. İşlevsel dil öğretimi esastır. Otantik metinler ve iletişim amaçlı kullanılan gerçek yaşamdan cümleler, ifadeler yoluyla dil öğretimini yapılır. Bu yaklaşım yoğun göç alan Fransa'da ortaya çıkmıştır.

İncelediğimiz kitaplarda rast geldiğimiz benzer yaklaşımlar bulgular ve veri analizi kısmında sunulacaktır.

Kavramsal-İşlevsel Yaklaşım

Bu yaklaşımla tanınan temsilci isim A. Wilkins'tir. Yaklaşım biraz daha içerik düzenlemesi üzerine; ne öğretilmeli ve nasıl öğretilmeli sorusu üzerine yoğunlaşmıştır. Dil öğretiminde içerik seçimi, öğretim ilke ve modelleri bu yaklaşımda ön planda tutulmuştur. Uygulama sürecinde programlı öğretim yönteminin ilkeleri takip edilmiştir. Birleştirme ve Çözümleme olarak iki teknik kullanmıştır. Yaklaşımda dil öğretim amaçlarının önceden belirlenip tanımlanması önemlidir; öncelikle öğrencinin gözle görülen davranışları belirlenir, koşullar amaçlara göre düzenlenir ve erişilecek performans düzeyinin en alt seviyesi belirlenir.

2.4.5. Yabancı Dil Öğretiminde Yapılandırıcı Yaklaşım

Piaget, Vygotsky ve Bruner ise "yapılandırıcı" dil öğretim yaklaşımının temsilcileri olarak kabul edilir. Dil dinilmez öğrenilir. Zeka gelişimi ile doğru orantılıdır. Zihinsel becerilerle etkileşim içerisindedir ve dolayısıyla dil zihinsel, sosyal hatta duyuşsal beceriler ile etkileşim içinde öğrenilir ve gelişir. Bilişsel yaklaşımın öne sürdüğü gibi genetik bir yapı değildir etkileşim yoluyla gelişen ve öğrenilen bir yapıdır. Etkileşim ön plandadır. Dili kullanan insan hem çevresini etkiler hem de çevresinden etkilenir. Bu yaklaşımın amacı dil ve zihinsel becerilerini geliştirmiş kendini geliştiren bireyler yetiştirmektir. Etkinlik ve Beceri yaklaşımı olarak iki alt başlığı vardır.

Sessiz Yol

Hedef dilin keşfedilerek öğrenilmesi gerektiğini savunur. Kelime ve dil bilgisi öğretimi yoluyla dil öğretimini gerçekleştirmeye çalışır. Öğrenci odaklı bir yaklaşımla, öğrenci "nasıl" öğrenir sorusunu hedef alan ve anadil öğretim sisteminide gözönünde bulunduran bir öğretim sürecine yoğunlaşır.

İçerik Odaklı Yaklaşım / İçerik Temelli Dil Öğretim Modeli

Dil öğretimi ile içerik öğretimini birbirine bağlı ve aynı anda öğretmeyi amaçlayan bir dil öğretim modelidir. Yabancı dil öğretiminden çok ikinci resmi dil öğretiminin söz konusu olduğu ülkelerde daha fazla kullanılan bir yöntemdir. Dil öğrenim hedeflerine içerikte öğretilmesi amaçlanan hedefler de eklenir. Böylece çift yönlü kazanım elde etmek amaçlanmıştır.

Eylem / Görev Odaklı Dil Öğretim Yaklaşımı

Dili öğrenen hedef kitleyi dili kullanan sosyal uygulayıcılar olarak ele alır.Öğrenciler sonuçta ortaya koyacakları bir görevle dili kullanmaya uğraşırlar ve bu süreçte kendilerine ait yetenekleri de planlı ve kasıtlı şekilde devreye sokarlar.

Harmanlanmış / Karma Model

Öğretim sürecinde özellikle son yıllarda kullanımı tercih edilen bir öğretimmodelidir. Bir çok model ve yöntemin öğretim içeriğine uygun olarak harmanlanmış şekilde kullanımını amaçlar. Dolayısıyla son yıllarda teknolojik olarak da hem yüz-yüze hem de uzaktan öğretim yollarını da kapsayan bir model olarak da tanımlanmaktadır.

1980'lerde dil öğretiminde iletişimci yaklaşımın öne çıkması ile birlikte dil öğretim süreçlerinde kültüre olan ilginin arttığını, dil öğretiminde kültür öğretimi, kültür tanıtımı ve aktarımı, öğrenilen dilin kültürünü de öğrenme gibi konuların dil öğretiminde yoğunluk kazandığını söyleyebiliriz. Bu süreçte kültürlerarası farkındalık, hedef kültür, kültürlerarası duyarlılık, kültürlerarası etkileşim, kültürlenme, kültürler arasılık gibi kavramlar oluşmuş ve sıkça kullanılmaya başlanmıştır.

2.4.6. Yabancı Dil Öğretiminde Yöntemler

Yöntem tamamıyla seçilmiş olan yaklaşıma dayalı olarak kendi içinde tutarlı, dil özelliklerinin düzenli sunuluş amacıyla oluşturulmuş genel bir tasarımdır. Yöntem, öğrencinin beklentisi, yaşı, kültür ortamı, anadiliyle yabancı dili arasındaki benzerlik oranı ve benzeri özelliklere göre değişiklik gösterebilir. Bir yaklaşıma göre şekillenmiş yöntemler arasında farklılıklar da bulunabilir ve tüm yöntemlerin içinde mutlaka bir içerik seçimi yani *izlence* uygulanır. Zaman içerisinde yabancı dil öğretiminde kullanılan yöntemler değişmiş, gelişmiş ve çeşitlenmiştir. Belli başlı yöntemler aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

Dil Bilgisi Çeviri Yöntemi / Klasik Yöntem

Bu yöntemde yabancı dil öğrenmenin amacı o dilde yazılmış olan metinleri okuyabilmek, dil çalışmasıyla ortaya çıkaracak entelektüel gelişim ve zihinsel disiplinden fayda sağlamaktır. Latince klasik eserlerin çözümlemesi ile başlayan bu süreç 18. Yüzyılın sonunda zihinsel bir araştırma şeklinde alır ve başarılı bir uygulamaya dönüşür. Klasik yöntem olarak 18. Yüzyılda kullanılan biçimiyle bu yöntemde: yabancı dilde okuma becerisi edinmek amacıyla bu yabancı dilin dil bilgisi kuralları öğrenilir ve bir sözlük yardımıyla metinler çözülürdü.

19. yüzyıl başında Almanya'da başlamış ve Prusya da liselerde değişmez bir yöntem olarak kullanılmış, İngiltere'de de liselerde zorunlu yabancı dil derslerini, dil öğrenmeyi kolaylaştırıcı bir yöntem olarak benimsenmiştir. 19. Yüzyılın başlarında yabancı dil metinlerine dayalı tümevarım yoluyla dil bilgisi öğretimi üzerinde çalışılarak klasik yöntem şekline dönüşmüştür

Doğal Yöntem (Naturel)

Öğrenilen yabancı dilin anadiline benzer şekilde öğrenilmesinin savunan yöntemdir. 1977 yılında Kaliforniya'da İspanyolca öğretmekte olan Tracy Terrell "Doğal Yaklaşım" adını verdiği yeni bir dil öğretim anlayışı ile ilgili genel prensipleri ortaya koymuştur. Bu yaklaşım temelde Terrel'in İspanyolca öğretirken edindiği tecrübelerine dayanmaktadır. Terrell ve Krashen 1983 yılında Doğal yaklaşıma ait görüş ve düşüncelerini "The Natural Approach" başlığı altında yayınladı. Bu iki bilim insanı "Doğal Yaklaşım'ı" Geleneksel yaklaşım olarak nitelendirdi (Krashen ve Terrell, 1983).

Düz varım Yöntemi / Direk Yöntem

Doğrudan ya da direk yöntem olarak adlandırılan bu yöntem dilbilgisi çeviri yöntemiyle doğal yöntemin birleştirilmiş şekli gibidir. Kelime yaklaşımıyla birlikte kullanılmıştır. Dilbilgisi bu yöntemde bir araçtır ve dil doğrudan sözlü olarak, kullanıldığı haliyle öğretilmeye çalışılır. Soru-cevap yöntemi sıkça kullanılır.

Berlitz yöntemi

Maksimillian Berlitz tarafından geliştirilmiştir. 1878 den bu yana kullanılmakta ve hedef dilde dinleme ve konuşma prensiplerine dayanmaktadır. Eğitimler sadece hedef dilde verilmektedir. Hedef dilde günlük kullanımlar önceliklidir.

Kulak-Dil Alışkanlığı Yöntemi

1950 li yılarda okullarda yaygınlaşan yöntem, öğrencinin hedef dilin alışkanlıklarını edinmesini amaçlar. Dil bilgisi ve kelime bilgisi diyaloglar üzerinden öğretilir. Dinleme ve sık tekrar etme prensibine dayanır.

Telkin Yöntemi

Bulgar psikoterapist Georgi Lozanov tarafından geliştirilen bir öğretim metodudur. Yabancı dil öğretiminin yanı sıra başka bir çok alanda daha kullanılmaktadır. Lozanov bu yöntemle diğer yöntemlerden çok daha hızlı bir öğrenme sağlık sağlanacağını savunmaktadır.

En etkili nasıl öğretebiliriz sorusuna karşılık aramaktadır. Ortamın en rahat bir şekilde düzenlenmiş olması önemlidir. Öğrencinin rahat bir ortamda eğitim almasını sağlamak için ortam ışık, oturma düzeni, müzik ve benzeri açılardan düzenlenir. Karşılıklı konuşma metinleri yani diyaloglar öğretmen tarafından açıklanarak okunur ve ikinci kez müzik eşliğinde vurgu ve tonlama özellikleri dikkate alınarak tekrar okunur. Sonraki adımda öğrenciler rahat bir şekilde oturdukları yerlerinden gözlerini kapatarak diyaloğu müzik eşliğinde tekrar dinlerler ve ezberlemeye çalışırlar. Bu yaklaşımda dinlerken öğrenme, rol yapma, canlandırma vb. etkinliklere çok önem verilir.

Bilişsel Yöntem

Bilişsel yöntem, üretimsel-dönüşümsel dilbilim kuramı diye de bildiğimiz yöntem Noam Chomsky tarafından ortaya atılmıştır. Dil öğretiminde sadece var olan yapılara - yüzey yapıya değil öğrenilen yapılarda üretim yapmaya - derin yapıya yoğunlaşır. Dolayısıyla dilin yapısı yani dil bilgisi önemlidir. Diğer taraftan derin yapıda beliren anlam ve anlamın çeşitliliği de çok önemlidir.

İşitsel-Görsel Yöntem

1960 larda özellikle Fransızca öğretimi için geliştirilmiş bir yöntemdir. Diğer yöntemlerle arasındaki en önemli farklardan birisi öğretim sürecinde teknolojik

malzemelerin temel araçlarından olmasıdır. Dil öğretimi dil laboratuvarında yapılır. Laboratuvarlarda taşınabilir kasetçalar-CD, ses kayıtları, ses kayıt cihazları ve kısa film şeritli projeksiyon cihazı gibi aletler kullanılarak yapılır.

İletişimsel Yöntem

Bu yöntem dil öğrenim sürecinde öğreniciye bilgiden ziyade daha çok iletişim yeteneği, beceri kazandırmak için uygulamalı çalışmalar yapma, yaptırma içeriğine sahiptir.

Seçmeci Yöntem

Öğretim programını uygulama sürecinde amaç, hedef, öğrenen grubu ve ortama göre uygun olan yöntemi seçip kullanarak gerektiğinde, her bir yöntemin uygun kısımlarını alarak yararlanmayı esas alan dil öğretim yöntemidir.

2.4.7. Dil Öğretiminde İzlence

Genel bir "öğretim programı", öğrenci için belirlenmiş hedefler, amaçlar, içerik, işlemler, kaynaklar, değerlendirme araçları, sınıf içi ve sınıf dışı öğrenim deneyimlerini içerir. "İzlence" bu öğretim programının bir bölümü için kullanılan bir yoldur. İzlenceler yapılırken kullanılacak özelliklere göre adlandırılırlar. Karma özellikli olanların yanı sıra tek bir özelliğe dayanan izlenceler de vardır. 20. yüzyıl öncesi İzlenceler "dil bilgisel" olarak adlandırılır. Bununla geleneksel dil bilgisi kastedilmektedir. 19. Yüzyıl sonunda "ses bilimsel" yani sesletime dayalı izlenceler ortaya çıkmıştır. Dolaysız yöntem 1920 lerde "sözlüksel izlence"yi öne çıkarır. Çünkü bu yıllarda genel dil anlayışı sözcük ağırlıklı ve yabancı dilde öğretim yapılmasını gerektirir. 1930 larda buna "Temel (Beyzik-Basic)" dil kavramı da eklenmiştir. Temel-Beyzik (Basic) kavramında 850 sözcük ve günlük iletişim yapıları bulunmaktadır. 1940-1975 arası yaygın izlenceler "yapısal" olanlardır. Yapısal izlence 1957'den sonra ortaya konulan "karşıtsal dilbilim" çalışmalarıyla destekli olarak

devam eder. Yapısal izlencedeki başarısızlık tam tersi çıkışlar oluşturmuş "durumsal (siçueyşınıl-situational)" veya bağlamsal (konteksçuıl-contextual) izlence türü gündeme gelmiştir. Seçilen bir durum ve bu durumun sunulmasını kapsar. Durumlar bölümlere ayrılarak sıraya dizilir sonra bağlama uygun sözler belirlenir. İzlence birimi olarak "kavram" (noşın-notion) yada "işlev, fonksiyon" noktasını temel almış "kavramsal izlence" 1971'de büyük ilgi ile karşılanmıştır. Kavramsal izlencede dilin iletişim boyutunda dil bilgisi ve durum etkenleri de göz önünde bulundurulur. Üç farklı biçimde uygulanabilir: 1. Başlangıçta dil bilgisel, ileri düzeyde kavramsal, 2. Baştan sona kavramsal, 3. Dil bilgisel ve kavramsal özelliklerin bir arada kullanıldığı. Bu izlencelere ek olarak, "doğrusal (linear) izlence" ve bunun karşıtı "dönel (spiral) izlence" türleri de ortaya atılmıştır (Demircan, 1990).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

3.1. Araştırma Deseni

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemin dilbilimciler, tarihçiler ve antropologlar tarafından daha sık kullanımı söz konusudur. Araştırılması hedeflenen olay veya olgular hakkındaki bilgilerin yada bilgi içeren materyallerin incelenmesine doküman analizi yöntemi denir. Araştırmaya uygun olarak tek başına bir araştırmanın yöntemi olabileceği gibi, başka yöntemlerle birlikte de kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Bu araştırmada, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği' nin dağılmasından günümüze kadar olan süreçte ortaya çıkan Türkçeyi yabancı dil olarak öğretmek üzere yazılmış ders kitaplarından sadece Rusların yazmış olduğu eserler belirlenmiş, ciddi anlamda incelemeye değer olanlar tespit edilmiştir. Bu süreçte dil bilgisi kitapları özellikler değerlendirme dışında bırakılmış içerik itibari ile ders kitabı olma özelliği taşıyan kitaplar üzerinde durulmuştur. Buna göre; Yuri Vıladeмiroviç Şeka'nın yazdığı Intensivnıy Kurs Turetskava Yazıka (Юрий Владимирович Шека - интенсивный курс турецкого языка), Andrey Vıladeмiroviç Ştanov'un Turyetski Yazık: Uçebnik Vı Çıtıriyoh Çastıyah Kniga Studenta (Андрей Владимирович Штанов - Турецкий Язык: учебник вы четырёх частия - Книга студента), Natalya Petrovna Sidorina'nın Türkçe Turyetski Bez Repetitora (Сидорина, Н.П. - Türkçe Турецкий без Репетитора), Berlitz- Turyetskiy Yazık -Bazavıy Kurs (Berlitz-турецкий язык базовый курс) kitapları incelemeye değer bulunmuş, kitapların orijinal basımlarına ulaşılmış ve belirlenen madde başlıkları altında incelemeye tabi tutulmuştur.

3.2. Verilerin Toplanması ve Veri Toplama Araçları

Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi, Türk-Rus ilişkileri, Rusların yazdığı yabancı dil olarak Türkçe ders kitapları, yabancı dil öğretimi yöntem ve yaklaşımları, tarih boyunca yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kitaplara yansıyan farklılık ve gelişmeler Öznel / Nesnel dil yaklaşımı konuları araştırmayı çerçeveleyen kavram ve terimlerdir.

Araştırma verilerinin toplanmasında izlenecek aşamalar şu şekilde olacaktır:

Birinci Aşama: Araştırmanın birinci aşamasında daha önce geçerliği ve güvenirliği belirlenmiş olan ölçek maddelerinden oluşturulmuş bir ölçek belirlenecektir.

İkinci Aşama: Araştırmanın ikinci aşamasında araştırmanın ilk boyutunu ölçecek olan ölçeklerin uygulaması araştırmacı tarafından yapılacaktır.

Üçüncü Aşama: Araştırmanın üçüncü aşamasında nicel veriler ışığında ortaya çıkan önemli olan, anlamlı olan ve olmayan veya aykırı olarak belirlenen sonuçları, kuramsal çerçeveye de bağlı kalınarak nitel araştırma soruları şeklinde araştırmaya uygulanacaktır.

Kılıç ve Seven (2004) Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi adlı eserde, konuyu bir çok yönüyle ele almış ders kitaplarının öğretimdeki rolü, öğretim programlarına uygunluğu, ders kitabı hazırlama kriterleri, ders kitaplarındaki bilimsel içerik, dil anlatım, tasarım ve görsel özellikler, fiziksel yapı ders kitaplarını değerlendirme seçenekleri hakkında detaylı bilgiler vermiştir. Bu bilgiler ışığında, eserin 11. bölümünde ders kitabı değerlendirme yolları başlığı altındaki veri toplama araçları seçeneklerini: ders kitaplarının likert tipi tutum ölçeği, kontrol listesi, seviyeli işaretli ölçekler ve semantik ölçekler gibi farklı ölçek türleriyle değerlendirebileceğini ifade etmiştir (Kılıç ve Seven, 2004).

Elinizdeki bu araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmış, veri toplama aracı olarak kontrol listesi ile doküman analizi yöntemi seçilmiş, toplanan verileri

incelemek için ise betimsel analiz tekniği uygulanmıştır. Doküman içeriği veri analizi için; konuyla alakalı çeşitli kaynaklardan referans alarak oluşturduğumuz farklı kategorilere ve maddelere ayrılmış kontrol listesi kullanılmıştır.

Ders materyalleri olarak ders kitapları, dersin çekirdek materyalleri kapsamında değerlendirilir ve öğrenenin ders sürecinde ihtiyacına en üst düzeyde hizmet etmek için tasarlanır. Bu türden kitaplar genellikle dil bilgisi, kelime bilgisi, telaffuz, işlevsellik ve dinleme, konuşma, okuma, yazma gibi dil becerilerini kapsayan çalışmalar içerir. Ünitelerde konunun işleniş yöntemi, öğrenilecek becerilerin sıralanması ile ilgili yaklaşım, kitabın ve yaklaşım ve yöntemini tanımamızda belirleyicidir. Örneğin ünitede konu verilirken, bir beceri odaklı çalışma ile mi yoksa dil bilgisi konusu anlatılarak mı başlanmış? Aynı şekilde öğrenciden yapması beklenen çalışmalar analitik alıştırmalar veya proje tabanlı alıştırma ve çalışmalar mı? Konu, konuyu sunuş şekli, içeriği, metin seçimi ve alıştırmaların çeşitliliği gibi süreç analizi, ders kitabındaki yaklaşım ve yöntemi ortaya koyması açısından önemlidir (Tomlinson P. , 1998).

Biz bu araştırmada kontrol listesi ölçek türünü kullanacağız. Bu ölçek türünü kullanmak ve araştırmamıza uygun şekle getirmek için, ders kitabı dış ve içerik özellikleri kontrol listesi üzerinde yoğunlaşmış farklı eserlerden ve çalışmalardan faydalandık. Konuyla ilgili detaylı veriler sunan özellikle Tomlinson (1998), McDonough ve Shaw (1993), Cunningsworh (1995) , Celce-Murcia (2001), Neuner ve Hunfeld (1993) ders kitabı analiz ölçütlerinden uygun olanları tespit edip seçerek kendi ölçütlerimize uygun bir liste oluşturduk ve kullandık.

Ders kitabı değerlendirme ölçütleri hakkında yapılan birçok çalışma vardır. Bunlardan Daoud ve Celce-Murcia (2001) yaptıkları ortak çalışmada 5 ana başlık altında toplam 25 madde vermişlerdir. Ana başlıklar: konu, kelime ve yapı, alıştırmalar, görseller ve fiziksel yapı şeklindedir. Ders kitabı değerlendirme ölçütleri Sheldon (1988), Cunningsworth (1995) ve McDonough ve Shaw tarafından farklı şekillerde ele alınmıştır. McDonough ve Shaw (1993) 2 aşamalı olarak 22 alanı sorgulayan: makro ve mikro olarak dış ve iç değerlendirme ölçütleri sunmuştur. Cunningsworth (1995), 8 ana başlık altında

toplam 44 ölçüt belirlerken Sheldon (1988), 17 ana başlık altında toplam 53 ölçüt oluşturmuştur. Bu araştırmada kullanılacak ölçütlerde; McDonough ve Shaw'ın iç değerlendirme dış değerlendirmeyi kapsayan 2 aşamalı 22 alanı sorgulayan ölçütün esas alınarak kendi çalışmamıza uygun şekilde bir ölçüt listesi düzenlenmesi planlanmaktadır.

Avcı (1995), Cunningsworth (1995) ve Littlejohn (1998 / 2011) çalışmalarının yanı sıra TÖMER-Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretim Programı (2019), Güneş, F. (2013), Yaylı, D. ve Yaylı, D. (2018) de değerlendirme ölçütünü oluştururken gözden geçirip, faydalandığımız diğer çalışmalardır.

3.3. Verilerin Elde Edilmesi ve Veri Analizi

Araştırmada istenilen verilere ulaşmak için kullanılan doküman analizi yöntemiyle birlikte, verileri incelemek için betimsel analiz modeli kullanılmıştır. Araştırmamızın temelini ders kitaplarındaki yaklaşım ve yöntemlerin incelenmesi oluşturacaktır. Çalışmanın verilerini toplamak için her bir kitabın içindekiler bölümü ve üniteleri kullanılan eğitim-öğretim yaklaşımı ve yöntemleri açısından çeşitli madde başlıkları altında tek tek incelenecektir.

Bu araştırma, nitel araştırma yaklaşımıyla doküman analizi yöntemi üzerinden yürütülmüştür. Türkçenin Yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ve araştırmacı tarafından incelenerek araştırmaya değer görülen Rus yazarlı Ruslar için Türkçe Ders Kitapları betimsel analiz ile incelenmiştir.

Düzeylerine göre bilimsel araştırmalar; betimsel, ilişkisel ve müdahaleli araştırmalar şeklinde tanımlanabilir. Betimsel araştırmalar verilen bir durumu olabildiğince dikkatli ve detaylı bir şekilde ortaya koyar. Aslında bir olgunun tanımlanmasını gerçekleştiren betimsel analiz yöntemi tüm araştırma girişimleri için bir başlangıç niteliğindedir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, ve Demirel, 2016).

Veri analizi sürecinde kategoriler oluşturulmuştur. Veriler; ünite, metin, alıştırma, dil bilgisi, ölçme değerlendirme, dil becerileri vb. konularda yaklaşım modellerine göre ele alınmıştır. Yabancı dil eğitim ve öğretiminde uzun yıllar kullanılan dil bilgisi - çeviri, konuşmaya dayalı - işitsel ve iletişimsel vb. yöntemlerin hangi oranda yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarına yansıdığı incelenecektir.

Doküman analizi için kullandığımız; farklı kategorilere ve maddelere ayrılmış tarama amaçlı kontrol listesi: dil eğitiminin temel kavramları olan okuma, dinleme, yazma, konuşma eğitimiyle birlikte metin merkezli öğretim, kelime hazinesi ve dil bilgisi ile ilgili kavramlar çerçevesinde aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur. Bizim oluşturduğumuz Ders kitabı analiz listesi ise 17 ana başlık ve 22 alt başlık (12 farklı başlık) içeriği ile toplamda 39 madde halinde şekillenmiştir. Bu 39 madde başlığı altında dört ders kitabının her biri tek tek incelenmiş, birbirleriyle karşılaştırılmış ve kıyaslanmıştır.

3.3.1. Doküman İçeriği Veri Analizi Kontrol Listesi

Dil Dersi Kitabı İnceleme Ölçütleri:

A. Dış Değerlendirme

1. Ders Kitabı Künye ve Genel Bilgi
2. Yazar Biyografisi
3. Ön söz -Son söz
4. İçerik: İçindekiler Listesi

B. İç Değerlendirme

1. Ünite Analizi
2. İçerik
3. Amaç, Tema
4. Konu İşleniş Şekli
5. Etkinlik- Alıştırma Çeşidi
6. Dil Bilgisi Öğretimi
7. Kelime ve Yapı

8. İşlevsellik
9. Beceri Odaklı Çalışmalar
    Dinleme-anlama
        Yaklaşım ve Yöntemi
        Etkinlik - Alıştırma Çeşidi
        Ağırlık / Hacmi
    Okuma-anlama
        Metin ve Kelime Bilgisi
        Yaklaşım ve Yöntemi
        Etkinlik - Alıştırma Çeşidi
        Ağırlık / Hacmi
    Konuşma: Diyalog ve Monolog
        Yaklaşım ve Yöntemi
        Etkinlik - Alıştırma Çeşidi
        Ağırlık / Hacmi
    Yazma
        Yaklaşım ve Yöntemi
        Etkinlik - Alıştırma Çeşidi
        Ağırlık / Hacmi
10. Görsel Metin İçeriği
    Yaklaşım ve Yöntemi
    Ağırlık / Hacmi
11. Kültür İçeriği
    Genel Kültür Öğeleri
    Milli Kültür Öğeleri: Somut ve Somut Olmayan
    Yabancı Kültür Öğeleri
12. Ölçme-Değerlendirme
13. Kitapta Yazarın Genel Yaklaşım ve Yöntemi

Saraç (2018) tarafından yapılan "Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimine İngiliz Katkısı" adlı doktora tezinde de benzer bir yöntemle İngilizler tarafından yazılmış Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi kitapları doküman analizi modeli ve betimsel analiz yöntemiyle

belirlenen ölçütler çerçevesinde incelenmiş ve değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Kaya (2019) tarafından yapılan bir başka araştırmada ise "İtalyanlar İçin Türkçe Öğretimi Üzerine Yazılmış Ders Kitaplarında Ses Bilgisi ve Biçim Bilgisi Konularının İncelenmesi" başlıklı doktora tez araştırmasında yine nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemiyle eserler çeşitli açılardan incelenmiştir. Bu tür incelemeleri konu edinen araştırmalar için nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi ve betimsel analiz modeli araştırma amacına en uygun olan yöntemdir çünkü betimsel araştırmalar verilen bir durumu olabildiğince dikkatli ve detaylı bir şekilde ortaya koyar. Aslında bir olgunun tanımlanmasını gerçekleştiren betimsel analiz yöntemi tüm araştırma girişimleri için bir başlangıç niteliğindedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde bir önceki bölümde bahsedilen Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Rus yazarlı ders kitaplarının karşılaştırmalı incelemesi çeşitli başlıklar altında yapılacaktır. İncelenecek kitaplar seçilirken dil bilgisi kitapları değil, özellikle yabancı dil öğretimi dersleri için hazırlanmış Türkçe ders kitabı özelliğini taşıyan kitaplar olmasına dikkat edilmiştir. Ne yazık ki Rus yazarlı, yabancı dil olarak Türkçe ders kitabı özelliğini taşıyan ders materyalli sayısı oldukça azdır. Dolayısıyla, Ruslara Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi konusu, Rus yazarlı eserler kapsamında zayıf kalmıştır. Sovyetlerin Birliğinin dağılmasından sonra ortaya çeşitli boyutlarda ve içeriklerde Türkçe öğrenimini ve öğretimini amaçlayan kitaplar ve kitapçıklar çıkmıştır. Dil bilgisi kitapları, kendi kendine öğrenme kılavuzları, konuşma kılavuzları, el kitapçıkları, konuşma kartları vb. Bunların çok büyük bir çoğunluğu kabataslak yazılmış, Türkçe açısından yanlış ve hatalı bilgilerle dolu, günü ve anı kurtarmaya yönelik ürünlerdir.

Bu bölümde incelemeye değer bulduğumuz eserler, ders kitabı özelliğini taşıyan ders materyalleri sayıca dört adettir. Aradığımız ders kitabı kriterlerine uygun daha fazla materyal ne yazık ki bulunamamıştır. Bulunan materyallerin hepsi de son dönemler de (1996, 2005, 2009 ve 2010) hazırlanmış ve piyasaya sürülmüş eserlerdir. Bulduğumuz materyallerin yazılma dönemi, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin 1991 de dağılmasından sonradır. Dolayısıyla Rusya'da Türkoloji'nin zengin bir geçmişi olsa da Türkçe Öğretimi Ders Kitabı türünde içerik açısından kapsamlı, dil seviyelerine uygun kademeli olarak hazırlanmış, dört temel beceriyi hedefleyen bir öğretim planına yer veren yeterli sayıda ve ya çeşitte ürün vermemiştir diyebiliriz. Rusya'da Türkoloji'nin zengin bir geçmişi olması güçlü akademik ve teorik çalışmaları kapsamakta, dört beceriyi hedef alan dil öğretimi ders kitabı materyali konusunda zengin ya da en azından çeşitli bir koleksiyon sunmamaktadır.

Ders Kitabı incelemesi, yapılan araştırmalar sonucunda oluşturulan maddeler çerçevesinde iki ana başlık altında; Dış Değerlendirme ve İç Değerlendirme şeklinde gruplandıktan sonra her bir başlık altında kitaplarla ilgili detaylar yine alt başlıklar halinde incelemeye ve kıyaslamaya tabi tutulmuştur.

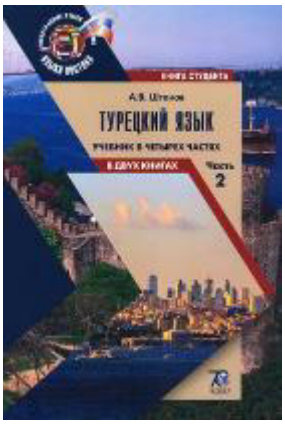
4.1.Dış Değerlendirme

4.1.1.Kitap Künyesi

Resim 1.Ders Kitabı Intensivnıy Kurs Turyetskava Yazıka

Birinci kitap IKTY, 1996, Yuri Vılademiroviç ŞEKA, Intensivnıy Kurs Turyetskava Yazıka. - Юрий Владимирович Шека - интенсивный курс турецкого языка. МГУ, Москва. (Yoğun Türkçe Kursu). Bu çalışmanın bundan sonraki kısmında birinci kitap IKTY olarak anılacaktır.

Resim 2. Ders Kitabı Turyetskiy Yazık: Uçebnik Vı Çıtıriyoh Çastıyah.

İkinci kitap TYUÇÇ, 2010, Andrey Vılademiroviç ŞTANOV - Turyetskiy Yazık: Uçebnik Vı Çıtıriyoh Çastıyah. MGIMO, Mosk. / Андрей Владимирович Штанов : Турецкий Язык: учебник вы четырёх частия - Книга студента, МГИМО – Моск. (Türkçe Ders Kitabı- Öğrenci Kitabı – 4 Bölüm Halinde). Bu çalışmanın bundan sonraki kısmında ikinci kitap TYUÇÇ olarak anılacaktır.

Resim 3. Ders Kitabı Türkçe Turyetskiy Bez Repetitora

Üçüncü kitap TBR, 2009 Natalya Petrovna SİDORİNA – Türkçe Turyetskiy Bez Repetitora Сидорина, Н.П. 2009 Турецкий без репетитора. Толмач, Москва. (Öğretmensiz Türkçe). Bu çalışmanın bundan sonraki kısmında üçüncü kitap; TBR olarak anılacaktır. (Сидорина, 2009)

Resim 4.Ders Kitabı Berlitz- Turyetskiy Yazık -Bazavıy Kurs

Dördüncü kitap Berlitz-TYBK, 2005 Berlitz- Turyetskiy Yazık -Bazavıy Kurs. 2005. Jıvıy Dom. Moskova. Berlitz-турецкий язык базовый курс. Москва. Berlitz Publishing Company, Inc. "Jıvoy Yazık" (Berlitz Türkçe Temel Seviye). Bu çalışmanın bundan sonraki kısmında dördüncü Kitap Berlitz-TYBK olarak anılacaktır. (Berlitz, 2005)

Kitap Künyesi Genel Değerlendirme

Kitaplara ait künye bilgileri incelendiğinde basım yılı olarak bir kitabın 2000 yılından önce 1996 da, diğer üç kitabın ise 2005, 2009 ve 2010 olmak üzere 2000 yılından sonra piyasaya çıktığı görülmektedir. Sonuç olarak denilebilir ki çalışmada incelediğimiz Rus yazarlı yabancılara Türkçe öğretimi ders kitapları 1996 ile 2010 yılları arasındaki süreçte kullanıma sunulmuştur. Bu süre Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonraki Rusya Federasyonu'nun ilk yıllarıdır. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği 26 Aralık 1991 de dağılmış yerine Rusya Federasyonu kurulmuştur.

Basım yeri olarak dört kitabın basım yeri de Rusya Federasyonu'nun başkenti Moskova'dır. Kitaplardan ikisi, birinci ve ikinci kitap, Moskova Devlet Üniversitesi yayınlarından çıkmış diğer ikisi ise özel yayınevi tarafından basılmış kitaplardır.

Kitap kapaklarında yer alan tüm yazılar Kiril alfabesi ile Rusça olarak yazılmıştır. Üzerinde Türkçe alfabe ile Türkçe büyük harflerle *TÜRKÇE* yazan tek kitap 3. Kitap olarak incelediğimiz Natalya Petrovna Sidorina'nın yazmış olduğu TBR kitabıdır.

4.1.2.Genel Bilgi ve Yazar Hakkında

IKTY: Genel Bilgi ve Yazar Hakkında

Resim 5. Yuri Vılademiroviç ŞEKA - Юрий Владимирович ШЕКА (1946-2013)

Yuri Vilademiroviç Şeka (1946-2013) 13 Ağustos 1946 tarihinde Moskova'da dünyaya geldi. 1964-1970 yılları arasında Doğu Dilleri Bilimi- Türkolog unvanını aldığı Moskova Devlet Üniversitesi'nde Oryantal Diller Bölümü'nde eğitim gördü. SSCB nin Türkiye'de ki Büyükelçiliği'nde ekonomi danışmanı bürosunda tercüman olarak görev yapmak üzere Türkiye'ye gönderildi. 1970-1976 yılları arasında Ankara'da bulunan Devlet Ekonomi Geliştirme Komitesinde çalıştı. Türkiye'de çalışması kendisinin yerli Türkoloji'de, konuşma dilinde, konuşmaların analizinde yeni bilimsel araştırmalar yapmasına yol açtı.

1976 yılında Moskova'ya döndükten sonra Moskova Devlet Üniversitesi Filoloji Bölümü'nde stajyer olarak çalışmaya başladı ve bu dönemden sonra artık tüm bilimsel çalışmalarını arka arkaya sıralandı. 1978 yılından itibaren öğretim görevlisi olarak başladığı Moskova Devlet Üniversitesi Asya ve Afrika Dilleri Enstitüsü Türk Dili Bölümünde 1995 yılından itibaren Bölüm Başkanlığı görevini yürüttü, 2013 yılında vefat etti. 1981 yılında ISAA da lisansüstü eğitimini -Türkçe Konuşma Dilinin Söz Dizim Özellikleri- Basit Cümle- adlı yüksek lisans (kandidatskaya) tezini savundu. Tezi monograf olarak yayımlandı ve bu çalışması daha sonra hem ISAA da hem de birçok Türkçe merkezinde kullanılan temel yapıtlardan oldu. 1990 da ikinci yüksek lisans eğitimini Moskova Devlet üniversitesi fizik bölümünde tamamladı. 1993 yılında, Türk dili intonolojisi, Türk dilinin intonolojisi kavramını sunan, kapsamlı deneysel bir çalışmadan oluşan karmaşık bir fiziksel ve matematiksel vasıta üzerine doktora tezini verdi. Bu çalışma onun ikinci eğitimini matematikte tamamlamasına ön ayak oldu. 29 Mayıs 1999 tarihinde Türk dili Filolojisi alanında Profesör unvanını aldı. Rus Türkologları arasında modern Türk dilinin en büyük uzmanı olarak bilinir. Türk dilinin kuramsal dil bilgisi ve çeşitli popüler kitap ve sözlükler olmak üzere çok sayıda ilginç bilimsel çalışmalar yapmıştır. Uzun yıllara dayanan tecrübesini kullanarak Türkçeyi ISAA' da (Afrika ve Asya Çalışmaları Enstitüsü) öğretmek için kendine özgü bir yöntemi benimsemiştir. Altmış civarında çalışması yayımlanmıştır.

Şeka, bilimsel anlamda Türkçe sözcük ve sözlükbilimine ek olarak, Türk dilinin intonoloji (sesletme) ve deneysel ses bilgisi üzerine çalışma yapan kişi olarak ta bilinir. Altay dil ailesi ve Türk dilleri'nin glottogenesis – biyokültürel ve evrimsel dil gelişim süreci- konuşma gelişimi- ile ilgili sorular ve sorunların yanı sıra dil ve düşünme evrimi üzerine disiplinler arası araştırma çerçevesinde genel dilbilim, dil felsefesi, epistomoloji ve bilimsel bilginin metodolojisi gibi konular üzerine de çalışmıştır. Kononov'un 1956 yılında yayımladığı Modern Türkçe Dil-Bilgisi esrinden sonra bu tür bir çalışmaya benzer ilk örnek Şeka' nın 2007 yılında yayımladığı Türkçenin Pratik Grameri adlı eseri olmuştur. Şeka, fizik matematik gibi bilimlerin yanı sıra edebiyat ve müzik gibi sanat dallarına da büyük ilgi duyan, çok iyi piyano çalan, en teknik ve karmaşık parçaları ustaca icra eden sanat yönü de güçlü bir Türkolog dur.

Şeka'nın başlıca çalışmaları

İntonologiya Turyetskava Yazıka i Problemı Eyö Obşeteoretiçeskava Obosnovaniya, Moskova 1993; "Nekotorıye Strukturno-Semantiçeskiye Osobennosti Predikativnıh Konstruktsiy s Glagolynımı Povtorami v Turyetskoy Razgovornoy Reçi", Sovetskaya Türkologiya, No. 4, 1979, s. 74-83; "Ob Osnovnıh Zakonomernostyah Poryadka Slov v Turyetskoy Razgovornoy Reçi", Vestnik Moskovskava Gosudarstvennogo Universiteta, No.3, 1979, s. 51-62; "O Sootnoşeniyi Parnıh Çlenov Predlojeniya i Nekotorih Tipov Predikativnoy Konstruktsiyi v Turyetskoy Razgovornoy Reçi", Sovetskaya Turkologiya, No. 6, 1983, s. 68-75; "Predlojeniya Nazıvnıye i s Glagolom v Nulevom Vırajeniyi v Turyetskoy Razgovornoy Reçi", Sovetskaya Türkologiya, No. 3, 1983, s. 64-71; "Puti Povışeniya Effektivnosti Yazıkovıh Zanyatiy Na Starşih Kursah", Vestnik Moskovskava Gosudarstvennava Universiteta, No. 3, 1983, s. 55-63; "Smeşeniye Znayeniya Kategorialynıh Form Glagola v Turyetskoy Razgovornoy Reçi", Sovetskaya Türkologiya, No. 5, 1985, s. 62-71; "Predikativnaya Konstruktsiya s Polnoznaçnımi Fiksirovannımi Elementami v Turyetskoy Razgovornoy Reçi", Sovetskaya Türkologiya, No. 5, 1986, s. 70-79; "Roly Reçevogo Ritma v Aktualynom Çleneniyi Turyetskoy Razgovornoy Frazı", Vestnik Moskovskava Gosudarstvennogo Universiteta, No. 4, 1987, s. 56-71; "Elementı İntonologiyi Turyetskoy Razgovornoy Reçi (Vısotnaya Melodika İntonemi i Aktualynıye Çleneniya Frazı)", Sovetskaya Türkologiya, No. 4, 1987, s. 104-110; "Kursı Po Programmirovaniyu i Nasuşnoy Zadaçi Uyebnogo Protsesa", Vestnik Moskovskava Gosudarstvennogo Universiteta, No. 3, 1988, s. 59"67; "Svyazy Teksta Posredstvom Nulevogo Çlena i Nekotorıye Tipı Atsindetiçeskih Slojnopodçinnonnıh Predlojeniy v Turyetskoy Razgovornoy Reçi", Sovetskaya Türkologiya, No. 2, 1988, s. 33-42; "Garmonema i Taktika Kak İntologiçeskiye Yedinitsı i İh Osobennosti v Turyetskoy Razgovornoy Reçi", Voprosı Yazıkoznaniya, No. 5, 1989, s. 57-69; Turetskaya Razgovornaya Reç Moskova 1989; Russko-Turyetskiy Razgovornik, Moskova 1992; "Elementı Teoriyi Sintaksiçeskoy Svyazi v intologiyi v Sinhroniçeskom i Diahroniyeskom Osveşeniyi", Voprosı Yazıkoznaniya, No. 5, 1992, s. 118-135; "Gipoteza o Vozmojnıh Etapah Yazıkavoy Evolutsiyi (Na Materiale İntonologiyi Turyetskava

Yazıka)", Voprosi Yazıkoznaniya, No. I, 1994, s. 83-99; "İyerarhiya Prayazıkov", Studio Philologica (90 Let N. A. Başkakovu), Moskova 1996, s. 240-246; İntensivnıy Kurs Turyetskava Yazıka, I-II, Moskova 1996-2000; Russko-Turyetskiy Razgovornik, Moskova 2000; Turyetskiy-Russkiy Slovary, Moskova 1997; Türkçe Konuşma Dili : Senkronik ve Diyakronik Özellikler", Turkic Languages, Vol. 3, No. 3, 1999, p. 241-171; "Funktsionalynaya Lingvistika i Realnıy Yazık", Aktualynıye Problemı Obşeva i Vostoçnogo Yazıkoznaniya, Moskova 2002, s. 592-609; "Evenkiyskiy i Turyetskiy Glagolnıye Pokazateli Kak Geografoçeskiy Krayniye Alloformı Nekotorıh Kategoriy Altayskava Prayazıka", VII Mejdunarodnaya Konferentsiya Po Yazıkam Dalyneva Vostoka, Yugo-Vostoçnoy Aziyi i Zapadnoy Afriki (Sbornik Dokladov), II, Moskova 2003, s. 228-238; Russko-Turyetskiy Slovary (24 000 Slov), Moskova 2004.

TYUÇÇ: Genel Bilgi ve Yazar Hakkında

Resim 6. Andrey Vılademiroviç ŞTANOV - 1972-… Андрей Владимирович ШТАНОВ

20 Temmuz 1972 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinde dünyaya geldi. Filoloji alanında doçent unvanına sahiptir. 1989-1994 yılında Savunma Bakanlığı Kızıl Bayrak Askeri Enstitüsü'nden "Türkçe ve İngilizce Bilgisine sahip uluslararası gazeteci"

unvanıyla ve iyi bir derece ile - seçkin mezun derecesi ile mezun olmuş, 1994-1997 yılında Askeri Üniversite'de yüksek lisansını "araştırmacı – dilbilimci" olarak tamamlamıştır. 2003 yılına kadar askeri üniversitede kalmış ve 2004 yılından beri MGIMO -Moskova Devlet Üniversitesi – Uluslararası İlişkiler Bölümü – Doğu Dilleri Bölüm Başkanı görevini yürütmektedir.

Doktora tezini "Türkçeden Rusçaya Çeviride Sözcük Seçiminin Bilişsel Temelleri" üzerine yapmıştır. Uzmanlık alanları: Akademik seviyelerde: tüm yönleriyle Türkçe öğretimi; Moskova Üniversitesi lisans derecesinde, Uluslararası İlişkiler, Bölge Dışı/ yabancı ülke bölge bilimi çalışmaları, Dünya Tarım Piyasaları, Finans Hukuku alanlarında yüksek lisans derecesinde dersler vermektedir.

Nadir öğretilen diller kurslarında ve uzaktan öğretim fakültesinde dersler yürütmektedir. Türkiye'den resmi delegasyonlarla çeviri tecrübeleri oldukça fazladır.

Elliden fazla bilimsel ve pedagojik yayınları vardır. Bunların arasında 10 ders kitabı, çalışma kitabı ve 1 monografi kitabı vardır. Çeviri problemleri konusunda, bölümünde öncü uzmanlardandır ve 2004 yılından itibaren de bölüm başkanlığı yapmaktadır. Kitapları Turyetski Yazık Bazavıy Kurs. Uçebnik V Çıtıriyoh Çastiyah. Çast 1. Vı Dvuh Knigah. Kniga Studenta. M. MGIMO- Universitet, 2010. 510 s. (Temel Seviye Türkçe Ders Kitabı 4 Bölüm. 1. Bölüm 2 Kitap. Öğrenci Kitabı. M. MGIMO- Moskova Gosudarstvennıy Unıversitet Imeno M. Lomonosova, 2010. 510 sayfa). Turyetski Yazık Bazavıy Kurs. Uçebnik V Çıtiriyoh Çastiyah. Çast 1. Vı Dvuh Knigah. Kniga Pripodavatila. M. MGIMO-Universitet, 2010. 205 s. (Temel Seviye Türkçe Ders Kitabı 4 Bölüm. 1. Bölüm 2 Kitap. Öğretmen Kitabı. M. MGIMO Universitesi, 2010. 205 s.). Nauçnoy Monografii Tehnologiya perevoda i metodika prepodavaniya (Kompetentnoçnıy Padhod)" – M.MGIMO- Universitet, 2011. 250 s. (Bilimsel Monografi Çeviri Tekniği ve Öğretim Yöntemleri – M.MGIMO Üniveritesi, 2011. 250 s.).

Ştanov aynı zamanda, Moskova Bölgesi Fakülte Konseyinin Üniversite Akademik Konseyi, Yabancı Diller Bilim ve Metodoloji Konseyi, MGIMO Filoloji Bilimi bilimsel

çalışmalar editör grubu ve MGIMO Üniversite yayınları MGIMO Yabancı Diller serisinin editör grubu üyelerindendir.

TBR: Genel Bilgi ve Yazar Hakkında

Natalya Petrovna SİDORİNA - Сидорина Н. 2009. Турецкий без репетитора - N.P. 2009 Turyetski Bez Repetitıra -TBR (Öğretmensiz Türkçe).

Saratov Üniversitesinde Yabancı Diller Bölüm Başkanı olduğu bilgisine ulaştığımız kitabın yazarı Natalya Petrovna Sidorina için genel ağ üzerinde farklı dillerde yapılan detaylı aramalarda herhangi bir biyografik bilgi ve kaynağa rastlayamadık. 27 Haziran 1981 Saratov doğumlu olan yazar, 2003 yılında Saratov Devlet Üniversitesi'nden Filolog Öğretmen unvanı ile mezun olmuş bir filologdur. Saratov Çernişevskava Ulusal Araştırmalar Devlet Üniversitesi, Yabancı Öğrenci Hazırlık Birimi Bölüm Başkanı olarak görev yapmaktadır. Yabancı Diller Bölümü - Rusça'nın Yabancı Dil Olarak Öğretimi alanında çalışmaktadır.. Tamamlayıcı Yüksek Eğitim çalışmalarında, hepsi 2018 yılında olmak üzere; Moskova Devlet Üniversitesi Rus Dili Öğretimi Merkezi, Uluslararası Kültür-Eğitim Forumu; Rusya Federasyonu Rusya Halkların Kardeşliği Üniversitesi Hazırlık Fakülteleri Uluslararası Öğretim Görevlileri ve Yöneticileri Kongresi ve A.C. Puşkin Devlet Rus Dili Enstitüsü – Yabancı Öğrenciler için Hazırlık Fakültesi Eğitim Programlarının Güncel Sorunları üzerine eğitimlerini tamamlamıştır.

Piyasada bu yazara ait Türkçe üzerine yazılmış başka bir eser bulunamamıştır. "Öğretmensiz Türkçe" Natalya Petrovna Sidorina tarafından yazılmış, Dom Slaviyanski Kınigi yayınevi tarafından 2009 yılında basılarak piyasaya sürülmüş 27 ünite ile kitabın sonuna eklenmiş okuma metinleri, sözlük, cevap anahtarı ve kaynakçadan oluşan bir kitaptır. Belarus'ta görev yaptığım sürede elime geçen bu kitabı Fransızca ve İngilizce öğretmenliği Fakültelerinde ikinci yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin derslerinde çok faydalandığım bir ders materyali idi. Ders materyali olarak doğru düzgün bir kaynağın olmadığı Belarus ve Rusya bölgesinde bu kitap çok gerekli ve önemli bir kaynaktı. Kitapta

Türkçe dil bilgisi konuları bir ders kitabında olması gerektiği gibi, belirlenen konular ve temalar çerçevesinde sunulmakta ve üniteler içinde konuya uygun Türkçe okuma metinleri yer almaktadır. Bu kitabı incelemeye almamızın nedeni kitabın Türkçeyi konularına göre üniteler şeklinde sınıflandırma yaparak sunması, içerik olarak bir dil bilgisi kitabından çok konulu, alıştırmalı, uygulamalı sistemli bir ders kitabı öğretim metodu izlemiş olmasıdır. Kitap Türk dilinin ses bilgisi ve dil bilgisi ile ilgili temel bilgileri ortaya koyarken günlük yaşam rutinimizde iletişim için en gerekli konular hakkında yaygın kullanılan kelimeleri de içerir. Kitabın sonunda sözlük ve okuma becerisi gelişimi için metinler, cevap anahtarı, tablo ve şemalar şeklinde özetleyici dil bilgisi başvuru kaynağı da bulunmaktadır.

Berlitz-TYBK: Genel Bilgi ve Yazar Hakkında

Berlitz Türkçe Temel Seviye (Direk-Doğrudan Metot). İncelemek üzere seçtiğiniz dördüncü kitap ise Berlitz yöntemiyle bir komisyonca hazırlanmış, belli bir yazarı olmayan, anadili Rusça olup Türkçe öğrenmek isteyenler için hazırlanmış temel seviye Türkçe dersi kitabıdır. Berlitz yöntemi; dinleme ve konuşmayı ve daha sonra okuma ve yazmayı birleştiren hem doğrudan hem de işitsel-dilsel yaklaşımı birleştiren bir yöntemle dil öğretimi sunar. Berlitz adı altında birçok dil ile ilgili aynı şekilde hazırlanmış ders kitapları da mevcuttur. Örneğin Berlitz Japonca, Berlitz Almanca, Berlitz İtalyanca kitapları gibi anadili Rusça olanlar için Berlitz Türkçe kitabı da hazırlanmıştır. Kitabın ikinci sayfasında Haznedaroğlu Özkan İnşaat Anonim Şirketi Proje Direktörü Rahim Göktepe ve Moskova milliyet gazetesi temsilcisi Cenk Başlamış'ın Türkçe, Türkiye, Rusya ve bu iki ülke ilişkileri ile ilgili söyledikleri sözler birer paragraf şeklinde yer almakta ve kendilerinin de ayrıca küçük birer vesikalık fotoğrafı sözlerinin yanında imzalarıyla birlikte bulunmaktadır.

4.1.3. Ön söz - Son söz

IKTY: Ön söz - Son söz

Ön söz-Son söz: Şeka'nın kitabının ön sözü beş büyük paragraftan oluşmuş yaklaşık iki sayfadır. Yazar; "Elinizdeki ders kitabı, öğrencilere, Türkoloji ve Türk dili alan

uzmanlarına genel Türkçe yoğun başlangıç kursu olarak düşünülmüş ve hazırlanmış, Moskova Devlet Üniversitesi Asya- Afrika Ülkeleri Enstitüsü Türk Filolojisi Bölümünde uzun süredir sürdürdüğüm Türkçe öğretmeliği görevimden tecrübelerimi yansıtabilir.." şeklinde bir giriş cümlesi ile Ön sözüne başlar. Kitabın aynı zamanda kendi başına Türkçe öğrenmek isteyenler içinde uygun olduğunu belirtir. Yazar; kitapta öğrencinin diğer Türk dilleri ile de kıyaslama yapabilme şansı olduğunu ve akraba Türk dillerini öğrenmeden önce bu durumun önemli bir katkı sağlayacağını düşündüğünü ifade eder.

Ön sözün ikinci paragrafında yazar, kitapta sunduğu Türkçede sözcük öğretimi konusunda izlediği yoldan bahseder. Bir taraftan modern Türkiye'de kullanılan edebi dili / yazı dilini yansıtmak diğer taraftan hala kullanılan ve öğrenilmesi gerekli olan bir takım eski kelimeler ve eşanlamlı yenileriyle birlikte aktif şekilde kullanılan eski kelimelerin de kitapta verildiğini belirtir.

Üçüncü paragrafta yazar kitabın 13 dersten/ üniteden oluştuğunu haftada 8 ders saati ile 3 dönem boyunca kullanılabileceğini, her bir ünitenin /dersin okuma metni, metin içi kelimeler, dil bilgisi materyalleri ve alıştırmalardan oluştuğunu, kitabın sonunda alıştırmaların cevap anahtarının yanı sıra öz-değerlendirme için ölçme değerlendirme serbest metin ve kelime ekleri çalışmalarının, ayrıca 2000 civarında kelime içeren Türkçe-Rusça Sözlük bulunduğunu da söyler. Bu Paragrafta yazar ayrıca kendi kendine Türkçe çalışmak isteyenler için kitabı nasıl kullanmaları gerektiği ile ilgili önemli tavsiyelerde bulunur. Yabancı dil öğreniminde başarılı olabilmek için sistemli bir çalışma yürütülmesi gerektiğini, çalışma süresinin öğrenen özelliklerine göre değişebileceğini fakat tüm çalışmaları yapıp bitirmek için acele edilmemesi gerektiğini, her bir alıştırmanın atlanmadan sırasıyla yapılmasını, kitabın sistemi gereği alıştırmalar yoluyla gerekli dil bilgisi konularının ve kelimelerin tekrar edildiğini, kitaptan en iyi verimi alabilmek için bu tavsiyelere uyulması gerektiğini ifade eder.

Bir Sonraki paragrafta yazar elimizde bulunan bu kitapta sunulan çalışmalarından materyallerin geleneksel düzenden farklı sunulduğunu, öğretime ilk dersten itibaren metin birimleri olan "cümle" ile başladığını özellikle belirtir. Ders kitabında Türkçenin yapı bilgisi ve cümlede söz dizimi özelliklerine de yer verildiğini, tonlama ve telaffuz konusuna özellikle

dikkat çekildiğini, Türk dilinin ses bilgisi, ses olayları ve ses uyumlarının dil bilgisi çerçevesinde gösterildiğini söyler. Diğer Türk dilleri ile kıyaslama çalışmalarının ise öğrencilere geniş bir bakış açısı sunduğunu dile getirir.

Son paragrafta birkaç cümleyle yazar kitabın ortaya çıkmasında etkisi olan ve emeği geçenlere teşekkürünü sunmaktadır. Gururina ve Başkakov'a derin minnettarlığını belirtirken, Moskova Devlet Üniversitesi Asya ve Afrika Ülkeleri Enstitüsü Türk Filolojisi Bölümü meslektaşları M.B. Lomanosov, P.İ.Kuznetsov ve N.N. Kaleşnikov'a çeşitli aşamalardaki destekleri için teşekkür eder (Щека, 1996) (Şeka, 1996).

Kitapta son söz yada arka kapak yazısı bulunmamaktadır.

TYUÇÇ: Ön söz - Son söz

Ön söz-Son söz: Ştanov'un kitabının ön sözü oldukça kısa, 1-2 cümlelik dört paragraftan oluşmaktadır. Ön söz kitapla ilgili kısa bir bilgi niteliğindedir. Elimizdeki kitabın, Türkçe Temel Seviye ders kitabı serisinin birinci bölümü olduğunu altı dersten oluştuğunu belirtir. Türk dilinin temel ses bilgisi kurallarını aynı zamanda dil bilgisi ve kelime bilgisi kurallarını da verdiğini söyler. İlk dönemde başlangıç aşamasındaki Türkçe dersi için hazırlanmış bu kitabın Ülke Bilimi bölümü ile Uluslararası İlişkiler bölümlerine hazırlık aşamasını oluşturduğunu söyler. Kitabın sınıf içi ders kitabı olmasının yanı sıra Türkçeyi kendi kendine öğrenmek isteyenlerin de kullanabileceğini ekler (Штанов , 2010) (Ştanov, 2010).

TBR : Ön söz - Son söz

Ön söz ve Son söz: Sidorina'nın kitabının Ön sözü yaklaşık bir buçuk sayfadan oluşmakta ve kitapla ilgili şu bilgileri bize sunmaktadır: "Elinizdeki, ders kitabı niteliğinde ki bu eser 27 üniteden oluşmaktadır. Her bir ünite, ünite başlangıcında alfabetik sıraya göre sıralanmış yeni kelimelerin olduğu bir sözlükle başlar" (Сидорина, 2009, s. 3). Yeni her bir ünitede belli bir dil bilgisi konusu, konuyla alakalı alıştırma çalışmaları, öğrenilen dil bilgisi

konusunu pekiştirici ders materyali, farklı konuşma diyalogları, fazla uzun olmayan okuma metinleri, konuşma dili öğretimi materyalleri ve belli temalar (örneğin: ailem, odam, mevsimler, vb.) çerçevesinde sunulmuş tematik çalışmalar vardır. Bunların yanı sıra kitapta Türk dilinde, kelimede yapı- ek-kök konusuna da özellikle önem verilmiştir çünkü bu konuyu bilmeden dilin yapısını öğrenmek mümkün değildir. Kitabın sonunda özet olarak dil bilgisi tablosu ve şema bulunmaktadır. Bu çalışmayla bir kez daha konular üzerinde öğrenim tekrarlanabilir.

Ders kitabının sonunda alıştırmaların cevap anahtarı, konuşma dilinde kelime ve cümle çalışmaları, sözlük ve evde çalışmak üzere okuma metinleri bulunmaktadır. Sidorina öğrenciye şunları anlatır;

> Üniteye başlarken dikkatli bir şekilde öncelikle sözlük dizininde sunulmuş olan kelime bilgisi öğrenimi ile başlayın. Önce kelimeleri öğrenin sonra dil bilgisi kurallarıyla tanışın ve açıklamaları okuyup örnekler üzerinde durun. Bunları ezberleyin. Bu çalışmalar sizin konuyu daha iyi anlamanızı ve alıştırmaları daha kolay yapmanızı sağlanacaktır. Gramer bilgisi materyali çalıştıktan sonra konuyla ilgili verilen alıştırmaları tamamlayınız. Şekil bilgisi kurallarını kolayca yapana kadar tekrarlayarak çalışın. Türkçe bilgileri okurken kelime kullanımlarını, dildeki cümlede söz dizimi sözcük uygulamalarını analiz edin, öğrenin Türkçe'deki anlama ulaşmaya çalışın. Diyaloglar ve tematik çalışmalar öğrencinin tema ile ilgili kelimeleri öğrenmesini, yapı ve ifade ile ilgili pratik yapmasını sağlayacaktır.
>
> Okuma metinlerini okumaya başlarken, kitabın sonunda bulunan temel dil bilgisi materyalini inceleyin. Evde çalışma metinlerini çalışmaya başlamadan önce bir metni iyi anlayabilmek için metindeki kelimelerin % 80 ila % 90 oranında bilinmesi gerektiğini hatırlayın. Metinleri okurken yeni kelimeleri ve ifadeleri defterinize yazın, ezberleyin ve onlarla yeni cümleler oluşturun. Metnin sonundaki soruları cevaplayın. Eğer imkan bulursanız sözlük karıştırın. Bu, kitabın sonundaki sözlük de olabilir. Bu metinler sizin Türkçe dil bilgisi bilginizi ölçer ve yazı dilinde kullanımınıza yardım eder.

Eğer temaları günlük olarak çalışırsanız ve ders kitabında verilen konuşma çalışmalarını kitabın dışında, gerçek ortamlarda uygulayabilirsiniz anadili Türkçe olan kişilerle kolay iletişim kurabileceğinizi garantileyebilirsiniz. (Araştırmacı tarafından Rusça aslındanTürkçeye çevrilmiştir.)(Сидорина, 2009, s. 3,4) (Sidorina, 2009, s. 3,4)

Berlitz-TYBK: Ön söz - Son söz

Ön söz ve Son söz: Berlitz- TYBK kitabının ön sözü üç sayfada son bulmaktadır ve şu ifade ile başlar; Berlitz Türkçe kitabı Yabancılara Türkçe öğretimi için hazırlanmış bir ders materyalidir. Kitabın Ön sözünde metotla ilgili bilgi verilmekte ve bu yöntemin nasıl kullanacağı anlatılmaktadır. Kitap Berlitz metodu ile, konuşulan Türkçenin özelliklerine yoğunlaşan bir Türkçe eğitimi sunmaktadır. Yöntem 120 yıldan daha fazla bir süredir kullanılmakta ve dünya çapında tanınmaktadır; şeklinde bilgi verildikten sonra kitabın amacı açıklanır; bu kitap en kısa yoldan pratik konuşma dili yapılarını öğrenmeyi amaçlar bir şekilde hazırlanmıştır. Kitapla birlikte üç dinleme materyali CD ya da Kaset sunulur.

Kitabın ön sözü şu ifadelerle başlar;

Berlitz yöntemin amacı size en hızlı ve en kolay yoldan Türkçeyi öğretmektir. Hangi dil olursa olsun ilk sırada amaç yaşayan konuşulan dili öğrenmektir. İletişim kurmanın uygun yöntemlerinden birisi konuşmadır. Eğer tatillerde, iş görüşmelerinde, arkadaş gruplarınızda yada ailenizde Türkçe konuşmak istiyorsanız, konuşma becerilerinde ustalaşmak gerekir. Bunun sonucunda kolaylıkla bir sohbete girebilir ve iletişim kurabilirsiniz. Berlitz metodu esasen kolaydan zora prensibi ile ilerleyen iyi düşünülmüş adımlarla, aşama aşama dil öğretimini amaçlar. Her yeni aşama bir önceki aşama ile bağlantılıdır ve aynı zamanda bulunulan aşamada gereken miktarda bilgi sunulur. Sonuçta öğrenilen dil adım adım ve sistemli bir şekilde öğrenilir. (Berlitz, 2005, s. 5)(Araştırmacı tarafından Rusça aslındanTürkçeye çevrilmiştir.)

Berlitz Türkçe kitabının Ön sözünde dört alt başlık bulunur. Bunlar sırasıyla; "Hızlı bağımsız öğrenme için temel seviye, temel seviye içeriği, temel seviye hakkında ipuçları, temel seviyeden maksimum fayda nasıl sağlanır" (Berlitz, 2005), şeklinde sıralanmıştır.

"Bağımsız hızlı öğrenme için temel seviye" başlığı altında sunulan bilgiler şu şekildedir;

> Bu kurs size, kendi kendinize yada arkadaşlarınızla birlikte Türkçeyi bağımsız bir şekilde öğrenme fırsatı sunar. Anında sonuç elde edebilirsiniz sonu gelmeyen kuralları okumak öğrenmek için zaman kaybetmeyeceksiniz. Rusça açıklamalar her sayfanın kenar boşluklarında küçük bir sütunda verilmiştir. Esas bölüm yalnızca Türkçedir. Bu, alışkanlık dahilinde duyduğunuz her şeyi ana dilinize çevirmemeniz için yapılır. Metni okurken herhangi bir zorluk veya şüpheniz olursa, kenar boşluklarındaki açıklamalar size yardımcı olur, bunları mümkün olduğunca az kullanmaya çalışın. Bu Temel seviyede sıkıcı gramer kurallarıyla karşılaşmayacaksınız. Kendimizi dil bilgisi alanından özlü, anlaşılır ve açık bir şekilde sınırladık. (Berlitz, 2005, s. 6) (Araştırmacı tarafından Rusça aslındanTürkçeye çevrilmiştir.)

Temel seviye içeriği: bu kısımda kitapla birlikte sunulan destek materyallerden bahsedilmektedir. Bunlar; "Rusça notlarla Türkçe metinler ve alıştırmalar kitabı, Türkçe metne dökülmüş materyal ile birlikte 3 saatlik dinleme dersi materyalleridir.

"Temel seviye çalışma hakkında ipuçları" bölümünde "bu ipuçları sizin temel seviyeden biraz daha ileriye gitmenize yardımcı olacaktır" (Berlitz, 2005, s. 7) şeklinde bir cümle ile başlar. Sonrasında şu önerilerde bulunur;

> Öncelikle kitabı açmadan dersi dinleyin ve bir kez bile olsun dinlerken kitaba bakmamaya çalışın. Sonra tekrar dinle, dersin sonunda bip sesini duyana kadar kitabı kontrol et. Çeviriye ve kenardaki notlara dikkat ederek dersi tekrar dinleyin. Dersin ilk sayfasına dönün. Diyaloğu tekrar dinleyin, duraklatıldığında her cümleyi tekrar edin. Metne bakmadan konuşana kadar tekrarlayın. Dinlemeyi durdurun ve kapatın ve ders materyalini rahatça okuyana kadar yüksek sesle okuyun. (Berlitz, 2005, s. 7)
>
> (Araştırmacı tarafından Rusça aslındanTürkçeye çevrilmiştir.)

Bu bölümde sunulan öneriler bu kadardır.

Buradan sonra, "Temel seviyeden maksimum fayda nasıl sağlanır" başlığı altındaki açıklamalara geçilir. Burada kısa sürede en yüksek verim nasıl alınır konusunda öneriler bulunmaktadır. Buna göre sırasıyla şu bilgiler yer almaktadır;

> Türkçe pratik yapmak için özel bir zaman ayırın, tercihen haftada üç ders, bunu düzenli aralıklarla yapın. Bir kaç kısa dersin bir uzun derse göre daha etkili olduğunu unutmayın. bir sonraki derse sadece bir önceki derse tamamen hakim olduğunuzdan emin olduğunuzda devam edin. Kurs, zorluğu artırma ilkesine göre oluşturulduğu için yeni bir bölümü öğrenme yeteneğiniz, bir önceki bölümle ne kadar iyi başa çıktığınıza bağlı olacaktır. Sadece ne duyduğunuzu anlamak yeterli değildir, ilk önce yabancı bir konuşmayı Rusçaya çevirme ihtiyacı hissetmeden hızlı cevap verebilmelisiniz. İşitme duyusu her zaman konuşur, duyma-dinleme-konuşma: kulak-dil sisteminizin tamamen yabancı bir durumda bile otomatik olarak çalışması için eğitilmesi gerekir. Bu sadece aşina olmadığınız kelimeleri tekrar tekrar yüksek sesle söyleyerek başarılabilir. Zihinsel tekrar veya pasif dinleme istenen sonucu vermez. Çalışırken hataların kaçınılmaz olduğunu unutmayın. Çocuklar ana dillerini konuşmayı öğrendiklerinde bile bu hataları yaparlar. Hatalarınızdan yararlanmayı öğrenin. Türkçe telaffuzu olabildiğince doğru şekilde yeniden üretmeye çalışın. Yanlış bir şey söylerseniz üzülmeyin. Sadece konuşma pratiği, ses bilgisi hataları olmadan net konuşmanızı sağlar. Sadece duyduğunuz tüm bu sesleri ve yapıları simüle / taklit edin. Bu son bölüm bir dilek ve bu seviyeden bir beklenti cümlesi ile son buluyor; İyi şanslar diliyor ve temel seviye derslerinin sizin için faydalı ve ilginç olacağını umuyoruz. (Berlitz, 2005, s. 7,8) (Araştırmacı tarafından Rusça aslındanTürkçeye çevrilmiştir)

Ön Söz - Son Söz Genel Değerlendirme:

Dört kitabı Ön söz – Son Söz açısından karşılaştırarak değerlendirdiğimizde TYUÇÇ kitabı dışındaki diğer üç kitapta : IKTY, TBR ve Berlitz TYBK uzun denilebilecek

ön söz bölümleri bulunmaktadır. Bu Ön söz bölümlerinde genel olarak detaylı bir şekilde kitabın içinde yer alan konulardan, konuları işlerken takip edilen yöntemlerden, kitabın ne tür çalışmalar içerdiğinden varsa kitaba ek materyallerden ve bu materyallerin nasıl kullanılacağından da bahsedilmektedir. Ön sözde bahse edilen diğer bir konu da kitabın hitap ettiği hedef kitledir. Her bir yazar, kitabının hangi seviyede ve kimler için uygun olduğu konusunda Ön söz kısmında bilgi sunmanın yanı sıra, kitabı özel kılan özelliklerden de bahsetmektedir. IKTY kitabının Ön söz kısmında bunlara ek olarak Türkçenin şiveleri ve Türk dili ailesiyle ilgili genel bilgilere yer verilmekte, Türkçenin ses bilgisi, yapı bilgisi, cümlede söz dizimi açısından karekteristik özellikleri vurgulanmakta, Türk dili şivelerinin genel özelliklerinden bahsedilmektedir. Kısaca bu bölümde kitabın amacı, seviyesi, hedef kitlesi, içerik bilgisi, öğretim yöntemi, ek materyalleri, nasıl kullanılacağı bilgisinin yanı sıra Türkçe ve Türk dilinin özellikleri ve bu dilin ait olduğu dil ailesiyle ilgili genel bilgiler de sunulmaktadır. Berlitz-TYBK kitabında ise kitabın kullanımıyla ilgili talimat ve öneriler hatta temenniler de yer almaktadır. Berlitz-TYBK kitabında ön söz içeriği beş farklı başlığa bölünmüş ve bazı başlıklar altındaki bilgiler ise maddelenmiş olarak verilmektedir.

4.1.4.İçerik, İçindekiler Listesi

IKTY: İçerik, İçindekiler Listesi

Şeka'nın IKTY eserinin içeriği; ilk sayfada kitap künyesi bilgileri, üçüncü ve dördüncü sayfalarında ön söz yazısı, beşinci ve altıncı sayfada ise kitaba giriş yazısı sunulmuştur. Girişte Türk dili ve Türkçe ile ilgili bilgiler sunulmakta, Türk milleti, tarihi, kültürü, etkileşim içine girdikleri din ve kültürler; diğer Türk şiveleri, Türk dilinin karakteristik özellikleri, Türk dilinin şekil ve ses bilgisi, cümlede söz dizimi özellikleri gibi konularda bilgiler verilmekte ve giriş yazısının sonunda Türkçe alfabe; harfler ve sesler Rusça eşdeğerleriyle birlikte ilk dersten önce sunulmaktadır.

Giriş bölümünden sonra kitap dersler bölümüne geçer ve birinci ders başlığıyla devam etmektedir. Kitabın içeriğinde sırasıyla 13 ders bulunur. İlk dersler civarında iken dördüncü dersten itibaren her bir ders 20 sayfa civarında devam eder. Derslerin bitiminde derslerde bulunan alıştırmalar ve metin çalışmalarının bulunduğu Cevap Anahtarı beş sayfa

içinde verilir. Cevap anahtarı bölümünden sonra Ekler Dizini, Türkçe-Rusça Sözlük ve kitabın İçindekiler kısmı (eski klasik Rus geleneğin sisteminde olduğu gibi) eserin en sonunda yer alır.

Tablo 3. Ders Kitabı IKTY İçindekiler Listesi

Содержание

Предисловие 3
ВВЕДЕНИЕ 5
Турецкий алфавит 6
ПЕРВЫЙ УРОК 7
Текст (7). Новые слова (8). Ударение и интонация (9). Классификация гласных (9). Сингармонизм слога (10). Гласные [ü], [ö] (11). Согласные [ç], [c] (11). Согласные [t], [p], [k] (11). Буква ğ (12). Слово bir (12). Единственное число существительного в сочетании с числительным (13). Порядок слов (13). Слова и выражения (13). Диалог (13). Комментарий к диалогу (14). Контрольные упражнения (14).
ВТОРОЙ УРОК 15
Текст (15). Комментарий к тексту (16). Новые слова (16). Согласные звуки (17). Значок ^ (18). Законы сингармонизма и аффикс сказуемости 3-го лица ед.числа (18). Вопросительная частица mı (19). Вопросительное предложение (20). Указательные местоимения и их функция в предложении (20). Интонация (21). Новые слова (24). Обороты и выражения (25). Диалог (25). Комментарий к диалогу (25). Контрольные упражнения (26).
ТРЕТИЙ УРОК 28
Текст (28). Комментарий к тексту (29). Новые слова (29). Согласные [h], [v] (30). Настоящее время на -(ı)yor (30). Словообразовательные аффиксы (32). Аффикс множественного числа -lar, -ler (33). Пространственные падежи (34). Винительный падеж (36). Новые слова (38). Обороты и выражения (40). Диалог (40). Комментарий к диалогу (40). Контрольные упражнения (41).
ЧЕТВЕРТЫЙ УРОК 42
Текст (42). Комментарий к тексту (43). Новые слова (44). Долгие гласные в заимствованных словах (45). Новые слова (47). Отглагольное имя на -mak, -mek (48). Личные местоимения и их склонение (49). Личные аффиксы I группы, именное спряжение и спряжение глагола настоящего времени на -(ı)yor (50). Аффиксы принадлежности (56). Новые слова (61). Обороты и выражения (62). Диалог (62). Комментарий к диалогу (63). Контрольные упражнения (63).
ПЯТЫЙ УРОК 65
Текст (65). Комментарий к тексту (66). Новые слова (67). Случаи реализации словесного ударения не на последнем слоге (68). Послелоги (70). Словообразовательные аффиксы переходных глаголов (73). Предикативные имена var, yok (74). Отрицание в именном спряжении и глаголе (74). Формы возможности и невозможности (75). Прошедшее категорическое время и личные аффиксы II группы (77). Новые слова (78). Турецкие поговорки (80). Загадки (80). Обороты и выражения (80). Диалог (81). Контрольные упражнения (82).

Содержание

ШЕСТОЙ УРОК 84
Текст (84). Комментарий к тексту (85). Новые слова (86). Родительный падеж (87). Прошедшее категорическое время вспомогательного глагола i(mek) (Аффикс сказуемости прошедшего времени) (89). Три типа изафета (92). Служебные имена (95). Новые слова (97). Турецкие пословицы (98). Загадка (99). Обороты и выражения (99). Диалог (99). Комментарий к диалогу (100). Контрольные упражнения (100).

СЕДЬМОЙ УРОК 103
Текст (103). Комментарий к тексту (104). Новые слова (106). Словообразовательные аффиксы (106). Залоги (111). Вторичное (грамматическое) словообразование (114). Турецкие пословицы (118). Загадки (118). Обороты и выражения (119). Диалог (119). Контрольные упражнения (120).

ВОСЬМОЙ УРОК 122
Текст (122). Комментарий к тексту (123). Новые слова (123). Числительные (124). Новые слова (127). Обозначение времени в часах и минутах (128). Настоящее-будущее время (129). Новые слова (133). Турецкие пословицы (134). Загадки (135). Из народных песен-мани (135). Обороты и выражения (135). Диалоги (136). Контрольные упражнения (136).

ДЕВЯТЫЙ УРОК 140
Текст (140). Комментарий к тексту (142). Новые слова (143). Будущее категорическое время (145). Прошедшее время на -mış (146). Условное наклонение (148). Желательное наклонение (150). Повелительное наклонение (151). Объединенная повелительно-желательная парадигма (152). Новые слова (152). Турецкие пословицы (154). Загадки (154). Из народных песен-мани (155). Обороты и выражения (155). Nasreddin Hoca hikâyeleri (155). Диалоги (156). Комментарий к диалогу (157). Контрольные упражнения (157).

ДЕСЯТЫЙ УРОК 160
Текст (160). Комментарий к тексту (162). Новые слова (163). Долженствовательное наклонение (166). Употребление аффикса сказуемости -DIr (-DIrlAr) с глагольными формами (167). Сложные времена (169). Образование сложных времен (170). Условная модальность (172). Степени сравнения прилагательных и наречий (175). Новые слова (175). İnsan başı ve gövdesi (177). Kadın süs eşyası (177). Giyim kuşam (177). Обороты и выражения(178). Kızımızı çok seviyoruz (179). Контрольные упражнения (181).

ОДИННАДЦАТЫЙ УРОК 182
Текст (182). Комментарий к тексту (184). Новые слова (184). Закон гармонии гласных и соответствующие типы аффиксов (187). Словообразовательные аффиксы -cA, -mAcA, -lntI, -tI, -gA, -In, -(I)msI (190). Значения, передаваемые настоящим временем на -(I)yor (190). Определенный имперфект (192). Причастие настоящего-будущего времени (194). Деепричастие на -(y)Ip (195). Деепричастие на -IncA (196). Некоторые значения, передаваемые исходным падежом, и управляющие им слова (197). Новые слова (198). Обороты и выражения (199). İş mektubu (199). Nasreddin Hoca hikâyeleri (200). Türk ata sözleri (200). Контрольные упражнения (201).

ДВЕНАДЦАТЫЙ УРОК 205
Текст (205). Комментарий к тексту (207). Новые слова (207). Закон гармонии согласных и соответствующие типы аффиксов (210). Словообразовательные аффиксы -GI, -(A)k, -(I)k, -GIn, -GAn, -IcI, -(I)mtrak (212). Сводная схема турецкой словоформы (213). Значения, передаваемые настоящим-будущим временем (216). Неопределенный имперфект (217). Конструкция типа "damı yanan ev" (219). Причастия на -AcAk, -mIş, -( )r в

функции определения (220). Деепричастие на -ArAk (221). Деепричастие на -ken (iken) (222). Новые слова (223). İş mektubu (226). Giyim Mağazasında (iki hanım arasında) (226). Nasreddin Hoca hikâyeleri (227). Контрольные упражнения (228).

ТРИНАДЦАТЫЙ УРОК 231

Текст (231). Комментарий к тексту (233). Новые слова (233). Некоторые сведения по словообразованию арабских заимствований в турецком языке (237). Условное наклонение (240). Условная модальность (241). Условный период (242). Давнопрошедшее I и II времена (243). Деепричастие на -DIkçA. (245). İnsan iç organları ve sağlık (246). Новые слова (248). İş mektubu (250). Doktorda (250). Türk atasözleri (251). Nasreddin Hoca hikâyeleri (252). Контрольные упражнения (253).

КЛЮЧ К УПРАЖНЕНИЯМ И ТЕКСТАМ 257

УКАЗАТЕЛЬ АФФИКСОВ 262

ТУРЕЦКО-РУССКИЙ СЛОВАРЬ 264

Tablo 3'te Şeka'nın IKTY kitabı, içindekiler bölümü üzerinde yapılan incelemeler sonucunda konu işleniş yöntemi olarak tümden gelim yönteminin seçildiği, her bir derste konuların genelden özele, cümleden başlayan bir yöntemle işlendiği görülmektedir.

TYUÇÇ: İçerik, İçindekiler Listesi

İkinci eser olarak incelediğimiz Ştanov'un TYUÇÇ - *Türkçe Temel Seviye Öğrenci Kitabı*'nın içerik ve *İçindekiler* kısmı 5 sayfadan oluşmaktadır. Birinci konuya başlamadan önce beş sayfalık bir *Giriş bölümü* vardır. *Birinci ders* 8. sayfadan başlamakta ve kitap toplamda altı dersten oluşmaktadır. *İçindekiler* bölümü Rusya'da geleneksel bir yöntem gibi görünen şekliyle kitabın en sonunda yer alır. Bu bölümden bir önceki bölümde ise *kelime dizini* bölümüne yer verilmektedir. Kitabın içeriğinde cevap anahtarı bölümü yoktur. Kitaptaki çalışmaların ve alıştırmaların cevapları ayrıca düzenlenmiş olan öğretmen kitabında yer almaktadır. Bu açıdan diğer kitaplardan farklılık arz eder.

Tablo 4. Ders Kitabı TYUÇÇ İçindekiler Listesi

Содержание

Введение 3
DERS 1 8
ВВОДНО-ФОНЕТИЧЕСКИЙ КУРС ТУРЕЦКОГО ЯЗЫКА 8
§ 1. Буквы турецкого алфавита 8
§ 2. Общие сведения об ударении в турецком языке в словах именных частей речи. Гласные [o] и [a] в сильной и слабой позициях 8
§ 3. Классификация гласных турецкого алфавита 13
§ 4. Определительное словосочетание формы “качественное прилагательное – существительное” 21
§ 5. Слоговое притяжение в определительных словосочетаниях 23
§ 6. Закон гармонии гласных и согласных. Группы аффиксов 26
§ 7. Сочетание двух согласных и гласных 31
§ 8. Гласные (u) – (ü) / (o) – (ö) 41
§ 9. Простое именное предложение (3 л., ед. число) 43
§ 10. Интонация в утвердительном простом именном предложении. Правило однородных сказуемых. Определительная группа сказуемого 47
§ 11. Палатализация (смягчение) согласных на конце слова. Согласные “k”, “L” и “ş” на конце слова. “L” в словах-заимствованиях 51
§ 12. Пунктуация в турецком языке – 1. Точка. Запятая 54
§ 13. Указательные местоимения 63
§ 14. Указательные местоимения в различных синтаксических ролях 66
§ 15. Безличные оценочные предложения 70
§ 16. Вопросительные местоимения NE? KİM? 72

DERS 2 77
§ 1. Парные звонкие и глухие согласные на конце слова ... 77
§ 2. Имена собственные. Написание слов с заглавной буквы 79
§ 3. Указательное местоимение и связка 93
§ 4. Отрицательная форма простого именного предложения 99
§ 5. Мягкие согласные (c), (ç) и (y). Согласные (ğ) и (j) 107
§ 6. Вопросительная форма простого именного предложения (общий вопрос) 113
§7. Пунктуация в турецком языке – 2 117
7.1. Вопросительный знак 117
7.2. Восклицательный знак 118
7.3. Многоточие 118
§ 8. Уточняющий вопрос в пределах общего вопроса 125
§ 9. Фонетический знак ^ над гласными (a), (u), (i) 130
§ 10. Альтернативный вопрос 132
§ 11. Местоимение места 142
§ 12. Вопросительное местоимение “Hangi?” 148
§ 13. Согласная “h” в различной позиции и дистрибуции ... 151
§ 14. Отрицательно-вопросительная форма простого именного предложения 153
DERS 3 162
§ 1. Фонетические переходы на стыке лабиальных гласных заднего и переднего ряда в рамках единой синтагмы 166
§ 2. Количественные числительные 167
§ 3. Множественное число 188
3.1. Референтное множественное число 188
3.2. Предикативное множественное число 205
§ 4. Аккомодация внутри слова и внутри синтагмы 211

DERS 4 241
§ 1. Чередование согласных “n – m” в середине слова 241
§ 2. Слова-арабизмы, содержащие гортанную гласную (a), образованную от арабской “айн” 241
§ 3. Лексические заимствования с сохранением исходной формы ... 242
§ 4. Пунктуация в турецком языке – 3 244
4.1. Двоеточие 244
4.2. Точка с запятой 244
4.3. Длинный дефис 244
4.4. Короткий дефис 245
4.5. Слэш 245
4.6. Кавычки 246
4.7. Апостроф 246
§ 5. Палатализация согласных в начале и середине слова (кроме c – ç – y – ğ) 247
§ 6. Аффиксы сказуемости 1-2 лица 253
§ 7. Произношение согласной [p] в начале и середине слова с гласными переднего ряда 277
§ 8. Грамматическое уравнивание логически равнозначных референтов 279
§ 9. Категория “время” (по часам). Полный час, половина, четверть 284
§ 10. Счетные слова и квалитативы 287
§ 11. Послелог bile (dahi) 290
§ 12. Редупликационная превосходная степень сравнения некоторых качественных прилагательных 295
§ 13. Приложение 302
§ 14. Согласование однородных разноличных подлежащих со сказуемым 308
§ 15. Лексико-грамматическая категория “время”. Обстоятельства времени с указательными местоимениями, время суток, время года 309

Tablo 4'te gösterilen, Ştanov'un yazdığı TYUÇÇ kitabının içindekiler bölümü üzerinde yapılan incelemeler sonucunda konu işleniş yöntemi olarak tümevarım yönteminin seçildiği görülmektedir. Her bir derste konuların özelden genele, kelime-şekil hatta hece bilgisinden başlayarak genele yani parçadan bütüne giden bir yöntemle işlendiği görülmektedir.

TBR: İçerik, İçindekiler Listesi

Üçüncü kitabımız Sidorina'nın eseri, ön sözle başlamakta, diğer ikisinden farklı olarak eserde giriş bölümü bulunmamaktadır. Ön sözden hemen sonra 5. sayfadan itibaren ilk konu verilmekte, ilk konuda harfler, sesler ve Rusça karşılıklarıyla birlikte Türkçe alfabe sunulmuştur. Toplamda yirmi-yedi ünite bulunmaktadır. Diğer kitaplara benzer şekilde kitabın içindekiler bölümü en sonda yer almakta, içindekiler bölümünün hemen öncesinde kitabı oluştururken kullanılan kaynakça bölümüne yer verilmektedir. Kaynakça bölümü diğer kitaplarda yer verilmeyen bir bölüm olarak bu kitapta dikkat çekmektedir. Kitabın sonunda ünite bitiminde sırayla; 50 sayfa kadar okuma metinleri bölümü, bu bölümden sonra iki sayfa Türkçede sıkça kullanılan günlük ifadeler, 20 sayfa Türkçe-Rusça sözlük, arkasından kaynakça ve içindekiler kısmını yer almaktadır.

Tablo 5. Ders Kitabı TBR İçindekiler Listesi

СОДЕРЖАНИЕ

ПРЕДИСЛОВИЕ 3
УРОК 1
Турецкий алфавит 5
Сочетание буквы «у» с гласными и согласными 6
Ударение 7
Дополнительные значки, используемые в турецкой графике 7
Словарь урока 8
Указательные местоимения 8
Диалоги 9
УРОК 2
Словарь урока 11
Вопросительные местоимения 11
Принцип небного притяжения 11
Множественное число 12
Вопросительная частица mı 12
Закон гармонии гласных 13
Отрицательная частица değil 14
Закон гармонии согласных 14
Озвончение глухих согласных на конце слов 15
Выпадение узкого гласного в корнях слов 16
УРОК 3
Словарь урока 17
Аффиксы утвердительной модальности (-dır / -tır). Настоящее время 17
Аффиксы сказуемости (личные аффиксы). Утвердительная форма. Настоящее время 18
Аффиксы сказуемости. Вопросительная и отрицательная формы ... 19
Лексемы var, yok, gerek, lâzım в турецком языке 20
УРОК 4
Словарь урока 25
Местный падеж 25
Количественные, порядковые, дробные и разделительные числительные 26
Числительное bir в функции неопределенного артикля 28
Притяжательные местоимения (аффиксы притяжательности / принадлежности) 29
Диалоги 31
ТЕМА: Я и моя семья. Benim ailem ve ben 32
УРОК 5
Словарь урока 33
Повелительное наклонение глагола 33
Настоящее время данного момента (-[ı]yor) 35
ТЕМА: Я студент. Ben bir öğrenciyim 38
Вопросительные слова hangi и nasıl в турецком языке 39
ТЕМА: Времена года. Hangi mevsimdeyiz? 39

УРОК 6
Словарь урока 41
Определительные словосочетания 41
Безаффиксный тип определительных конструкций 41
Относительный (одноаффиксный) изафет 42
Притяжательный изафет 43
Изафетная цепь 44
Служебные слова 45
ТЕМА: Мой дом. Eviniz kaç odalı? 47
ТЕМА: Моя комната. Benim odam 49
Словообразовательный аффикс -lı, (-li, -lu, -lü) 49
Словообразовательный аффикс -sız, (-siz) 50
УРОК 7
Словарь урока 51
Падежи имен 51
Винительный падеж 52
Дательный падеж 54
Исходный падеж 56
Сочетание послелога ile с именами существительными и местоимениями 57
Родительный падеж 58
Словообразовательный аффикс -ca 58
ТЕМА: Кем вы работаете? Ne iş yapıyorsunuz? 59
УРОК 8
Словарь урока 62
Сравнительная степень прилагательных 62
Превосходная степень прилагательных и наречий 63
ТЕМА: В магазине. Muzun kilosu kaç lira? 64
Словообразовательный аффикс -(y)ıcı 65
УРОК 9
Словарь урока 66
Прошедшее категорическое время (-tı / -dı) 66
ТЕМА: В магазине одежды. Giyim mağazasında 68
Вопросительная и отрицательная формы прошедшего категорического времени 69
УРОК 10
Словарь урока 75
Будущее категорическое время (-[y]acak / -[y]ecek) 75
ТЕМА: Мы путешествуем. Biz seyahat ediyoruz 80
УРОК 11
Словарь урока 84
Настоящее-будущее время (-r ,-ır, -ar) 84
ТЕМА: Мой день. Bir günüm 87
ТЕМА: Мы – счастливая семья. Biz çok mutlu bir aile 88
Словообразовательный аффикс (-ı, -i, -u, -ü)m 90
УРОК 12
Словарь урока 91

317

Настоящее-будущее время (продолжение) 91
ТЕМА: Что вы любите делать? Siz ne yapmayı seviyorsunuz? 94
Словообразовательный аффикс -la + n, -le + n 95
УРОК 13
Словарь урока 97
Прошедшее субъективное (неочевидное) время (-mış) 97
Определение времени в часах и минутах 102
ТЕМА: В ресторане. Lokantada 103
УРОК 14
Словарь урока 105
Формы возможности (невозможности) и просьбы (-a / -e bilmek) .. 105
Словообразовательный аффикс -la-, -le- 110
ТЕМА: Извините, где банк? Affedersiniz banka nerede? 112
УРОК 15
Словарь урока 114
Долженствовательное наклонение (-malı / -meli) 114
Долженствовательное наклонение. Прошедшее время 117
Форма -dan / -den beri 118
ТЕМА: Родители и дети. Anebabalar ve çocuklar 119
УРОК 16
Словарь урока 121
Желательное наклонение 121
Словообразовательный аффикс -lık, (-lik, -luk, -lük) 123
ТЕМА: Сколько лет мы не виделись! Ne zamandan beri görüşemedik! 124
Глагольные имена (-mak / -mek, -ma / -me, -ış, -iş, -uş, -üş) 125
УРОК 17
Словарь урока 128
Система причастий 128
Субстантивно-адъективные формы (-dık, -(y)acak) 130
Форма на -ası, -esi 131
Аффиксы сказуемости (личные аффиксы). Прошедшее время 132
УРОК 18
Словарь урока 137
Система сложных времен 137
Определенный имперфект (-yordu) 137
Редупликация (удвоение) имен 139
Неопределенные прилагательные 141
УРОК 19
Словарь урока 142
Система сложных времен (продолжение) 142
Преждепрошедшее время (-mıştı) 142
Прошедшее неопределенное время (-ardı) 144
УРОК 20
Словарь урока 148
Система сложных времен (продолжение) 148
Будущее-прошедшее время (-acaktı / -ecekti) 148

Неопределенные местоимения 151
Словообразовательный аффикс -gın / -kın 153
УРОК 21
Словарь урока 154
Деепричастия 154
Деепричастие на -(y)a, -(y)e 154
Деепричастие на -(y)ıp, -(y)ip, -(y)up, -(y)üp 155
Деепричастие на -(y)arak , -(y)erek 156
Деепричастие на -madan, -meden 157
Деепричастие на -(y)ınca, -(y)ince, -(y)unca, -(y)ünce 158
Словообразовательный аффикс -ı (-i, -u, -ü) 159
УРОК 22
Словарь урока 160
Деепричастия (продолжение) 160
Деепричастие на -(y)ken 160
Деепричастие на -dıkça, -dikçe, -dukça, -dükçe 161
Деепричастие на …-ar, - er … -maz, -mez 162
Понудительный залог 162
Звукоподражание в турецком языке 163
Словообразовательный аффикс -gan / -kan, -gen / -ken 164
УРОК 23
Словарь урока 167
Обстоятельственные (деепричастные) формы глагола 167
Формы на -(y)alı, -(y)eli и -dığından beri 167
Формы на -dığı halde 168
Формы на -dığı için и -acağı, -eceği için 169
Страдательный залог 170
Словообразовательный аффикс -gı / -kı 171
УРОК 24
Словарь урока 173
Обстоятельственные (деепричастные) формы глагола 173
Формы на -dığı zaman (dığında) и -acağı, -eceği zaman 173
Формы -dığından dolayı. Форма -acağından, -eceğinden dolayı .. 174
Взаимно-совместный залог 176
Словообразовательный аффикс -ın (-in, -un, -ün) 177
УРОК 25
Словарь урока 179
Условное наклонение и условная модальность в турецком языке.. 179
Реальный тип условной модальности 179
Возвратный залог 182
Словообразовательный аффикс -k, -ık, -ik, -uk, -ük 183
УРОК 26
Словарь урока 185
Условное наклонение и условная модальность (продолжение) 185
Нереальный тип условной модальности (-saydı) 188
УРОК 27
Словарь урока 192

Система сложных субъективных времен 192
Настоящее субъективное время 192
Широкое субъективное время 193
Будущее субъективное время 194

ТЕКСТЫ ДЛЯ ЧТЕНИЯ

Kral ve bülbül 197
Kaybolan çocuk 203
Anneler yalan söyler mi? 207
Sıcak ekmek 210
Cem sağını solunu bilmiyordu 214
İpek'in doğumgünü 218
Kır gezisi 222
Sen herkesi sev 226
Selen Abla olmaktan vazgeçtim 232
Dilek Abla bana bebeğini vermedi 237
Annem beni okulda unuttu 242
Ben hiç zeki değilim! 247

НЕКОТОРЫЕ ЧАСТО УПОТРЕБЛЯЕМЫЕ СЛОВА И ВЫРАЖЕНИЯ 253

КЛЮЧИ К УПРАЖНЕНИЯМ 255

СЛОВАРЬ 293

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ 315

Наталья Петровна Сидорина
ТУРЕЦКИЙ БЕЗ РЕПЕТИТОРА

Подписано в печать 29.08.07.
Формат 84×108/32. Печать офсетная.
Гарнитура «Таймс». Усл. печ. л. 16,8. Уч.-изд. л. 12,01.
Тираж 3000 экз. Заказ № 3560

ООО «Издательство Толмач»
127206, Москва, пр-зд Соломенной сторожки, д. 5, корп. 1

ООО «Дом Славянской книги».
129327, Москва, ул. Коминтерна, 26

Оптовая торговля:
ООО «Листвуд»
Тел./факс (095) 258-85-33
E-mail: filomatis@zebra.ru

Отпечатано в полном соответствии с качеством предоставленных диапозитивов в ОАО «Издательско-полиграфическое предприятие «Правда Севера».
163002, г. Архангельск, пр. Новгородский, 32.
Тел./факс (8182) 64-14-54, тел.: (8182) 65-37-65, 65-38-78
www.ippps.ru, e-mail: zakaz@ippps.ru

Tablo 5'te görüldüğü üzere Sidorina'nın yazdığı TBR kitabının içindekiler bölümü üzerinde yapılan incelemeler sonucunda konu işleniş yöntemi olarak tümevarım yönteminin seçildiği görülmektedir. Her bir derste konuların özelden genele, kelime bilgisinden

başlayarak genel bilgiye ulaşmaya çalıştığı yani parçadan bütüne giden bir yöntemle konuların işlendiği görülmektedir.

Berlitz – TYBK : İçerik, İçindekiler Listesi

Berlitz Türkçe Temel Seviye kitabı içerik olarak; ön söz, 24 ünite, üniteler içindeki alıştırmaların cevaplarının bulunduğu bir cevap anahtarı bölümü, yaklaşık 20 sayfalık Türkçe dil bilgisi bölümü ve son olarak da kitabın içinde geçen kelimelerin Rusça karşılıklarının olduğu bir sözlük çalışmasından oluşmaktadır. Kitabın İçindekiler kısmında ünite başlıkları diğer üç kitaptakinden farklı olarak Türkçe yazılmakta, Türkçe başlıkların altında ise Rusça karşılıkları verilmektedir. İçindekiler kısmında dikkat çeken diğer bir özellik ise başlık olarak kullanılan Türkçe kelimeler üzerinde vurguyu gösteren işaretlerin kullanılmasıdır.

Rusçada kelimede vurguyu göstermek için yaygın olarak kullanılan bu işaret önemlidir ancak Türkçe kelimede vurguyu göstermek için böyle bir işaret sistemi kullanılmamaktadır. Dolayısıyla Türkçede kelime sesletimi yazılı göstergede Rusçaya benzetilmiştir. Rusçanın kelimede vurgu işareti kullanımı Türkçeye aktarılmış ve Türkçe kelimeler üzerinde uygulanmıştır. Bu yazarın yanlış bir kullanımı ortaya koymasına neden olmuştur. Muhtemelen ana dili Rusça olan bir yazar tarafından yazılan bu Türkçe öğretimi kitabında bir anadil etkisi açıkça görülmektedir.

Tablo 6. Ders Kitabı Berlitz-TYBK İçindekiler Listesi

СОДЕРЖАНИЕ

Предисловие V

Урок 1 **Tanışmamızdán memnún oldúm!** 1
Рад познакомиться!

Урок 2 **Aileniz var mı?** 7
У вас есть семья?

Урок 3 **Nérede okudunúz?** 13
Где вы учились?

Урок 4 **Nérede çalışıyórsunuz?** 19
Где вы работаете?

Урок 5 **Hobbiniz var mı?** 25
У вас есть увлечения?

Урок 6 **Saatim bozuldú** 31
У меня сломались часы

Урок 7 **Alışveriş yapmak istiyorum** 37
Я хочу сделать покупки

Урок 8 **Bankaya gitmek gerek** 43
Нужно поехать в банк

Урок 9 **Nerede oturuyorsunuz?** 51
Где вы живёте?

Урок 10 **Ailenizde ev işlerine kim bakıyor?** 59
Кто в вашей семье ведёт домашнее хозяйство?

Урок 11 **Pikniği yapálım!** 65
Давайте устроим пикник!

Урок 12 **Spor yapıyor musunuz?** 71
Вы занимаетесь спортом?

Урок 13 **Sağlık değerlidir** 77
Здоровье – ценная вещь

Урок 14 **Restorana gidelim** 83
Пойдёмте в ресторан

Урок 15 **Size Türk mutfağını tanıtacağım** 89
Я познакомлю вас с турецкой кухней

Урок 16 **Kurban bayramı nedir?** 95
Что такое Курбан-байрам?

Урок 17 **Siz buraya ne ile geldiniz?** 101
На чём вы сюда приехали?

Урок 18 **Sizi müzeye götüreceğim** 107
Я поведу вас в музей

Урок 19 **Bilgisayarınız var mı?** 115
У вас есть компьютер?

Урок 20 **Nerede dinlenmesi seviyorsunuz?** 121
Где вы любите отдыхать?

Урок 21 **Gayrettepe'ye gitmeliyiz** 129
Мы должны ехать в Гайреттепе

Урок 22 **Size şehri gezdirecegim** 135
Я покажу вам город

Урок 23 **Telefon etmek istiyorum** 141
Мне нужно позвонить

Урок 24 **Gazete okuyor musunuz?** 147
Вы читаете газеты?

Ответы к упражнениям 155

Грамматика 163

Словарь 181

Tablo 6'da Berlitz yöntemi ile yazılan Berlitz-TYBK kitabının içindekiler bölümü üzerinde yapılan incelemeler sonucunda konu işleniş yöntemi olarak tümdengelim yönteminin seçildiği görülmektedir. Her bir derste konuların genelden özele, metin ve cümleden başlayarak bilgiye ulaşmaya çalıştığı yani bütünden parçaya giden bir yöntemle konuların işlendiği görülmektedir.

İçerik, İçindekiler Listesi Genel Değerlendirme

Kitaplarda İçerik ve İçindekiler kısmı karşılaştırılarak bir değerlendirme yapıldığında genel olarak ilk sayfalarda kitap künyesi bilgileri, takip eden sayfalar da ise Ön söz yazısı ve İçindekiler bölümü listesi sunulmuştur. Kitapların içindekiler bölümü listesinde dikkat çeken farklılıklar bulunmaktadır. Birinci kitap olan IKTY 'nin içindekiler bölümü listesinde yer alan bütün ünite ve konu başlıkları tamamen Kiril harfleri ile yazılmıştır. Aynı özellikler üçüncü kitap olan TBR kitabında da göze çarpmaktadır. Bu kitaplarda konu başlıkları altında yer alan varsa Türkçe metinler, Türkçe başlıklarıyla İçindekiler bölümünde yer almaktadır. Diğer taraftan ikinci kitap olan TYUÇÇ kitabında içindekiler bölümü listesinde Ders1, Ders 2, Ders 3 gibi sadece ders başlıkları Türkçe olarak yazılmış geri kalan tüm içerik ise Kiril harfleri ile yer almıştır. Son kitabımız olan dördüncü kitapta ise durum tamamen farklıdır. Berlitz-TYBK' nın İçindekiler kısmında ünite başlıkları diğer üç kitaptakinden farklı olarak Türkçe yazılmakta, Türkçe başlıkların altında ise Kiril harfleri ile Rusça karşılıkları verilmektedir. Bu kitapta İçindekiler bölümünde dikkat çeken diğer bir özellik ise başlık olarak kullanılan Türkçe kelimeler üzerinde vurguyu gösteren vurgu işaretinin kullanılmasıdır. Dolayısıyla konuyu sunuş bakımından incelediğimiz dört kitap İçindekiler bölümünde üç farklı yol izlemiştir. Konuların işlenişi ise birinci ve sonuncu kitaplarda tümdengelim, ikinci ve üçüncü kitplarda ise tümevarım yöntemi uygulanmıştır.

4.1.5. Hedef kitle, Amaç, Seviye, Fiziksel Yapı

IKTY: Hedef kitle, Amaç, Seviye, Fiziksel Yapı

Şeka'nın IKTY kitap kapağı rengi koyu yeşil, türü kalın sert kapak olup, kapağın üst kısmına doğru beyaza yakın açık yeşil renkte önce yazarın ismi altında ise büyük harflerle ve daha büyük puntolarla kitabın ismi yer almaktadır. Kapağın alt kısmına doğru basıldığı üniversitenin amblemi yer almaktadır. Bu yazıların hepsi Rusça'dır ve Kiril alfabesi ile yazılmıştır. Kitabın ebatları, kitapta verilen bilgiye göre 60x90 ebatlarında 302 sayfadan oluşmaktadır.

TYUÇÇ: Hedef kitle, Amaç, Seviye, Fiziksel Yapı

Ştanov'un TYUÇÇ Türkçe Temel Seviye Ders Kitabı' dır. Kitap kapağı Türkiye'den, İstanbul'dan çeşitli manzaralara yer vermektedir. İstanbul Boğazı manzarası, mavi bir deniz, hisardan kale ve duvar görüntüleri, ağaçlar ve yeşillikler arasından yine İstanbul şehir manzarası fotoğraflarının birleşmiş bir tasarımıyla oluşturulmuştur. Bu tasarım üzerinde kitabın yazarı, kitabın adı, seviyesi ve yayınevi yine Rusça olarak yer almaktadır. Normal kağıt kapak çalışma kitabı olan 16,0x24 ebatlarında, 541 sayfadır. Ek materyal olarak öğretmen kitabı ile birlikte sunulmaktadır.

TBR: Hedef kitle, Amaç, Seviye, Fiziksel Yapı

Sidorina' nın yazdığı TBR *Turyetskiy bez Repetitıre* kitap kapağı kırmızı yeşil renkte hazırlanmış, üzerine yine kırmızı ve yeşil renklerde kitabın yazarı, adı ve yayınevi yazılmıştır. Kitap kapağındaki yazılar Rusçadır. Kapağın ortasında diğer Rusça yazılardan punto olarak çok daha büyük harflerle ve Türkçe alfabe ile TÜRKÇE yazısı yer almaktadır. Kitabın ebatları 84x108 ebatlarında ofset baskı, normal kağıt kapak ve 320 sayfadır.

Berlitz-TYBK: Hedef kitle, Amaç, Seviye, Fiziksel Yapı

Dördüncü kitap Berlitz Turyetskiy Yazık Bazavıy Kurs- TYBK kitabı, kitap kapağı ana rengi koyu mavi ve mürdüm üzerine Rusça alfabe ile beyaz renkte kitap ismi ve küçük bir cümle ile kitabın reklamı sayılabilecek bir ifade yer almakta. Kapağın en üst kısmında Latin harfleri ile turuncu fon üzerine Berlitz yazısı yer almaktadır. Kapağın tam ortasında

bir görsel, sarı ve açık kahve tonları ağırlıklı gökyüzü ile birleşen dini bir sembol olan bir cami kubbesi ve minareleri manzarası yer almaktadır. Görsel, manzaradan anlaşıldığı üzere İstanbul'dan ünlü bir cami manzarasıdır. 2005 yılında basılmış 84x90 formatında, normal kağıt kapak, 208 sayfadır. 3 Dinleme Kompak Disk -CD- ile birlikte sunulmaktadır.

Hedef kitle, Amaç, Seviye, Fiziksel Yapı Genel Değerlendirme

Dil öğretimi materyalleri öğrenen özelliğine uygun şekilde ve amaçlar doğrultusunda hazırlanır. Dil öğrenmenin çeşitli sebepleri olmasıyla birlikte bu araştırmada konu olan dil öğrenme eylemi bireysel veya akademik sebeplerle genel bir dil öğrenimidir. Diğer bir deyişle meslek Türkçesi ya da başka özel amaçlı Türkçe öğrenimi konumuzun kapsamı dışındadır. Dil seviyesi, başlangıç seviyelerini kapsar. Bu seviye Avrupa Diller Ortak Referansına (CEFRL) göre A1-A2 seviyesi olarak kodlanmıştır.

Kitaplar incelendiğinde her bir kitabın hedef kitlesinin Türkçe öğrenecek anadili Rusça olan bireyler olduğunu, yani Ruslara yabancı dil olarak Türkçe öğretmek amacıyla oluşturulduğunu görebiliriz. Bunlardan Şeka - IKTY ve Sidorina'nın - TBR eserleri ile Berlitz-TYBK eseri genel öğrenici kitlesine hitap ederken Ştanov'un - TYUÇÇ eseri isteyen herkesin kullanabileceği bir eser olmakla birlikte içerisinde yer verdiği bilgi çeşidi ve derleme şekli açısından özellikle üniversitelerin Ülke ve Dil Bilimi bölümlerinde eğitim görecek öğrencilere Türkçe hazırlık aşaması olarak hazırlanmıştır. Sonuç olarak hepsi Türkçeyi akademik amaçla öğrenmek isteyenler için hazırlanmıştır.

Kitaplarda seviye başlangıç A1-A2 düzeyindedir. Amaç çeşitli nedenlerle Türkçe öğrenmek isteyenlere bu seviyede öğretim materyali sağlamaktır. Hazırlanan bu materyaller yardımcı materyaller noktasında da farklılık gösterir. Örneğin, Ştanov TYUÇÇ öğrenci ders kitabının yanında ayrıca hazırlanmış bir de öğretmen kitabı sunarken, *Berlitz- TYBK* kitabı ise dinleme çalışmaları için dinleme içerikli Kompakt Disk-CD materyali ile birlikte sunulmaktadır. Birinci ve üçüncü kitap olarak incelediğimiz IKTY ve TBR kitapları ise tek ve temel kaynak olarak hazırlanmıştır.

Kitapların dış görünüş özellikleri boyut, kapak tasarımı, renk ve resimleme açılarından birbirlerinden farklıdır. İncelediğimiz birinci IKTY ve üçüncü TBR kitaplarında kapakta herhangi bir görsel bulunmamaktadır. Bu kitaplarda sadece, kullanılan renk üzerine; yeşil ağırlıklı, kitabın adı ve yazarın ismini ve yayınevi bilgileri bulunmaktadır. İncelediğimiz ikinci TYUÇÇ ve dördüncü Berlitz-TYBK kitaplarda kapakta bir görsele yer verilmekte, bu görsel içerik olarak Türkiye'den bir manzarayı sunmaktadır. TYUÇÇ kitabı Türkiye, İstanbul'dan çeşitli manzaralara yer vermektedir. İstanbul Boğazı manzarası, mavi bir deniz, hisardan kale ve duvar görüntüleri, ağaçlar ve yeşillikler arasından yine İstanbul şehir manzarası sunulmaktadır. Berlitz-TYBK kitap kapağında yer alan görsel ise, manzaradan anlaşıldığı üzere yine İstanbul'dan ancak bu kez ünlü bir cami manzarası sunulmuştur.

4.1.6.İç Dizayn (yazım stili, görsel, tablo, grafik)

IKTY: İç Dizayn (yazım stili, görsel, tablo, grafik)

Şeka IKTY kitabında Türkçe ve Rusça yazım stili olarak Times New Roman 12 punto stili ile yazmış, kitapta yer alan bazı tablolarda Times New Roman 10 punto kullanılmış, kitapta hiçbir grafik ve görsel kullanılmamıştır. Kitap sade, düz, basit, kolay anlaşılabilir bir düzende hazırlanmış, sunulan bilgiler yazıya dayalı olarak, kimi konularda da tablolar yardımıyla verilmiştir. Kitapta kullanılan tablo sayısı bir oran yapacak olursak 260 sayfa için 18 dir. Diğer bir deyişle yaklaşık on-sekiz sayfada bir, bir tablo kullanılmıştır.

TYUÇÇ: İç Dizayn (yazım stili, görsel, tablo, grafik)

Ştanov'un TYUÇÇ kitabında Türkçe ve Rusça yazım stili olarak Times New Roman 12 punto ile yazmış, kitapta yer alan tablolarda da aynı yazım özellikleri kullanılmaya devam etmiştir. Birinci kitapla kıyaslandığında tablo kullanımına daha fazla yer verilmiştir. 522 konu anlatımı olan sayfada çeşitli konuları içeren 80 tablo yer almaktadır. Bu da yaklaşık olarak her altı-yedi sayfada bir, bir tablo kullanımını olduğunu göstermektedir. Her konunun sonunda mutlaka sözlük kısmı tablo olarak eklenmiş bu sözlük tablosu bazen birkaç sayfa

boyunca devam etmiştir. Sonuç olarak bu kitapta Türkçeyi öğretirken tablolardan sıkça yararlanılmıştır.

Kitapta görsel kullanımı da söz konusudur. Kitap içindeki ünitelerde toplamda kırk-beş görsel metin kullanılmıştır. Görsel metin içerikleri şu şekildedir:

İlk fotoğraf Türkiye Cumhuriyeti fiziki haritası, ikinci fotoğraf Ankara Anıtkabir resmi, üçüncü fotoğraf Çanakkale şehitler abidesidir. Dördüncü fotoğraf Azerbaycan'dan deniz manzaralı bir fotoğraf, beşinci görsel metin Özbekistan'dan bir camii, altıncı görsel Türkiye Cumhuriyeti başlığı altında başka bir cami manzarası. Yedinci resim; Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni gösteren fotoğraf, sekizinci görsel metin Kazakistan, dokuzuncu görsel metin Türkmenistan, onuncu görsel metin Marmara bölge haritası, on-ikinci resim Türkiye coğrafyasından Fırat Nehri, on-üçüncü görsel İstanbul Boğazı- Kız kulesini göstermektedir. On-dört, on-beşinci resimler Bursa ve Ürgüp' ten manzaraları içermektedir. Sonraki on-altı, on-yedi ve on-sekizinci resimlerde konuyla alakalı olarak verilen görsel metinler portre şeklindedir. Burada Fatih Sultan Mehmet, Atatürk ve Mareşal Fevzi Çakmak Paşa'nın portreleri yer almaktadır. Görsel metinler; Topkapı Sarayı, Galata Köprüsü, Dolmabahçe Sarayı, Ankara Kalesi, Beyazıt Kalesi sinden görüntüler, Adana, Eskişehir, Şırnak, Kocaeli, Siirt, Edirne, Kahramanmaraş'tan manzaralar, İzmir Konak Meydanı, Sinop'tan ve Üsküdar'dan bir manzara şeklinde devam etmektedir. Bu manzaraları takip eden görsel metinde bir müzeden geleneksel kıyafetler içinde bir berber ve berberle birlikte yine geleneksel kıyafetler içinde berber koltuğunda oturan bir erkeği tıraş ederken sergilenmiş bir müze fotoğrafı yer almaktadır. Demlik başlığı altında çay tabağıyla birlikte bir bardak çay fotoğrafı, Türkiye'de ulaşımda kullandığımız durakta bekleyen mavi dolmuşlar görseli, otuz-yedi, otuz-sekiz, otuz-dokuzuncu görsel metinler ise sırasıyla bir kase yoğurt, Kapalıçarşı ve Türk kahvesi konulu görsel metinleri içermektedir. Kırkıncı görsel metinde Türk mutfağından masada yer alan sarma, baklava, börek ve Türk mutfağına özgü diğer yemeklerin olduğu bir manzara yer almaktadır. Kırk-birinci görsel metin camiyi tanıtan bir metin için verilmiştir. Verilen cami görseli İstanbul Sultanahmet meydanından bir manzaradır. Kırk-ikinci görsel metinde pekmez konulu bir resim, Kırk-üçüncü görsel Sabahattin Ali'nin bir portresidir. Kırk-dördüncü görsel metinde Türkiye Cumhuriyeti,

Avrupa ülkeleri, Akdeniz ve Karadeniz'i içeren bir harita verilmektedir. Kırk-beşinci görsel metin bir Milliyet gazetenin ilk sayfasını içermektedir.

Görsel metinler; fotoğraflar şeklinde çeşitli konuları ve Türkiye'den çok çeşitli şehir, kale, camii, deniz, Türk mutfağı vb. manzaraları içermektedir. Kitapta kullanılan görseller sadece Türkiye'den değildir. Azerbaycan, Özbekistan, Türkmenistan, Kazakistan'dan da zaman zaman konularla ilgili fotoğraflar yer almaktadır. Dolayısıyla, görsel metin içeriği açısından yazar Ştanov'un, TYUÇÇ kitabında Türk diline ve kültürüne bütüncül bakan olumlu bir yaklaşım sergilediğini söyleyebiliriz.

TBR: İç Dizayn (yazım stili, görsel, tablo, grafik)

Sidorina'nın TBR kitabında Türkçe ve Rusça yazım stili olarak Times New Roman 12 punto stili ile yazılmış, kitapta yer alan bazı tablolarda Times New Roman 10 punto kullanılmış, kitapta hiçbir grafik ve görsel kullanılmamıştır. Kitapta özellikle sesler ve zamanlarla ilgili bilgiler tablo yardımıyla verilmiştir. Kitapta kullanılan tablo sayısı 12 adettir; bu sayıyı kitap sayfa sayısına oranlayacak olursak 292 sayfalık kitapta yaklaşık 24 sayfada bir, bir tablo kullanılmıştır. Kitap sade, düz, basit, kolay anlaşılabilir bir düzende hazırlanmıştır.

Berlitz-TYBK: İç Dizayn (yazım stili, görsel metin, tablo, grafik)

Berlitz-TYBK kitabı diyalog temelinde ilerleyen, yine Times new roman 12 punto ile yazılmış bir eserdir. Her bir sayfada diyalogların yanında ayrı bir sütunda daha küçük puntolarla Rusça-Türkçe açıklamalı sözcükler ve ifadeler yer almaktadır. Ön ve arka kapakta Türkiye- İstanbul'dan birer cami görseli kullanılan Berlitz-TYBK kitabının iç sayfalarında da görsel metin ve tablolara yer verilmiştir. Her yeni dersin girişinde mutlaka bulunan görsel metinler tamamen karikatürize edilmiş, bazıları gerçek fotoğraflardan esinlenerek yapılmış gibi duran siyah-beyaz çizimlerden oluşmaktadır. Görsel metinlerlerin renkli ve gerçek olmaması kitapta, öğrenen açısından motivasyonu olumsuz yönde etkileyecek bir özellik olarak yorumluyoruz. .

Kitapta dil bilgisi konularıyla ilgili oluşturulan 30 adet tablo kitabın son bölümünde toplu halde 10 sayfa boyunca arka arkaya yer almıştır. Kitap içerisinde üniteler boyunca hiç tablo kullanılmamıştır. Kitabın dil öğretim yönteminden kaynaklanan bu durumu, öğrencilerin gerekli tüm bilgiyi tek bir yerde bulabilmeleri açısından olumlu bir özellik olarak yorumluyoruz.

İç Dizayn (yazım stili, görsel metin, tablo, grafik) Genel Değerlendirme

Sonuç olarak tüm kitaplar IKTY, TBR, TYBÇÇ ve Berlitz-TYBK kitapları Türkçe ve Rusça yazım stili olarak Times New Roman 12 punto ile yazılmış, kitapların hepsinde tablolardan, sadece ikisinde ise görsel metinlerden de yararlanılmıştır.

IKTY kitabında 18, TYUÇÇ kitabında 80, TBR kitabında 12, Berlitz-TYBK kitabında ise 30 adet tablo kullanılmıştır.

Kitaplar görsel metin açısından kıyaslanarak değerlendirildiğinde IKTY ve TBR kitaplarında hiç görsel metin kullanılmamış, TYUÇÇ kitabında gerçek fotoğraflara dayalı kırk-dört adet renkli görsel metin, Berlitz-TYBK kitabında ise iç ünitelerde karikatürize edilmiş kırk-altı siyah-beyaz çizgi görsel metin ile kitap ön ve arka kapakta Tükiye' den iki cami fotoğrafı kullanılmıştır.

Tablo 7.

Kitaplarda Kullanılan Görsel Metin, Tablo ve Grafik

Kitaplar	Sayfa Sayısı	Tablo	Görsel Metin
IKTY	260	18	-
TYUÇÇ	541	80	45
TBR	320	12	-
Berlitz -TYBK	208	30	46

4.2. İç Değerlendirme

Kitapların analizinde iki ana başlık olarak hazırlanan Dış Değerlendirme ve İç Değerlendirme kendi içinde alt başlıklara ayrılmış ve bu şekilde detaylı değerlendirmeye

tabi tutulmuştur. İç değerlendirme ana başlığı altında incelenmek üzere sıralanan konular; Ünite analizi, Konu işleniş şekli, Etkinlik alıştırma çeşidi, Dil bilgisi öğretimi, İşlevsellik, Beceri Odaklı çalışmalar- Dinleme, Konuşma, Okuma, Yazma öğretimi, Kültür içeriği, Görsel içerik, Ölçme-değerlendirme olarak dokuz alt başlık halinde verilmiştir. İç değerlendirme sonrası değerlendirmeye alınan konular ise Yazarda Ana Dil Etkisi, Yazarın Türk Dili ve Kültürüne Bakışı, Genel Değerlendirme: Özet ve Sonuç şeklinde sıralanmıştır.

4.2.1. Ünite Analizi

Ders kitaplarında ünite içerikleri; dersin ve öğrenenin dil ve yaş seviyesine uygun olarak hazırlanmalı, kelime bilgisi ,dil bilgisi, ve dil becerileri konusunda zengin içerik ve alıştırma sağlayacak, ayrıca her ünite sonunda ölçme-değerlendirme çalışmalarını da kapsayacak şekilde düzenlenmelidir.

IKTY: Ünite Analizi

Yuri Vılademiroviç ŞEKA'nın Intensivnıy Kurs Turyetskava Yazıka (Юрий Владимирович Шека - интенсивный курс турецкого языка. -Yoğun Türkçe Kursu) Türkçe öğrenmek isteyenleri A1-A2 seviyesinden başlayarak ileri seviyeye taşımayı amaçlayan yoğun, kademeli ve sistemli bir içerik ile hazırlanmıştır.

Kitapta, УРОК (Urok) - Ders adı altında toplam onüç ünite bulunmaktadır. Üniteler ПЕРВЫЙ УРОК (Pervıy urok – Birinci Ders), ВТОРОЙ УРОК (Ftaroy urok – İkinci ders) şeklinde Rusça olarak adlandırılmıştır. Her ünite ТЕКСТ (Tekst- Metin) başlığı altında verilen bir metinle başlamaktadır. Metinler birinci üniteden onüçüncü üniteye kadar seviye ve içerik olarak kolaydan zora doğru ilerlemektedir. Tüm derslerde metinden sonra Комментарий к тексту (Kommentariy k tekstu- Metin üzerine yorum) bölümü yer almaktadır. Bu bölümlerde metinde bulunan dil bilgisi yapıları kısaca tanıtılır. Bu tanıtımdan sonra metinde geçen kelimeler Новые слова (Novıye slova – Yeni kelimeler) başlığı altında

Türkçe - Rusça karşılıklarıyla verilir. Yalnızca birinci ünitede metin üzerine yorum bölümü yoktur. Çünkü birinci ünitede Türkçeye giriş bilgileri verilmekte , metin başlığı altında verilen cümlelerle ilgili genel bilgilendirme yapılmakta: Türkçe ses bilgisi üzerine yoğunlaşan Türkçede vurgu, tonlama, ünlü seslerin sınıflandırılması, ince ve kalın heceler, Rusça'da olmayan bazı ünlü ve ünsüz sesler üzerine açıklamalar, Türkçe cümlede söz dizimi ve ünite sonunda da tüm bu bilgilerle ilgili bir ölçme-değerlendirme çalışması yer almaktadır.

Kitapta bulunan tüm üniteler boyunca: metin, metin üzerine yorum, yeni kelimeler bölümleri ile, metin üzerine yorum bölümünde tanıtılan dil bilgisi konuları hakkında detaylı bilgi ve alıştırma çalışmaları istisnasız olarak yer almaktadır. Yine istisnasız bir şekilde her derste, son alıştırmalar içinde karşılıklı konuşma - diyalog metinlerinin bulunması özellikle dikkat çekicidir. Bu diyalog metinlerini yine metin üzerine yorum - Комментарий к тексту (Kommentariy k tekstu) ve yeni kelimeler Новые слова (Novıye slova) bölümleri takip etmektedir. Tüm derslerde bulunan bu çalışmaların ardından da Контрольные упражнения (Kontrol'nıye upranjneniya – Kontrol alıştırmaları) adı altında ölçme-değerlendirme çalışması yine istisnasız bir şekilde tüm derslerin, ünitelerin sonunda yerini almaktadır. Kitapta tüm üniteler, sistemli bir şekilde aynı adımların izlenmesi ile yapılandırılmış ve yine sistemli ve yoğun bir şekilde dil bilgisi ve dil becerileri öğretimi içeriği oluşturulmuştur.

Ünite çalışmalarının sonunda ünitelerde verilen tüm alıştırmalar ve metin çalışmaları için cevap anahtarı ve bu bölümü takiben alfabetik düzende geniş bir Türkçe- Rusça sözlük yer almaktadır.

TYUÇÇ Ünite Analizi

Andrey Vılademiroviç ŞTANOV - Turyetskiy Yazık: Uçebnik Vı Çıtıriyoh Çastıyah. Kniga studenta (Андрей Владимирович Штанов : Турецкий Язык: учебник вы четырёх частия -Книга студента) Türkçe Ders Kitabı – 4 Bölüm Halinde – Öğrenci Kitabı – 1. Bölüm kitabının amacı A1-A2 seviyesinde Türkçe dil bilgisi, kelime bilgisi, okuma ve

konuşma becerisi öğretimi yapmak, aynı zamanda Türk dili, Türkiye ülkesi ve kültür bağı olan diğer Türk Cumhuriyetleri hakkında da bilgi sunmak ve eğitim-öğretim içeriği oluşturmaktır.

Kitabının içerik tasarımı altı üniteye ayrılmış ve bu üniteler DERS 1, DERS 2, DERS 3 şeklinde Türkçe olarak adlandırılmışlardır. Diğer taraftan sonraki tüm konu başlıkları tamamen Rusçadır. İkinci ve üçüncü dereceden alt başlıklar ise bazen sadece Türkçe veya sadece Rusçadır.

Kitapta Ders-1'de verilen konular öncelikle Türkçe alfabede sesler, özellikle Türkçede Rusçadan farklı olan seslere yoğunlaşan kelimeler üzerine çok sayıda okuma-seslendirme alıştırmaları, Türkçede ünlü, ünsüz uyumu, ünsüz benzeşmesi, Türkçede ekler, Türkçede tonlama, vurgu, ek fiil, Türkiye ile ilgili başkenti veya bazı coğrafi bilgileri içeren ülke bilgisi, selamlaşma tanışma ifadeleri, Türkiye ve Türk cumhuriyetleri hakkında bilgilerdir. Kitap tüm bu konularda bolca alıştırma içermektedir. Dolayısıyla sadece birinci ünite: Ders 1, yaklaşık 80 sayfalık bir anlatım, çalışma ve alıştırma sunmaktadır. Bunların içinde 16 ana başlık altında çok sayıda ikinci ve üçüncü dereceden alt başlık, 109 alıştırma ve 15 Задание (Zadaniye: ödev) vardır. Ana başlıklar dil bilgisi ve ülke bilgisi konularına açıklık getirmekte, alıştırmalar ise çoğunlukla bu açıklamalar doğrultusunda oluşturulan kelime ve cümle yapılarını öğrenme, okuma ve öğrenilen yapıları konuşmaya dökerek uygulama çalışmalarını içermektedir.

Alıştırmalar için verilen talimat cümleleri kimi zaman yalnızca Türkçe olarak, kimi zaman önce Türkçe ve parantez içinde Rusçası verilerek, kimi zamanda sadece Rusça olarak yazılı ifadeye dökülmüştür. Örneğin: Alıştırma 24. Türkçe okuyunuz (s.25), Alıştırma 27. Örnekteki gibi yapınız (s.26), Alıştırma 29. Türkçe'ye çeviriniz (Переведите письменно на турецкий язык) (s.26), Alıştırma 46. Türkçe okuyunuz ve tekerlemeyi ezberleyiniz (Прочитайте по-турецки и учитесь скороговорку) (s.38), Alıştırma 90. Выразите по-турецки уместеную речевую реакцию в пределах предлагаемых универсальный речевых ситуаций (s.67). Örneklerden de anlaşıldığı üzere kısa ve basit cümleler sadece

Türkçe olarak, biraz uzun cümleler Türkçe ve parantez içinde Rusça çevirisiyle, çok daha uzun talimatları içeren cümleler ise sadece Rusça olarak yazılmıştır.

Kitapta DERS 2, DERS 3 ve diğer derslerde oluşturulmuş içerik tasarımı DERS 1 de sunulmuş olanın aynısıdır. Türkçe dil bilgisi konuları sırayla anlatılmış, kelime bilgisi, ses bilgisi, okuma-anlama, sözlü ifade, konuşma-diyalog ve Türkçe-Rusça, Rusça-Türkçe çeviri çalışmaları, konu anlatımları, dil - kültür - ülke bilgisi, coğrafi bilgi gibi zengin öğretim içeriği oluşturularak kapsamlı bir dil eğitimi ve öğretimi materyali hazırlanmaya çalışılmıştır.

Kitabın en dikkat çeken özelliği dil ve kültür bağlamında zengin içerik oluşturması, Türkçe ses bilgisi / ses bilgisi çalışmalarına ağırlık vermesidir.

TBR Ünite Analizi

Natalya Petrovna Sidorina'nın Türkçe Turyetskiy Bez Repetitıra kitabı A1-A2 seviyesinden başlayarak ileri seviyeye kadar Türkçe dil eğitimi ve öğretimi içeriği sunmayı amaçlamış bir ders materyalidir.

Kitapta toplam 27 Ünite bulunmakta, bu üniteler УРОК (Urok) - DERS adı altında verilmektedir. Üniteler УРОК-1, УРОК-2 … şeklinde adlandırılmakta ve УРОК-27 ye kadar devam etmektedir. Her ünite istisnasız olarak Словарь урока (Slovar Uroka -Dersin Kelimeleri) bölümüyle başlamakta ve ünite içinde alıştırma ve konu anlatımında geçen kelimeler öncelikli olarak, yanında Rusça anlamları ile birlikte bu bölümde verilmektedir.

Ünitelerde Словарь Урока – (Slovar Uroka - Dersin Kelimeleri) bölümünden sonra tüm kitap boyunca üniteler bazında sınıflandırılmış dil bilgisi konuları sırayla sunulmaktadır. Dil bilgisi konusu ile ilgili öncelikle Rusça anlatım ve açıklamalar yapılmakta ve her bir dil bilgisi konu anlatımının içinde konudan sonra bir yada birden fazla ve çeşitte alıştırma bulunmaktadır. Çoğu zaman aynı ünite içinde birbirine yakın birkaç farklı

dil bilgisi konusu işlenmektedir. Örnek cümleler dil bilgisi konu anlatımları ve alıştırmaları içinde bolca yer almaktadır.

Dördüncü dersten itibaren kelime bilgisi ve dil bilgisi konularına ek olarak TEMA – (Tyema- Tema) adı altında okuma metinlerinin bulunduğu okuma-anlama çalışmaları da sunulmaktadır. Her bir okuma metni, ilgili dil bilgisi konusuna uygun olarak belirlenen konu çerçevesinde verilmektedir. Kimi ünitelerde birden fazla tema çerçevesinde birden fazla okuma-anlama metin çalışması karşımıza çıkmaktadır. Tema çerçevesinde yer alan bazı okuma parçalarının öncesinde kelime bilgisi bölümü yer almakta ve metinde geçen kelimeler Türkçe-Rusça karşılıkları ile birlikte verilmektedir. Metinler konuşmaya dayalı örnek diyalog metinleri veya Nasreddin Hoca fıkralarını da sıkça gördüğümüz metinler ve Tema çerçevesinde konuya dayalı metinler gibi çeşitlilik göstermektedir. Metin çalışmalarında, kelime bilgisi çalışmaları ile birlikte atasözleri, deyimler ve kalıp ifadeler üzerine de Rusça karşılıklarının verildiği bölümler eklenmiştir. Üniteler ilerledikçe ve dil bilgisi seviyesi arttıkça okuma metinlerinin uzunluğu da bu duruma bağlı olarak orantılı şekilde artmaktadır.

Ünitelerin bitiminde devam eden bölüm On-iki uzun metin ve metin hakkında çalışmalardan oluşan ТЕКСТЫ ДЛЯ ЧТЕНИЯ (Tekstı dilya çiteniya - Metin Okuma) bölümü yer almaktadır. Metinler Kaynakçada belirtilen Türkçe kaynaklardan alınmıştır. Metinde geçen kelime bilgisi Rusça karşılıklarıyla birlikte Словарь к тексту (Slovar' k tekstu – Metin sözlüğü) başlığı altında bu kez metinin sonuna eklenmiştir. Kelime bilgisinden sonra ise metin hakkında soruların yer aldığı Вопросы к тексту (Voprosy k tekstu – Metne sorular) kısmının bulunduğu alıştırmalar yer almaktadır. Metinle ilgili soru sayıları 9 ila 37 -soru arasında değişen sayılardadır.

Okuma metinlerini takip eden bölümde (Yaygın olarak kullanılan bazı kelimeler ve deyimler -Nekotoriye çasto upotrebliayemıye slova i vırajeniya) - Некоторые часто употребляемые слова и выражения başlıklı bir bölüm daha yer almaktadır. Bu bölüm bir sözlük çalışması tarzında Türkçe deyim ve ifadelerin karşısında Rusça karşılıklarının verilmesi şeklinde düzenlenmiştir.

Sonraki bölümlerde, kitapta bulunan alıştırmaların cevaplarını bulabileceğimiz cevap anahtarı bölümü ve alfabetik sıraya göre sözlük bölümü de yer almaktadır.

Berlitz -TYBK Ünite Analizi

Berlitz- Turyetskiy Yazık -Bazavıy Kurs. 2005. Jıvıy Dom. Moskova. Berlitz-турецкий язык базовый курс (Berlitz Türkçe Temel Seviye) kitabı A1-A2 seviyesinde Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen Rusça konuşurlara eğitim- öğretim içeriği oluşturmak üzere tasarlanmış bir dil öğretim materyalidir. Kitapta Урок (Urok) - Ders adı altında toplam 24 ünite vardır. Üniteler Урок 1, Урок 2 … şeklinde adlandırılmakta ve Урок-24 ye kadar devam etmektedir. Her ünite O ders için belirlenmiş ve Türkçe olarak yazılmış bir tema başlığıyla başlamakta ve konular diyalog temelinde ilerlemektedir. Konu anlatımlarının bulunduğu sayfalar Türkçe ve Rusça olacak şekilde iki sütun halinde düzenlenmiş, Türkçe sütunu Rusça karşılığına göre daha büyük puntolarla yazılmıştır. Türkçe sütununda Türkçe verilen diyaloglar içinde geçen ifade ve kelimelerin Rusça sütununda Rusça karşılıkları, açıklamaları ve gerekli dil bilgisi konu açıklamaları kısa notlarla yapılmaktadır. Kitapta tüm dersler bu düzende tasarlanmıştır. Ünitelerde konu anlatımlarının sonunda, derste öğrenilen konuların çeşitli uygulamalarını içeren çalışmalar Упражнения (Uprajneniya - Alıştırma) başlığı altında toplanan beş alıştırmada verilmektedir. Kitap içeriği aynı düzende 24 ünite boyunca devam etmektedir.

Konu içerikleri genellikle konuşma konularına dayalı diyaloglardan oluşmaktadır. Konu başlıkları; Tanışmamızdan Memnun Oldum! - Рад познакомиться! (Rad Poznakomit'sya), Aileniz Var Mı? - У Вас есть семья? (U Vas yest' sem'ya), Alışveriş Yapmak İstiyorum. - Я хочу сделать покупки (YA khoçu sdelat' pokupki)., Bankaya Gitmek Gerek. - Нужно поехать в банк (Nujno poyekhat' v bank), Spor Yapıyor Musunuz? - Вы занимаетесь спортом? (Vı zanimayetes' sportom?) , Size Şehri Gezdireceğim. - Я покажу вам город (YA pokaju vam gorod) gibi konuşma konulu başlıklardır ve tüm kelime, dil ve kültür bilgisi, dil becerileri öğretimi bu başlıklar altında verilen konuşma metinleri üzerinden yapılmaktadır.

Kitap içeriği 24 ders sonunda alıştırmaların cevaplarını içeren cevap anahtarı bölümü ve bu bölümden sonra da dil bilgisi konularını genel olarak toparlayıp anlatan Грамматика (grammatika) – Gramer başlıklı bölümle devam etmektedir. Kitaptaki son bölüm sözlük ve içindekiler kısmıdır.

Ünite Analizi Genel Değerlendirme.

Sonuç olarak incelemeye tabi her bir kitabın eğitim-öğretim hedefi çıkış noktası olarak aynı fakat varış noktası olarak birbirlerinden biraz farklıdır. Dil seviyesi olarak aynı seviyeden: A1-A2 seviyesinden başlayan hedef içerik düzenlemesi bazı kitaplarda ileri seviyeye kadar taşınmıştır. Şeka'nın IKTY ve Ştanov'un TYUÇÇ ve Sidorina'nın TYBR Kitabı, Berlitz-TYBK kitabına kıyasla Türkçe eğitim-öğretim çalışmalarını A1-A2 seviyesinden ileri seviyelere taşımayı hedefleyen bir içerik oluşturmayı amaçlamıştır ve içerikteki çalışmalar buna uygun şekilde tasarlanmıştır.

İçeriğin detayında her bir kitabın Türkçe öğretiminde belli dil becerileri alanlarına yönelik bir tutumla hazırlanmış olması belirgindir. IKYT kitabında bu tutum dil eğitim öğretimi ve dil becerileri öğretiminde gerekli çalışmaları eşit ağırlıkta sunmayı hedeflemiş, TYUÇÇ kitabı buna benzer bir tutum sergilemesinin yanı sıra biraz daha konuşma becerisine ağırlık veren çalışmalara yoğunlaşmıştır. TYBR kitabının ise yine Türkçe dil eğitim öğretimi ve dil becerileri öğretiminde gerekli çalışmaları sunmaya çalışmakla birlikte biraz daha okuma-anlama üzerine yoğunlaştığı fark edilmektedir. Diyaloglar temelinde ilerleyen Berlitz-TYBK kitabındaki içeriğinin ise tamamen Türkçe konuşma becerisine yoğunlaştığı çok açıktır. Bu materyalde Türkçe dil bilgisi, Türk dili ve kültürü ile ilgili bilgiler bu diyalog metinleri ve kullanılan karükatür tarzı çizgi görseller üzerinden aktarılmaya çalışılmıştır.

4.2.1. Konu İşleniş Şekli (Ünite Temelli)

Yabancılara Türkçe öğretim ders kitaplarında gözetilen konu çeşidinin sıralaması, sınıflandırılması ve konunun işleniş şekli şöyle olmalıdır; her ünitenin merkezinde bir dil bilgisi konusu olmalı ve ünite gelişimi bu dil bilgisi konusu etrafında şekillenmelidir. Dil bilgisi konusu ise günlük hayattaki ihtiyaçlara göre öncelik sırasına konmalıdır. Basitten karmaşığa, kolaydan zora, yakından uzağa ve açıklık ilkesine uygun şekilde ünite ve konu sıralaması yapılmalı, konu işleniş şekli ise Türkçenin yapısına uygun olarak tümden gelim yöntemiyle yapılmalıdır (Avcı, 2012).

IKTY Konu İşleniş Şekli (Ünite Temelli)

IKTY kitabında konu işleniş şekli; metinden hareketle dil bilgisi yapılarına ulaşmak, yine metinden hareketle Türkçe kelime bilgisi, okuma anlama becerisi, konuşma becerisi çalışmalarına yoğunlaşmak, Türk dili ve kültürü ile ilgili bilgi sunmaktır. Kitaptaki tüm ünitelerde konu işleniş şekli her adımda aynıdır. Her ünitenin merkezinde, öncesinde verilen metinde yer alan ve yine bu metin yoluyla aydınlatılmaya çalışılan birden fazla dil bilgisi yapısı söz konusudur. Tüm yapılar kolaydan zora, basitten karmaşığa ilkesine göre ve günlük hayattaki ihtiyaç göz önünde bulundurularak düzenlenmiştir. Konu anlatımları metinden yola çıkan, bütünden parçaya doğru ilerleyen, dolayısıyla tümdengelim yöntemini benimseyen bir öğretim metodunu benimsemiştir.

Kitap, Türkçe alfabeyi giriş kısmında harfler, sesler ve Rusça transkripsiyonuyla birlikte vermiş ve birinci ünitede sadece Türkçede ses uyumlarından, ünlü-ünsüz benzeşmelerinden, Türkçede tonlama ve vurgu, Türkçe cümlede söz dizimi, gibi konulardan bahsetmiştir. Tüm bu konulardan bahsetmeden önce 11 sıra halinde 23 emir cümlesi yapısında Türkçe cümle verilmiş, cümle satırlarının altındaki ikinci satırda Türkçe okunuşları Kiril alfabesiyle, üçüncü satırda ise cümlelerin Rusça anlamları Rusça olarak Kiril alfabesiyle verilmiştir.

Örnek:

İki masa ve üç sandalye getir. Bir silgi ver. Ekmek kes.

Ики маса ве юч сандалуе гетир // бир силги вер // Экмек кес //

Принесите два стола и три стула. Дай мне ластик. Нарежь хлеба

(Щека, 1996, s. 7)

Burada Türkçe ifadelerin okunuşlarını Kiril alfabesiyle yazarak amaçlanan, Türkçe öğrenen Rusça konuşurlara Türkçe okumayı kolaylaştırmak ve ses bilgisini kendi bildikleri Kiril alfabesi sesleriyle eşleyerek ve uygulayarak anlatmaktır. Bu noktada bilinenden bilinmeyene ilkesine uygun bir öğretim yöntemi takip edilmiştir diyebiliriz.

İlk iki ünite başlangıcında verilen cümleler bu şekilde devam etmekte üçüncü üniteden sonra Türkçe okunuşların Kiril alfabesi ile yazımı ve Rusçaya çevirileri son bulmaktadır. İkinci üniteden başlayarak ünite sonlarına eklenen ölçme-değerlendirme çalışmasından hemen önce diyalog metinleri ve çalışmaları da verilmeye başlanmıştır.

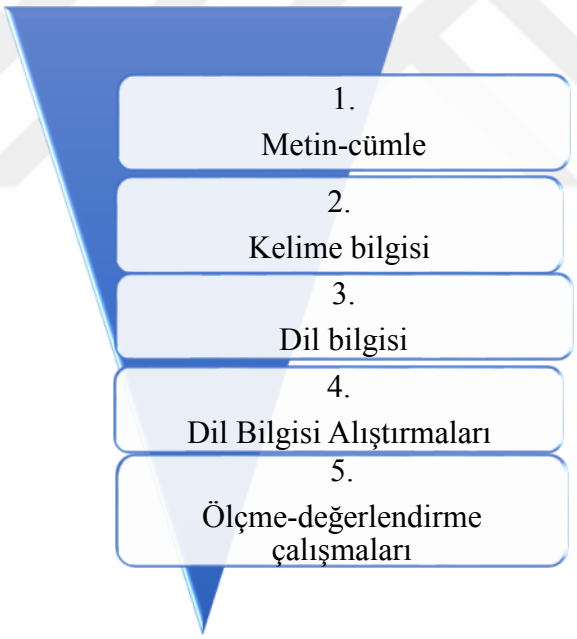
Kitaptaki tüm diğer dersler sitemli bir şekilde aynı adımları izlemektedir; Önceden belirlenmiş dil bilgisi konularını anlatmak üzere seçilmiş ve dersin en başında ТЕКСТ (Tekst- Metin) başlığı altında verilmiş okuma parçası ve cümleler, ikinci adımda parçada geçen dil bilgisi yapılarının kısaca maddeler halinde tanıtımı, üçüncü adımda metinde geçen kelimeler ve Rusça anlamlarından oluşan Новые слова (Novıye slova) başlığı altında kelime bilgisi çalışması, sonra dil bilgisi konularının sırayla detaylı anlatımları, her konu anlatımından sonra konuyla ilgili alıştırmalar, gerekli ek bilgiler, gerekli ek metinler ve bu metinlerle ilgili yine kelime bilgisi çalışmaları ve tüm bu çalışmalardan sonra da bir konuşma metni- diyalog çalışması, diyalogda geçen ifadeler ve yapılar, en sonda ise ölçme-değerlendirme çalışması her ünitede değişmez bir sıralamayla yer almaktadır. Bu durumun tablo ve bir diyagramla ifadesi şu şekildedir:

Tablo 8.

IKYT Ünite Temelinde Genel Konu İşleniş Yaklaşımı

Konu İşleniş Sırası	Ders Kitabı: IKTY
1.	Metin
2.	Kelimeler
3.	Dil bilgisi
4.	Dil bilgisi alıştırmaları
5.	Ölçme-değerlendirme

Bu konu işleniş şekline göre Tablo 4'te IKYT kitabında tümdengelim yaklaşımının uygulandığını görüyoruz. Bu yaklaşımın bir diyagramla ifadesi aşağıdaki şekildedir;

Şekil 1. IKTY Ünite Genel Konu İşleniş Yaklaşım-Tümdengelim

Şekil 1 IKTY ders kitabında yöntem olarak uygulanan sistemi göstermektedir. Bu sisteme göre bu ders kitabında tümdengelim ilkesine uygun bir öğretim yöntemi takip edilmiştir.

TYUÇÇ Konu İşleniş Şekli (Ünite Temelli)

Andrey Vılademiroviç ŞTANOV – TYUÇÇ Türkçe Ders Kitabı'nda A1-A2 seviyesinde Türkçe dil bilgisi, kelime bilgisi, okuma ve konuşma becerisi öğretimi yapmak, aynı zamanda Türk dili, Türkiye ülkesi ve kültür bağı olan diğer Türk Cumhuriyetleri hakkında da bilgi sunmak ve eğitim-öğretim içeriği oluşturmayı amaçlamıştır. Kitapta konu işleniş şekli altı ünite çerçevesinde oluşturmuştur. Bu üniteler DERS 1, DERS 2, DERS 3 şeklinde Türkçe olarak adlandırılmışlardır. Diğer kitaplarda olduğu gibi bu kitapta da ilk ders Türkçe ses bilgisi bilgisi ile başlamaktadır. Türkçeye özgü sesler üzerinde çalışmalar ve alıştırmalar okuma, dinleme, seslendirme yoluyla pekiştirilmektedir. Kitapta her bir ünite Türkçe sesbilgisi, dil bilgisi, kelime bilgisi ve konuşma becerisi üzerine yoğunlaşan çalışmaları içermektedir. Bu yönüyle tümevarım yaklaşımının uygulandığını görüyoruz.

Birinci ünite seslendirme, Türkçe kelimelerde ve hecelerde vurgu, Türkçe cümlede tonlama üzerinde bolca alıştırma ve çalışma içermektedir. Ünitede ve diğer üniteler boyunca da sürekli karşılaştığımız "Dilbilim ve külltür modülü – Лингвострановедческий модуль (Lingvostranovedçeskiy modül)" başlıklı bir bölüm karşımıza çıkmaktadır. Bu bölümlerde Türkiye coğrafyası, başkenti, şehirleri ve önemli şehirleri, dil ve kültür birliği olan diğer Türk cumhuriyetleri, Türkiye'nin önemli resmi kurum ve kuruluşları, önemli kültür varlıkları, tarihi ve turistik yerleri, coğrafi bölgeleri, nehirleri, denizleri, gölleri, kültür tarihindeki önemli şahsiyetleri, kaleleri, sarayları, türbeleri, müzeleri, yemek kültürü, mutfağı vb. konularda açıklamalar yapılmış bu konulara özgü geniş kelime bilgisi oluşturulmaya çalışılmıştır.

Kitapta açıklaması yapılan dil bilgisi konuları ve sunulan geniş kelime bilgisi ile ilgili oldukça fazla sayıda ses bilgisi, morfolojik, leksikolojik ve çeviri üzerine yoğunlaşan çalışma, alıştırma ve ödevler oluşturulmuştur. Dil bilgisi konuları sırayla önce açıklaması yapılarak, sonrasında ise konu üzerinde alıştırmalar uygulanarak öğretilmeye çalışılmıştır. Konular kolaydan zora basitten karmaşığa şeklinde sıralanarak ünitelere ayrılmıştır.

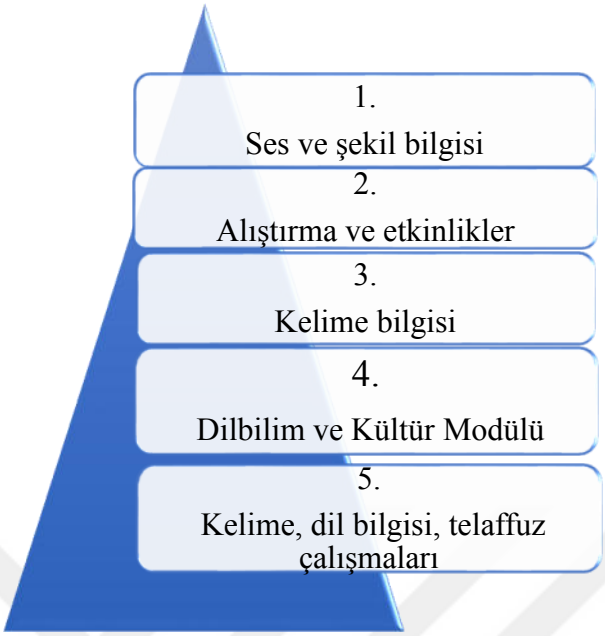
Ünite içinde konu anlatımları öncelikle sunulan dil bilgisi konusu hakkında açıklama, ikinci adımda konuyla ilgili alıştırmalar, üçüncü adımda alıştırmalar çerçevesinde kelime bilgisi çalışmaları, dördüncü adımda ise Dilbilim ve külltür modülü başlığı altında geniş çerçevede dil, kültür, ülke bilgisi Rusça metinler üzerinden verilmekte, bu bölümün ardından bölümle ilgili kelime bilgisi, dil bilgisi, Türkçe telaffuz, seslendirme ve okuma çalışmaları gelmektedir. Bu modülden sonra ünite içinde dil öğretimi birbirini takip eder şekilde aynı döngüyle devam etmektedir. Birinci ünitede Dilbilim ve külltür modülü üç kez tekrar etmektedir. Dolayısıyla bu modülden sonraki çalışmalar da ünite içinde aynı etkinlik, çalışma ve alıştırma adımları tekrar etmektedir.

Tablo 9.

TYUÇÇ Ünite Temelinde Konu İşleniş Yaklaşımı

Konu İşleniş Sırası	Ders Kitabı: TYUÇÇ
1.	Ses bilgisi ve Şekil bilgisi
2.	Dil bilgisi alıştırma ve etkinlikler
3.	Kelime bilgisi
4.	Dilbilim ve Külltür Modülü-Kültür ve Kelime bilgisi
5.	Kelime, dil bilgisi, telaffuz çalışmaları

Tablo 9'da Bu şekilde bir öğretim yolu izleyen TYUÇÇ kitabının Türkçe öğretiminde tümevarım yaklaşımını kullandığını görüyoruz. Çünkü Türkçede tümdengelim yöntemi, metinden ve cümleden yola çıkarak dil bilgisi, kelime bilgisi ve benzeri konulara erişmeyi ifade etmektedir. Oysa burada tam tersi bir durum söz konusudur. Üniteler dil bilgisi konu anlatımlarıyla başlamakta, konuyla ilgili alıştırmalar ve etkinlikler sunulmakta ve sonrasında Dilbilim ve Kültür Modülü verilmektedir. Ünitelerde alıştırma ve etkinlik çeşitleri yine kolaydan zora, basitten karmaşığa, somuttan soyuta, yakından uzağa, özelden genele ilkelerine dayalı olarak ilerlemektedir.

Şekil 2: TYUÇÇ Ünite Temelli Konu İşleniş Yöntemi Tümevarım

TYUÇÇ ders kitabında kullanılan yöntem olan Tümevarım yöntemi Şekil-2 de görüldüğü üzere ses ve şekil bilgisinden başlayarak, alıştırma etkinlikler, kelime, dil kültür bilgisi ve dilbilgisi konularını işleme yoluyla gerçekleştirilmiştir.

TBR Konu İşleniş Şekli (Ünite Temelli)

TBR kitabında, konuları işleniş şekli üniteler boyunca birbirinin aynı ve bazı ünitelerde birkaç farklı adımla devam etmektedir. Teorik olarak tüm dersler Словарь урока (Slovar uroka - Dersin Kelimeleri) bölümüyle başlamaktadır. Öncelikle kelime bilgisi verilmekte, kelime bölümünden sonra o dersin dil bilgisi konusu veya konuları hakkında detaylı açıklamalar ve alıştırmalar yer almaktadır. Ancak üniteler içindeki bu başlıklara dördüncü üniteden itibaren TEMA – (Tyema- Tema) başlığıyla okuma metinleri eklenmiştir. Her bir tema altında verilen metin ünite ve dil seviyesini gözeterek belirlenmiş, üniteler dil bilgisi konusu veya konuları etrafında şekillenmiştir. Konular günlük yaşamda en çok ihtiyaç duyulan konuları içermekte, basitten karmaşığa, kolaydan zora ilkesini takip etmektedir.

Tablo 10.

Ünite Temelinde Konu İşleniş Yöntemi

Konu İşleniş Sırası	Ders Kitabı: TBR
1.	Dersin Kelimeleri (Kelime bilgisi)
2.	Dil bilgisi konu anlatımları
3.	Tema: Okuma Metni
4.	Metinle ilgili alıştırmalar
5.	Metinde bulunan ek dil bilgisi konu anlatımı (bazı ünitelerde)

Tablo 6'da TBR kitabının konu işleniş yöntemini görmekteyiz. Konuların işlenişi önce kelime bilgisi, ikinci adımda dil bilgisi, üçüncü adımda tema içeriğinde verilen okuma metni ile devam ettiğinden Türkçenin yapısına uygun olan tümdengelim yöntemi yerine parçadan bütüne ulaşan tümevarım yöntemi takip edilmiştir diyebiliriz. Bu durumun bir diyagramla ifadesi aşağıdaki gibidir;

Şekil 3. TBR Ünite Genel Konu İşleniş Yöntemi – Tümevarım

Şekil 3'da görülen tümevarım düzeni kitapta şu şekilde işlemektedir; Birinci Ders'te amaç Türkçe alfabe, harfler, sesler ve Türkçeye özgü karakteristik sembol ve seslerle tanışmayı sağlamak, Rusçada büyük önem taşıyan vurgu konusunda Türkçeyi değerlendirmek, Türkçede en basit seviyede bir diyalog örneği ile Türkçe öğrenen Rusça konuşurları tanıştırmaktır.

Birinci ders Türkçe alfabe tablo şeklinde verilmekte, tabloda yer alan Türkçe harf sembollerinin karşısında ikinci sütunda Rusça sembolleri yer almakta, üçüncü sütunda harflerin ses transkripsiyonu ve dördüncü sütunda ise ilgili ses hakkında Rusça' dan hareketle nasıl bir ses olduğu; daha geniş, daha dar veya daha sert, daha yumuşak vb. özellikler açıklamalarla yer almaktadır. Burada bilinenden bilinmeyene ilkesine uygun bir yaklaşımla öğretim yapıldığını görmekteyiz. Ders içerisinde alfabe tablosundan sonra Türkçe alfabede bulunan toplam harf sayısı ve ünlü ünsüz ses grupları verilmektedir. Bu bilgilerden sonra /y/ sesinin, ünlü ve ünsüz harflerle kombinasyonları üzerine bir çalışma yer almaktadır. Bu sesin özelliği Rusçada farklı kombinasyonlarla farklı seslere karşılık gelmesidir. Aradaki farkları öğrenciye yine kendi bildiği yapıdan hareketle öğretme yoluna gidilmiştir.

Bu adımdan sonra Türkçe de vurgu ve Türkçe harflerde bulunan ve ses değişimlerine neden olan diğer işaretler konusuna kısa açıklamalar getirilmiştir. Bu bölümde iki işaretten bahsedilmiştir; birisi yumuşatma işareti olarak bahsedilen şapka işareti (^) , diğer ise yukardan ayırma işaretidir (’). Yumuşatma işaretine örnek olarak verilen kelimeler: Âlem, Alem, Dâhi, Dahi, Kâbus, Rüzgâr, Selâm şeklindedir. Yukardan ayırma işareti için ise İstanbul'da, Ahmet'in arabası örnekleri yer almaktadır. Rusçada da kelimelerin belli yerlerinde belli harflerden sonra gelerek sesi yumuşatan "yumuşatma/yumuşak işareti" - Ь - Мягкий знак (Myagkiy znak) ve yine aynı şekilde kullanılan "sertleştirme/sert işareti"- Ъ - Твёрдый знак (Tvordıy znak) işaretleri vardır. Yukarıdan ayırma işareti - ’ – ise Rusçada olmayan bir uygulamadır. Yazarın bu konular üzerine eğilmesi, Türkçedeki uygulamaları gösterip Rusça ile karşılaştırmaya gitmesi konusunda iki dil arasındaki benzerlik ve farklılıklara dayalı bir öğretim yolunu seçtiğini söyleyebiliriz.

Bu çalışmanın ardından Словарь урока (Ders Sözlüğü) bölümü adı altında bir kelime çalışması bölümü yer almaktadır. Bu bölümde önce 28 adet başlangıç seviyesinde kelime Türkçe-Rusça anlamlarıyla verilmiş, ardından üç farklı alıştırma uygulanmıştır. Brirınci ve ikinci alıştırma Rusçada olmayan veya farklı olan Türkçeye özgü : ö,ü,u,ı,i,ğ,ç,ş,y seslerini özellikle içeren bir seslendirme-okuma çalışması, üçüncü alıştırma ise Rusçadan Türkçeye anlamca çevirisi istenen kelimelerin yer aldığı bir çeviri çalışmasıdır. İşaret Sıfatları (bu, şu, o) başlığı ile devam eden birinci ders, Diyalog başlığı altında verilen başlangıç seviyesinde bir selamlaşma, tanışma, konuşma konusunda kelime ve ifadelerinin yer aldığı bölümle sona ermektedir.

Dördüncü üniteden itibaren başlayan ve tema başlığı adı altında verilen Türkçe okuma metinleri on-yedinci üniteye kadar devam etmiş, beşinci, altıncı ve on birinci ünitelerde ise aynı ünitede iki tema başlığı altında iki ayrı okuma metni verilmiştir. On-yedinci üniteden sonra ise ünitelerde tema bölümü yer almamaktadır. Toplamda yirmi-yedi ünite bulunan kitapta sonraki on ünitede yine dersin kelimeleri, dil bilgisi konu anlatımları, konularla ilgili alıştırmalar, ve okuma becerisine odaklanan çeşitli metin ve metin çalışmaları yer almaktadır.

Dil bilgisi yaklaşımını eleştirme noktasından ortaya çıkan kelime yaklaşımına benzer bir yaklaşımın takip edildiğini söyleyebiliriz. Dil bilgisi yaklaşımının gerçek hayatla ilgisi olmadığını ve dolayısıyla işlevsiz olduğunu ileri süren kelime yaklaşımı bir dil kelimelerden oluşur düşüncesini savunur. Dil öğretiminde öncelikle kelime öğretimi ön planda olmalıdır böylelikle dil işlevsellik kazanır. Kelime öğretimi de günlük hayatta kullanılan kelimeleri içermekte ve yakından uzağa ilişkisi gözetilerek öğretilmektedir. Bu yaklaşımda aynı zamanda somuttan soyutta ilkesi de esas alınır. Somut kavramları içeren kelimeler öncelikle öğretilir. Ders kitabında yer alan ünite ve dersler “Sınıfta, Evde, Okulda, Bahçede…” gibi isimler altında oluşturularak bu yerlere ait kelimeler ezber yapılarak öğretilir. Örneğin Sınıfta başlığı altındaki derste sınıf için tahta, kalem, sıra, bilgisayar vb. kelimeler

öğretilirken, okul için müdür, öğretmen, koridor, bina, bahçe vb. kelimeler öğretilir. Bu yaklaşımda doğrudan öğretim yöntemi kullanılır.

Berlitz -TYBK Konu İşleniş Şekli

Berlitz-TYBK kitabında konu işleniş şekli üniteler bazında verilen konuşma metinlerine dayalı olarak ilerlemektedir. Kitapta toplam yirmi-dört ünite bulunmaktadır. Her bir ünite merkezinde Türkçe karşılıklı konuşma metni yer almaktadır. Diyalog temelinde ilerleyen ünitelerin içeriği iki ana başlıkta verilmektedir; birincisi konuşma metni ikincisi Упражнения (Uprajneniya- egzersizler) başlığı altında verilen egzersizler / alıştırmalar kısmıdır.

Konuşma metinlerinin içinde geçen kelimeler ve ifadelerin anlamları metnin yanındaki sütunda Rusça açıklamalarıyla verilmiştir. Bu sütunda aynı zamanda konuşma metninde geçen ve açıklanması gereken bazı dil bilgisi yapılarının da küçük notlar halinde verildiğini görmekteyiz. Dil bilgisi yapıları ile ilgili detaylı açıklamalar kitabın son bölümlerinden biri olarak düzenlenen Грамматика (grammatika- dil bilgisi) başlığı altında yapılmıştır.

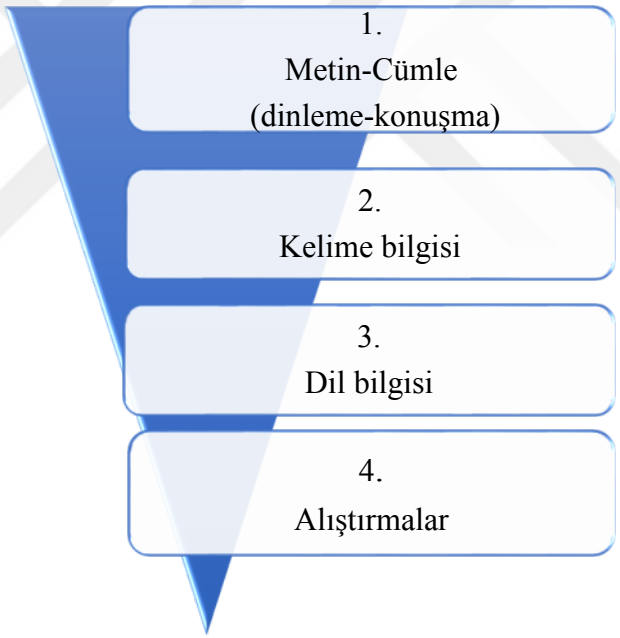
Ünite içinde konuşma metninden sonraki ikinci adım Упражнения (Uprajneniya- egzersizler) bölümüdür. Bu bölümdeki alıştırma / etkinlik sayısı tüm ünitelerde beş adettir ve hemen hemen aynı türden alıştırmalar içermektedir. Basit ve kolay bir öğretim yaklaşımı olan Berlitz-TYBK kitabı bu açılardan diğer kitaplardan farklıdır. Önce metni /konuyu verip sonra kelime, ifade, dil bilgisi, çeviri çalışmalarına geçme yoluna gittiğinden Şeka'nın IKTY kitabında olduğu gibi yine tümdengelim yöntemini benimsediğini söyleyebiliriz.

Tablo 11.

Berlitz-TYBK Ünite Temelinde Konu İşleniş Yöntemi

Konu İşleniş Sırası	Ders Kitabı: Berlitz-TYBK
1.	Tema: Konuşma Metni (Dinleme-Konuşma)
2.	Kelime bilgisi
3.	Dil bilgisi
4.	Alıştırmalar

Bu yönüyle Tablo 7'de, Berlitz-TYBK kitabında tümdengelim yaklaşımının uygulandığını görüyoruz.

Şekil 4. Berlitz-TYBK Ünite Genel Konu İşleniş Yaklaşımı -Tümdengelim

Yöntem olarak tümdengelim yaklaşımını benimseyen Berlitz-TYBK kitabı ayrıca iletişimsel yaklaşıma benzer bir yol izlemiştir diyebiliriz. İletişimsel yaklaşımda dil öğretimi çalışmaları hayattan kesitler sunan otantik, hazır iletişim kalıplı cümleler yoluyla gerçekleştirilir. Dilin kurallarından ziyade iletişim işlevi göz önünde bulundurulur. Dolayısıyla dilde yapıyı ön planda tutan yaklaşımlarla örtüşmez. İletişimsel yaklaşımı

benimseyen ders kitaplarında içerik düzenlemesi konu başlıkları; kelime yaklaşımındaki gibi kavramsal işlevsel yaklaşım temelinde oluşturulmuştur (örn. Evde, bahçede, mahallede) ancak konu başlıkları ve dil çalışmaları bağlama göre oluşturulmuş ve dilin iletişim yönüne vurgu yaparak, yaşamdan örneklenen çalışmalarla dilin iletişim fonksiyonu üzerinde durulmuştur. İletişim ihtiyacına göre düzenlenmiştir. İşlevsel dil öğretimi esastır.

Konu İşleniş Şekli (Ünite Temelli) Genel değerlendirme

Kitaplar, konu işleniş yöntemi açısından ünite bazında incelendiğinde, farklı yaklaşım ve yöntemler kullandıkları görülmektedir. Birinci ve dördüncü kitabın takip ettikleri öğretim yaklaşımı açısından birbirine benzer oldukları görülmüştür. Birbirine benzer olan bu yaklaşım Türkçenin öğretimine de uygun olan tümdengelim yaklaşımıdır. İncelenen ikinci ve üçüncü kitabın öğretim yaklaşımının ise yine birbirlerine benzer olduğunu söyleyebiliriz. Bu kitapların izlediği öğretim yaklaşımının incelemeler sonucu tümevarım yaklaşımına uygun olduğu tespit edilmiştir.

4.2.2.Etkinlik-Alıştırma

IKTY Etkinlik-Alıştırma Çeşidi

IKTY kitabının etkinlik alıştırma çeşidi sistemli bir şekilde yapılandırılmış ve her ünite de aynı adımlar uygulanmaya çalışılmıştır. Etkinlik-alıştırma çeşidi olarak sunulan içerik zengindir. İlk ünitede bir konuşma-tanışma metni etkinliği, Türkçeye özgü seslerin telaffuzu etkinliği ve son olarak da Rusça kısa basit cümlelerin Türkçeye çevirisi alıştırması yer almaktadır. İkinci ünitede Türkçe kelimelerde tonlama, hecelerde vurgu, ekler üzerine ses bilgisi alıştırmaları, yine Rusçadan Türkçeye veya Türkçeden Rusçaya basit cümle çevirileri etkinlik ve alıştırmalarına yer verilmiştir. Üçüncü üniteden itibaren bu etkinlik ve alıştırmalara ek olarak Türkçe sorulara karşılık Türkçe cevaplar verme, Türkçe cümlede sözdizimi öğretimini hedefleyen etkinlik ve alıştırmalar da göze çarpmaktadır. Üniteler

ilerledikçe kitaptaki etkinlik alıştırma çeşidine dil bilgisi etkinlikleri ve alıştırmaları da eklenmiştir. Metin okuma, verilen metnin morfolojik açıdan detaylı analizleri, soru-cevap, eş ve zıt anlamlı kelime etkinlikleri, konuşmada kullanılan ifadeler, atasözleri deyimler, tamlama oluşturma gibi dil bilgisinin kitapta işlenen tüm konuları üzerine de çok sayıda etkinlik ve alıştırmalar yer almaktadır.

Beceri çerçevesinde değerlendirecek olursak kitapta okuma -anlama becerisi, konuşma becerisi, dil bilgisi ve çeviri becerisi üzerine etkinlik ve alıştırmalar yer almaktadır. Kitapta dinlenme becerisi üzerine herhangi bir çalışma, alıştırma veya etkinlik bulunmamaktadır. Yazma becerisi için değerlendirebileceğimiz alıştırma ve etkinlikler çok küçük ve dar çerçevede kalmıştır. Sonuç olarak IKTY kitabı dinleme ve yazma becerisi dışında sunduğu konu içeriğine, öğretim hedefine ve hedef kitlesine uygun seviyede ve sayıda zengin bir etkinlik ve alıştırma çeşidi sunmuştur.

TYUÇÇ Etkinlik-Alıştırma Çeşidi

Yazarı Ştanov'un "yabancı dil öğretimi için hazırlandığını, Türk ve Rus dillerinin nesnel tipolojik ve bilişsel özelliklerini dikkate alarak Türk dilini konuşmaya dayalı yöntemlerin aktif kullanımı yoluyla, Türkçe öğretiminde iletişimsel olarak işlevsel bir yaklaşım sergilediğini" söylediği (Штанов , 2010, s. 3) TYUÇÇ kitabında etkinlik ve alıştırmalar bazı dil becerilerini de içine alacak şekilde düzenlenmiştir. Kitapta her bir ünite Türkçe sesbilgisi, dil bilgisi, kelime bilgisi, çeviri, okuma ve konuşma becerisi üzerine yoğunlaşmaktadır. Özellikle Türkçede kelime telaffuzu, Türkçe cümlede vurgu ve tonlama konusunda oldukça detaylı ve çok sayıda etkinlik ve alıştırma sunulmuştur. Etkinlik ve alıştırmalar sürekli olarak sözlü olarak ifade etme, vurgulu okuma, kelime telaffuzu, bazı konularda Rusça ve Türkçe arasında kıyaslamaya dayalı dil etkinlikleri, seslendirme biçimde yazılmış kelime ve ifadeleri yazıya veya söze dökme şeklinde ilerlemektedir. Dolayısıyla öğrencinin sürekli aktif olduğu, konuştuğu, okuduğu, vurgu, tonlama ve telaffuz çalışmaları yaptığı etkin bir süreç oluşturulmuştur.

Öğretim sürecinde öğrencinin aktif ve etken olması kitabın genel çerçevede öğrencide oluşturmak istediği hedeflerle örtüşmektedir. Öğrencinin okuma-anlama becerisini, konuşma becerisini, dil bilgisi seviyesini, çeviri kabiliyetini geliştirecek şekilde yapılandırılmış, dilbilim ve külltür modülü ile de ülke, dil ve kültür bilgisi öğretimi yapılmıştır. Kitapta dinlenme becerisi üzerine herhangi bir çalışma, alıştırma veya etkinlik bulunmamaktadır. Yazma becerisi için de aynı şeyi söylemek mümkündür. Sonuç olarak TYUÇÇ kitabının dinleme ve yazma becerisi hariç, konu içeriğine, öğretim hedefine ve hedef kitlesine uygun seviyede ve sayıda yetkin bir etkinlik ve alıştırma içeriği sunduğunu düşünmekteyiz.

TBR Etkinlik-Alıştırma Çeşidi

Sidorina'nın TBR kitabında etkinlikte alıştırma çeşidi her ünitede verilen öncelikle kelime bilgisi ve dil bilgisi konularından hareketle tasarlanmıştır. Dolayısıyla etkinlikler ve alıştırmalar Türkçe kelimeleri telaffuz etme, Rusça kelimelerin Türkçe karşılıklarını verme yada Türkçeye çevirme, karışık verilen kelimeleri Türkçe cümle düzeninde sıralama, verilen cevaplara sorular oluşturma ve yazma, olumlu, olumsuz, soru cümle yapılarını tersine çevirme, verilen sorulara cevap yazma, Türkçe fiillerde zaman ve şahıs eklerini uygulama, metinle ilgili soruları cevaplama şeklinde çeşitlilik göstermektedir.

Kitapta kelime bilgisi ile başlayan üniteler, dil bilgisi yapıları hakkında anlatımlarla devam etmekte ve buradan metin çalışmasına geçmektedir. Verilen okuma metninden sonra metinle ilgili okuma-anlama çalışmaları gelmektedir. Bu adımlardan sonra alıştırmalara geçilmektedir. Alıştırmaların çoğunlukla şekil bilgisi ve ses bilgisi üzerine yoğunlaştığını görmekteyiz. Ayrıca alıştırmaların içinde metin okuma etkinlikleri de yer almaktadır. Metin okuma etkinliklerinden sonra ise kimi zaman öğrencilerden metne benzer bir anlatım yapmaları beklenmektedir. Metin etkinliği için kullanılan metinler diyalog metinler, fıkralar, küçük kısa hikayeler veya bilgilendirici metinler olmak üzere çeşitlilik arz etmektedir. Kitapta dinleme ve yazma becerisi üzerine etkinlik yada alıştırma bulunmamaktadır.

Berlitz -TYBK Etkinlik-Alıştırma Çeşidi

Berlitz-TBYK kitabında kullanılan yönteme uygun olarak diyalog metinlerle başlayan üniteler, metinle ilgili kelime ve yapı bilgisini kısa notlarla açıkladıktan sonra, her bir ünitede beş adımda verdiği etkinlik ve alıştırma çeşidiyle sistemli ve öğrenen için iletişime dayalı karmaşık olmayan bir yol izlemektedir. Örneğin birinci ünitede ilk alıştırma Rusça ifadelerin Türkçeye çevrilmesidir. İkinci etkinlik karışık şekilde verilen Rusça ve Türkçe kelimeleri anlamca doğru şekilde birbirleriyle eşleştirmektir. Üçüncü alıştırma Rusçadan Türkçeye dördüncü alıştırma ise Türkçeden Rusçaya kelime veya ifadelerin çevirisini yapmaktır. Beşinci alıştırmada Türkçe olarak verilen farklı ülkelerin başkentlerinin Rusça karşılıkları istenmektedir.

Dördüncü ünite alıştırma bölümünde yapılması istenen etkinlikler Rusça'dan Türkçeye çeviri, verilen kelimelerle cümle oluşturma, dil bilgisi alıştırmaları ve son olarak bir anlatım etkinliğidir. Tüm üniteler mutlaka bir çeviri, bir veya iki dil bilgisi, bir soru cevap ve bir anlatım etkinliği ve alıştırması içermektedir. Etkinlikler kitabın içeriği ve yöntemine uygun olarak ünitelerde verilen konuşma diyalog metinlerinde geçen kelime, ifade ve dil bilgisi konularını kapsamaktadır. Alıştırma ve etkinlik sayısı nicelik açısından çok sınırlıdır. Her ünite sadece toplam beş etkinlik ve alıştırma ile sınırlıdır. Ancak konuşma becerisini geliştirmeyi hedefleyen kitapta diyalog metinler oldukça uzundur. Bu metinlerin dinleme etkinlikleri de mutlaka yapılması gereken etkinliklerdendir.

Kitapta, yazma becerisine yönelik etkinlik ve alıştırma çeşidi bulunmamaktır.

Etkinlik-Alıştırma Çeşidi Genel Değerlendirme

Bütün kitaplar genel olarak değerlendirildiğinde etkinlik alıştırma çeşidi açısından zengin bir içeriğe sahip oldukları, bu içeriğin dil becerileri açısından bakıldığında yazma becerisini kapsamadığı, dinleme becerisini ise kısmen kapsadığını görmekteyiz. Etkinlik ve

alıştırmalar şekil bilgisi, ses bilgisi, okuma-anlama, telaffuz, çeviri, konuşma konuları üzerine yoğunlaşmaktadır.

4.2.3. Dil Bilgisi Öğretimi

Kitaplarda Genel dil bilgisi öğretimi yaklaşımı ve yöntemi

Yapısına uygun olarak tümden gelim yaklaşımıyla gerçekleştirilmesi gereken Türkçe dil bilgisi öğretimi cümleler ve metinler üzerinden sezdirme yaklaşımı ile basitten karmaşığa, kolaydan zora doğru birbiriyle bağlantılı bir döngü içinde dil öğretim ilkelerine uygun olarak işlenmelidir.

Dil bir sistemdir ve dil bilgisi dersi de bu sistemi kavratmak üzere uzmanlıkla oluşturulmalıdır. Dili öğrenen kişi yazılı ve sözlü iletişimde kullanacağı dilin kurallarını dil bilgisi dersinde öğrenir, yapıyı ve işleyişi tanır. Dilaçar (1961) dil bilgisi öğretiminde en sağlam yolun fikir grameri metodu olduğunu ve dil bilgisi öğretimine cümleden başlanması gerektiğini belirtir. Yani dil bilgisi öğretiminde bütün-parça ilişkisine de bağlı olarak cümle öncelikli olarak öğretilmelidir. Sırasıyla kelime ve kelime grupları, bunların yapı ve işlev özellikleri cümle öğretiminden sonra olmalıdır. Sonuç olarak hangi seviyede olursa olsun dil bilgisi öğretim programında konu sırası bütünden parçaya doğru ve bildirim yüklü bütünü kavramaya yönelik olmalıdır (Karahan, 2011, s. 304,305).

Karahan (2011) eserinde, dil bilgisi öğretiminde konu sıralaması hakkında bazı ilkelerden bahseder. Disiplinlere göre farklılık gösterse de dil öğretimindeki konu sıralamasında belirleyici olabilecek bazı ilkeler vardır. Bunlar: öncelik-sonralık, büyüklük-küçüklük, bütün-parça, yakınlık-uzaklık, bağımlılık- bağımsızlık şeklinde listelenebilir. Mesela, bir dil bilgisi öğretim programında sıfat ve zamir konusu isimden önce gelemez. Çünkü isim olmadan zamir ve sıfat varlığı anlamsızdır. Aynı şekilde zarf konusu da fiilden

önce verilemez, çünkü zarfın varlığı fiile bağlıdır. Önce fiil öğretilip daha sonra zarf kelime türüne geçilmelidir (Karahan, 2011, s. 302-304)

Avcı (2012), her dilin kendine özgü yapısı ve bu yapıdan doğan öğretim yöntemleri olduğunu, Türkçenin yabancı dil olarak öğretildiği noktada izlenmesi gereken yöntemin dil-düşünce analizi yöntemi olması, Türkçenin yapısına uygun olan şekliyle tümdengelim yöntemi ve anlam merkezli bir yaklaşım gerektiğini vurgular. Avcı'ya göre düşüncenin en somut şeklini dilde görebiliriz. Yani dil; düşünce ve fikirlerimizi üretip ortaya çıkarmamız iletişimi sağlamamız için cümleler ve kelimeler yoluyla kullandığımız bir araçtır. Bu aracı her millet kendi düşünce yapısına göre şekillendirir. Dolayısıyla her milletin düşünce yapısı dil ve dil bilgisi yapısına doğrudan yansır (Avcı, 2012). Nitekim Aksan da; "dil bir milletin ruhu, ruhu ise dilidir, bir milletin kimliğinin göstergesi yine o milletin dilidir" der.

Tüm bunlar aslında dil öğretiminin ve özellikle de yabancı dil öğretiminin bu açıdan ne kadar önemli olduğuna işaret eder. Türkçe de Türk milletinin özelliklerini taşıyan bir dil bilgisi yapısına sahiptir ve yabancılara Türkçe öğretimi alanında, bu dil yapısını öğretirken, asla herhangi bir yöntemle değil, bilhassa Türkçenin kendi yapısına uygun kendi içinden çıkan var olan bir yöntemle öğretmeyi ilke edinmemiz gerekir. Bu konuda özellikle Türkçe'nin dil mantığı ile örtüşmeyen dil öğretim yöntemleri uygulamada başarıyı kesinlikle olumsuz yönde etkiyecektir. Avcı, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında eksikliğini gördüğü yöntem sorununa getirdiği bu çözümle 2010 yılında Yabancılara Türkçe Öğretiminde Yeni Yöntem ve Uygulamalar Projesi ile Avrupa Dil Ödülü Kapsamında Eğitim Araştırmaları Birliği Uluslararası Ödül'ünü almıştır. Dil-düşünce analizi yöntemi ile hazırlanan "Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretim Seti -Bengü" serisinde Türkçeye özgü bu öğretim yöntemini uygulamaya koymuştur. Türkçeye özgü bir yöntem olan bu dil-düşünce analizi yöntemi ile öğretim yapmak öğretimin ilk adımında belirlenmesi gereken ilkeler arasında yerini almalıdır.

IKTY Dil Bilgisi Öğretimi

Şeka (Шека), Ruslara yabancı dil olarak Türkçe öğretimi için yazdığı IKTY kitabında dil bilgisi konusunda cümleden başlayan bir yol izlemiştir. Konulara öncelikle ilk ünitelerde Türkçe cümlelerle, sonraki ünitelerde ise cümlelerden oluşan metinlerden başlayarak, kelime ve dil bilgisi konularına açıklık getirmeye çalışmıştır

İlk ünitede cümleden yola çıkarak öncelikle cümlede geçen kelimeler ve Rusça anlamları üzerinde durmuştur. Kelimelerde anlam çalışmalarından sonra vurgu ve tonlama, Türkçede ünlü harflerin sınıflandırması, hece ve eklerdeki ünlü-ünsüz uyumu, ince ve kalın ünlüler, sert sessizler, sessiz benzeşmesi, gibi seslendirme ve morfolojik açıklamalarla Türkçe öğretimine giriş yapmıştır. Bu açıklamaları yaparken kitap boyunca, Türkçede ve diğer Türk dillerinde ifadelerini sürekli kullanması, Türkçe konuları açıklarken Rusça ile ve zaman zaman da Avrupa dilleri ifadesiyle yaptığı kıyaslamalar dikkat çekmektedir. Bu durum yazarın Türkçeye ve Türkçe öğretimine geniş bir açıyla yaklaştığını göstermektedir.

Örnek;

> 1) Эти гласные (ü - ö) имеются в других тюркских языках и обычно обозначаются соответственно буквами у и е (Щека, 1996, s. 11). (Bu ünlüler ö - ü diğer Türk dillerinde de bulunur ve genellikle sırasıyla y ve e harfleriyle gösterilir: araştırmacı tarafından çevrildi).

Yazarın diğer Türk dilleri dediği diller, Türkmenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan gibi günümüzde bağımsız ancak 1991 öncesinde Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ne özerk statüde bağlı cumhuriyetlerdir. Bu araştırmanın ilgili bölümlerinde bahsedildiği üzere dilleri Sovyet politikalarıyla şekillendirilmeye çalışılmış bu Türk cumhuriyetleri Sovyet politikaları gereği kendi ana dillerinin yanında Rusçayı da ikinci resmi dil olarak bilmek ve Kiril alfabesini de kullanmak zorundaydılar. Dolayısıyla Şeka'nın bahsettiği Türkiye Türkçesindeki -ö- ve -ü- harfinin bu günkü Türk

Cumhuriyetleri'nde y ve e harfleriyle gösterilmesi durumu, Sovyet politikaları sonucu Kiril alfabesini kullanmalarından kaynaklanmaktadır ve aslında Türkçedeki -ö- ve -ü- sesini tam olarak vermemektedir.

Günümüzde yaygın kabul görmüş Radloff ekolüne göre Şeka'nın dil olarak ifade ettiği bu isimleri Radloff Türk dilinin birer şivesi olarak kullanır.

2) Bir kelimesi ile ilgili açıklama yaparken:

Слово bir

Bir silgi bul getir. Найди и принеси ластик.

Определенного артикля, существующего в ряде европейских языков, в турецком языке нет (Щека, 1996, s. 12). (Bir takım Avrupa dillerinde bulunan belirli artikel Türkçede yoktur).

3. По числу гласных турецкий язык отличается от наиболее родственных ему азербайджанского и туркменского, в которых различают не восемь, а девять гласных звуков (Щека, 1996, s. 10). (Ünlülerin sayısı açısından, Türkçe, sekiz değil dokuz ünlünün bulunduğu kendisine en yakın Azerbaycan ve Türkmenistan Türkçesinden ayrılır.)

4. Аналог согласной - с- в русском языке отсутствует хотя эта согласная имеется в тюркских языках (Щека, 1996, s. 11) (Rusçada -c- ünsüzünün bir benzeri yoktur, ancak bu ünsüz Türk dillerinde mevcuttur)

Bunlara benzer açıklamaların yer aldığı birinci ünite, cümlede söz dizimi ile ilgili kısa bir açıklamadan sonra bir konuşma çalışması, bir ölçme değerlendirme ve kelime bilgisi çalışması olarak Rusça kelimelerin Türkçeye çevirilerinin istendiği bir alıştırma ile son bulur. Tüm bu gelişim düzenine bağlı olarak, birinci ünitede Türkçe dil bilgisi anlatımının

bütünden parçaya doğru yapıldığını söyleyebiliriz. Ayrıca, bu anlatım tarzının kitaptaki tüm ünitelerde uygulandığı görülmektedir.

İkinci ünite yine bütün bir metnin cümleler halinde transkripsiyonu ve Rusça karşılıklarının verilmesiyle başlamakta, ikinci adımda metin içindeki ek fiil -dır, -dir ve soru eki -mı, mi, mu, mü hakkında kısa dil bilgisi açıklamaları yapılmakta, üçüncü adımda ise metin içindeki kelimelerin Rusça anlamları verilmektedir. Bundan sonra ünite bu sefer Türkçede ünsüzler konusuna girmiş, -l-, -g-, -k- harflerinde kimi kelimelerde görülen yumuşamanın kendilerinden önce gelen -a- harfi üzerindeki yumuşatma işaretinden - ^ - kaynaklandığını örnek kelimelerle anlatmıştır. Örnekler ışığında yine çok detaylı ses bilgisi ve yapı bilgisi anlatımları yapılmış, soru cümleleri, Türkçede işaret sıfatı ve cümledeki görevi konularından sonra Türkçe cümlede, kelimede ve tamlamalarda tonlama konusu yine çok çeşitli örneklerle anlatılıp açıklanmıştır. Morfoloji ve sentaksa bağlı tonlama ve vurgu değişimleri ile ilgili kitapta verilen bazı örnekler aşağıdaki gibidir;

Örnek 1: Şekil bilgisi ve cümlede söz dizimine bağlı tonlama ve vurgu değişimleri

uzúndur (длинный) sandályedir (стул)

lokánta (столовая) şekér mi? (сахар?)

Ahmet, şu öğretméndir. — Ахмет — это вон тот учитель.

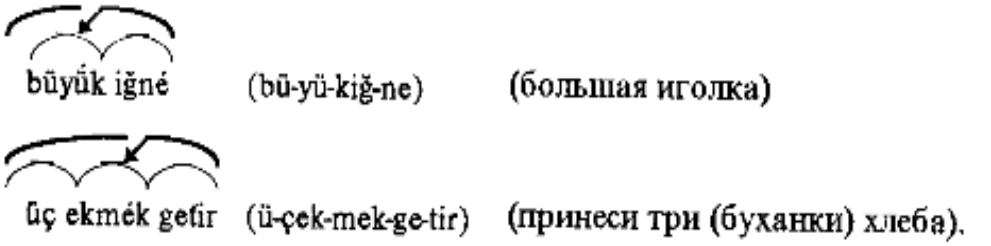
Ahmet, şu öğretmén midir? — Ахмет — это вон тот учитель?

(Щека, 1996, s. 21)

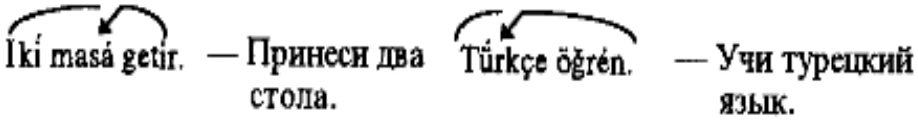
Örnekte, Türkçe kelimelerde bazı hecelerin üzerinde vurgu işareti kullanılmış, vurgulu hece bu şekilde anlatılmaya çalışılmıştır. Rusçanın ana dili olarak öğretiminde özellikle öğretim aşamasında olmazsa olmaz uygulamalardan biri de yazılı metinlerde Rusça kelimelerdeki vurguyu bu şekilde göstermektir. Yazarın burada Ruslara Türkçe öğretiminde, ses bilgisi çalışmalarında ve sesletme konusunda birtaraftan Rusçadaki uygulamayı

kullandığını görmekteyiz. Diğer taraftansa Türkçe öğrenen Ruslara bilinenden yola çıkarak bilinmeyeni öğretme yoluna gidildiğini görmekteyiz.

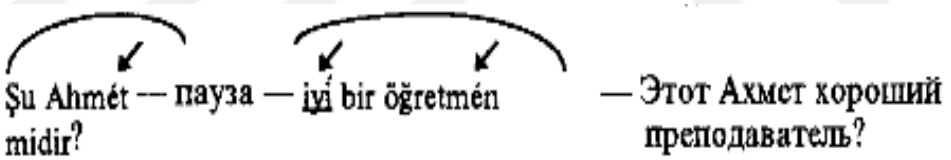
Örnek 2: Tonlama ve vurgu çalışmasına IKTY kitabından diğer örnekler

(Щека, 1996, s. 22)

(Щека, 1996, s. 23).

(Шека, 1996, s.24).

Bu şekilde tonlama ve vurgu çalışmaları kitapta sıkça verilmektedir. Oysa Türkçede tonlama eğitimi bu kadar baskın ve yaygın değildir. Türkçede tonlamadan kaynaklanan anlam hataları görülmez.

Konu anlatımı bu noktada kelime çalışmalarına geçer, verilen yeni kelimelerle anlatılan konularda kapsamlı bir alıştırma adımından sonra verilen karşılıklı konuşma etkinliğinde öğrenilen bazı ifadelerin uygulanması istenir. Son etkinlik ise her ünitenin sonunda göreceğimiz ölçme-değerlendirme çalışmasıdır.

Onüç ünite bulunan kitapta üçüncü ünite şimdiki zamanlı cümlelerden oluşan bir metinle başlamaktadır. Metin içinde çok sayıda olumlu, olumsuz, soru cümle türlerine yer verilmiştir. Metinden hemen sonra gelen ve metinle anlatılmak istenen yapı bilgisinden -(ı)yor , -ler, - lar, - (y)ı, -(y)a, -da, -dan konularının kısa açıklamaları yer almaktadır. Hemen arkasından eklenen yeni kelimeler Türkçe-Rusça bölümünden sonra şekil bilgisi konularının detaylı ve örnekli anlatımlarına geçilmiştir. Şimdiki zaman konu anlatımı arkasından konuyla ilgili bir alıştırma ve yapım ekleri - cı, -ci, -cu, -cü av-avcı, -çı, -çi, -çu, -çü balık-balıkçı, -lı, -li, -lu, -lü, -sız, -siz, -suz, -süz, -la, -le, - al, -el, -ıl, -l çoğul ekleri -ler, -lar ve hal / durum ekleri -a, -e (yönelme durumu), -de, -da (bulunma durumu), -den, -dan (ayrılma durumu), - (y)ı, -(y)i, -(y)u, -(y)ü belirtme durumu ile ilgili şekil bilgisi anlatımları ve üç adımdan oluşan yine kapsamlı bir alıştırma yer almaktadır. Türkçe ifadeler, diyalog etkinliği ve birkaç alıştırmalı iki ayrı ölçme – değerlendirme çalışması ile konu kapanmaktadır. Durum ekleri; Azerbaycan, Türkmenistan, Kazakistan, Kırgız ve Tatar Türkçesi ile kıyaslamalar yapılarak verilmektedir. Bu tablo örneği kitapta şu şekilde yer almıştır:

Tablo12a.

Durum Ekleri Türk Dilleri Karşılaştırmalı Tablosu: Azerbaycan, Türkmen, Kazak, Tatar Dilleri (Шека, 1996, s.35)

Языки	Дательный (направительный)	Местный	Исходный
Азербайджанский	-/j/a, -/j/ə мəктəбə (в школу) гоншуjа (соседу)	-да, -дə мəктəбдə (в школе) бирликдə (вместе)	-дан, -дəн мəктəбдəн (из школы) гоншудан (от соседа)
Туркменский	-а, -е мектебе (в школу) Оразе (Оразу)	-да, -де обада (в ауле) үчде (в три)	-дан, -ден китаплан (из книги) шəхерден (из города)
Казахский	-на, -қа, -ге, -ке дəптерге (в тетрадь) кітапқа (в книгу)	-да, -де, -та, -те сүтте (в молоке) қалада (в городе)	-дан, -ден, -тан, -тен, -нан, -нен көшеден (с улицы) ағаштан (от дерева) шамнан (от лампы)
Киргизский	-га, -ге, -го, -гө, -ка, -ке, -ко, -кө талаага (к полю) мектепке (в школу)	-да, -де, -до, -дө -та, -те, -то, -тө катта (в письме) отто (в огне)	-дан, -ден, -дон, -дөн, -тан, -тен, -тон, -төн чакадан (из ведра) каттан (из письма) чөптөн (из травы)
Татарский	-га, -гə, -ка, -кə алмага (яблоку) чиягə (вишне)	-да, -дə, -та, -тə алмада (в яблоке) чиядə (в вишне)	-дан, -дəн, -тан, -тəн, -нан, -нəн алмадан (из яблока) чиядəн (из вишни) синнəн (от тебя)

Tablo12b.

Durum Ekleri Türk Dilleri Karşılaştırmalı Tablosu: Azerbaycan, Türkmen, Kazak, Tatar Dilleri (Çevirisi)

Diller	Yönelme	Bulunma	Ayrılma
Azerbay-canca	-/j/a, -/j/ mektebe (vı şkolu) gonşuya (sosedy)	de / da mektebde (vı şkole) birlikde (vimyeste)	den / dan mektebden (iz şkolı) gonşudan (at soseda)
Türkmence	-a, -e mektebe (vı şkolu) oraza (orazu)	-da, -de obada (vı aule) uçde (bı tri)	-dan, -den kitapdan (iz kınigi) şeherden (iz gorada)
Kazakça	-ga, -ka, -ge, -ke depterge (vı tetrad) kitapka (vı kınigu)	-da, -de, -ta, -te sütte (vı maloke) kalada (vı gorade)	-dan, -den, -tan, -ten, -nan, -nen köşeden (c ulitsi) agaştan (at deriva) Şamnan (at lampı)
Kırgızca	-ga, -ge, -go, -gö -ka, -ke, -ko, -kö talaaga (k polyu) mektepke (vı şkolu)	-da, -de, -do, -dö -ka, -ke, -ko, -kö katta (vı pisme) otto (vı agne)	-dan, -den, -don, -dön -tan, -ten, -ton, -tön çakadan (iz vyödra) kattan (iz pisma) çepten (iz travı)
Tatarca	-ga, -ge, -ka, -ke almaga (yablaku) çiyage (vişne)	-da, -de, -da, -de almada (vı yablake) çiyade (vı vişne)	-dan, -den, -tan, -ten, -nan, -nen almadan (at yablaka) çiyaden (iz vişni) sinnen (at tibya)

Yazar Şeka'nın, dil olarak kabul ettiği Türkçenin bu şivelerinden karşılaştırmalı örnekler vermesi dil-şive algısındaki düşünce ve ifadelerinde dil yönünde bir zorlama olduğunu görüyoruz. Tablolardan anlaşılan bunların bir Türk şiveleri karşılaştırması olduğu

ancak zorlama bir ifadeyle Türk dilleri şekilde karşımıza çıktığını söyleyebiliriz (Ergin, 2002).

Tablo 13a.

Türkçede Durum Ekleri (Шека, 1996, s.37)

	bu	şu	o
Множественное число	bunlar	şunlar	onlar
Дательный падеж	buna	şuna	ona
Местный падеж	bunda	şunda	onda
Исходный падеж	bundan	şundan	ondan
Винительный падеж	bunu	şunu	onu

Tablo13b.

Türkçede Durum Ekleri (Çevirisi)

	bu	**şu**	**o**
Çoğul	bunlar	şunlar	onlar
Yönelme durumu	buna	şuna	ona
Bulunma durumu	bunda	şunda	onda
Ayrılma durumu	bundan	şundan	ondan
Belirtme durumu	bunu	şunu	onu

Tablo13a. da Türkçede durum/hal ekleri üzerine işaret zamirleri ile ilgili kullanım özelliklerine, dil kurallarına yer verilmektedir. Tablo13b. kitabın belirtilen sayfasında yer alan bu tablonun, çevirisidir.

Dördüncü ünitenin konu öğretim planı da önceki ünitelerdeki gibi ilerlemekte, verilen metin bu üniteden itibaren ilk iki üniteden farklı olarak ve üçüncü üniteye benzer Türkçe metinde satır satır Rusça transkripsiyon ve Rusça anlamını içeren alt satırları vermemektedir. Metne yorum kısmında metinde geçen ve maddeler halinde kısa kısa

açıklanan Türkçe dil bilgisi yapıları ilk üç üniteden faklı olarak fark edilir şekilde fazladır. İkinci ünitede iki, üçüncü ünitede dört olan dil bilgisi konuları dördüncü ünitede sekizdir. Bu sayı beşinci ünitede de yine sekizdir. Bu sayı altıncı ünitede ise beş dil bilgisi konusu işlenmiştir. Dil bilgisi konu sayısının çokluğu ya da azlığı konuya bağlı olarak değişmektedir. Eğer konulardan biri dil bilgisinde büyük bir konu ise yoğun bir anlatım içeriği gerektirdiğinden bu durum dil bilgisi konu çeşidi sayısını düşürmektedir. Diğer taraftan detaylı açıklamalar gerektirmeyen dil bilgisi konuları ise bu kez çeşit sayısı artmaktadır.

Kelimede yapı: ek-kök bilgisi , kelimede ses olayları, sondan eklemeli bir dil olan Türk dilinde en önemli konularından biri şekil bilgisidir. Burada aynı zamanda şekil bilgisi ve ses bilgisi iç içe geçmiştir. IKTY kitabında Türkçe kelimede yapı üzerine şemalarla açıklamalara da sıkça yer verilmiştir. Örneğin, Türkçe kelime formunun özet diyagramı başlığıyla on-ikinci ünitede açıklamalı bir kelimede yapı formülü yer almaktadır.

Сводная схема турецкой словоформы

(Türkçe Kelime Yapısının Özet Diyagramı)

Форма турецкого слова отличается агглютинативным типом означающим что в целом один аффикс (Вместе со своими фонетическими вариантами) выражает одно грамматическое значение (Шека, 1996, s.213).

Çevirisi: Türkçe kelime sondan eklemeli bir yapı ile ayırt edilir. Böyle bir yapıda bir -ek genel olarak (ses bilgisi çeşitleriyle birlikte) bir dil bilgisi anlamı taşır.

Tablo14a.
Türkçe Kelime Yapısının Özet İncelemesi (Шека, 1996, s.214)

Основа слова				
корень	+	словообразовательные аффиксы	+	словоизменительные аффиксы

Yukarıdaki Tablo 14a.' nın açıklaması ,aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 14b.

Türkçe Kelime Yapısının Özet İncelemesi

Kelime Kökü				
Kök	+	Kelime oluşturma ekleri / Yapım ekleri	+	Çekim Ekleri

Ekler konusunda da kimi zaman diğer Türk dilinin şiveleri ile karşılaştırmalar görülmektedir. Dördüncü ünitede kişi eklerini, yazar, yine diğer Türk şiveleri ile kıyaslayarak ve onlarla ilgili de bilgi vererek aktarmıştır. Aşağıdaki örnekte 1.ve 2. teklik ve çokluk Şahıs ekleri üzerine yazarın hazırladığı bir karşılaştırma tablosu şöyledir:

Tablo15a.

Şahıs Ekleri 1. Grup (1. ve 2. teklik ve çokluk şahıs) Türk Dilleri Karşılaştırmalı Tablosu (Шека, 1996, s.55)

Личные аффиксы I группы (1-го и 2-го лица ед. и мн. числа)

Число	Лицо	Турецкий	Азербайджанский	Казахский	Киргизский	Татарский
Ед.	1-е	-(y)ım -(y)im -(y)um -(y)üm	-(j)ам -(j)әм	-мын -бын -пын -мін -бін -пін	-мын -мин -мун -мүн	-мен -мын
	2-е	-sın, -sin -sun -sün	-сан -сән	-сың -сің -сыз -сіз	-сың -сиң -суң -сүң	-сең -сың
Мн.	1-е	-(y)ız -(y)iz -(y)uz -(y)üz	-(j)ыг -(j)ик -(j)уг -(j)үк	-мыз -быз -пыз -міз -біз -піз	-быз -биз -буз -бүз	-без -быз
	2-е	-sınız -siniz -sunuz -sünüz	-сыныз -синиз -сунуз -сүнүз	-сындар -сіндер -сыздар -сіздер	-сыздар -сиздер -суздар -сүздер	-сез -сыз

Tablo15b.

Şahıs Ekleri 1. Grup (1. ve 2. teklik ve çokluk şahıs) Türk Dilleri Karşılaştırmalı Tablosu Çevirisi

Teklik-Çokluk	Kişi	Türkçe	Azerbaycanca	Kazakça	Kırgızca	Tatarca
Teklik	1.	-(y)ım -(y)im -(y)um -(y)üm	-(j)am -(j)em	-mın -bın -pın -min -bin -pin	-min -mın -mun -mun 	-men -mın
	2.	-sın, -sin -sun -sün	-san -sen	-sın(g) -sin(g) -sız -siz	-sın(g) -sin(g) -sun(g) -sun(g)	-sen -sın(g)
Çokluk	1.	-(y)ız -(y)iz -(y)uz -(y)üz	-(j)ık -(j)ik -(j)uk -(j)uk	-mız -bız -pız -miz -piz -biz	-bız -biz -buz -büz	-bez -bız
	2.	-sınız -siniz -sunuz -sünüz	-sınız -siniz -sunuz -sünüz	-sındar -sinder -sızdar -sizder	-sızdar -sizder -suzdar -süzder	-sez -sız

Tablo15a. ve Tablo15b. de örnek olarak Şeka'nın IKYT kitabında kullandığı Türk şiveleri şekil bilgisi karşılaştırma tabloları çeşitlilik arz etmektedir. Birçok dilbilgisi

konusunda bu şekilde karşılaştırmalar içeren tablolarla Türkçe öğretimine geniş bir açıdan bakmıştır.

Şeka, konu ile ilgili önce açıklamalar, sonra etkinlikler, daha sonra ise alıştırmalar verilip konuya daha geniş açıdan yaklaşmış, diğer Türk şiveleri ile karşılaştırmalı bilgiler sunarak konu bilgisi ve anlatımın zenginleşmesini sağlamış, ayrıca sonuç olarak Türk dilini bütüncül bir yaklaşımla ele aldığını da bu yolla göstermiştir.

Karahan'ın belirttiği gibi Türkçe dil bilgisi öğretiminde önce cümle, cümleden sonra kelime ve kelime grupları, bunların yapı ve işlev özellikleri gelmelidir. Yani öğretim programında bütünden parçaya doğru bir yol izlenmeli ve amaç bildirim yüklü bütünü kavramaya yönelik olmalıdır (Karahan, 2011, s.304,305).

IKTY kitabında üniteler bazında incelendiğinde kitabın tamamında konu işlenişi metinlerle başlamakta, metinden sonra dil bilgisi konu anlatımları ve kelimelere ve yine gerekli dil bilgisi konularının detaylı ve örneklerle açıklamalarına geçmektedir. Dolayısıyla Şeka'nın IKTY kitabında Karahan'ın (2011) belirttiği ve bu araştırmada da savunulan özelliklerine uygun bir yol izlendiğini söyleyebiliriz.

TYUÇÇ Dil Bilgisi Öğretimi

Andrey Vılademiroviç ŞTANOV – TYUÇÇ Türkçe Ders Kitabı'nda A1-A2 seviyesinde Ruslara yabancı dil olarak Türkçe öğretimi için yazdığı kitabında dil bilgisi konusunda tümevarım diyebileceğimiz bir yöntem izlemiştir. Ünite içinde konu anlatımları öncelikle sunulan dil bilgisi konusunu açıklama, ikinci adımda konuyla ilgili alıştırmalar, üçüncü adımda alıştırmalar çerçevesinde kelime bilgisi çalışmaları, dördüncü adımda ise Dilbilim ve Külltür Modülü başlığı altında geniş çerçevede dil, kültür, ülke bilgisi Rusça metinler üzerinden verilmekte, bu bölümün ardından bölümle ilgili kelime bilgisi, dil bilgisi, Türkçe telaffuz, seslendirme ve okuma çalışmaları gelmektedir. Bu modülden sonra ünite içinde dil öğretimi birbirini takip eder şekilde aynı döngüyle devam etmektedir.

Kitapta konu işleniş şekli altı ünite çerçevesinde oluşturmuştur. Bu üniteler DERS 1, DERS 2, DERS 3 şeklinde Türkçe olarak adlandırılmışlardır. Diğer kitaplarda olduğu gibi bu kitapta da ilk ders Türkçe ses bilgisi ile başlamaktadır. Türkçeye özgü sesler üzerinde önce bilgilendirme yapılmakta sonrasında ise etkinlik ve alıştırmalar yoluyla bu bilgiler pekiştirilmektedir. Kitapta tümevarım yaklaşımına uygun olarak her bir ünite Türkçe ses bilgisi, dil bilgisi, kelime bilgisi ve konuşma becerisi üzerine yoğunlaşmaktadır.

Kitapta açıklaması yapılan dil bilgisi konuları ve sunulan geniş kelime bilgisi hakkında oldukça fazla sayıda ses bilgisi, şekil bilgisi, kelime etkinliği, alıştırma ve ödevler oluşturulmuştur. Bunlara ek olarak çeviri alıştırmaları da çokça verilmiştir. Dil bilgisi konuları sırayla önce açıklaması yapılarak, sonrasında ise konu üzerinde alıştırmalar uygulanarak öğretilmeye çalışılmıştır. Konular kolaydan zora basitten karmaşığa şeklinde sıralanarak ünitelere ayrılmıştır.

Birinci ünitede "Türkçe Ses Bilgisi Dersine Giriş" ünite başlığıyla başlamaktadır. Türkçe alfabede bulunan harfler, karşısında Rusça okunuşları ile tanıtılmış, ikinci adımda Özellikle cümlenin öğeleri konusunda Türkçede vurguya genel bakış başlığı ile üçüncü adımda ise -o- ve -a- seslerinin zayıf ve güçlü vurgulandığı durumlar başlığıyla Türkçede ses bilgisi bilgisine giriş yapılmıştır. Her bir açıklama için örnek kelimeler verilmiştir. [O] sesinin düşük vurgulu olduğu ve [a] sesi ile aynı kelimede olduğu; oda - ada, kolay - kalay kelimeleriyle örneklendirilmiştir.

İlk ünitede dil bilgisi konuları sırasıyla şu şekildedir; Türkçe alfabede ünlülerin gruplandırılması, niteleyici sıfatlar, isimler, ünlü uyumu-ünsüz benzeşmesi, üçüncü tekil şahıs isim cümleleri, ek fiil -dır, -dir, cümle sonundaki ünsüzlerde damaksıllaşma (palatalizasyon), Türkçede noktalama işaretleri, işaret sıfatları "bu, şu, o" ve cümledeki yerleri, soru zamirleri "Ne? Kim?", şahıs içermeyen ifade cümleleri: "güzel kitap- kitap güzeldir".

İkinci ünitenin kapsamında yer verilen dil bilgisi konuları ise kelime sonundaki titreşimli ve titreşimsiz ünsüzler konusu ile başlamakta, Basit isim cümlesi olumsuz ve soru şekilleri, kısa cevap şekli, "nasıl" soru kelimesiyle yapılan sorular ve verilebilecek muhtemel cevaplar, -mı, -mi soru ekiyle soru cümleleri, Türkçede noktalama işaretleri: soru işareti-?, ünlem işareti-! ve üç nokta- ... . Türkçede yer bildiren zamirler, soru kelimesi "Hangi", " -mı, -mi olumsuz soru cümlesi" konusu ile son bulunmaktadır. Bazı dil bilgisi konuları ile ilgili kitapta verilen tablolardan örnekler aşağıda gösterilmektedir:

Tablo 16a.
Türkçede Yer Bildiren Zamirler (Штанов , 2010, s. 143)

Падеж	bura...	şura...	ora...	nere...
Основной*	**burası** (здесь, это место)	**şurası** (вот здесь, вот это место)	**orası** (там, то место)	**neresi** (где, что за место)
Пример:	Burası bir odadır. – Здесь (это место) – комната.	Şurası oda değildir. – Вот здесь (вот это место) – не комната.	Orası bankadır. – Там (то место) – банк.	Burası nerei? – Что здесь такое? (Это место – что за место?)

Tablo 16b.

Türkçede Yer Bildiren Zamirler; çevirisi

Durum	**bura…**	**şura…**	**ora…**	**nere…**
Asıl *	**burası**	**şurası**	**orası**	**neresi**
	(zdyes, eta myesta)	(vot zdyes, vot eta myesta)	(tam, to myesta)	(gıdye, şto za myesta)
Örnek	Burası bir odadır. -zdyes (eta myesta) – komnata.	Şurası oda değildir. -Vot zdyes (vot eta myesta)–nye komnata.	Orası bankadır. -Tam (to myesta) – bank.	Burası neresi?- Şto zdyes takoye? (eta myesta – şto za myesta?)

Tablo 16a. da Türkçede yer bildiren zamirler durum ekleriyle birlikte açıklanmaya çalışılmış, açıklaması yapılırken anlamca ve dilbilgisi kurallarına göre Rusça karşılıkları verilmiştir. Tablonun çevirisi Tablo 16b. de ise tüm bu Rusça açıklama ve karşılıklar Türkçe okunduğu şekliyle ifade edilmiş, latin harfleriyle yazılış ve teleffuzları verilmiştir.

Kitabın üçüncü ve dördüncü ünitesi içerisinde yer alan dil bilgisi konuları: asıl sayı sıfatları, sıra sıfatları, “Kaç” soru sıfatı, çoğul ekleri -ler, -lar, “bütün-herşey-herkes-hepsi” , “şey, kim”, “bir şey - bir kimse - hiç kimse -hiçbir şey”, “hariç-dahil”, Türkçede noktalama işaretleri -3 – iki nokta üst üste (:), noktalı virgül (;) , yukardan ayırma işareti (`), kelime başında ve ortasındaki ünsüzlerde damaksıllaşma, birinci, ikinci, üçüncü tekil ve çoğul şahıs ekleri, “gibi, bile- dahi” edatı, miktar sıfatları, pekiştirme sıfatları konularıdır.

Beşinci ünite, Dil bilim ve külltür modülü ile başlamaktadır. Bu modülden hemen sonra Kelime başında ve ortasında [g] sesinde damaksıllaşma (Палатализация согласной -g - в начале и середине слова) konusuna bir tabloyla yer verilir.

Tablo 17a.

Kelime başında ve ortasında [g] sesinde damaksıllaşma (Штанов , 2010, s. 327)

§1. Палатализация согласной [g]
в начале и середине слова

согласная	[e]	[i]	[ö]	[ü]
[g]	-/+ gerek	+/- gişe	+ göre	+ gübre

Tablo 17b.

Kelime başında ve ortasında [g] sesinde damaksıllaşma (Çevirisi)

1. Kelime başında ve ortasında [g] sesinde damaksıllaşma

Sessiz	**[e]**	**[i]**	**[ö]**	**[ü]**
[g]	-/+ gerek	+/- gişe	+ göre	+ gübre

Tablo 17a da gösterilen konular Türkçe de ileri seviyede öğrenilebilecek dilbilgisi konularındandır. Seslendirme ve telaffuz üzerine eğitim, öğretim yapılırken yazarın vermek istediği Türkçede ince ünlülerin başında yer alan [g] sesindeki telaffuz detayına ve sesin damaksıllaşmasına yer vermekte ve dikkat çekmektedir.

Bu konudan sonra Türkçede Noktalama işaretleri-3 . Parantez işareti – (Пунктуация в турецком языке -3. Скобки) ve kullanıldığı yerlerle ilgili açıklamalı bilgiler sunulur. Bulunma durumu -de, -da, Kimde? Soru kelimesi, değil ve yok konularıyla devam etmiştir. Ünitelerde işlenen dil bilgisi konuları çerçevesinde ses bilgisi ve şekil bilgisi sürekli olarak birlikte ve birbirini destekler şekilde işlenmiştir. Bu konuların öğretimi ise kelime ve cümle yardımıyla aktarılmıştır. Leksikoloji bilgisi, etkinlik ve alıştırmaları tüm ünitelerde çok yoğun bir şekilde verilmiştir. Bu konuların yanı sıra cümlede söz dizimi ile ilgili açıklama

ve alıştırmalar da göz ardı edilmemiştir. Konularla ilgili bazı örnekler kitapta aşağıdaki şekilde yer almıştır:

Alıştırma 64. Составьте по 5 предложений по предложенной схеме:

1. İstanbul ve Moskova, büyük şehirlerdir. Orada çok müze var. İstanbul ve Moskova gibi büyük şehirlerde çok müze var.
2. İstanbul ve Moskova'da ok cadde var, amma Hoppa'da yok. → Hoppa hariç, İstanbul ve Moskova gibi şehirlerde çok cadde var.
3. İstanbul ve Moskova'da upuzun köprüler var. Sank-Petersburg gibi şehirde upuzun köprüler çoktur. → Sank- Petersburg dahil, İstanbul ve Moskova gibi şehirlerde upuzun köprüler var (Штанов, 2010, s.381).

Tablo18a.

İlgi Ekleri Tablosu –(Belirtili İsim Tamlaması- iyelik grubu) (Штанов , 2010, s. 325)

Таблица аффиксов принадлежности

Притяжат. местоим.	Гласн. основа	Пример	Согласн. основа	Пример
BENİM	**-M**	masa-m pencere-m tiyatro-m köprü-m	(a/ı) **-IM** (e/i) **-İM** (o/u) **-UM** (ö/ü) **-ÜM**	kız-ım güzel-im telefon-um müdür-üm
SENİN	**-N**	masa-n pencere-n tiyatro-n köprü-n	**-IN** **-İN** **-UN** **-ÜN**	kız-ın güzel-in telefon-un müdür-ün
ONUN	(a/ı) **-SI** (e/i) **-Sİ** (o/u) **-SU** (ö/ü) **-SÜ**	masa-sı pencere-si tiyatro-su köprü-sü	**-I** **-i** **-U** **-ü**	kız-ı güzel-i telefon-u müdür-ü
BİZİM	**-MIZ** **-MİZ** **-MUZ** **-MÜZ**	masa-mız pencere-miz tiyatro-muz köprü-müz	**-IMIZ** **-İMİZ** **-UMUZ** **-ÜMÜZ**	kız-ımız güzel-imiz telefon-umuz müdür-ümüz
SİZİN	**-NIZ** **-NİZ** **-NUZ** **-NÜZ**	masa-nız pencere-niz tiyatro-nuz köprü-nüz	**-INIZ** **-İNİZ** **-UNUZ** **-ÜNÜZ**	kız-ınız güzel-iniz telefon-unuz müdür-ünüz
ONLARIN	**-LARI** **-LERİ** **-sı/-si/-su/-sü**	masa-ları masası pencere-leri tiyatro-ları köprü-leri	**-LARI** **-LERİ** **-ı/-i/-u/-ü**	kız-ları kızı güzel-leri telefon-ları müdür-leri

Tablo18b.

İlgi Ekleri Tablosu Çevirisi

İlgi Ekleri Tablosu

İlgi Zamirleri	ÜNLÜ	ÖRNEK	ÜNSÜZ	ÖRNEK
BENİM	**-M**	masa-m	**(a/ı) -IM**	kız-ım
		pencere-m	**(e/i) -İM**	güzel-im
		tiyatro-m	**(o/u) -UM**	telefon-um
		köprü-m	**(ö/ü) -ÜM**	müdür-üm
SENİN	**-N**	masa-n	**-IN**	kız-ın
		pencere-n	**-İN**	güzel-in
		tiyatro-n	**-UN**	telefon-un
		köprü-n	**-ÜN**	müdür-ün
ONUN	**(a/ı) -sı**	masa-sı	**-I**	kız-ı
	(e/i) -si	pencere-si	**-İ**	güzel-i
	(o/u) -su	tiyatro-su	**-U**	telefon-u
	(ö/ü) -sü	köprü-sü	**-Ü**	müdür-ü
BİZİM	**-MIZ**	masa-mız	**-IMIZ**	kız-ımız
	-MİZ	pencere-miz	**-İMİZ**	güzel-imiz
	-MUZ	tiyatro-muz	**-UMUZ**	telefon-umuz
	-MÜZ	köprü-müz	**-ÜMÜZ**	müdür-ümüz
SİZİN	**-NIZ**	masa-nız	**-INIZ**	kız-ınız
	-NİZ	pencere-niz	**-İNİZ**	güzel-iniz
	-NUZ	tiyatro-nuz	**-UNUZ**	telefon-unuz
	-NÜZ	köprü-nüz	**-ÜNÜZ**	müdür-ünüz
ONLARIN	**-LARI**	masa-ları	**-LARI**	kız-ları
	-LERİ	pencere-leri	**-LERİ**	güzel-leri
	--sı/-si/	tiyatro-ları	**-ı/-i/-u/-ü**	telefon-ları
	-su /-sü	köprü-leri		müdür-leri

Türkçede şahıs zamirleri kesinlikle iyelik eki almazlar. Altıncı ünitede, beşinci ünitede verilen ilgi, hal ekleri konusu; soru zamirleriyle kullanımı, belgesiz sıfatlarla kullanımı, tonlama ve vurgu farkıyla farklı anlamlarda kullanımları gibi çeşitli açılardan detaylı bir şekilde işlenmiştir.

Buna ek olarak yapım eklerinden [-msı, -(ı)mtrak] ekleri, dahi anlamındaki de/da, şimdiki zaman cümlelerinin gelecek zaman kavramında kullanımı, İsmin ilgi durumu – (n)ın, -(n)in, -(n)un, -(n)ün (Neyin?, Kimin?) konuları düzenli bir şekilde işlenmektedir.

Sonuç olarak, Ştanov, TYUÇÇ kitabında ses bilgisine fazlasıyla yoğunlaşan ve şekil bilgisiyle de bu yoğunlaşmaya yön veren bir öğretim yöntemi izlenmiştir. Seviye gözeterek dört bölüm halinde hazırlanan kitabın bu birinci bölümü sadece isim cümlelerine ayrılmış, Türkçede fiil konusuna hiç geçilmemiştir. Türkçede kipler konusu ise isim cümlelerinde şimdiki zamanla sınırlı kalmıştır. İsmin durum eklerinden sadece ikisi işlenmiştir. Buna rağmen konu anlatımları, etkinlik, alıştırma, dil bilim ve kültür modülü ile birlikte bu öğrenci kitabı incelenen diğer kitaplarla kıyaslandığında sayfa sayısı olarak daha fazla öğretim içeriği oluşturmuş ve kitabın elimizdeki sadece bu birinci bölümü beş-yüz-yirmi-bir sayfa sürmüştür. İsim cümleleri, olumlu, olumsuz cümle yapısı ve olumlu-olumsuz soru yapıları ve daha bir çok konunun isim cümleleri çerçevesinde çok detaylı ve çok boyutlu, nitelik ve nicelik açısından tatminkar ve yetkin bir öğretimi yapılmıştır.

TBR Dil Bilgisi Öğretimi

Sidorina N. (Сидорина Н.) Ruslara yabancı dil olarak Türkçe öğretimi için yazdığı TBR kitabında dil bilgisi konusunda kelimeden başlayan bir yol izlemiştir. Konulara, tüm ünitelerde öncelikle Türkçe kelime öğretimi ile başlamıştır. Dersin kelimelerini ve karşısında Rusça anlamlarını verdikten sonra dil bilgisi konularına geçiş yapılır. Yalnızca birinci ünite Türkçe alfabe tanıtımı, alfabede Türkçeye özgü sesler, Rusça karşılıkları ve seslerle ilgili Türkçe ses bilgisi değerlendirmeler, vurgu, tonlama açıklamalar ve etkinlikler yer almaktadır. Alfabe ve ses bilgisi açıklamalar bölümünden sonra dersin kelimeleri Rusça karşılıklarıyla verilmiştir. Kelimelerden sonra, bir iki basit dil bilgisi konusu ve bir tanışma diyaloğu yer almaktadır. Diyalogda geçen ilk tanışmada kullanılan ifade ve tamlamalar ve Rusça karşılıklarıyla birinci ünite son bulmaktadır.

Kitapta geriye kalan 26 ünite istisnasız olarak yeni kelimelerin öğretimi; “Словарь урока” (Ders Sözlüğü) kısmıyla başlamaktadır. Ders planı hiç değişmeden kitap boyunca devam eder. Rusça karşılığı verilen Türkçe kelimeler, dil bilgisi konuları, konularla ilgili alıştırmalar, etkinlikler ve Tema adı altında verilen metin ve metin üzerinde çalışmalar.

TBR kitabı IKTY kitabı gibi ilk ünitelerde şekil bilgisi ve ses bilgisinin iç içe geçtiği konu anlatımları ve çalışmalar içermektedir. Türkçenin fonetiği yabancılara Türkçe öğretiminde ilk açıklanan konulardan biridir. TBR kitabı da ses bilgisiyle ilerleyen şekil bilgisi çalışmalarını çeşitli etkinlik ve alıştırmalarla öğretim yoluna gitmiştir. Metni ise tüm kelime ve dil bilgisi anlatımları ve çalışmalarından sonra vermiştir.

İkinci ünite, yine “Словарь урока” (Ders Sözlüğü) kısmıyla başlamakta, sonrasında sırasıyla Kim / Ne kelimeleriyle yapılan soru cümlesi, ünlü – ünsüz ses uyumları, çoğul ekleri, soru eki -mı, -mi ve bu soru eklerini kullanabilmek için hece ve eklerde ünlü uyumu, olumsuz cümle yapısı, ünsüz benzeşmesi, sert ünsüzler, yumuşak ünsüzler ve ünsüz düşmesi gibi ses olayları konuları bu ünitenin dil bilgisi konu içeriğini oluşturmaktadır.

Словарь урока (Ders Sözlüğü) kısmıyla başlayan üçüncü ünitede ek fiil -dır, -dir ve şimdiki zaman yapısı dil bilgisi konuları, ünitede şekil bilgisine giriş yapılan konulardır. Şahıs ekleri, şimdiki zaman isim cümleleri olumlu, olumsuz, soru şekilleri, var, yok, gerek, lazım üzerine açıklamalar ünitedeki diğer dil bilgisi konularıdır. Bu konulardan sonra alıştırma, etkinlik ve tema çalışmaları gelmektedir.

Dördüncü ünite Ders Sözlüğü’nden sonra, bulunma durumu -de, -da konusuyla başlar. İlgili alıştırmalardan sonra gelen Var-yok, sayılar; sıra sayı sıfatları, kesirli sayılar, üleştirme sayılar, bir sayısı hakkında, -ın,-in / -nın, -nin isim tamlamaları iyelik ekleri konuları dördüncü ünitenin diğer dil bilgisi konularıdır. Kısa bir tanışma diyaloğu ve bu diyalogda geçen ifade ve tamlamalardan sonra, Ünite “Я и моя семья” - Ben ve Ailem temalı bir metin ve Nasreddin Hoca’dan “Sözümden Dönmem” adında bir fıkra okuma çalışması ile son bulmaktadır.

TBR kitabı beşinci üniteden itibaren fillerde zaman ve şahıs ekleri konusuna girmiş, ilk zaman olarak şimdiki zamanı, şuan içinde bulunduğumuz zaman yapısının öğretimiyle fiil cümleleri konusuna da başlamıştır. Bu cümlelerde olumlu, olumsuz, soru şekilleri Türkçede Hangi? ve Nasıl? sorularıyla yapılan cümleler ve "Hangi Mevsimdeyiz" temasıyla konu bitmektedir.

Sıfat tamlaması, takısız isim tamlaması, takılı isim tamlaması, edatlar, -lı, (-li, -lu, -lü) çekim ekleri konuları altıncı ünitede işlenmiştir. "Падежи имён" – İsmin Halleri / Durum Ekleri konusuna yedinci ünitede giriş yapılmıştır. Sidorina burada, Türkçede 8 durum eki olduğunu; bunların yalın durumu, yönelme durumu, bulunma durumu, ayrılma durumu, belirtme durumu, ilgi durumu ve iyelik durumu olduğunu söylemektedir. Yedinci ünitede bu ekler üzerine açıklamalar, etkinlik ve alıştırmalar yer almakta ayrıca -ce, -ca, -çe, -ça yapım eklerinden de bahsetmektedir. Bu konularla ilgili genel bir tablo sayfa 61 de verilmiştir.

Tablo19a.

Türkçede Durum ekleri (Сидорина, 2009, s. 61)

	Основной падеж	Винительный падеж	Дательный падеж	Предложный падеж	Исходный падеж	Сочетание послелога -ile с сущ. и мест.	Аффикс -ca, -ce	Родительный падеж
Окончания	—	-(y)i, -(y)ı, -(y)u, -(y)ü	-(y)a, -(y)e	-da, -de -ta, -te	-dan, -tan -den, -ten	-ile, -yla, -yle	-ca, -ce -ça, -çe	-(n)in, -(n)ın, -(n)un, -(n)ün
Вопросы	Kim? Ne?	Kimi? Neyi?	Kime? Nereye?	Kimde? Nerede?	Kimden? Nereden?	Kiminle? Ne ile?	Kimce? Nece? Nasıl	Kimin? Neyin?
Личные местоимения	Ben Sen O Biz Siz Onlar	Beni Seni Onu Bizi Sizi Onları	Bana Sana Ona Bize Size Onlara	Bende Sende Onda Bizde Sizde Onlarda	Benden Senden Ondan Bizden Sizden Onlardan	Benimle Seninle Onunla Bizimle Sizinle Onlarla	Bence Sence Onca Bizce Sizce Onlarca	Benim Senin Onun Bizim Sizin Onların
Указательные местоимения	Bu Şu O Bunlar Şunlar Onlar	Bunu Şunu Onu Bunları Şunları Onları	Buna Şuna Ona Bunlara Şunlara Onlara	Bunda Şunda Onda Bunlarda Şunlarda Onlarda	Bundan Şundan Ondan Bunlardan Şunlardan Onlardan	Bununla Şununla Onunla Bunlarla Şunlarla Onlarla		Bunun Şunun Onun Bunların Şunların Onların

Tablo19b.

Türkçede Durum Ekleri Çevirisi

	Yalın hali	**Belirtme hali**	**Yönelme hali**	**Bulunma hali**	**Ayrılma hali**	**Vasıta hali -ile**	**Ek -ce, -ca**	**İlgi hali**
Son ek	---	-(y)i, -(y)ı, -(y)u, -(y)ü,	-(y)a, -(y)e,	-da, -de -ta, -te	-dan, -tan -den, -ten	-ile, -yla, -yle	-ca, -ce -ça, -çe	-(n)in, -(n)ın, -(n)un, -(n)ün
Sorular	Kim? Ne?	Kimi? Neyi?	Kime? Nereye?	Kimde? Nerede?	Kimden? Nereden?	Kiminle? Ne ile?	Kimce? Nece? Nasıl?	Kimin? Neyin?
Şahıs zamirleri	Ben Sen O Biz Siz Onlar	Beni Seni Onu Bizi Sizi Onları	Bana Sana Ona Bize Size Onlara	Bende Sende Onda Bizde Sizde Onlarda	Benden Senden Ondan Bizden Sizden Onlardan	Benimle Seninle Onunla Bizimle Sizinle Onlarla	Bence Sence Onca Bizce Sizce Onlarca	Benim Senin Onun Bizim Sizin Onların
İşaret zamirleri	Bu Şu O Bunlar Şunlar Onlar	Bunu Şunu Onu Bunları Şunları Onları	Buna Şuna Ona Bunlara Şunlara Onlara	Bunda Şunda Onda Bunlarda Şunlarda Onlarda	Bundan Şundan Ondan Bunlardan Şunlardan Onlardan	Bununla Şununla Onunla Bunlarla Şunlarla Onlarla		Bunun Şunun Onun Bunların Şunların Onların

Tablo 19a'da yazar Sidorina, Türkçede hal/durum ekleri tablosuna yer vermiştir. Tablo19b. de bu tablonun Türkçeye çevirisidir. Rusça dil bilgisi konusunda Türkçe ile ortak olan İsim Durum Ekleri, Rusçada kesin olarak sekiz adettir. Oysa isim durum ekleri Türkçede 9 adettir: Yalın, belirtme, yönelme, bulunma, ayrılma, vasıta ve ilgi. Bu hal ekleri tablosunda konunun Rusçaya uyarlandığını görüyoruz.

Sekizinci ünite sıfatlar konusuna ayrılmışken, dokuzuncu ünitede -dı, -tı görülen geçmiş zaman konusu işlenmiştir. Bu üniteden sonra her ünite sırasıyla, gelecek kip, geniş

kip yapıları ve bazı yapım ekleri işlenmiştir. Anlatılan bu konuları da yine genel bir tablo ile sayfa 104 te özetlenmiştir.

Tablo20a.

Basit Çekimli Kipler (Сидорина, 2009, s. 104)

Система простых времён[1]					
Форма	Настоящее время данного момента	Прошедшее категорическое время	Прошедшее субъективное (неочевидное) время	Настоящее-будущее время	Будущее категорическое время
Утвердительная форма	okuyorum okuyorsun okuyor okuyoruz okuyorsunuz okuyorlar	okudum okudun okudu okuduk okudunuz okudular	okumuşum okumuşsun okumuş okumuşuz okumuşsunuz okumuşlar	okurum okursun okur okuruz okursunuz okurlar	okuyacağım okuyacaksın okuyacak okuyacağız okuyacaksınız okuyacaklar
Отрицательная форма	okumuyorum okumuyorsun okumuyor okumuyoruz okumuyorsunuz okumuyorlar	okumadım okumadın okumadık okumadın okumadınız okumadılar	okumamuşum okumamuşsun okumamuş okumamuşuz okumamuşsunuz okumamuşlar	okumam okumazsın okumaz okumayız okumazsınız okumazlar	okumayacağım okumayacaksın okumayacak okumayacağız okumayacaksınız okumayacaklar
Вопросительная форма	okuyor muyum? okuyor musun okuyor mu? okuyor muyuz? okuyor musunuz? okuyorlar mı?	okudum mu? okudun mu? okudu mu? okuduk mu? okudunuz mu? okudular mı?	okumuş muyum? okumuş musun? okumuş mu? okumuş muyuz? okumuş musunuz? okumuşlar mı?	okur muyum? okur musun? okur mu? okur muyuz? okur musunuz? okurlar mı?	okuyacak mıyım? okuyacak mısın? okuyacak mı? okuyacak mıyız? okuyacak mısınız? okuyacaklar mı?

[1] Рассмотренные времена глагола (настоящее время данного момента, прошедшее категорическое время, прошедшее субъективное (неочевидное) время, будущее категорическое время) будем условно называть простыми, т.к. в их формах для выражения временных значений используется только один аффикс. Ср. система сложных времен (ур. 18) и система сложных субъективных времен (ур. 27).

Tablo20b.

Basit Çekimli Kipler (Çevirisi)

Basit Çekimli Kipler Sistemi					
Şekil	**Şimdiki Zaman Kipi**	**Görülen Geçmiş Zaman Kipi**	**Geçmiş Zamanın Hikaye Kipi**	**Geniş Zamanlı Kip**	**Gelecek Zaman Kipi**
Olumlu Şekli	okuyorum okuyorsun okuyor okuyoruz okuyorsunuz okuyorlar	okudum okudun okudu okuduk okudunuz okudular	okumuşum okumuşsun okumuş okumuşuz okumuşsunuz okumuşlar	okurum okursun okur okuruz okursunuz okurlar	okuyacağım okuyacaksın okuyacak okuyacağız okuyacaksınız okuyacaklar
Olumsuz Şekli	okumuyorum okumuyorsun okumuyor okumuyoruz okumuyorsunuz okumuyorlar	okumadım okumadın okumadı okumadık okumadınız okumadılar	**okumamuşum** **okumamuşsun** **okumamuş** **okumamuşuz** **okumamuşsunuz** **okumamışlar**	okumam okumazsın okumaz okumayız okumazsınız okurmazlar	okumayacağım okumayacaksın okumayacak okumayacağız okumayacaksınız okumayacaklar
Soru Şekli	okuyor muyum? okuyor musun? okuyor mu? okuyor muyuz? okuyor musunuz? Okuyorlar mı?	Okudum mu? Okudun mu? Okudu mu? okuduk mu? okudunuz mu? okudular mu?	Okumuş muyum? Okumuş musun? Okumuş mu? Okumuş muyz? Okumuş musunuz? Okumuşlar mı?	okur muyum? okur musun okur mu? okur muyuz? okur musunuz? okur mular	Okuyacak mıyım? Okuyacak mısın? Okuyacak mı? Okuyacak mıyız? Okuyacak mısınız? Okuyacaklar mı?

Tablo20a. da Türkçede basit çekimli kiplere ve bu kiplerin olumlu, olumsuz ve soru şekillerine yer verilmiştir. Tablo20b. bu tablonun özellikle Rusça olan kısımlarının Türkçeye çevirisidir. Türkçe şekil bilgisinden bir konuyu açıklamayı amaçlayan yazarın kitabında yer vermiş olduğu tablonun "geçmiş zamanın hikayesi kipi, olumsuz şekli" basamağında kurala aykırı, muhtemelen dikkatsizlikten kaynaklanan bir Türkçe yanlışı göze çarpmaktadır.

Buna benzer bir tablo da ilerleyen konularda verilmiştir. Bu kez bileşik çekimli kipler içeren özet bir tablo sunulmuştur.

Tablo21a.

Birileşik Çekimli Kipler (Сидорина, 2009, s.150)

Форма	Система сложных времен			
	Определенный имперфект	Прежлепрошедшее время	Прошедшее неопределенное время	Будущее прошедшее время
Утверди-тельная форма	Ben geliyordum Sen geliyordun O geliyordu Biz geliyorduk Siz geliyordunuz Onlar geliyorlardı	Ben gelmiştim Sen gelmiştin O gelmişti Biz gelmiştik Siz gelmiştiniz Onlar gelmişlerdi	Ben gelirdim Sen gelirdin O gelirdi Biz gelirdik Siz gelirdiniz Onlar gelirlerdi	Ben gelecektim Sen gelecektin O gelecekti Biz gelecektik Siz gelecektiniz Onlar geleceklerdi
Отрица-тельная форма	Ben gelmiyordum Sen gelmiyordun O gelmiyordu Biz gelmiyorduk Siz gelmiyordunuz Onlar gelmiyorlardı	Ben gelmemiştim Sen gelmemiştin O gelmemişti Biz gelmemiştik Siz gelmemiştiniz Onlar gelmemişlerdi	Ben gelmezdim Sen gelmezdin O gelmezdi Biz gelmezdik Siz gelmezdiniz Onlar gelmezlerdi	Ben gelmeyecektim Sen gelmeyecektin O gelmeyecekti Biz gelmeyecektik Siz gelmeyecektiniz Onlar gelmeyeceklerdi
Вопроси-тельная форма	Ben geliyor muydum? Sen geliyor muydun? O geliyor muydu? Biz geliyor muyduk? Siz geliyor muydunuz? Onlar geliyorlar mıydı?	Ben gelmiş miydim? Sen gelmiş miydin? O gelmiş miydi? Biz gelmiş miydik? Siz gelmiş miydiniz? Onlar gelmişler miydi?	Ben gelir miydim? Sen gelir miydin? O gelir miydi? Biz gelir miydik? Siz gelir miydiniz? Onlar gelirler miydi?	Ben gelecek miydim? Sen gelecek miydin? O gelecek miydi? Biz gelecek miydik? Siz gelecek miydiniz? Onlar gelecekler miydi?

Tablo21b.

Birileşik Çekimli Kipler (Çevirisi)

Şekil	**Birleşik Çekimli Kipler**			
	Hikaye Birleşik Zaman Kipi	Rivayet Birleşik Zaman Kipi	Geniş Zaman Hikaye Kipi	Gelecek Zaman Hikaye Kipi
Olumlu Şekil	Ben geliyordum Sen geliyordun O geliyordu Biz geliyorduk Siz geliyordunuz Onlar geliyorlardı	Ben gelmiştim Sen gelmiştin O gelmişti Biz gelmiştik Siz gelmiştiniz Onlar gelmişlerdi	Ben gelirdim Sen gelirdin O gelirdi Biz gelirdik Siz gelirdiniz Onlar gelirlerdi	Ben gelecektim Sen gelecektin O gelecekti Biz gelecektik Siz gelecektiniz Onlar geleceklerdi
Olumsuz Şekil	Ben gelmiyordum Sen gelmiyordun O gelmiyordu Biz gelmiyorduk Siz gelmiyordunuz Onlar gelmiyorlardı	Ben gelmemiştim Sen gelmemiştin O gelmemişti Biz gelmemiştik Siz gelmemiştiniz Onlar gelmemişlerdi	Ben gelmezdim Sen gelmezdin O gelmezdi Biz gelmezdik Siz gelmezdiniz Onlar gelmezlerdi	Ben gelmeyecektim Sen gelmeyecektin O gelmeyecekti Biz gelmeyecektik Siz gelmeyecektiniz Onlar gelmeyeceklerdi
Soru Şekli	Ben geliyor muydum? Sen geliyor muydun? O geliyor muydu? Biz geliyor muyduk? Siz geliyor muydunuz? Onlar geliyorlar mıydı?	Ben gelmemişmiydim? Sen gelmemiş miydin? O gelmemiş miydi? Biz gelmemiş miydik? Siz gelmiş miydiniz? Onlar gelmişler miydi?	Ben gelir miydim? Sen gelir miydin? O gelir miydi? Biz gelir miydik? Siz gelir miydiniz? Onlar gelirler miydi?	Ben gelecek miydim Sen gelecek miydin O gelecek miydi Biz gelecek miydik Siz gelecek miydiniz Onlar gelecekler miydi

Tablo21a. da yazar Sidorina Türkçe-BR kitabında Birleşik Zamanlı Kipler konusunda Türkçede şahıs ve kiplerle uygulanan şekil bilgisini sunmaktadır. Tablo21b. Rusça hazırlanan bu tablonun Türkçeye çevirisidir. Tabloda Hikaye birleşik, Rivayet

Birleşik, Geniş zaman ve Gelecek zaman hikaye kiplerinin şahıslara uygun olarak olumlu, olumsuz ve soru şekilleriyle çekimlenmiş halini görmekteyiz.

Sidorina TBR kitabında Türkçe şekil bilgisi ile ilgili anlatımlarda tablolardan yeri geldikçe yararlanmıştır. Dil bilgisi konularıyla ile ilgili özet tablolardan bazı örnekler aşağıdaki şekildedir:

Tablo 22a. Türkçe Birleşik Çekimlerin Rivayeti (Сидорина, 2009, s.191)

Форма	Система сложных субъективных времен		
	Настоящее субъективное время	Широкое субъективное время	Будущее субъективное время
Утверди-тельная	yazıyormuşum yazıyormuşsun yazıyormuş yazıyormuşuz yazıyormuşsunuz yazıyorlarmış	yazarmışım yazarmışsın yazarmış yazarmışız yazarmışsınız yazarlarmış	yazacakmışım yazacakmışsın yazacakmış yazacakmışız yazacakmışsınız yazacaklarmış
	Настоящее субъективное время	Широкое субъективное время	Будущее субъективное время
Отрица-тельная	yazmıyormuşum yazmıyormuşsun yazmıyormuş yazmıyormuşuz yazmıyormuşsunuz yazmıyorlarmış	yazmazmışım yazmazmışsın yazmazmış yazmazmışız yazmazmışsınız yazmazlarmış	yazmayacakmışım yazmayacakmışsın yazmayacakmış yazmayacakmışız yazmayacakmışsınız yazmayacaklarmış
Вопроси-тельная	yazıyor muyumuşum? yazıyor muyumuşsun? yazıyor muyumuş? yazıyor muyumuşuz? yazıyor muyumuşsunuz? yazıyorlar mıymış?	yazar mıymışım? yazar mıymışsın? yazar mıymış? yazar mıymışız? yazar mıymışsınız? yazarlar mıymış?	yazacak mıymışım? yazacak mıymışsın? yazacak mıymış? yazacak mıymışız? yazacak mıymışsınız? yazacaklar mıymış?

Tablo22b .

Türkçede Birleşik Çekimlerin Rivayeti (Çevirisi)

Şekil	**Birleşik Çekimlerin Rivayeti**		
	Şimdiki Zaman Rivayet Kipi	Geniş Zaman Rivayet Kipi	Gelecek Zaman Rivayet Kipi
Olumlu Şekil	Yazıyormuşum	Yazarmışım	Yazacakmışım
	Yazıyormuşsun	Yazarmışsın	Yazacakmışsın
	Yazıyormuş	Yazarmış	Yazacakmış
	Yazıyormuşuz	Yazarmışız	Yazacakmışız
	Yazıyormuşsunuz	Yazarmışzınız	Yazacakmışsınız
	Yazıyorlarmış	Yazarlar mış	Yazacaklarmış
Olumsuz Şekil	Yazmıyormuşum	Yazmazmışım	Yazmayacakmışım
	Yazmıyormuşsun	Yazmazmışsın	Yazmayacakmışsın
	Yazmıyormuş	Yazmazmış	Yazmayacakmış
	Yazmıyormuşuz	Yazmazmışız	Yazmayacakmışız
	Yazmıyormuşsunuz	Yazmazmışzınız	Yazmayacakmışsınız
	Yazmıyorlarmış	Yazmazlar mış	Yazmayacaklarmış
Soru Şekli	Yazıyor muyumuşum	Yazar mıymışım?	Yazacak mıymışım?
	Yazıyor muyumuşsun	Yazar mıymışsın?	Yazacak mıymışsın?
	Yazıyor muyumuş	Yazar mıymış?	Yazacak mışmı?
	Yazıyor muyumuşuz	Yazar mıymışız?	Yazacak mıymışız?
	Yazıyor muyumuşsunuz	Yazar mıymışsınız?	Yazacak mıymışsınız?
	Yazıyorlar mıymış	Yazarlar mıymış?	Yazacaklar mıymış?

TBR kitabında dil bilgisi yapılarını anlatmak üzere hazırlanmış özet tablolar, yabancılara Türkçe öğretiminde net, anlaşılır, kolaylaştırıcı bir sunum sağlamaktadır. Sidorina Tablo22a. da Birleşik Çekimlerin Rivayeti Kiplerini bir tablo halinde sunmuştur. Ancak diğer tabloda olduğu gibi bu konudaki tabloda da bir adımda eklerde yanlış bilgi ya da yazım sözkonusudur. Şimdiki Zamanın Rivayet Kipi Soru Şekli soru eklerinde -u- harfi ve sesi fazladan yazılmıştır.

Berlitz -TYBK Dil Bilgisi Öğretimi

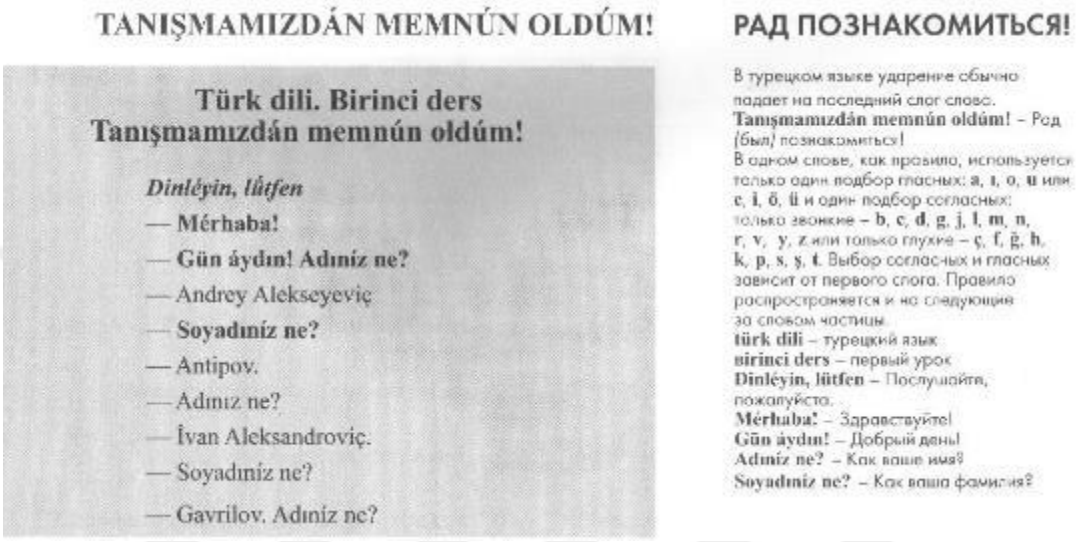
Ruslara yabancı dil olarak Türkçe öğretimi üzerine hazırlanan Berlitz-TYBK kitabında dil bilgisi konuları esas olarak kitabın sonunda 163-179 uncu sayfalar arasında Грамматика (Grammatika) başlıklı bölümde verilmektedir. A1-A2 seviyesinde hazırlanan Berlitz-TYBK kitabında bu bölümde yer alan dil bilgisi konu sınıflandırması sırasıyla şöyledir: Сингармонизм (singarmonizm - uyum), Ударение (udereniye - vurgu), Название месяцев (- nazvaniye misiyatsev - ayların isimleri), Даты (dati - tarihler), числительные (çislitelnıye - sayılar), Падежные показатели (padejniye pokazeteli - Ad durum ekleri göstergeleri), Указательные местоимения (ukazatelnıye mesteimenya - İşaret zamirleri), прилагательные (prilagatelnıye - sıfatlar), Глаголы (glagoli - fiiller).

Türkçede kipler, filler bölümünde; fiillerde kip alt başlıklarıyla verilmiştir. Önce Инфинитив (infinitiv) mastar hali, sonra sırasıyla, Настоящее время (nastayaşiye vremya)-şimdiki zaman kipi, Прошедшие простые время (Proşedşeye prostoye vremya) – basit/görülen geçmiş zaman, Будущее время (Buduşçeye vremya) gelecek zaman, Повелительно желательное наклонение (Povelitel'no jelatel'noye nakloneniye) – zorunluluk ve istek kipi, Прошедшее время на -mış (Proşedşeye vremya na)-Hikaye geçmiş zaman, Форма возможности и невозможности (Forma vozmojnosti i nevozmojnosti) yeterlilik ve imkansızlık kipi:-ebilmek, Долженствовательное Наклонение (Doljenstvovatelnoye Nakloneniye)– zorunluluk kipi, Условное наклонение (Uslovnoye Nakloneniye)– şart kipi, Прошедшее время условного наклонения (Proşedşeye vremya uslovnogo nakloneniya) – geçmiş zaman şart kipi, Формулы условной модальности (formulı uslovnoy modal'nosti) Şart cümleleri.

Kitapta üniteler karşılıklı konuşma metinlerinden oluşmakta, metinlerde geçen dil bilgisi konuları, kelimeler ve ifadeler seviyeye uygun olarak konuşmanın yan sütununda kısa notlarla ve küçük açıklamalarla ve de Rusça karşılıklarıyla sunulmaktadır. Dil öğretim yöntemi olarak diyalog metinleri dinleme ve uygulama yöntemini benimseyen kitapta, hu

metinler dışında ünitelerde herhangi başka bir bölüm yer almamaktadır. Ünitelerde konu bölümündeki diyaloglardan sonraki bölüm alıştırma bölümüdür. Her ünitede beş adımda çoğunlukla benzer fakat çeşitlilik içeren alıştırmalara yer verilmiştir. Ünite içeriklerinden örnek bölümler aşağıdaki şekildedir:

Örnek1. Ünite içerikleri

TANIŞMAMIZDÁN MEMNÚN OLDÚM!

Türk dili. Birinci ders
Tanışmamızdán memnún oldúm!

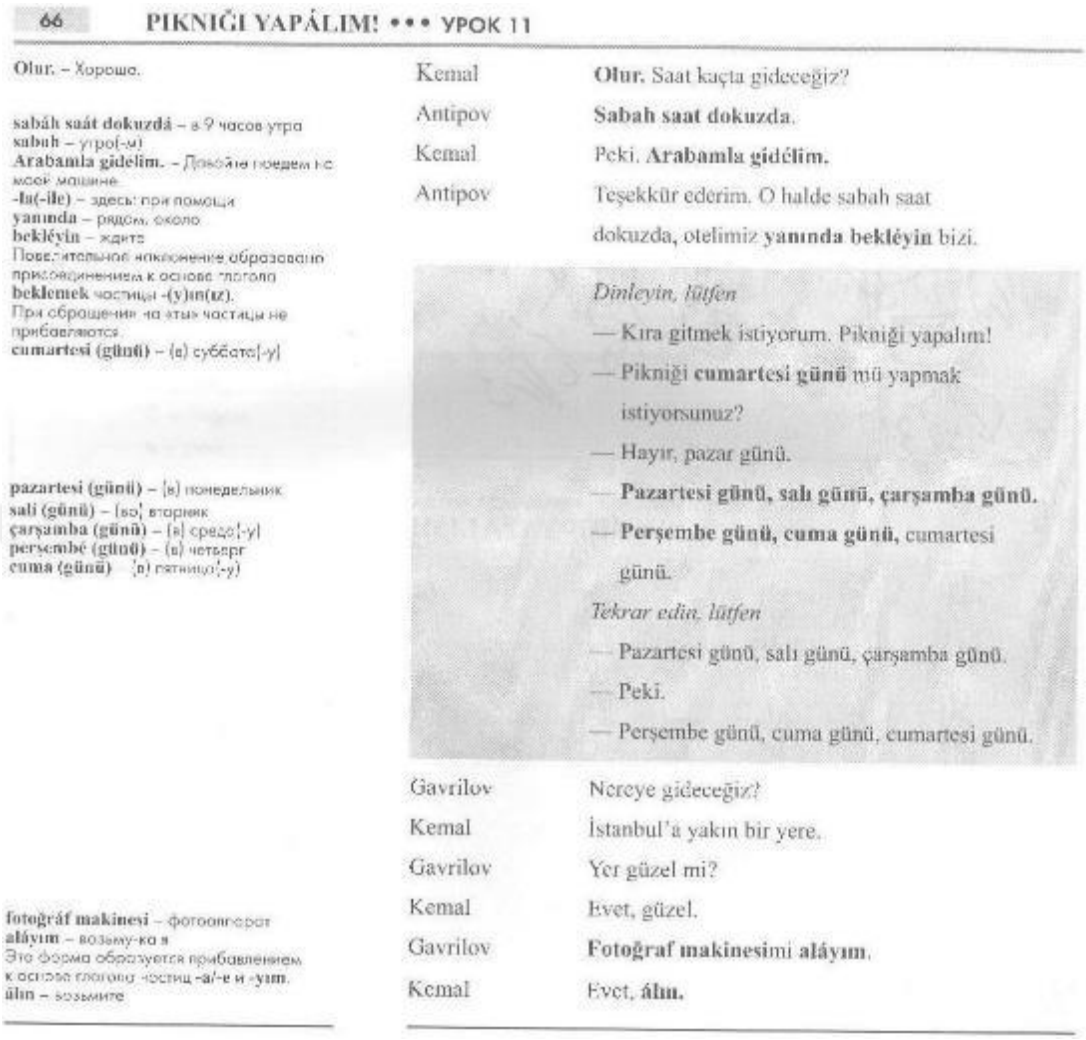
Dinléyin, lütfen
— **Mérhaba!**
— **Gün áydın! Adınız ne?**
— Andrey Alekseyeviç
— **Soyadınız ne?**
— Antipov.
— Adınız ne?
— İvan Aleksandroviç.
— Soyadınız ne?
— Gavrilov. Adınız ne?

РАД ПОЗНАКОМИТЬСЯ!

В турецком языке ударение обычно падает на последний слог слова.
Tanışmamızdán memnún oldúm! – Рад (был) познакомиться!
В одном слове, как правило, используется только один подбор гласных: **a, ı, o, u** или **e, i, ö, ü** и один подбор согласных: только звонкие – **b, c, d, g, j, l, m, n, r, v, y, z** или только глухие – **ç, f, ğ, h, k, p, s, ş, t**. Выбор согласных и гласных зависит от первого слога. Правило распространяется и на следующие за словом частицы.
türk dili – турецкий язык
birinci ders – первый урок
Dinléyin, lütfen – Послушайте, пожалуйста.
Mérhaba! – Здравствуйте!
Gün áydın! – Добрый день!
Adınız ne? – Как ваше имя?
Soyadınız ne? – Как ваша фамилия?

Berlitz- TYBK Birinci ünite konuşma ve konu sayfası (Berlitz-Турецкий язык Базовый курс, 2005, s.1).

Berlitz yöntemi bilindiği üzere tüm dünya çapında birçok dil öğretimi için aynı yaklaşımla hazırlanan dil öğretimi kitapları ve Berlitz Dil okulları olan bir yöntemdir. Yeni bir dili öğrenirken anadilini öğrendiğimiz gibi dinleyerek, tekrarlayarak ve konuşarak öğrenme yöntemi esasına dayanır. Türkçeyi Ruslara yabancı dil olarak öğretirken de bu yöntemi kullanmıştır. Bu yöntemin uygulanmasında da tümdengelim yaklaşımı kullanılmıştır.

66 PIKNİĞİ YAPÁLIM! ••• УРОК 11

Olur. – Хорошо.

sabáh saát dokuzdá – в 9 часов утра
sabah – утро(-а)
Arabamla gidélim. – Давайте поедем на моей машине.
-la(-íle) – здесь: при помощи
yanında – рядом, около
beklèyin – ждите
Повелительное наклонение образовано присоединением к основе глагола **beklemek** частицы **-(y)in(iz)**. При обращении на «ты» частица не прибавляется.
cumartesi (günü) – (в) субботе[-у]

pazartesi (günü) – (в) понедельник
sali (günü) – (во) вторник
çarşamba (günü) – (в) среду[-у]
perşembe (günü) – (в) четверг
cuma (günü) – (в) пятницу[-у]

fotoğráf makinesi – фотоаппарат
alàyım – возьму-ка я
Это форма образуется прибавлением к основе глагола частиц **-a/-e** и **-yım**.
ùlın – возьмите

Kemal **Olur.** Saat kaçta gideceğiz?
Antipov **Sabah saat dokuzda.**
Kemal Peki. **Arabamla gidélim.**
Antipov Teşekkür ederim. O halde sabah saat dokuzda, otelimiz **yanında bekléyin** bizi.

Dinleyin, lütfen
— Kıra gitmek istiyorum. Pikniği yapalım!
— Pikniği **cumartesi günü** mü yapmak istiyorsunuz?
— Hayır, pazar günü.
— **Pazartesi günü, salı günü, çarşamba günü.**
— **Perşembe günü, cuma günü,** cumartesi günü.
Tekrar edin, lütfen
— Pazartesi günü, salı günü, çarşamba günü.
— Peki.
— Perşembe günü, cuma günü, cumartesi günü.

Gavrilov Nereye gideceğiz?
Kemal İstanbul'a yakın bir yere.
Gavrilov Yer güzel mi?
Kemal Evet, güzel.
Gavrilov **Fotoğraf makinesi**mi **alàyım.**
Kemal Evet, **álın.**

Berlitz- TYBK Onbirinci ünite konuşma ve konu sayfası (Berlitz-Турецкий язык Базовый курс, 2005, s.66) görüldüğü üzere öncelikle verilen kelimelerden konuşma cümleleri oluşturulmuştur.

Dil Bilgisi Öğretimi Genel Değerlendirme

Sonuç olarak kitaplarda Dil bilgisi öğretimine genel olarak baktığımızda, kitapların birbirinden farklı içeriklere sahip olduğu, farklı dil bilgisi sınıflandırmaları kullandıkları ve farklı yöntemler uyguladıkları görülmektedir. Şeka-IKTY kitabında dil bilgisi konularına

metinden giriş yapıldığı, metinden sonra dil bilgisi konu anlatımları ve kelimelere ve yine gerekli dil bilgisi konularının detaylı ve örneklerle açıklamalarına yer verildiği görülmektedir. Ştanov'un TYUÇÇ kitabında ise dil bilgisi konuları sırayla önce açıklaması yapılarak, sonrasında ise konu üzerinde alıştırmalar uygulanarak öğretilmeye çalışılmıştır. Konular kolaydan zora basitten karmaşığa şeklinde sıralanarak ünitelere ayrılmıştır. Açıklaması yapılan dil bilgisi konuları geniş kelime bilgisi ile birlikte verilmiş ve oldukça fazla sayıda ses bilgisi, şekil bilgisi, kelime bilgisi içeriği oluşturulmuştur.

Diğer taraftan Sidorina'nın TBR kitabı dil bilgisi konusunda kelimeden başlayan bir yol izlemiştir. Konulara, tüm ünitelerde öncelikle Türkçe kelime öğretimi ile başlamıştır. Dersin kelimelerini ve karşısında Rusça anlamlarını verdikten sonra dil bilgisi konularına geçiş yapmıştır. Berlitz-TYBK kitabı ise dil öğretim yöntemi olarak diyalog metinleri dinleme ve uygulama yöntemini benimsemiş, bu metinler dışında ünitelerde herhangi başka bir bölüme yer vermemiştir.

Dolayısıyla kitapların tamamında dilbilgisi öğretimi konusunda seçilen yaklaşımlar tespit edilmiştir. Bu tespitlere göre Şeka'nın IKTY kitabı ve Berlitz-TYBK kitabı izledikleri yol açısından tümdengelim yaklaşımına uygun hareket etmişler ve kitaplarında bu yaklaşımı uygulamışlardır. Ştanov'un TYUÇÇ ve Sidorina'nın TBR kitapları ise diğer iki kitabın tam tersi bir uygulama ile hareket etmişler ve dilbilgisi öğretiminde parçadan bütüne giden bir yol izleyerek tümevarım yaklaşımını kullanmışlardır.

Türkçe yapısı itibari ile tümden gelim yaklaşımı ile öğretilmesi gereken bir dildir. İncelenen birinci ve dördüncü kitapların, bu tespite göre Türkçenin yapısına uygun olan tümdengelim yaklaşımını kullandıkları görülmektedir.

4.2.4. Beceri Odaklı Çalışmalar

Dil öğretiminde dört temel beceri öğretimi söz konusudur. Bunlar, dinleme, konuşma, okuma ve yazmadır. Dil becerileri öğretimi yapılırken her bir beceri için farklı yöntemler kullanmak gerekebilir. İncelediğimiz ders kitapları bu becerilerin öğretimi konusunda farklı yöntemler uygulamışlardır. Yazma becerisi ise bu ders kitaplarında beceriler arasında hemen hemen hiç üzerinde durulmayan bir beceridir.

Dil Becerileri Öğretim

Dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerine yönelik alıştırma çeşitleri her bir ünite içinde yer almalıdır. Konunun iyi kavranması için sarmal öğretim tekniğiyle önceki ile sonraki konu arasında bağlantıyı sürdürmek amaçlanmalıdır.

Dil öğretiminde dört temel beceri edinilmesi hedeflenir: anlama: dinleme ve okuma, anlatma: konuşma ve yazma becerileri. Bu becerilerden anlama koluna ait olan ikisi alınan algılayıcı beceriler, anlatma grubunda bulunan diğer ikisi ise öğrenilen, dilde üretime geçilen üretici becerilerdir. Bu becerilerin dil öğretim programında eşit oranda işlenmesi ve alıştırmaların öğrenci merkezli olması önemlidir. Her bir beceri amacına uygun bir şekilde verilmelidir.

Dinleme, Dinleme-Anlama, Oranı

IKTY Dinleme, Dinleme-Anlama, Oranı

Şeka'nın IKTY kitabında dinlemeye dayalı ek bir materyal yoktur. Dolayısıyla dinleme becerisini geliştiren herhangi bir çalışma da kitapta yer almamaktadır. Ancak kitapta her ünitede Türkçe telaffuz üzerinde sıkça durulmuş, Türkçe cümlede tonlama, kelimede ve

hecede vurgu, telaffuz konuları üzerine özellikle çok sayıda çalışma sunulmuştur. Kitapta dinleme becerisine ayrılan etkinliğin yüzdelik oranı sıfırdır.

TYUÇÇ Dinleme, Dinleme-Anlama, Oranı

Ştanov'un TYUÇÇ kitabında dinleme becerisine yönelik hazırlanmış bir materyal bulunmamaktadır. Ancak özellikle ilk üniteden başlayarak dinleme ve telaffuz etme üzerine çok sayıda alıştırma mevcuttur. Bu durumda dinleme-anlama becerisi yalnızca öğretmenin dersi Türkçe olarak anlatması ve kitaptaki Türkçe metinleri seslendirmesi yoluyla mümkün olmaktadır.

Kitapta dinlemeye dayalı bir materyal olmamasına rağmen, her bir ünitede Türkçede ses bilgisi konusuna özellikle önem verilmiş, oldukça detaylı ve çok sayıda çalışma sunulmuştur. Cümlede tonlama, kelimede ve hecede vurgu, tonlama üzerine şekillere, işaretlere dayalı açıklamalarla Türkçe telaffuz ve okuma öğretimi benimsenmiştir.

TBR Dinleme, Dinleme-Anlama, Oranı

Sidorina'nın TBR kitabında dinlemeye dayalı bir materyal yoktur. Dolayısıyla dinleme becerisini geliştiren herhangi bir çalışma da kitapta yer almamaktadır. Bu durumda dinleme-anlama becerisi yalnızca öğretmenin dersi Türkçe olarak anlatması ve kitaptaki Türkçe metinleri seslendirmesi yoluyla mümkün olabilmektedir. Bu inceleme sonucunda kitapta dinleme becerisine ayrılan etkinlik oranının yüzdelik değerde sıfır olduğunu söyleyebiliriz.

Berlitz -TYBK Dinleme, Dinleme-Anlama, Oranı

Berlitz-TYBK kitabı yanında dinleme materyali ile birlikte sunulan bir ders kitabıdır. Berlitz yöntemine dayalı olarak düzenlenen kitap dinleme becerisini geliştirmeye büyük önem vermekte, özellikle dinleme, konuşma ve tekrar etmek üzerinde yoğunlaşan bir yöntemi takip etmektedir. Dinleme-anlama becerisi için ünitelerde sürekli yer verilen karşılıklı konuşma metinlerini dinleme ve uygulama temel öğretim yöntemi olarak benimsemiştir. Kitabın devamında yer alan ve her bir ünitede günlük yaşam ihtiyaçlarına göre düzenlenmiş karşılıklı konuşma - diyalog metinlerinin ses kayıtları audio-CD – Odiyo yani İşitsel kompakt diskler üzerine anadili Türkçe olan kişiler tarafından yapılmıştır. Kayıtlı dinleme kompakt diskleri ya da kasetleri üç adet olup kitapla birlikte satışa sunulmuş ve derslerde diyalogları dinleme ve seslendirme yönteminin uygulanması amaç edinilmiştir. Sonuç olarak Berlitz-TYBK kitabının dinleme becerisine ayırdığı etkinlik oranının yüzde 100 olduğunu görmekteyiz.

Dinleme, Dinleme-Anlama, Oran Genel Değerlendirme

Dinleme becerisi öğretimi açısından yapılan incelemeler sonucu, elimizdeki dört kitabın ilk üçünde dinleme becerisini geliştirmeye yönelik etkinlik oranının sıfır olduğunu, bu üç kitabın dinleme üzerine herhangi ek bir materyale sahip olmadığını görmekteyiz. Diğer taraftan dördüncü kitap olarak incelediğimiz Berlitz-TYBK kitabının ise, kitaptaki bütün ünitelerin merkezinde verilen karşılıklı konuşma metinlerinin hepsinin seslendirme kayıtlarının, anadili Türkçe olan kişiler tarafından yapıldığını ve üç dinleme kompakt diski ya da kaseti ile birlikte eğitim-öğretim programına dahil edildiğini görmekteyiz. Dinleme becerisi gelişimi açısından değerlendirdiğimiz Berlitz-TYBK kitabının, dinleme becerisi etkinlik oranının diğer üç kitabın aksine yüzde 100 olduğunu söyleyebiliriz.

Okuma-Anlama Becerisi

Yazılı kaynaklarda sunulan bilgiye ulaşılması ve kullanılması açısından okuma becerisini geliştirmek ana dilinde olduğu gibi yabancı dil öğretiminde de önemlidir. Okuma yazılı materyal üzerinde gerçekleşen, okuduğundan anlam çıkarma ve yorum yapama

stratejilerini kullanmayı gerektiren etkileşimsel bir beceridir. Bu etkileşim oranının değeri öğrenenin kelime bilgisi ve gramer bilgisi ile doğru orantılıdır.

Okuma etkinliklerinde yazılı materyallerde yöntem ve yaklaşım açısından izlenecek yol kolaydan zora, basitten karmaşığa, bilinenden-bilinmeyene, somuttan soyuta şeklinde olmalıdır. Okuma kavrama yönüyle zihinsel bir süreç ancak görme ve seslendirme açılarından fiziki bir süreçtir. Okumada hedef, anlama ulaşmaktır. Anlama ulaşabilmek için her iki sürecin birbirlerini destekler şekilde uyumlu olması gerekir.

Yabancı dilde okuma eyleminin hedefine ulaşması: öğrencinin arka plan bilgisine, sözcük ve dil bilgisi birikimine, metin görseline, anadilinde ki başarı ve becerisine de bağlıdır.

Metin

Dil öğretiminde okuma-anlama becerisi için paragraf ya da paragraflardan oluşan metinler kullanılır. Metin yoluyla öğrenciye o dilde yazılı olarak verilen bilginin tam ve doğru olarak aktarılması hedeflenir. Okuma-anlama becerisini geliştirme konusundaki hedefler kapsamında, kullanılan metinler üzerinde çeşitli çalışmalar uygulanır. Bu çalışmalar genellikle metin öncesi, metin sırasında ve metin sonrası olarak üç ana bölüme ayrılır. Okuma-anlama becerisini geliştirmek üzere yapılan metin çalışmaları genellikle metni anlama, anlamlandırma ve yorumlamaya yöneliktir ve amaca göre metin okuma stratejileri: gözden geçirme ya da tarama stratejileri takip edilir. Anlatı metinlerinde varsayım, çıkarım, tahmin ve yorum yaparak anlama-anlamlandırma yoluna gidilirken bilgilendirici metinlerde verilen bilgileri ayrıntılarıyla anlama yoluna gidilir (Dilidüzgün, Çetinkaya Edizer, Ak Başoğul, Oryaşın, ve Yücelşen, 2019).

Okuma becerisini geliştirmek üzere yapılan metin okumalarında modeller; metne dayalı, bilgiye dayalı ya da etkileşimsel okuma gibi bazı okuma modellerinden

bahsedilebilir. Okuyucunun metnin en küçük biriminden yola çıkarak metnin tamamını anlamaya çalıştığı metne dayalı okuma modelinde yöntem tümevarımdır. Metnin geneline bakarak konu hakkında çıkarımlarda bulunarak metni anlamaya çalışması ise bilgiye dayalı bir modeldir. Etkileşimsel okumada ise okuyucunun konuyla ilgili sahip olduğu önceki bilgileri, eğitim ve yaşam tecrübesi, kendi ana dilindeki yetkinliği, kültürel geçmiş bilgisi gibi özelliklerinin okuma becerisini etkilemesi söz konusudur (Keskin ve Okur, 2013). Bu modellerin yanı sıra mecazi modeller, aşağıdan yukarıya modeller, yukarıdan aşağıya modeller, etkileşimli modeller, özel modeller, psiko-dil bilimsel tahmin oyunu, etkileşimli telafi modeli, kelime tanıma modelleri, basit okuma modeli gibi farklı okuma modelleri de kullanılabilir.

Türkçe eğitiminde kullanılan metinlerin taşıması gereken özelliklerle ilgili Özden, altı temel esastan bahseder. Bunlar tutarlılık, uyumluluk, kabul edilebilirlik, bilgilendirme, durum ve metinlerarası ilişkidir (Özden, 2009).

Metinde Özgünlük / Uyarlama

Metin türleri. anlatı ve bilgilendirici özellikte olmakla birlikte bu metinler içerik olarak özgün ve / veya uyarlama - kurma metinler olabilir. Kurgulanmış metinler dil yapılarının zorlanması ile oluşturulmuş metinlerdir. Özgün değillerdir. Hedef dili konuşan kişilerin kullandıkları doğal yapılar değil belli bir dil bilgisi yapısı üzerine oluşturulmuş metinlerdir. Kurma metinler için Keskin ve Okur (2013) "dil öğretiminde ders kitaplarındaki ünitelerin amaçları çerçevesinde genellikle kitabın yazarı ya da yazarları tarafından üretilmiş, çoğu tanışma alış-veriş, telefon görüşmesi gibi konuları içeren diyaloglar ya da düz yazılardır. Özgün metinler ise daha geniş alanlara yayılabilen, belirli biçimler gözetilerek yazılmış metinlerdir" tanımını yapar (Keskin ve Okur, 2013, s. 297). Yabancı dil öğretiminde metin kullanımı önemlidir. Kullanılan metinler yüzde 80 oranında özgün metinler olmalıdır. Özgün metinler öğrenene dil zevki sunar. Doğal ve özgün anlatımlar yoluyla dili öğrenme fırsatı sağlar. Özgün metinlerin en önemli özelliği ise kontrol edilmiş bilgi içermeleridir.

Konu İçeriği

Dil seviyesine göre metin tür ve içerikleri, metnin konu içeriği, metnin uzunluğu, hedef kitleye uygunluğu, kültürel içeriği, metinde etkinlik alıştırma çeşidi gibi özellikler hazırlayanlar tarafından öğrenen özelliğine göre belirlenir. Edebi metinlerin işlenişi, dil becerisi çalışmalarına yön verecek yaklaşım tümden gelim olmalı cümle çalışmalarından sonra kelime çalışmalarına geçilmelidir. Dersin işlenişi ve konunun pekiştirilmesinde görev alan metinler öğrenci merkezli bir yaklaşımla kullanılmalı ve içerik olarak kültürü, edebi ve milli değerleri taşır nitelikte olmasına dikkat edilmelidir (Avcı, 2012).

Okuma becerisini geliştirmek üzere hazırlanan metin üzerinde çalışırken iki farklı yardımcı dil becerisine daha başvurulur. Bunlar dil bilgisi ve kelime bilgisidir.

Kelime Öğretimi

Kelimede yapı: ek-kök bilgisi , kelimede ses olayları, sondan eklemeli bir dil olan Türk dili şekil bilgisinde en önemli konularından biri şekil bilgisidir. Burada aynı zamanda morfoloji ve ses bilgisi iç içe geçmiştir.

Her toplumun kendi ihtiyaçlarının sınırlarıyla çerçevelenmiş bir kelime dağarcığı oluşturduğu bilinmektedir. Bir toplumun dünya görüşünün çerçevesi dilindeki kelimelerin varlığı ile belirlidir. Dolayısıyla bir dilde bulunan kelimenin aynısı başka bir dil de bulunmayabilir. Günay (2016) dildeki sözcükler ve işlevlerinin o toplumun kültürel yapısı, yaşama biçimi davranışları gibi özelliklerle ilgili olduğunu, toplumun ilgilendiği şeylerin sözcüklerin anlam oluşumunda etkisi olduğunu, örneğin Türkçede çok geniş bir kullanım alanı olan “gönül” sözcüğünün birçok Hint-Avrupa dilinde olmadığının bilgisini verir.

IKTY Okuma-Anlama

Metin ve kelime

IKTY kitabı metin açısından incelendiğinde, metne çok özel bir yer verdiği, tüm ünitelerin ünite başında belirlenen bir metnin, ünite ve konunun merkezi olarak seçildiği görülmektedir. Diğer bir deyişle ünite içeriğinde bahsedilen şekil bilgisi, kelime bilgisi, ses bilgisi, kültür içeriği vb. konuların ünitede toplanmış olduğu yerin, ünite başında verilen bu metinler olduğunu görüyoruz. Metinle başlayan konular metin üzerinden ayrıştırılan ve gruplandırılan kelime bilgisi, ses bilgisi, dil bilgisi gibi konularda çalışmalar, alıştırma ve etkinliklerle devam etmektedir.

Birinci, ikinci ve üçüncü ünitelerde verilen metinler, öncelikle ses bilgisiyle başlayan ve şekil bilgisini de içine alarak adım adım ilerleyen sıralı örnek cümlelerden oluşmaktadır.

Dördüncü üniteden itibaren ünitelerde kendi içinde bir bütün olan metinler kullanılmıştır. Metin başlıkları sırayla:

4. Ünite: Anasko A.Ş.

5. Ünite: Bir vasiyetname (Ömer Seyfettin)

6. Ünite: Bir vasiyetname – Devamı- (Ömer Seyfettin)

7. Ünite: Bir Türk gazetesinin EKONOMİ sayfası – PARA, BORSA, İŞ DÜNYASI

8. Ünite: Memur hayatı

9. Ünite: Dünya ve Timur

10. Ünite: Orhan Kemal – Üzüntü

11. Ünite : (Aziz Nesin'in Bir sürgünün anıları'ndan) Beklenen adam

12. Ünite: IMF ve Dünya Bankası ile yüz yüze

13. Ünite: Konstantin şehrinin düşmesi (A. de Lamartine'nin M.R. Uzmen tarafından hazırlanan Türkiye Tarihi'nden) şeklindedir.

Kitapta yer alan metinlerden birkaç örnek aşağıda sunulmuştur:

Kitapta ayrıca son bölümde sadece okuma metinlerinden oluşan bir bölümde vardır. Dolayısıyla kitap okuma anlama çalışmalarına yeterince etkili bir şekilde yer vermiştir diyebiliriz. Metinlerde dil ve kültür içeriği de göz ardı edilmemiş mümkün oldukça yoğun bir şekilde işlenmiştir.

Örnek Metin: Dünya ve Timur (Шека, 1996, s.140,141)

ДЕВЯТЫЙ УРОК

Текст

Dünya ve Timur

Dünyaya iki hükümdarın sahip olmasına gerek yok. Dünya o kadar değerli değildir.
Timur[1]

Dünya ile Güneş arasındaki uzaklık 150 milyon kilometredir. Güneşi bir top kadar küçültsek, Dünya ondan sekiz metrecik bir mesafede bulunur. Moskova'daysak, en yakın yıldız yine küçücük bir top biçiminde Paris'te olacak.

Dünyanın yaşı 3 milyar yıl kadardır. İlk bitkiler 340 milyon yıl önce ortaya çıktı, 310 milyon yıl önce ilk balıklar, 200 milyon yıl önce de ilk kurbağalar ve arkasından kaplumbağalarla timsahlar gelişti. İnsana yakın maymunlar 30 milyon yıl önce yaşamaya başladı. İnsanımsı yaratıklar ilk taş aleti de 600 bin yıl önce yaptı, asıl insan olma yolunu tuttu. Dünyanın yaşı 24 saat kabul edilse insanoğlunun bütün tarihi son 30 dakikaya sığar.

Dünya sonsuz Evrenin soğuk ve karanlık mekanlarında ya uçar ya da kıvılcım gibi yanar söner. Buna göre dünya bir toz parçacığı değil midir? Dünyanın değeri ne olabilir? Yani Timur'un sözlerine hak vermez miyiz?

* * *

Timur, 9 Nisan 1336 Salı günü Oniki Hayvanlı Türk Takvimine göre Sıçan yılında Keş şehri yakınındaki Hoca Ilgar köyünde doğdu. Babasının adı Turagay, annesinin adı Tekina hatun'du. Timur'un 1405 yılında ölümünden sonra torunu Uluğ Beg dedesinin mezarı üzerine bir taş diktirdi. Bu taşta yazılı bilgilere göre Timur Cengiz Han'ın soyundanmış. Fakat bazı bilim adamlarına göre Timur aşağı tabakadandı, yol kesiciydi, asil değildi.

Timur bir eşkiya çetesi reisi sıfatı ile faaliyet meydanına atıldı. Bir çarpışmada sağ eline ok isabet etmiş, Timur yaralanmış.

---

[1] "Dünya iki hükümdarın sahip olacağı kadar değerli değildir": Prof. Dr. İsmail Aka'nın "Timur ve Devleti" adlı kitabından (Ankara, 1991).

140

Timur ile karınca hakkındaki meşhur hikâye

Yaralı Timur yere oturmuş ve duvara dayanmış, üzüntü içindeymiş. Elleri ve ayakları çok zayıflamış. Kendisine "Bundan böyle her şeyden vaz geçeceğim ve bir köşeye çekileceğim" diye düşünmüş. O sırada zayıf bir karınca duvara tırmanmaya başlamış. Fakat biraz sonra düşmüş. Sonra yine düşmüş. Fakat sonunda duvara tırmanmayı başarmış. Timur, karıncanın durumunu kendi durumuna benzetmiş, yeniden faaliyete geçmek ve büyük bir devlet kurmak kararını vermiş.

* * *

Timur, 1386—1388 yıllarında Kuzey İran'ı, Azerbaycan bölgeleri ile Isfahan ve Şiraz'ı, 1393 yılında Bağdat'ı, 1398-1399 yıllarında Hindistan'ın bazı bölgelerini ele geçirdi, 1399-1404 yıllarında Suriyede Memlûkleri ve 1402 yılında Ankara Savaşında Osmanlıları yendi. Yani Timur, hayatının sonuna doğru dünyayı fethetti.

* * *

Milâttan önceki VII—VI. asırlardan Milâttan sonraki I. asra kadar Orta Asya ve Doğu Avrupa'da göçebe milletler arasında yayla ve hayvan sürülerini ele geçirmek için çok savaş yapıldı. Bu sürekli savaş halk kahramanlarını yarattı. Destanlar binlerce yıl nesilden nesle anlatılır. İlk Türk destanlarının kalıntılarını Çin kaynaklarında buluyoruz. Bu kaynaklara göre Türkler Milâttan sonra VI. asırda bir devlet kurmuş ve eski Hunların torunlarıymış. Başbuğları Kapan-pu'nun on altı kardeşi varmış. Bunlardan birinin anası kurtmuş. Bu kurt çocuğu, rüzgârlara ve yağmurlara hükmetmiş. Onun iki karısı varmış: biri yaz tanrısının, diğeri de kış tanrısının kızıymış.

Türk destanları arasında Oğuz destanı önemli bir yer tutar. Destancılar, Cengiz Han'ı da Oğuz'un oğlu Gök Han'ın neslinden sayarlar. Cengiz'in atalarından Temavul Mergen'in karısı Ülemelik hakkında şunları anlatırlar: "Evvel zamanda Akdenizde Malta adlı bir şehir vardı. Bu şehrin hanı Altın Han idi, hatununun adı Kürlevüç idi. Bunlardan bir kız dünyaya geldi. Bu kıza Ülemelik adını verdiler. Bu kız çok güzeldi. Kırk kulaç taş saraya kapadılar... Yanında Orduhan adlı dayısı vardı. Bir gün dayısına sordu: "Bu dünyadan başka dünya var mı?" dedi. Dayısı: "Dünya dışarıdadır. Güneş ve ay vardır" dedi. Kız pencereyi açtı, baktı ve güneşin ışığından gebe oldu. Altın Han bunu duydu, Ülemelik'i bir gemiye koydu ve denize yolladı. Bu gemiyi Cengiz'in atalarından Tumavul Mergen ele geçirdi ve kızla evlendi. Bu kızdan, ışıktan dünyaya bir çocuk geldi. Ona Duyın adını verdiler. Cengiz'in babası budur".

Kelime

Kelime öğretiminde, metinden hemen sonra, yeni kelimeler - Новые слова başlığıyla metin içinde geçen Türkçe kelimelerin listesi karşısında Rusça anlamları ile birlikte verilmektedir.

Örnek1. Kelime Bilgisi (Шека, 1996, s.143)

Новые слова

asıl (-sı)	— основа, сущность; подлинный; в сущности	insanoğlu	— человек; человеческий род
sıra	— ряд; время; очередь; скамейка	tarih	— история
		dakika	— минута
		evren	— вселенная
o sırada	— тогда, в то время	mekan	— пространство
		kıvılcım	— искра
diğer	— другой, иной	toz	— пыль
		parça	— часть
dışarı	— внешняя сторона; снаружи	parçacık	— частичка, частица
		nisan	— апрель

Örnek2. Kelime Bilgisi (Шека, 1996, s. 233)

Новые слова

fetih (thi)	— завоевание, покорение	başarıya ulaşmak	— достичь успеха
başarı	— успех		

Kelime çalışmalarında, Rusça karşılıklar, çeviriler, eş anlamlı-zıt anlamlı alıştırmaların yanı sıra konuya göre ses bilgisi ve kelimeye gelebilecek muhtemel ekler gibi dil bilgisi konularıyla kesişme noktalarında da alıştırma ve etkinlikler içermektedir.

Örnek3. Kelime Bilgisi (Шека, 1996, s.46)

Долгие гласные в заимствованных словах – (Ödünç kelimelerde uzun ünlüler)

Два долгих [а] в одном слове: daima [*да́има́*] (постоянно).
Долгое [u] в начальном слоге: mucize [*мӯджизе́*] (чудо).
Долгое [u] в неначальном слоге: vücut [*вюджу́т*] (тело), mahzun [*махзу́н*] (грустный), mahkûm [*махкьу́м*] (осужденный).
Долгое [i] в начальном слоге: İran [*и́ран*] (Иран), miras [*мӣра́с*] (наследство).

Verilen örneklere açıklama getirirken sırasıyla Türkçede kelime örneği, köşeli parantez içinde kelimenin hecelerinde vurgu ve uzatmaları gösteren Rusça transkripsiyon ve parantez içinde Rusça anlamı verilmektedir. Bu örneklerde Ruslara Türkçe öğretimi için uygun ve kapsamlı bir yol izlendiğini söyleyebiliriz.

Bir diğer örnekte ise Arapçadan Türkçeye geçen kelimelerin Türkçede kullanımda olan Arapça ve Türkçe eş anlamlıları ve Rusça anlamları karşılıklı olarak verilmektedir.

Örnek4. Kelime Bilgisi (Шека, 1996, s.47)

Новые слова

арабизмы	неологизмы	значения
hal	durum	— положение
...i takip etmek	...i izlemek	— следовать за кем-либо, преследовать кого-либо
cevap	yanıt	— ответ
...e cevap vermek	...i yanıtlamak	— отвечать на что-либо
buhran	bunalım	— кризис
buhran geçirmek	bunalım geçirmek	— переживать кризис
devam etmek	sürmek	— продолжаться, длиться
hayat	yaşam	— жизнь
vücut	gövde	— тело, туловище

Not: Neolojizm; bir dil bilgisi terimi. 1.söz türetme işi. 2. bir dilde, var olan sözcüklere benzetilerek, örnekseme yoluyla yapılmış olan sözcük, yeni sözcük.

Kelime bilgisi konusunda şeka zaman zaman tablolardan da yardım alarak kelimede yapı konusunda bilgiler vermiştir. İsimlerin fiil halleri ve fiil haline geçerken aldıkları eklerle ilgili bir çizelge Şeka'nın IKTY kitabında yer almaktadır. Kelimede yapıve kelime çalışmalarına bir başka örnektir.

Örnek5. Kelimede yapı (Шека, 1996, s.47)

duygu	чувство	-gu	duymak	чувствовать
dalga	волна	-ga	dalmak	погружаться, нырять
dalgın	рассеянный; задумчивый	-gı n	dalmak	погружаться, нырять
anlam	смысл	-m	anlamak	понимать
üretim	производство	- im	üretmek	производить
tüketim	потребление	- im	tüketmek	потреблять
yönetim	руководство	- im	yönetmek	руководить
sürü	стадо, стая	-ü	sürmek	гнать, погонять; длиться
sayı	число	-ı	saymak	считать
yarı	половина	-ı	yarmak	раскалывать
batı	запад	-ı	batmak	тонуть, садиться — о солнце
doğu	восток	-u	doğmak	рождаться, всходить — о солнце

Burada örnek5. te öğrenciye kelime bilgisi ve Türkçede kelime oluşturma kurallarıyla ilgili bir çalışma sunulmuştur. İsimden fiil yapan yapım ekleri Türkçe kelimenin isim hali, Rusça anlamı, kelimeye gelen yapım eki ve dnüştüğü fiil hali yine Rusça anlamıyla verilmiştir.

TYUÇÇ Okuma-Anlama, Ağırlık

Metin ve Kelime

TYUÇÇ kitabı tüm diğer kitaplarla kıyaslandığında kelime öğretimi ve verilen metin çeşidi açısından zengin olduğu görülür. Uzun ve bütün metinler yoktur. Kısa tanıtıcı metinler, kültür öğesi bulmacalar, tekerlemeler, şiirler kitapta kullanılan metin türlerindendir. Bunun nedeni kitabın yapı ve seviye bakımından sadece isim cümleleri öğretimine ayrılmış bir öğretim planı içermesidir. Dolayısıyla kitapta metinler kapsam açısından fiil cümlelerini barındırmamaktadır. Metin seçimi bu açıdan sınırlıdır.

İlk ünitedeki bu ses bilgisi açıklama ve örneklerden sonraki ilk alıştırma Türkçe ve parantez içinde Rusça açıklamalı olarak; Alıştırma 1. Dinledikten sonra Türkçe okuyunuz talimat cümlesiyle bazılarının yanında ses bilgisi notların da bulunan 37 kelime ve Alıştırma 2. Dinledikten sonra Türkçe okuyunuz talimat cümlesiyle verilen 33 kelime çalışmasını içermektedir. Alıştırma 3, Alıştırma 4 ve Alıştırma 5; Türkçe okuyunuz talimatıyla verilmiş çok sayıda kelime üzerinde telaffuz egzersizleri içermektedir.

Örnek1. Kelime okuma- teleffuz çalışmaları

> **Alıştırma 1**. Dinledikten sonra Türkçe okuyunuz (прослушайте и прочитайте по-турецки):
>
> baba, ame**le**[l'], mak**à**rna, **el**mas[l'], bastı, pastırma, salatalık, mallara, patates, mandalina, haşhaş, masa, yatak, araç, ramak, başak, dalak, imzalı, inan**cı**lık[d-i], kalan, karga, vahşi, savaş, tartışma, jand**à**rma, marango**z**[z], zampara, şaşırmak, şaşkalo**z**, yaksın, vazife, uzlaşmak, nafi**le**, masat, kaynak, kabristan, arama.
>
> (Штанов, 2010, s.10)

TYUÇÇ kitabında Ştanov'un Rusça'da belirgin olarak kullanılan vurgu işaretini Türkçede de kullandığı sıkça görülmektedir. Oysa Türkçede bu vurgu işareti yazılı metinlerde hiç kullanılmaz. Yazarın anadili Rusça olanlara Türkçe öğretirken Rusçadaki

bazı özellikleri Türkçeye aktardığı görülmektedir. Ses bilgisi üzerinde yoğunlaşan kitapta bu tür ses bilgisi işaretlerinin kullanıldığı sıkça görülmektedir.

Vurgu işareti veya Vurgu imi Latin, Kiril ve Yunan betiklerine dayalı alfabeler ile birçok modern yazı dilinde kullanılan aksan işaretidir. Sesli harfler üzerine konulan aksan işareti olarak da geçer. Asıl olarak Fransızca kökenli bir kelimedir ve Fransızca yazılışı Accent aigu şeklindedir. Türkiye Türkçesinde yazı dilinde aksan olmadığı için vurguya ve vurgu işaretine ihtiyaç duyulmaz.

Aşağıda verilen örnekteki gibi Rusça verilen metinlerle öğrencide ilgi uyandırılıp metinle ilgili çalışmalarda ise Türkçe kelime bilgisi oluşturulmaya çalışılmıştır. Dilbilimsel Kültürel Modül başlığı altında hazırlanan ve aşağıda bir örneği verilen bu bölümler her ünitede en az bir bazen de birden fazladır. Aşağıdaki kültür modeli konusu Türkiye'nin başkenti Ankara hakkında bilgi vermektir. Bu konudan yola çıkılarak sonraki alıştırmalarda dünya üzerindeki diğer ülkeler ve başkentleri hakkında hem genel kültür bilgisi hem de Türkçe olarak konuyla ilgili kelime bilgisi oluşturulmaya çalışılmıştır.

Örnek2. Kültür ve Kelime Bilgisi (Штанов, 2010, s.13)

Задание 2. Найдите по карте и покажите столицу Турции, ознакомьтесь с лингвострановедческим комментарием:

Анкара – второй по величине город Турции после Стамбула. Когда в 1923 году Мустафа Кемаль Ататюрк перенес столицу из Стамбула в Анкару, это был небольшой город, население которого насчитывало лишь 60 тыс. человек. Сейчас Анкара – город министерств, университетов и посольств, насчитывающий около 2,6 млн жителей. В Анкаре находится мавзолей Мустафы Кемаля Ататюрка. Ататюрк похоронен в Анкаре, где в честь национального героя построен Мавзолей (Аныткабир).

Помимо Мавзолея в Анкаре есть и другие достопримечательности, связанные с именем Ататюрка. На площади Улус находится его памятник, установленный в 1928 году. Неподалеку от памятника расположено здание, в котором впервые проходили заседания Великого национального собрания Турции – Меджлиса. Сегодня в этом здании располагается музей (http://www.turkey2go.com/tur).

Задание 3. Найдите в списке 2 страну, столицей которого является город из списка 1, покажите по карте государства и столицы, пропишите и выучите государства и их столицы:

1. 1. Bangkok (Бангкок), Manama (Манама), Doha (Доха), Tahran (Тегеран), Amman (Амман), Hanoi (Ханой), Tokyo (Токио), Duşanbe (Душанбе), Taşkent (Ташкент), Ankara (Анкара), Kabil (Кабул), Ulan Batur (Улан-Батор), Bağdat (Багдад), Manila (Манила), Dili (Дили), Seul (Сеул), Abu Dabi (Абу-Даби), Erivan (Ереван), Tiflis (Тбилиси), Bakü (Баку), Male (Мале), Şam (Дамаск), Dakka (Дакка), Riyad (Эр-Рияд), Bişkek (Бишкек), Pekin (Пекин), Astana (Астана), Katmandu

(Катманду), Yeni Delhi [d′eli] (Дели), Beyrut (Бейрут), Maskat (Маскат), Cakarta (Джакарта), Pyongyang (Пхеньян), Aşgabat (Ашхабат), Kuala Lumpur (Куала-Лумпур), İslamabad (Исламабад).

2. Türkmenistan (Туркменистан), Tacikistan (Таджикистан), Çin Halk Cumhuriyeti (Китайская Народная Республика), Pakistan (Пакистан), Kırgızistan (Киргизия), Malezya (Малазия), Özbekistan (Узбекистан), Türkiye Cumhuriyeti (Турецкая Республика), Doğu Timor Demokratik Cumhuriyeti (Демократическая Республика Восточный Тимор), Filipinler (Филлипины), Moğolistan (Монголия), Birleşik Arap Emirlikleri (Объединенные Арабские Эмираты), Endonezya (Индонезия), Maldivler (Мальдивы), Gürcistan (Грузия), Azerbaycan (Азербайджан), Ermenistan (Армения), Kuzey Kore (Северная Корея), Suriye (Сирия), Lübnan (Ливан), Nepal (Непал), İran (Иран), Ürdün (Иордания), Bangladeş (Бангладеш), Bahreyn (Бахрейн), Japonya (Япония), Irak (Ирак), Afganistan (Афганистан), Güney Kore (Южная Корея), Tayland (Таиланд), Viyetnam (Вьетнам), Suudi Arabistan (Саудовская Аравия), Kazakistan (Казахстан), Katar (Катар), Umman Sultanlığı (Султанат Омман), Hindistan (Индия).

Kültür ve Kelime Bilgisi (Штанов, 2010, s.13)

Metin olarak bilmeceler, tekerlemeler, şiirler ve konuşma metinlerine de yer verilmektedir. kelime, telaffuz, metin çalışmaları genellikle iç içedir. Bu tür metinlerden örnekler aşağıda verilmiştir:

Örnek3. Metin-Kelime- Telaffuz (Штанов, 2010, s.42)

Alıştırma 57. Türkçe okuyunuz:

tur – turu, tür – türü, tür mü, türü mü, mürkü, türk, türkü, türü, mürkü, nine, mine, nine mi, mine mi, ninemin, mine seni, eski, eski küre, kürk, kürkü, eski kürkü, ninemin eski, ninemin eski kürkü, çektim, bir çektim, yılı, yırtı, yırtıldı, çektim yırtıldı, nine, ninem, dik, mekten, dikmek, tenkur, dikmekten, kur, kurt, kurt oldu, kurtuldu, dikmekten kurtuldu.

Türü mürkü

[Tür´ümür‿k´ü]

Ninemin eski kürkü

[Ninem´i‿nesk´ikür‿k´ü]

Bir çektim yırtıldı

[Birçek‿t´im‿yırtıld´ı]

Ninem dikmekten kurtuldu

[Nin´em‿dikmekt´enkur‿tuld´u]

Alıştırma 58. Türkçe okuyunuz:

kırk, kırk kü, küp, kırk küp, kırkı, kırkını, kının, kınında, kırkınında, kulpu [l'], ırık, kulpukırık, küp, kulpukırık küp

Kırk küp, kırkının da kulpu kırık küp.

[Kırkk´üp‿kırkı‿n´ında‿kulp´ukı‿rıkk´üp]

Alıştırma 59. Türkçe okuyunuz:

[İn‿d´imku‿y´udibi‿n´e‿sild´imsü‿pürd´üm‿silkin‿d´imçık‿t´ım]

İndim kuyu dibine, sildim, süpürdüm, silkindim, çıktım.

(Штанов, 2010, s.42)

Türkçe öğretiminde bu tür bir transkripsiyona gerek yoktur, ihtiyaç duyulmaz çünkü Türkçe yazıldığı gibi okunan bir dildir.

Örnek4. Kelime-Cümle çalışması

Alıştırma 84. Türkçe tamamlayınız:

Bu ne kitabı? Bu (детская книга). O nasıl (новая), (старая), (тонкая) yoksa (толстая)? Bu kitap (новая) ve (толстая). Bu kitap (чья)? Bu kitap (этого ребенка). (У этого ребенка) başka yeni ve eski, kalın ve ince (книги) var mı? Bu (турецкая газета) nasıl, (свежая) yoksa (старая)? Bir bakıyım, (дата этой газеты) 5 Mayıs. Bu gazete (чья)? Şirketimizde bir Türk var, işte (его). (У этого турка) sadece (газеты) değil, (книги, журналы) var. Bu (столовый сервиз) çok güzel ve pahalı, o (кухонный шкаф). Dolap da (правая стена кухни), yani (рядом с плитой). Bu (кошачий детеныш) gözleri çok küçük. (У этой кошки) bir yılda on on iki

(Штанов, 2010, s.505)

Örnek5. Metin-Kelime çalışması

Alıştırma 7. Aşağıdaki şiiri okuyup ezberleyin:

DAĞLAR (SABAHATTİN ALİ)

Başım dağ, saçlarım kardır,
Deli rüzgarlarım vardır,
Ovalar bana çok dardır,
Benim meskenim dağlar.

Şehirler bana bir tuzak
İnsan sohbetleri yasak;
Uzak olun benden, uzak,
Benim meskenim dağlar.

Kalbime benzer taşları,
Heybetli öter kuşları,
Göke yakındır başları;
Benim meskenim dağlar.

Yarımı ellere verin;
Sevdamı yellere verin;
Yelleri bana gönderin:
Benim meskenim dağlar.

Bir gün Kadrim bilinirse,
İsmim ağza alınırsa,
Yerimi soran bulunursa:
Benim meskenim dağlar.

(Штанов, 2010, s.426)

Örnek6. Metin-çeviri

Alıştırma 52. Metni okuyup tercüme ediniz:

MOSKOVA

İşte burası Moskova. Moskova zengin ve güzel bir şehir. O İstanbul gibi büyük. Moskova temiz bir şehir. Uzun ve kısa, geniş ve dar sokaklar, yüksek ve alçak binalar, geniş caddeler ve meydanlar, okullar, üniversiteler, işhaneler, bankalar hepsi güzel. Bütün binalar yeni ve modern değil, bazıları eski, çünkü Moskova eski bir şehirdir. Bu geniş meydan Kızılmeydan. Burası güzel. Bugün 23 Ekim Pazar. Bakar mısınız, burası kalabalık, çünkü bugün haftasonu. Hava soğuk değil, ılık. O uzun ve geniş cadde Tverskaya.

(Штанов, 2010, s. 282)

Görüldüğü üzereŞtanov-TYUÇÇ kitabında metin ve kelime çalışmaları içe içe ve çok çeşitlidir. Konuların Rusça anlatımları yoğundur. Belki kitabın ikinci ve üçüncü seviyelerinde bu durum farklı olabilir. Henüz incelenmediği için herhangi bir yorum yapamıyoruz. Kitapta orijinal olduğu gibi kurgu metinlerde bulunmaktadır. Metinler aynı zamanda üniteler çerçevesinde seviyeye ve dil bilgisi konularına göre sınıflandırılmış kültür içeriği de barındıran metinlerdir.

TBR Okuma-Anlama, Ağırlık

Metin ve Kelime

TBR kitabında kelimeden başlayan bir öğretim yöntemi ünitelerde dikkat çekmektedir. Kelimeden dil bilgisi yapılarına, dil bilgisinden alıştırmalara geçen kitap, son olarak metne ulaşan bir yaklaşımı benimsemiştir. Bütün üniteler bittikten sonra Тексты для чтения (Tekstı dlya çiteniya) Okuma metinleri başlığı altında sadece metinlerden oluşan bir bölümde, uzun sayılabilecek metinlere yer vermiştir.

Ünite içerisindeki metinler, konuların işleyişine ve seviyeye uygun olarak yer almaktadır. Genellikle ünite sonunda Tema başlığı altında verilen okuma parçaları sırasıyla şu başlıkları içermektedir:

4. Ünite: Tema : Я и моя семья - Ben ve Ailem

5. Ünite: Tema: Я студент – Ben bir öğrenciyim

Tema: Времена года – Hangi mevsimdeyiz?

6. Ünite: Tema: Мой дом - Eviniz Kaç Odalı ?

Tema: Моя комната (Benim Odam)

7. Ünite: Tema: Кем вы работаете? – Ne iş yapıyorsunuz?

8. Ünite: Tema: В магазине – Muzun kilosu kaç lira?

9. Ünite: Tema: В магазине одежды – Giyim mağazasında

Alıştırma 9.18. Okuma metni: Nermin

10. Ünite: Tema: Мы путешествуем - Biz seyahat ediyoruz

Alıştırma 10.15. Okuma metni: Orhan bir falcıyı ziyaret ediyor

11. Ünite : Tema: Мой день - Bir günüm

Tema: Мы счастливая семья – Biz çok mutlu bir aile

Alıştırma 11.7. Ceyda Hanım

12. Ünite: Tema: Что вы любите делать? - Siz ne yapmayı seviyorsunuz?

Alıştırma 12.6. Çok sosyal bir insan

Alıştırma 12.8. Bay ve Bayan Ertürk

13. Ünite: Tema: В ресторане – Lokantada

Alıştırma 13.1. Bir rüya

Alıştırma 13.9. Üç arkadaş

14. Ünite: Tema : Извините где банк - Afedersiniz banka nerede?

Alıştırma 14.11. Nasrettin hoca

Alıştırma 14.12. Извините где банк - Afedersiniz banka nerede?

15. Ünite: Tema: Родители и дети – Anababalar ve çocuklar

Alıştırma 15.11. Mükemmel çocuklar

Alıştırma 15.12. Genç olmak kolay değil

Anne-baba olmak kolay değil

16. Ünite: Tema: Сколько лет мы не виделись! – ne zamandan beri görüşemedik!

Alıştırma 16.5. Uzun zaman oldu

17. Ünite: Tema: yok

Alıştırma 17.9. Sinemada

18. Ünite: Tema: yok

19. Ünite: Tema: yok

Alıştırma 19.10. Suya düşen planlar

20. Ünite: Tema: yok

21. Ünite: Tema: yok

22. Ünite: Tema: yok

Alıştırma 22.3. İki defa kurtarılan hayat

23. Ünite: Tema: yok.

24. Ünite: Tema: yok. Alıştırma 24.7. Başını unutmasın

25. Ünite: Tema: yok. Alıştırma 25.6. İnternetten davetiye

26. Ünite: Tema: yok . Alıştırma 26.9. Arkadaşım Mıstık

27. Ünite: Tema: yok . Alıştırma 27.4. 2030 yılında neler olacakmış?

Temalı metinler örnekte görüldüğü şekilde sunulmuştur.

Örnek1.

ТЕМА: Я и моя семья

Упражнение 4.14. *Прочитайте текст и расскажите о вашей семье*

Ailem ve ben

Merhaba! Benim adım Gül. Soyadım Gönültaş. Ben 15 yaşındayım. Doğum tarihim 14 Şubat 1990. Ben öğrenciyim. Dokuzuncu sınıftayım. Benim küçük bir ailem var – annem, babam ve iki kardeşim. Ben ailenin en küçük çocuğuyum. Benim annem hemşire, babam ise işadamı. Annem şimdi evde, babam şirkette. Benim ablam 19 yaşında. O bir üniversitede öğrencidir. Benim ağabeyim bir fabrikada mühendistir. O 25 yaşında. O evli. Ben benim ailemi çok seviyorum.

Упражнение 4.15. *Прочитайте шутку.*

Sözümden dönmem

Nasrettin Hoca' ya kaç yaşındasın diye sorduklarında « kırk» der. Bir yıl sonra yine sorarlar aynı cevabı verir. O zaman « Hocam geçen yıl da kırk demiştin. Bu nasıl oluyor?» dediklerinde:
Ben sözümden dönmem, der.

(Сидорина, 2009, s. 32)

Ünitelerden sonra sadece okuma metinlerinin yer aldığı Тексты для чтения (Tekstı dlya çiteniya) "Okuma metinleri" başlığı altında, uzunlukları birbirinden farklı on-iki metne yer vermiştir. Metin konu başlıkları sadece Türkçe olarak aşağıdaki şekildedir:

"Kral ve bülbül, Kaybolan çocuk, Anneler yalan söyler mi?, Sıcak ekmek, Cem sağını solunu bilmiyordu, İpek'in doğum günü, Kır gezisi, Sen herkesi sev, Selen abla olmaktan vazgeçtim, Dilek abla bana bebeğini vermedi, Annem beni okulda unuttu, Ben hiç zeki değilim".

TBR kitabında metinler, sadece tema başlığı altında değil aynı zamanda alıştırmaların içeriğinde de bulunmaktadır. Metinlerin hepsi dil bilgisi konularına uygun olarak seçilmiştir. Metinlerde konu uzunluğu, hedef kitle, amaç birbiriyle uyumlu ve düzenli bir şekilde hazırlanmıştır.

Kelime öğretimi için verilen çalışmalar her ünitenin başında yer almaktadır. Önce kelime bilgisi: Türkçe kelimelerin karşısında Rusça anlamlara ile başlayan konular, Türkçe şekil bilgisi kelimeler üzerinde ek-kök çalışmaları ile birleşmiştir. Kelimeler üzerinde ek-kök çalışmaları, alıştırma ve egzersizler kitabın hemen her sayfasında yerini almıştır. Birkaç örnek aşağıda verilmiştir:

Örnek2. Ders Sözlüğü

СЛОВАРЬ УРОКА

açmak – открывать
akşam – вечер
anahtar – ключ
aramak – 1. искать, 2. звонить
asker – солдат
balık – рыба
beber – перец
beğenmek – одобрять, нравиться
bekletmek – заставлять ждать
binmek – садиться, на автобус, поезд и т.д.)
korkmak – бояться
koymak – ставить, класть
lokanta – ресторан
lütfen – пожалуйста
miras – наследство
misafir – гость
nefret etmek – ненавидеть
oturmak – 1. садится–сесть–сидеть 2. жить
öğretmek – учить (кого-л.)
özlemek – тосковать, скучать

Ders Sözlüğü (Сидорина, 2009, s.51)

Ünitelerin başında "Ders Sözlüğü" şeklinde verilen Türkçe kelimeler Rusça karşılıklarıyla gerekli ad durum ekleri açıklamalarıyla verilmiştir. Ad durum ekleri Rusçada çok önemli bir konudur ve cümledeki tüm öğeleri etkileyen baskın bir yapıdır. Ad durumları Rusçada Padeji (Падежи) olarak adlandırılan fiile bağlı olarak fiilin yönlendirmesiyle belirlenen bir yapıdır. Her fiilin bir ya da birden fazla durumu / padeji vardır. Rusçada da Türkçede olduğu gibi her bir ad durumuna ait özel ekler vardır. Türkçeden farklı olarak bu ekler Rusçada, cümlenin tüm öğelerine eklenir ve bu şekilde tüm cümle neredeyse baştan sona bu "durum" dan etkilenir. Diğer bir ifadeyle Rusçada tüm cümle Durum/Padej konusunda fiile göre şekillenir.

Kelime de yapı konuları TBR kitabında sürekli karşımıza çıkan bir konudur. Aşağıda bu konulardan ve konu işleniş şekillerinden örnekler verilmiştir.

Örnek3.Kelimede yapı, kelime sonunda sert ünsüz değişimi

ОЗВОНЧЕНИЕ ГЛУХИХ СОГЛАСНЫХ НА КОНЦЕ СЛОВ

Если слово в турецком языке оканчивается на глухой согласный p ç t k, то попадая в позицию между двумя гласными (при присоединении каких-либо аффиксов), глухой согласный изменяется на соответствующий звонкий.

p → b	mektup–u	mektubu
ç → c	borç–u	borcu
t → d	yoğurt–u	yoğurdu
k → g–ğ*	köpek–i	köpeği

*** k изменяется в g только в том случае, если букве k предшествует буква n.**

Çelenk → çelengi
Renk → rengi

(Сидорина, 2009, s.15)

Örnek4.Kelimede yapı: İsimlere gelen ilgi eki

Служебные слова входят в состав притяжательного изафета, выступая в роли главного члена и, соответственно, получая аффиксы главного слова (-ı, -i, -u, -ü после согласных и -sı, -si, -su, -sü после гласных). Так как служебные слова поясняют местонахождение предмета в пространстве, очень часто они получают аффикс местного падежа, которому предшествует вставочная буква n.

Sandalye neresinde? – Где стул?
Kapı + nın arka + sı + n + da. – Стул за дверью.

Durak neresinde? – Где остановка?
Okul + un sol + u + n + da. – Слева от школы.

(Сидорина, 2009, s.45)

Bu örneklerde de olduğu gibi bazı konu anlatımlarında yazarın anadilinden etkilendiğini ve dil bilgisi yapılarına bu durumu yansıttığını görebiliyoruz.

Berlitz -TYBK Okuma-Anlama, Ağırlık

Metin ve Kelime

Berlitz- TYBK kitabında metinler karşılıklı konuşma metinleridir ve kelime bilgisi ve çalışmaları da bu konuşma metinleri üzerinden işlenmektedir. Kitapta ünite içeriklerini oluşturan konuşmalar, kolaydan zora, basitten karmaşığa şeklinde ilerlemektedir. Kitap Türkçe öğretimine bir bütün halinde cümleyi vererek başladığından ve kelime anlamları, ek ve kök değerlendirmeleri cümleye göre verildiğinden tümdengelim yaklaşımına uygun bir yol izlenmiştir.

Karşılıklı konuşma metinlerinin konu başlıkları sırayla şu şekildedir:

Урок 1: Tanışmamızdan memnun oldum! - Рад познакомиться!

Урок 2: Aileniz var mı? - У Вас есть семья?

Урок 3: Nerede okudunuz? - Где вы учились?

Урок 4: Nerede çalışıyorsunuz? - Где вы работаете?

Урок 5: Hobiniz var mı? - У вас есть увлечения?

Урок 6: Saatim bozuldu - У меня сломались часы

Урок 7: Alışveriş yapmak istiyorum - Я хочу сделать покупки

Урок 8: Bankaya gitmek gerek - Нужно поехать в банк

Урок 9: Nerede oturuyorsunuz? - Где вы живёте?

Урок 10: Ailenizde ev işlerine kim bakıyor? - Кто в вашей семье ведет домашнее хозяйство?

Урок 11: Pikniği yapalım! - Давайте устроим Пикник!

Урок 12: Spor yapıyor musunuz? - Вы занимаетесь спортом?

Урок 13: Sağlık değerlidir - Здоровье ценная вещь

Урок 14: Restorana gidelim - Пойдёмте в ресторан

Урок 15: Size Türk mutfağını tanıtacağım - Я познакомлю вас с турецкой кухней

Урок 16: Kurban bayramı nedir? - Что такое курбан-байрам?

Урок 17: Siz buraya ne ile geldiniz? - На чём Вы сюда приехали?

Урок 18: Sizi müzeye götüreceğim - Я поведу вас в музей

Урок 19: Bilgisayarınız var mı? - У вас есть компьютер?

Урок 20: Nerede dinlenmesi seviyorsunuz? - Где Вы любите отдыхать?

Урок 21: Gayrettepe'ye gitmeliyiz - Мы должны ехать в гайреттепе

Урок 22: Size şehri gezdireceğim - Я покажу вам город

Урок 23: Telefon etmek istiyorum - Мне нужно позвонить

Урок 24: Gazete okuyor musunuz? - Вы читаете газеты?

Konulara bakıldığında içerik olarak günlük yaşamda ihtiyaç duyulacak konuşma konularının seçildiği görülmektedir. Konular üzerinden verilen kelime ve dil bilgisi yapılarıyla da Ruslar için yabancı dil olarak Türkçe öğretimi yapılmaktadır. Karşılıklı konuşma metinleri günlük kullanımda olan yapıları, kelimeleri ve diyalog ifadelerini öğrenciye sunmakta ve bu şekilde aktif ve günlük yaşamda işe yarar bilgiler vermektedir.

Metinler uyarlama ve özgün metinlere örnek olarak dikkat çekmektedir. Metinler dil ve kültür hakkında bilgilendirici içeriğe sahiptirler. Hatta dil ve kültür bilgisi mümkün oldukça hem metin konu ve içerikleriyle hem de görsel metin destekleriyle aktarılmaya çalışılmıştır. Bu ünite ve konuşma metinlerinden örnekler şu şekilde sıralanabilir:

Örnek1. “Урок 15: Size Türk mutfağını tanıtacağım” başlıklı ünite görsel ve yazılı konuşma metni içeriği: Karşılıklı Konuşma

Я познакомлю вас с турецкой кухней

89

УРОК 15

SIZE TÜRK MUTFAĞINI TANITACAĞIM

Türk dili. On beşinci ders
Size Türk mutfağını tanıtacağım

Gavrilov — Bay Kemal, bu yemek çok **hoşuma gitti.** Mayonezli levrek nasıl **pişiriliyor**?

Kemal — Balığı **temizliyorsunuz, tencereye** biraz **su,** sonra balığı **koyuyorsunuz, içine doğranmış** soğan ve **havuç, defne yaprağı, maydanoz, kara biber** ile tuz koyuyorsunuz. **Balık pişirildikten sonra** onu **tabağa koyun, marul yaprakları** ve **limon dişleriy ile donatın,** levrek **üstüne** mayonez **gezdirin.**

Я ПОЗНАКОМЛЮ ВАС С ТУРЕЦКОЙ КУХНЕЙ

on beşinci – пятнадцатый
mutfak – кухня
-ı tanıtacağım – я познакомлю с
hoşuma gitti – мне понравилось
pişiriliyor – готовится
-ı temizliyorsunuz – вы чистите что-либо
tencere – кастрюля
su – вода
koyuyorsunuz – кладете, кладёте
içine – в него
doğranmış – нарезанный
soğan – лук
havuç – морковь
defne yaprağı – лавровый лист
maydanoz – петрушка
kara biber – чёрный перец
balık pişirildikten sonra – после того как рыба будет готова
tabak – тарелка
Если к слову сразу присоединяется я, к переходит в ğ.
koyun – положите
marul yaprakları – листья салата
limon dişleri – дольки лимона
ile donatın – украсьте чем-либо
üstüne – на
gezdirin – намажьте, полейте

Gavrilov — Çok enteresan bir şey. Teşekkür ederim.

Tekrar edin, lütfen
— Soğan, havuç, defne yaprağı, maydanoz.
— Kara biber, marul yaprakları, limon dişleri, mayonez.

yüzyıl – век
yüzyıllar önce – много веков назад
güçebe – кочевье
Türkler – турки
Küçük Asya – Малая Азия
gelenek – традиция
orada – там
yaşayan – живущий, живущие
Ermeni – армянин, ка
Yunanlı – грек, греческий
ile karıştı – смешались с
Osmanlı İmparatorluğu – Османская империя
kıtâ – континент
yerleşti – расположились
toprak – территория
bulundular – находились
Batı – Запад
Doğu – Восток
yemek – блюдо
tanıyorlar – знают

Kemal — **Yüzyıllar önce göçebe Türkler Küçük Asya**ya geldiler. Onların **gelenekleri orada yaşayan Ermeni** ve **Yunanlıların** gelenekleriy **ile karıştı. Osmanlı İmparatorluğu** üç **kıtada yerleşti,** önemli ticari yollar **toprağında bulundular.** Bu sebeple Türkler hem **Batı**'nın, hem de **Doğu**'nun **yemekleri** çok iyi **tanıyorlar.**

Tekrar edin, lütfen
— Türkler, Ermeniler, Yunanlılar.
Küçük Asya, Osmanlı İmparatorluğu,
Batı, Doğu.
Gelenek, yemek.

Kemal Türk restoranlarında her Türk yemeği var. Ama Türk yemekleri **bölgeden bölgeye değişiyorlar.** Örneğin, Türkiye'nin **doğusunda yağ, yoğurt, peynir, bal,** et **seviliyor. Ege denizi kıyılarında** en iyi **deniz ürünleri** satılıyor. **Karadeniz** kıyıları **hamsi balığıyla meşhur. Yerliler hamsiden en az** kırk yemek yapıyorlar. **Anadolu güneydoğusunda** insanlar çeşitli **kebab yemekleri** tercih ediyorlar. **Marmara denizi** bölgesinde çok **değişik** yemekler var.

bölgé – район
değişiyorlar – меняются

doğu – восток
yağ – масло
yoğurt – йогурт
peynir – сыр
bal – мед
seviliyor – любят
Ege denizi – Эгейское море
kıyılar – побережье
deniz ürünleri – морепродукты
Karadeniz – Чёрное море
hamsi (balığı) – хамса (рыба)
-ile meşhur – знаменитый чем-либо
yerliler – местные жители
hamsiden – из хамсы
en az – по крайней мере
Anadolu – Анатолия (азиатская часть Турции)
güneydoğu – юго-восток
kebab yemekleri – кебабы
Marmara denizi – Мраморное море
değişik – различный

Tekrar edin, lütfen

— Bal, yağ, yoğurt, peynir.

— Deniz ürünleri, hamsi, kebab yemekleri.

— Ege denizi, Karadeniz, Anadolu, Marmara denizi.

Kemal Mutfak ancak **pişirme**nin gelenekleri değil. Mutfak da **kültürel** gelenekler. Bu gelenekler **tarihe bağlıdır. Yemek yerken hava** çok önemli bir şey. Havaya ilkönce **temas etkiliyor.** Örneğin, Türk kadınları **çoktan** her hafta **çay sohbeti ediyorlar.** Kadınlar **nöbetleşe** evlerinde **toplanıyorlar. Geleneğe göre,** bu **toplantılar** içinde masalarda değişik **pastalar, bisküvitler, börekler** ve tatlılar bulunuyor. Bu toplantılarda ancak **günlük** ve **kişisel problemler tartışılmıyor.** Bu toplantılar, küçük **kulüp**lerdir.

pişirme – готовка

kültürel – культурный

tarih – история
-e bağlı – связанный с
yemek yerken – во время еды
hava – атмосфера
temas – общение
-(y)a etkiliyor – влияет на
çoktan – давно

çay sohbeti – беседа за чашкой чая
çay sohbeti ediyorlar – беседуют за чашкой чая
nöbetleşe – по очереди
toplanıyorlar – собираются
geleneğe göre – по традиции
toplantı – собрание
pasta – пирожное
bisküvit – бисквит
börek – пирожок
günlük – повседневный, бытовой
kişisel – личный
problem – проблема
tartışılıyor – обсуждаются
kulüp – клуб

Tekrar edin, lütfen

— Pişirme, çay sohbeti, pasta.

— Bisküvit, börek, kulüp.

şimdi – теперь
sayenizde – благодаря вам
-e tanıdık – мы узнали что-либо

Antipov **Şimdi sayenizde** Türk mutfağını biraz daha iyi **tanıdık.** Teşekkür ederim.

Gavrilov Teşekkür ederim.

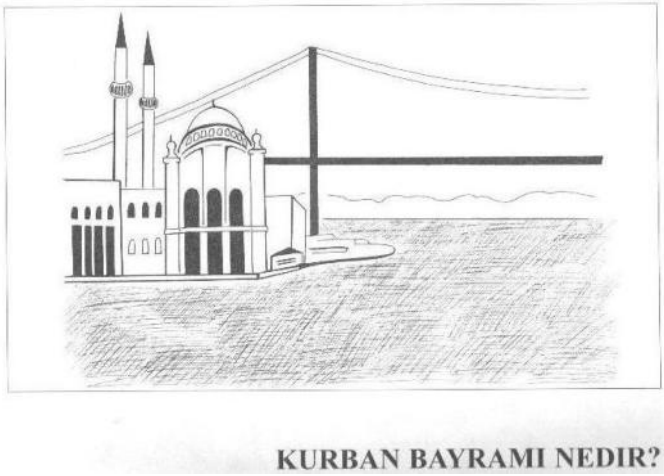
(Berlitz, 2005, s.89,90,91,92)

Yukarıda, örnek olarak verdiğimiz kitap içinde yer alan 15. Ders dört sayfalık Türk mutfağı ile ilgili bir konuşma metni yoluyla konu içeriğini sunmaktadır. Konuşma metninde konuyla ilgili mümkün olduğunca detaylı bilgi verilmekte ve kelime dağarcığı da bu yolla zenginleştirilmektedir. Konuşma metni içerisinde:

"Türk yemekleri bölgeden bölgeye değişiyorlar örneğin, Türkiye'nin doğusunda yağ, yoğurt, peynir, bal, et seviliyor. Ege denizi kıyılarında en iyi deniz ürünleri satılıyor. Karadeniz kıyıları hamsi balığıyla meşhur. Yerliler hamsiden en az kırk yemek yapıyorlar. Anadolu güneydoğusunda insanlar çeşitli kebap yemekleri tercih ediyorlar. Marmara denizi bölgesinde çok çeşitli yemekler var" (Berlitz, 2005, s. 91). ifadeleri metnin konuyla ilgili yoğun bilgi içerdiğini göstermektedir.

Burada öğrenciye, Türk mutfağının bölge ve yöre çeşitlilikleri, coğrafi bölgelere göre geleneksel tatların çeşitlilik göstermesi, yemek, yiyecek-içecek ve malzeme isimleri, insanların yaptıkları geleneksek yeme davranışları, yemek tarifleri vb. kültür özelliklerine de değinen, yemek kültürü ile ilgili tarih, coğrafya bilgisi gibi bilgiler sunan ve genel anlamda detaylı bilgi içeren bir konuşma metni sunulmaktadır. Dolayısıyla yalnızca dil değil yoğun bir şekilde kültür bilgisinin de işlendiğini görüyoruz.

Konuşma metinlerinde ve tüm ünitelerde dikkat çeken özelliklerden birisi de yazılı olmayan görsel metinlerdir. Dil kültür öğretimi yaparken konuşma metinlerinin net bir şekilde görsel metinlerle desteklendiğini görüyoruz. Ancak bu görsel metinler hedef dil olan Türkçe ve Türk kültürünü tanıtmanın yanı sıra kitabı hazırlayanların çoğu yerde kendi kültür öğelerini ön plana çıkaran motiflere, simge ve resimlemelere de yer verdiği görülmektedir.

Resim 7. Berlitz- TYBK (Berlitz, 2005, s. 95)

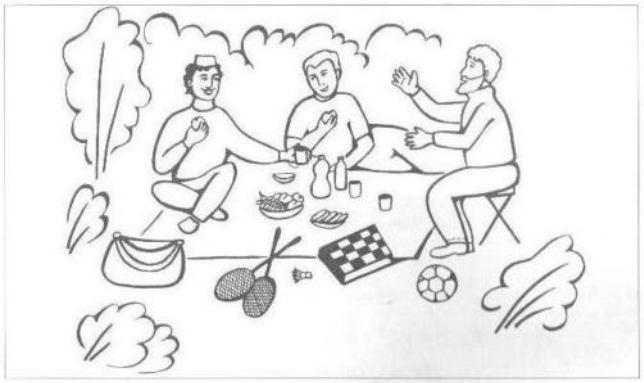
Buradaki görsel metinde, hedef dilin kültürü yerine kendi mensup olduğu dilin kültür ve inanç sistemi öne çıkarılmaya çalışılmış. Örneğin bu resimde bir caminin arkasından verilen köprü net bir haç motifi içerisinde betimlenmiş. Bu konuda "Kurban Bayramı Nedir?" başlığı altında devam eden konuşma metninde ise İslam, Hristiyanlık, Yahudilik kelimeleri ve inanç sistemi, gelenekleri ve özelliklerini içermektedir.

Resim 8. Berlitz-TYBK (Berlitz, 2005, s. 71)

Resim 46 da verilen görsel metin kitabın yetmişbirinci sayfasında yer almakta ve spor konusunu işlemektedir. Bu görsel metinde güreş yapan Türkün kıyafeti judo- Uzakdoğu

sporları kıyafeti ile özdeşleştirilmiştir. Milli spor olarak güreşi verecekse sporcuya kıspet giydirmesi gerekirdi.

PIKNIĞI YAPÁLIM!

Resim 9. Berlitz-TYBK (Berlitz, 2005, s. 65)

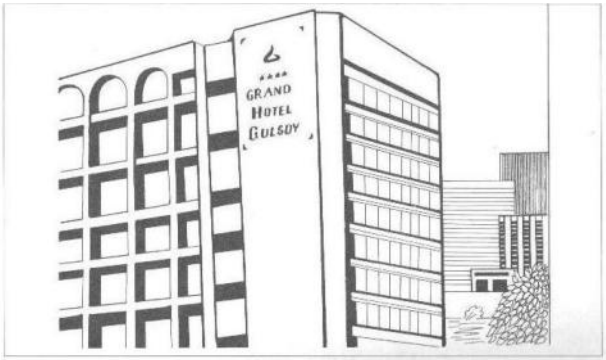
Görsel metin olarak kullanılan "Pikniği Yapalım" konusuna ait resimde ve diğer bütün konularda Türk tipi olarak yer alan Kemal adlı kişi başında fes şeklinde verilmiştir. Kıyafetinden Türk tipi olarak gösterdiği kişinin kıyafeti güncel değildir. Osmanlı döneminden kalmadır. Bu şekliyle günümüz Türkiye'sini yansıtmamaktadır.

AILENIZDE EV IŞLERINE KIM BAKIYOR?

Resim 10. Berlitz-TYBK (Berlitz, 2005, s. 59)

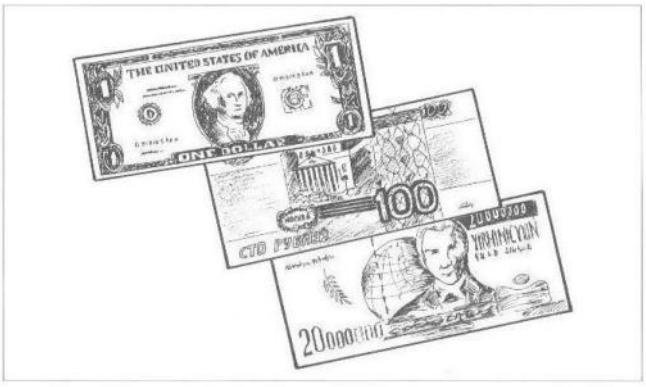
Resim 48 de verilen görsel metin konuyla ilgili olarak Türk olan Kemal'in evidir. Sunulan bu görsel metnin Türk evi ve Türk kültürünü yansıttığı söylenemez.

NEREDE OTURUYORSUNUZ?

Resim 11. Berlitz-TYBK (Berlitz, 2005, s. 51)

Türkiye Türkçesinde bugün yaşadığımız yabancı kelime kullanımı sorunu Berlitz – TYBK kitabında da işlenmiştir. Türkçedeki yabancılaşmayı kitaplara taşıyacak kadar somut şekilde görmüşlerdir.

ALIŞVERIŞ YAPMAK ISTIYORUM

Resim 12. Berlitz-TYBK (Berlitz, 2005, s. 37)

Resim 49 da verilen bir görsel metin ise Türk lirası, Rus Rublesi ve Amerikan Doları resimlerini içermektedir. Ancak kitapta bu konuda verilen görsel metinde kendine hiyerarşik bir sıralama söz konusudur. En üstte ABD Doları, ikinci sırada Rus Rublesi ve en alt sırada ise Türk Lirası yer almaktadır. Kültür öğeleri ile ilgili sıralamanın bu şekilde verilmesi gösterge bilim açısından ancak bu şekilde okunup değerlendirilebilir.

Her bir ünite konuşma metni ile konu içeriğini sunduktan sonra son bulmakta ve bu bölümden sonra ünite arkasına eklenen alıştırmalar bölümü yer almaktadır. Bu düzen her ünite için kitabın tamamında aynı şekilde devam eder.

Görüldüğü üzere Berlitz TYBK kitabı konuşma metni ile dil ve kültür bilgisini detaylı ve çok yönlü olarak aktarmaya aynı zamanda da zengin kelime bilgisi oluşturmaya çalışmıştır.

Diğer taraftan metinde gördüğümüz Türkçe yazım yanlışları ve özellikle doksan-ikinci sayfada cümlede anlam bozuklukları da söz konusudur. Özellikle birkaç cümlelik anlatımlarda fazlaca hata vardır. Bu tür yanlışlar kitapta yer yer karşımıza çıkmaktadır. Bu yabancılara Türkçe öğretiminde olmaması gereken bir durumdur. Dili ve konuyu bilmeyen bir yabancı yanlış ve hatalı bilgi edinecektir. Yanlış öğrendiği her bilgiyi öğrendiği şekilde kullanmaya çalıştığında ise yanlışın giderek yayılması ve öğrenmenin başarısızlıkla sonuçlanması söz konusu olabilir. Ayrıca gözden geçirilmiş ve basıma girmiş bir ders kitabının bu kadar yazım yanlışları, söz dizimi yanlışları ve anlam bozuklukları içermesi beklenmedik bir durumdur. Dolayısıyla Berlitz-TYBK kitabı her ne kadar alanında farklı, etkili, aktif bir yaklaşım sunsa da kitap içeriğinin editörlük aşaması başarısızdır.

Okuma-Anlama-Metin ve Kelime: Genel Değerlendirme

Okuma -anlama noktasında kıyaslandığında dört kitabın: Şeka-IKTY, Ştanov-TYUÇÇ, Sidorina-TBR ve Berlitz-TYBK ders materyallerinin okuma-anlama aşamasında

metin ve kelime öğretimi yöntemlerinin birbirinden farklı olduğu görülmüştür. Şeka-IKTY metinden başlayarak kelime ve dil bilgisine uzanan bir yol izlerken, Ştanov-TYUÇÇ dil bilgisi ve kelime bilgisini aynı anda birbirlerini destekler şekilde sunmuş metin çalışmalarına ise dört ayrı kitaptan oluşan bu serinin bu araştırmada incelenen birinci bölümünde küçük diyalog metinleri dışında neredeyse hiç yer vermemiştir. Sidorina-TBR kelime ile başlayıp dil bilgisi ile devam eden ünitelerin sonunda metin çalışmalarını oluşturmuş, kitapta genel değerlendirmede aynı yolu izlemiş yoğun metin çalışmaları kitabın en sonunda ayrı bir bölüm olarak sunulmuştur. Berlitz-TYBK ise yine metinle başlayan ve metin üzerinden kelime ve dil bilgisi yapılarına giden bir yöntemi benimsemiştir. Farklı olarak Berlitz-TYBK da yer alan metinler sadece diyalog metinleridir.

Tüm kitaplarda hem özgün hem de kurgulanmış olarak verilen metinler, hedef kitleye uygun uzunlukta, dil ve kültür bilgisi tanıtımı yapan, kültür içeriği geniş metinlerdir. Ruslara yabancı dil olarak Türkçe öğretmek için hazırlanmış bu kitaplar kurgu metinlerin yanı sıra Türk edebiyatından ve tarihinden seçilmiş metinlerin yer aldığı kitaplardır. Dolayısıyla Türk dili, lehçe ve şivelerini, edebiyatını, somut ve soyut kültür öğelerini içermektedirler. Bu özellikler özellikle Şeka-IKTY, Sidorina-TBR kitabında belirgindir, Berlitz-TYBK kitabında karşılıklı konuşma metinler de yine fark edilir şekilde yer almıştır. Ştanov-TYUÇÇ kitabında ise "Dilbilim ve Külltür Modülü" başlığı altında tüm ünitelerde görsel metinlerle de desteklenen Rusça metinler geniş bir yer tutmuştur. Ştanov-TYUÇÇ kitabında kültür, edebiyat, tarih, ülke vb. bilgi içeren bu bölümler dışında ayrıca Türkçe metinler de verilmiştir. Türk dili, kültürü, edebiyatı hakkında bilgilendirme hem bu Rusça hem de Türkçe metinler yoluyla yapılmaktadır. Türkçe okuma-anlama alıştırmalarında metin denebilecek çok sayıda kısa kurgu metinler, şiir, tekerleme, karşılıklı konuışma gibi metin çalışmaları yer almaktadır.

Konuşma Becerisi: Karşılıklı Konuşma ve Sözlü Anlatım-Ağırlık

IKTY

Ruslara Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi için hazırladığı Yoğun Türkçe Kursu kitabında Şeka, neredeyse her ünitede karşılıklı konuşma metinlerine yer verir. Diyalog

metinleri, ünite içerisinde ki pratik çalışmaları ve alıştırmaları için kullanılmaktadır. Kitapta yer verilen diyalog metinlerden birkaç örnek aşağıda Resim 45 ve Resim 46 da yer almaktadır.

Örnek1. Metin: Karşılıklı Konuşma

Giyim Mağazasında

(iki hanım arasında)

— Ceketi hangi mağazadan almak istiyorsun?
— Bilmem, henüz karar vermedim. Sen eteği nereden alacaksın?
— Ben de henüz karar vermedim. Şöyle vitrinlere bakarak gidelim. Bir de kocamın elbisesi çok eskidi. Yeni bir elbise almak istiyor. Oğlum için de çamaşır almam lâzım. Okulun futbol takımına yazıldı da sarı bir atlet ve yeşil don almamı istedi.
— Desene, bugün oldukça çok alış veriş yapacağız.

(iki hanım ile satıcı arasında)

— Buyrun efendim, hoş geldiniz. Ne arzu edersiniz?
— Kendimize bir şeyler almak istiyoruz. Önce şöyle bir bakacağız.
— Tabii, bakabilirsiniz.
— Bu ceketi nasıl buluyorsunuz?
— Bence güzel. Beğendiniz mi?
— Beğendim, çok güzel oldu.
— Bu etek bana nasıl oldu? Kazağın rengine uydu mu?
— Kahverengi renk kazağına güzel uydu. Ama bu etekte bir tuhaflık var.
— Boyu biraz uzun, galiba biraz da geniş.
— Efendim, siz eteği ters giymişsiniz. Bu modelde fermuar sağda değil, solda olacak.

226

(Шека, 1996, s.226)

Karşılıklı konuşma metinlerde günlük yaşamdan örnek konuşmalar, dil, kültür, topluma ait özellikler de aktarmaktadırlar.

Örnek2. Metin: Karşılıklı Konuşma

Диалог

Zararı yok

- Garson! Gel, oğlum!
- Geliyorum, hanımefendi! Günaydın! Hoş geldiniz!
- Hoş buldum! Çok naziksiniz! Lokantanızı çok seviyorum. Sizde daima güzel tavuk var.
- Özür dilerim, fakat bugün tavuk yok, getirmediler.
- Allah Allah! Nasıl olur! Şey ... Zararı yok! Başka ne var? Balık var mı?
- Balık ta yok, balık bitti.
- Sahi mi? Yapma, oğlum! Bunalım mı geçiriyoruz?
- Evet, hanımefendi, ekonomik durumumuz çok ağır.
- Öyle deme, oğlum, öyle deme, o kadar da değil!... Peki, zararı yok! Şey...Ya ne var?
- Soğan ve turp. Tuz ile ekmek te var.
- Hay Allah sizden razı olsun! Zaten tavuk ve balıktan bıktım. Madem öyle, bir zahmet, ekmekle soğan getir!
- Buyrun, hanımefendi, soğanla ekmekler! Afiyet olsun!
- Garson! Hesap lütfen! Borcum ne kadar?
- İki bin ruble. Lokantamız pahalıdır, biliyorsunuz.
- Peki, peki, zararı yok! Ben lokantanızı çok seviyorum. Buyrun paranızı.
- Teşekkür ederim! Yine buyrun!
- Allaha ısmarladık!
- Güle güle!

81

(Шека, 1996, s.82)

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere konuşma metinleri özgün dil kullanımlarını içeren özgün, otantik metinlerin en iyi örneklerinden seçilmiştir. Otantik materyaller öğrencilerin motivasyon düzeyini arttırmakla birlikte, öğrencinin konuya olan ilgisini tetikleyerek öğrencide öğrenme isteği uyandırır.

TYUÇÇ

Ştanov'un hazırladığı TYUÇÇ kitabı konuşma becerisi için iyi bir içerik sunmaktadır. Konuşma becerisi eğitimi açısından incelendiğinde Türkçe diyalogların yanı sıra, Türkçe seslendirme, telaffuz ve ses bilgisi üzerine yapılan açıklamalar, alıştırmalar ve etkinlikler diğer kitaplarda bulunmayan türdendir. Türkçe cümle ve metinleri tonlama, vurgu

ve telaffuz özelliklerine göre hecelerle yazıya dökmekte ve öğrenenlerin bu heceleri okuyabilme becerisini geliştirmesi için yoğun bir eğitim-öğretim programı sunmaktadır. Kelime ve cümlelerdeki vurgu ve tonlamaların ses kodlarına dökülerek yazılması durumu Türkçede pek görülmüş bir durum değildir. Tüm üniteler ve kitap boyunca bu sesletim kodlamalı cümle, ifade и metinler yer almaktadır. Bu çalışmalardan birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

Örnek1. Kelime Telaffuzu

А. Последний ударный слог первого слова является закрытым, т.е. заканчивается на согласную, а первый безударный слог следующего слова является прикрытым, т.е. начинается на гласную. Например:

[…-΄Г-**С**]+[**Г**-С-] → […-΄Г-(**С-Г**)-С-]

en açık [΄**e**na‿ç΄**i**k]; öz ana [΄**ö**za‿n΄**a**]; çok ucuz [ç΄**o**ku‿c΄΄**u**z]; ucuz ev [uc΄΄**u**z΄**e**v]; öz aile [΄**ö**zai‿l΄**e**]

Alıştırma 22. Türkçe okuyunuz:

güzel ana → [gü-z΄e(l a)n΄a]; küçük oda; ucuz avize; büyük altlık; sekiz okul; sivil öğretmen; zengin adam; ortak iştirak; on altı;

Me…

Örnek1. Çevirisi:

A. Birinci kelimenin vurgulu son hecesi kapalıysa ve ünsüz harfle biterse, kendisinden sonra gelen kelimenin ilk harfleri ünlü ile başlar ve hece de vurgusuz ise, birinci kelimedeki son vurgulu hece yeni başlayan kelimenin ilk ünlü sesiyle birleşir.

[…-΄Г-С]+[Г-С-] → […-΄Г-(С-Г)-С-]

[…- ΄Ünlü -Ünsüz] + [Ünlü +Ünsüz-] → […- ΄Ünlü-(Ünsüz-Ünlü)-Ünsüz-]

Örnek2. Sesletme, transkripsiyon üzerinden Türkçe sesli okuma gerektiren bir metin

Alıştırma 15. Прочитайте, соблюдая правила орфоэпии; запишите текст в рабочую тетрадь, преобразуя синтагмы в словосочетания и предложения, прочитайте без транскрипционной поддержки:

B´ua‿ç´ıkçan‿t´akü‿ç´üktür. **7.** B´uso‿k´aku‿z´unve‿d´ardır. **8.** ´Ogü‿z´el'‿k´ızev‿l´idir. **9.** B´uya‿kışıkl´ıde‿likanl´ıbe‿k'´ardır. **10.** ´O: ‿t´elye‿n´idir. **11.** B´ubü‿y´ükva‿l´iza‿´ırdır. **12.** ´Okü‿ç´ükçan‿t´aha:‿f´iftir. **13.** Bu´iş‿z´ordur.

14. B´u:‿z´unma‿s´aye‿n´idir. **15.** ´Obü‿y´ükka‿p´ıa‿ç´ıktır.

16. ´Okı‿s´ama‿s´aes‿k´idir. **17.** Ş´uye‿n´i:ş‿z´ordur. **18.** B´ugü‿z´elbi‿n´ao‿t´eldir.

19. ´Ogü‿z´elveta:‿z´emey‿v´epaha‿l´ıdır.

20. B´ufe‿n´aveçü‿r´ükseb‿z´eu‿c´uzdur.

(Штанов, 2010, s.91,92)

Çevirisi:

Alıştırma 15: Okuyunuz, imla yazım kurallarına uyarak defterinize yazınız, cümlelerde ve ifadelerdeki sözdizimlerini düzenleyiniz ve transkripsiyon desteği olmadan okuyunuz (araştırmacı tarafından çevrildi).

Bu tür telaffuz, okuma ve seslendirme çalışmalarının yanında diyalog metinlerine de yer verilmiştir.

Örnek3. Metin: Karşılıklı Konuşma

Alıştırma 31. Konuşmayı okuyunuz ve ezberleyip anlatınız:

Konuşma: Çarşıda

Bülent: Osman! Yakınlarda bir çarşı yoksa bir dükkân var mı?
Osman: Arzunuz?
Bülent: Ben sebze ve meyve alırım.
Osman: Tamam, komşu sokakta iyi bir çarşı var.
Bülent: Ne taraf?
Osman: Bu taraf, haydi! Orada daima tâze sebze ve meyve var.
Bülent: İnşallah!
Osman: İşte, burası, canım. Bakar mısınız?
Manav: Evet, beyefendiler, arzunuz?
Bülent: Sizde hangi meyveler var?
Manav: Bizde her çeşit meyve var.
Bülent: Hepsi olgun ve tâze mi?
Manav: Bizde meyveler daima olgun ve tâze.
Bülent: Hiç çürük yok mu?
Manav: Estağfurullah, efendim, asla!
Bülent: Neyse, bu elma nasıl, iyi mi?
Manav: Hangi elma, kırmızı mı, yoksa sarı mı?
Bülent: Yoo, efendim, kırmızı ve sarı değil, işte o rafta büyük ve güzel elmalar var. Bunlar nasıl?
Manav: Hepsi güzel, efendim. Bir denemek ister misiniz?
Bülent: İyi olur. Evet, bu elma gayet güzel, lezzetli. Kilosu kaç lira?

(Штанов, 2010, s.450)

TBR

Sidorina hazırladığı kitabı TBR de konuşma pratiği için diyalog metinleri kullanmış, bu metinlerde kelime, ifade ve dil bilgisi yapılarına da açıklık getirmiştir. Kullanılan konuşma metinleri yine işlevsel, günlük yaşamda kullanabileceğimiz türden metinlerdir, günlük kullandığımız ifadeler ve kelimeler yer almaktadır. Örnek :

Örnek1. Metin: Karşılıklı Konuşma

TEMA: В ресторане. Lokantada

ayran – айран
baklava – пахлава
balık – рыба
balık ızgara – рыба на мангале
bira – пиво
döner kebab – шаурма
mercimek çorbası – суп из чечевицы
meyve suyu – сок
pasta – торт, пирожное
patetes kızartması – картофель-фри
pirinç pilavı – рис (рисовый плов)
süt – молоко
yaprak sarması – долма
yoğurt – кефир

***Упражнение 13.11.** Прочитайте диалог, составьте подобный.*

– Merhaba! Hoşgeldiniz.
– Merhaba! Hoş bulduk! Buyrun! İşte menu…
– Bakalım…Ben döner kebab, pirinç pilavı, patetes kızartması ve yeşil salata istiyorum. İçmek için ayran lütfen…
– Ben önce bir mercimek çorbası, sonra yaprak sarması ve yoğurt. Sizde balık var mı?
– Evet. Bizde çok lezzetli balıklar var.
– O zaman ben bir balık ızgara ve bira alayım. Sonra meyveler lütfen.

birkaç dakika sonra

– Garson!!
– Buyrun efendim.
– İki bardak çay lütfen.
– Çay sütlü mü olsun?
– Hayır, limonlu ve tatlı bir şeyler…
– Baklava, pasta..?
– Baklava.

(Сидорина, 2009, s.103)

Örnek2. Metin: Karşılıklı Konuşma

Упражнение 9.6. *Прочитайте диалог*

Bir gün arkadaşım Sultanle bir mağazaya gittik. Mağaza Taksimde. Orada sadece bayan eşyaları satıyor. Birlikte mağazaya girdik.

– Buyrun efendim. Hoş geldiniz! Nasıl yardımcı olabilirim?
– Bana bir elbise ve kazak lâzım.
– Elbise ve kazaklar ikinci katta, efendim. Buyrun ben göstereyim.
– Bu mavi çizgili elbiseyi deneyebilir miyim?
– Tabii ki.
– Hayır, olmadı. Bir beden büyük mümkün mü?
– Tabii ki.
– Bu tamam. Nasıl güzel görünüyor mu? Yakıştı mı?
– Bu çok güzel oldu. Sana da yakıştı.
– Tamam o zaman bunu alıyorum.
– Birde şu gri kazağı istiyorum.

Sultan eşyalarını aldı ve biz mağazadan çıktık.

Nasıl yardımcı olabilirim? – Чем могу помочь? (спрашивает продавец)
Bu yesil gömleği (в.п.) deneyebilir miyim? – Я могу примерить эту зеленую рубашку?
Olmadı. – Не подошло.
Bir (iki, üç…) beden büyük (küçük) mümkün mü? – На один (два, три и т.д.) размера больше (меньше) можно?
Nasıl görünüyör? – Как выглядит?
Nasıl görünüyorum? – Как я выгляжу?
Sana yakıştı. – Тебе идет.

(Сидорина, 2009, s.69)

Berlitz -TYBK

Dinleme, konuşma ve tekrar etme prensipleri temelinde oluşturulmuş Belitz-TYBK kitabının asıl amacı konuşma dilini ve yabancı dili konuşarak öğretmektir. Bu sebeplerden dolayı tüm üniteler uzun konuşma metinlerinden oluşmakta, konu bitiminde ise beş adımda alıştırmalar verilmektedir. Alıştırmalar içerik olarak, kelime, cümle çeviri çalışmaları, Rusça verilen konuşma metinlerinim Türkçeye çevirisi, dilin kullanım alanı ile ilgili kelime ve ifade çalıştırmalarıdır. Sonuç olarak konuşma becerisi eğitimi kitabın asıl amacıdır ve Türkçe konuşma becerisi için hazırlanmıştır diyebiliriz.

Konuşma Becerisi Genel Değerlendirme

İncelenen kitapların tamamında konuşma metinlerine yer verildiği görülmektedir. Berlitz-TYBK kitabı konuşma metinlerini esas alan bir öğretim yöntemi ile hazırlanmıştır ve dil bilgisi, kültür bilgisi, kelime bilgisi, şekil bilgisi, cümle bilgisi gibi bütün diğer konular bu konuşma metinleri temelinde ve içeriğinde verilerek işlenmiştir. Şeka'nın IKTY kitabında konuşma metinleri her ünitede işlenen dil konularına göre mutlaka bir ya da birden fazla sayıda verilmiştir. Stanov'un TYUÇÇ kitabında konuşma metinleri konuya göre ihtiyaç duyuldukça öğreniciye sunulmakta ve yine ünitenin konu içeriğine uygun dil bilgisi konularını kapsayıcı şekilde yapılandırıldığı görülmektedir. Sidorina ise TBR kitabında hemen her ünite de şekil bilgisi, kelime bilgisi, cümle bilgisi gibi konu içeriklerini verdikten sonra konuşma metinleri üzerinde çalışmalar ve alıştırmalar sunmuştur. Konu işleniş bakımından Berlitz-TYBK ve Şeka'nın IKTY kitaplarında tümdengelim yaklaşımının benimsendiği görülmektedir. TYUÇÇ ve TBR kitaplarında ise konuşma metinleri konu işlenişi tümevarım şeklindedir.

Yazma Becerisi – Etkinlik Çeşidi, Ağırlığı

IKTY

Intensivnıy Kurs Turyetskava Yazıka kitabı yazma becerisi açısından incelendiğinde ortaya bu konuda her hangi bir çalışma yapılmadığı çıkmaktadır. Kitapta yazma becerisine yönelik bir alıştırma veya etkinlik yoktur. Kitaptaki alıştırmalar: tekrar edin, okuyun, çevirin, boşlukları doldurun şeklinde talimatlar içermekte: ne yazmak ile ilgili bir bölüm bulunmakta ne de yazma etkinliği bulunmaktadır. Cümle, paragraf, makale ya da karşılıklı konuşma yazmak, oluşturmak gibi bir çalışmaya kitapta yer verilmemiştir.

TYUÇÇ

Bazı alıştırmalar da aşağıdaki kelimeleri Türkçeye çeviriniz ve Türkçe olarak defterinize yazınız şeklinde hazırlanan çalışmalar dışında kitapta herhangi bir yazma becerisi etkinliği bulunmamaktadır.

TBR

Diğer kitaplar gibi TBR kitabı da yazma beceresini geliştiren herhangi bir etkinlik, alıştırma veya ödeve yer vermemiştir.

Berlitz -TYBK

Diğerlerinden farksız olarak Berlitz -TYBK kitabında da yazma becerisini geliştirme ile ilgili herhangi bir çalışma yoktur.

4.2.5. Kültür İçeriği

Görsel Metin Kullanımı

Tablo 23.
Kitaplarda Kullanılan Görsel Metin Sayısı

Kitaplar	Sayfa Sayısı	Görsel
IKTY	260	-
TYUÇÇ	541	45
TBR	320	-
Berlitz -TYBK	208	46

Tablo 8 de tüm kitaplarda kullanılan toplam görsel metin sayıları ile kitapların toplam sayfa sayıları gösterilmektedir. Tablo 8 de yer alan verilerden kitapların görsel metin kullanma yoğunluğu kolayca tahmin edilebilmektedir.

IKTY

Şeka'nın IKTY kitabında, Tablo 8 den de anlaşılacağı üzere hiç görsel metin yoktur.

TYUÇÇ

Dil öğretiminde gerçek fotoğrafların kullanıldığı kitap, kırk-dört görsel içeriği ile diğer kitaplardan belirgin bir şekilde ayrışmaktadır. Görsel metinler; tarihi, kültürü, milli ve dini değerleri temsil niteliğinde çoğu Türkiye'den önemli varlık ve eserlerin fotoğraflarıdır. Bu görsel metinler Türk Milli Kültür öğelerini, somut kültür öğelerini ve sosyal, dini vb. kültür öğelerini barındırmaktadır.

Örnek:

Kitapta verilen ilk görsel Türkiye Cumhuriyeti fiziki haritasıdır. Dilbilim Kültür Modülü içerisinde verilmiştir. Sırasıyla Anıtkabir ve Çanakkale Şehitler Abidesi ikinci ve üçüncü görsellerdir. Bunlara benzer bir çok genel kültür, milli kültür, coğrafya, tarih, edebiyat alanlarından görsel metinler sunulmaktadır. Görsel metinler milli, dini somut ve soyut kültür öğelerini içermektedir.

(Штанов, 2010, s.11)

(Штанов, 2010, s.12)

(Штанов, 2010, s.33)

Azerbaycan

(Штанов, 2010, s.49)

Özbekistan

(Штанов, 2010, s.49)

Türkiye Cumhuriyeti

(Штанов, 2010, s.50)

Resim 13. Kültür içerikli Görseller (Штанов, 2010, s.11,12,33,49,50)

Dördüncü, beşinci ve altıncı resimler Türk dil ve kültür birliği olan Türk ülkelerinden üçünü göstermektedir. Bunlar Azerbaycan, Özbekistan ve Türkiye'dir.

TBR

Sidorina'nın TBR kitabında görsel metin bulunmamaktadır.

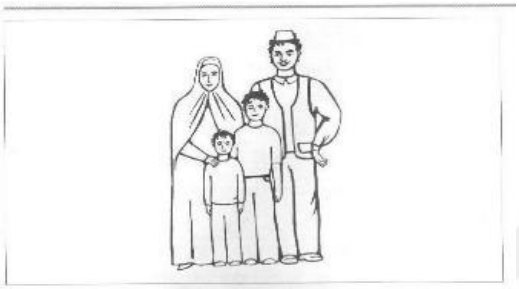
Berlitz -TYBK

Berlitz-TYBK kitabında özellikle her ünite başında diyalog konularıyla ilgili görsel bulunmaktadır. Bu görseller özellikle çizilerek oluşturulmuş temsili olarak kültür ve toplum hakkında bilgilendirici görsellerdir. Türk insan ve toplum görüntüsünü yansıtan görseller biraz eskidir. Yani günümüz Türk insanı ve toplumunu tam olarak yansıtmamaktadır. Fes giyen garsonlar, feraceli ve fesli anne-baba-çocuk aile resimleri, Türk evi olarak tanıtılan alakasız ev resmi vb. gibi.

Kitaptaki tüm diyaloglar Kemal, Gavrilov ve Antipov isimlerinde üç kişi arasında geçmektedir. Kemal bir Türk'ü temsil ederken Gavrilov bir Rus'u temsil etmektedir. Kemal

tüm çizimlerde koyu renk saçlı ve saçlarının üzerinde fes giymiş halde görülmektedir. Kitabı hazırlayanların, çizdikleri insan tipinin Osmanlı imparatorluğu dönemi giyim tarzlarını yansıttığından uzun süredir Türkiye'ye seyahat etmediklerini, Türkiye ve Türk insanı hakkında yakından bilgi sahibi olmadıklarını düşünüyoruz.

Örnek:

AILENIZ VAR MI?

Resim 14. Kültür içerikli görseller (Berlitz-TYBK, 2005, s.7)

Kitabın henüz başında, ikinci ünitede Türk ailesini temsilen bu görsel verilmiştir. Bu temsili kişilerin görselleri, aynı şekildeki giyim tarzlarıyla kitap boyunca kullanılmaktadır.

Kültür ve Kültür Öğeleri: Somut, somut olmayan, sosyal, genel kültür öğeleri açılarından değerlendirme

Kültür, bir toplumun yapısında oluşmuş somut ve soyut bütün değerleri içerir. Kültürün kendisini sözlü ve yazılı ifade şekliyle sahneye koyduğu, sergilediği yer dildir. Bir milletin kültürü, kültür özellikleri sözlü ve yazılı olarak yapılandırılan ifadelerle dil üzerinde yaşar. Kültür ne ise dilde oluşumu da odur. Diğer taraftan kültür değerlerinin en önemlilerinin içinde de "dil" vardır. Dolayısıyla dil, hem kültürü oluşturan çok değerli bir varlık hem de kültür tarafından şekillendirilen tartışmasız çok değerli bir kültür öğesidir. Dil ve kültür arasındaki ilişki birbirlerinin varoluşu ve devamını sağlama noktasında etkileşimlidir. Bundan dolayıdır ki dil ile kültür arasında birbirlerinden ayrıştırılamayacak şekilde çok sıkı bir bağ vardır.

Dil ve kültür topluluklara özgüdür. Topluluk olmadan bu iki değerden söz etmek mümkün değildir. O halde dil-kültür-toplum ilişkisi birbirinden ayrı düşünülemez. Dil kültür ilişkisinin aynısı dil-toplum ilişkisi için de söz konusudur. Bir toplumun kültürü ve dünya görüşü ait olduğu toplumun dilinin incelenmesi ile ortaya çıkarılabilir (Günay, 2016). Çünkü toplum kültürünü diline yansıtır ve diliyle de kültürünü şekillendirir. Günay'ın aktardığına göre Andre Martinet dil tanımını yaparken topluluktan topluluğa değişim göstermesini özellikle vurgular.

Kültür öğretiminin önemli siyasi, sosyolojik ve kültürle ilgili sonuçları vardır. Ders kitabı kapsamındaki ders materyallerinde kültür içeriği özgün, otantik metinler, görsel malzemeler ve kültür etkinlikleri yoluyla kültürle ilgili öğretim yapılmaktadır. Kültür içeriği tarihi kültür, folklor ve güncel kültür, sosyal yaşam kültürü olarak alt başlıklara ayrılır.

Malinowski, kültürün; nesneler, eylemler ve zihniyetler bütünü olduğuna işaret eder (Malinowski, 1941). Tematik ve söz varlığı olarak sıralanabilir. Ritüeller, normlar, tutumlar, inançlar, müzik, nesneler, renkler, yapılar gibi çoklu göstergeler sistemidir. Dil kültürün en dinamik hafıza mekanıdır. Selamlaşma, hitap şekilleri, yemek yeme düzeni gibi tutum ve davranışlar birer kültürdür. Kültür içeriği; tarihi kültür, folklor ve güncel kültür, sosyal yaşam kültürü olarak alt başlıklara ayrılır

"Somut olmayan kültür mirası" toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültür miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültür mekanları anlamına gelir.

Kavram, UNESCO'nun 32. Genel Konferansı'nın 17 Ekim 2003 tarihinde toplanan Genel Kurulu'nda onaylanarak yürürlüğe giren Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması

Sözleşmesi'nde sözleşmenin birinci maddesinde tanımlamasında nelerin somut olmayan kültürel mirası oluşturduğu sorusu şöyle yanıtlanmaktadır:

Dilin somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında bir araç işlevi gördüğü sözlü anlatımlar ve sözlü gelenekler

Gösteri Sanatları

Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Festivaller

Halk Bilgisi, Evren ve Doğa ile ilgili uygulamalar

El Sanatları Geleneği

Soyut Miraslar: Soyut mirasların başında milletin gelenek ve görenekleri, sözlü edebiyatı ve folkloru gelir. Soyut miraslara örnekler:

- Karacaoğlan ve Yunus Emre'nin şiirleri.
- Atasözleri ve deyimler.
- Kız isteme merasimi ve kına gecesi.
- Bayramlarda büyüklerin ziyaret edilmesi.

Atalarımızdan bize kalan tarihi yapılar, ilmi eserler ve geleneklerin tamamı kültür mirası olarak tanımlanır. Somut, soyut, taşınabilir ve taşınamaz gibi çeşitleri bulunan miraslar, hem geçmişe hem de geleceğe ışık tuttuğu için son derece önemlidir. Toplumların kültürlerini tanımasına imkan tanıyan bu eserler korunmalı ve gelecek kuşaklara aktarılmalıdır.

Somut miraslar:

Elle tutulabilir ve gözlemlenebilir, yapılar ve eserlerin tamamı somut miraslardır.

Somut miraslara örnekler:

- Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırılan Topkapı Sarayı

- Evliya Çelebi tarafından kaleme alınan 10 ciltlik Seyahatname
- Gevher Nesibe Hatun Darüşşifası.
- Mimar Sinan'ın yaptığı Mihrimah Sultan Cami ve Kanuni Sultan Süleyman Köprüsü
- İstanbul [1985]
- Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (Sivas) [1985]
- Hattuşa (Boğazköy) - Hitit Başkenti (Çorum) [1986]
- Nemrut Dağı (Adıyaman - Kahta) [1987]
- Xanthos-Letoon (Antalya - Muğla) [1988]
- Safranbolu Şehri (Karabük) [1994]
- Troya Antik Kenti (Çanakkale) [1998]
- Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi (Edirne) [2011]
- Çatalhöyük Neolitik Kenti (Konya) [2012]
- Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı (İzmir) [2014]
- Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğunun Doğuşu (Bursa) [2014]
- Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri [2015]
- Efes (İzmir) [2015]
- Ani Arkeolojik Alanı (Kars) [2016]
- Afrodisias (Aydın) [2017]
- Göbeklitepe Arkeolojik Alanı (Şanlıurfa) [2018]

Kültür mirası olarak;

- Göreme Milli Parkı ve Kapadokya (Nevşehir) [1985]
- Pamukkale-Hierapolis (Denizli) [1988]

hem kültür mirası, hem doğal miras olarak listeye alınmıştır.

Somut olmayan kültür mirası daha gözle görülür kılmak, önemi konusunda bilinçlenmeyi sağlamak ve kültür çeşitliliğe saygı içinde diyalogu desteklemek için, Taraf Devletlerin teklifi üzerine, insanlığın somut olmayan kültür mirasının temsili bir listesi hazırlanır, güncellenir ve yayımlanır.

Türkiye, UNESCO Somut Olmayan Kültür Mirası Listelerine kaydettirdiği 20 unsuru ile UNESCO'ya en çok unsur kaydettiren ilk 5 ülke arasında yer almaktadır.

- Meddahlık / Arts of the Meddah, Public Storytellers (2008)
- Mevlevi Sema Töreni / Mevlevi Sema Ceremony (2008)
- Âşıklık Geleneği / Âşıklık (Minstrelsy) Tradition (2009)
- Nevruz (Çokuluslu) / Nevruz (Multinational 2009)
- Karagöz / Karagöz (2009)
- Geleneksel Sohbet Toplantıları / Traditional Sohbet Meetings (2010)
- Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali / Kırkpınar Oil Wrestling Festival (2010)
- Alevi-Bektaşi Ritüeli Semah / Semah, Alevi-Bektaşi Ritual 2010)
- Tören Keşkeği Geleneği / Ceremonial Keşkek Tradition (2011)
- Mesir Macunu Festivali / Mesir Macunu Festival (2012)
- Türk Kahvesi Kültürü ve Geleneği / Turkish Coffee Culture and Tradition (2013)
- Ebru: Türk Kağıt Süsleme Sanatı / Ebru: Turkish Art of Marbling (2014)
- Geleneksel Çini Ustalığı / Traditional Craftsmanship of Çini-Making (2016)
- İnce Ekmek Yapma ve Paylaşma Kültürü: Lavaş, Katırma, Jupka, Yufka (Çokuluslu) / Flatbread Making and Sharing Culture: Lavash, Katyrma, Jupka, Yufka (Multinational 2016)
- Bahar Kutlaması: Hıdrellez (Çokuluslu) / Spring Celebration: Hıdrellez (Multinational 2017)
- Islık Dili / Whistled Language (2017) (UNESCO Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi)
- Dede Qorqud/Korkyt Ata/Dede Korkut Mirası: Destan Kültürü, Halk Masalları ve Müzik (Çokuluslu) / Heritage of Dede Qorqud/ Korkyt Ata/ Dede Korkut, epic culture, folk tales and music (Multinational 2018)
- Geleneksel Türk Okçuluğu / Traditional Turkish Archery

- Geleneksel Zekâ ve Strateji Oyunu: Mangala / Göçürme Togyzqumalaq, Toguz Korgool / Tradıtıonal Intellıgence and Strategy Game: Mangala / Göçürme, Togyzqumalaq, Toguz Korgool
- Minyatür sanatı / The Art of Miniature

Kültür öğretiminin önemli siyasi, sosyal ve kültürle ilgili sonuçları vardır. Ders kitabı kapsamındaki ders materyallerinde kültür içeriği özgün, otantik metinler, görsel malzemeler ve kültür etkinlikleri yoluyla kültürle ilgili öğretim yapılmaktadır. Kültür içeriği tarihi kültür, folklor ve güncel kültür, sosyal yaşam kültürü olarak alt başlıklara ayrılır.

IKTY

Şeka, IKTY ders kitabında somut ve somut olmayan kültür mirası öğeleri açısından özellikle metinlerle aktarılan zengin bir içerik bilgisi oluşturmuştur. Metin kullanımı açısından değerlendirildiğinde çok çeşitli kültür içerikli metinler kullanması, atasözleri ve deyimlere, tekerlemelere, tarihi, kültürü ve edebiyatı yansıtan metinlere yer vermesi somut olmayan kültürel miras öğelerine örnek olması açısından özellikle önemlidir. Yazarın Türk dili ve kültürüne bütüncül yaklaşımı olduğu kanısına varmakla birlikte, kitapta Türk kültürüne pozitif vurgu yapan bir atmosfer oluşturduğunu söyleyebiliriz.

TYUÇÇ

Ştanov-TYUÇÇ kitabı içerdiği somut ve soyut kültür mirası öğeleri açısından değerlendirildiğinde öncelikle dikkat çeken görsellere yer verildiğini, zengin görsel içerdiğini söyleyebiliriz. Kitapta sürekli kullanılan renkli görseller; fotoğraflar şeklinde çeşitli konuları ve Türkiye'den çok çeşitli şehir, kale, camii, deniz, Türk mutfağı vb. manzaraları içermektedir. Kitapta kullanılan görseller sadece Türkiye'den değildir. Azerbeycan, Özbekistan, Türkmenistan, Kazakistan'dan da zaman zaman konularla ilgili

fotoğraflar yer almaktadır. Dolayısıyla, görsel içerik açısından yazar Ştanov'un, TYUÇÇ kitabında Türk diline ve kültürüne bütüncül, olumlu bir yaklaşım sergilediğini görmekteyiz.

Metin ve kelime kullanımı açısından değerlendirildiğinde çok çeşitli kültür içerikli metinler kullanması, atasözleri ve deyimlere, tekerlemelere, ünlü Türk şairlerinden şiirlere yer vermesi somut olmayan kültür mirası öğelerine örnek olması açısından özellikle önemlidir.

TBR

TBR ders kitabında somut ve somut olmayan kültür öğeleri, Rus ve yabancı kültür öğeleri, genel kültür öğeleri, sosyal kültür öğeleri okuma metinleri ve alıştırma ve etkinliklerde kullanılan metinler yoluyla verilmiştir. Metinlerde Anadolu'dan, Anadolu insanının değerlerinden ve özelliklerinden, köylüden, kasabalıdan, aile bağlarından, toplum yapısından, Türk mutfağından, Türkiye coğrafyasından, okul hayatından, çocukların dünyasından, Türk edebiyatından parçalar, bilgiler ve tanıtımlar içermektedir. Kitapta yer alan Nasrettin hoca fıkraları, atasözleri ve deyimler somut olmayan kültür miraslarına örnek gösterilebilir. Kitapta bahsi geçen çay, aşure, Türk kahvesi, sıcak ekmek gibi Türk mutfağına özgü değerler yine somut olmayan kültür miraslarına birer örnek olarak ders kitabında kullanılmıştır.

TBR ders kitabında ki somut ve soyut kültür öğeleri, Türk dünyasını kapsayacak şekilde değildir. Sadece Türkiye'den, Anadolu'dan örnekler içermektedir. Bu açıdan bakıldığında yazarın Türkçe öğretiminde Türk dili ve kültürüne, diğer kitaplarla da kıyasladığımızda bir bütün olarak yaklaşmadığını düşünmekteyiz.

Berlitz -TYBK

Berlitz-TYBK Ruslara yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitabında, somut ve somut olmayan kültür öğeleri, Rus ve yabancı kültür öğeleri, genel kültür öğeleri, sosyal kültür öğeleri karşılıklı konuşma metinleri, görseller ve birazda alıştırma ve etkinlikler yoluyla da verilmiştir. Öncelikle görsel olarak çizilen insan tiplerinde tipik Rus ve tipik Türk karekterleri giyim tarzları ve dış görünüş özellikleri ile : saç rengi, kaş, göz, bıyık, boy, vücut yapısı, duruş vb. belirlenmiştir. Giyim tarzı olarak çizilen Türk insanında geleneksel kıyafetler soyut kültür öğesi olarak dikkat çekmektedir. Türk erkeğinin başına çizilen fes, her ne kadar günümüzü yansıtmakta hatalı olsa da tarihten bir parça olarak değerlendirilebilir. Diğer taraftan İstanbul ve Moskova'dan sıkça bahsedilmesi, Paris, Londra, Kiev, Ni-York (New-York) gibi şehirlerden bahsedilmesi Türk, Rus ve yabancı kültür öğelerine ait bilgileri içerdiğini göstermektedir. Konular ve kelimeler dahilinde sözü edilen akrabalık bağları toplumsal kültür öğelerini yansıtmaktadır. Türk Lirası, Rus Rublesi ve Amerikan Doları görsellerin kullanılması yine genel kültür öğelerine vurgu yapmaktadır diyebiliriz.

Konuşma metinlerinde ve alıştırmalarda geçen kültüre ait: "Allahaısmarladık!, Hayırlı günler!" gibi dil kullanımları da kelime kapsamında verilen Türk kültür öğelerine birer örnek teşkil etmektedir.

14. derste Restorana gidelim konusunda verilen konuşma metninde Türk mutfağının en bilinen ve en sevilen yemeklerinden bahsedilmiştir. Döner kebap, şiş kebap, ayva tatlısı, baklava somut olmayan kültür mirası değerlerine birer örnektir. Aynı ünitede, kanyak, şampanya, votka, bira, hardal, mayonez gibi Rus ve yabancı somut olmayan kültür mirası öğelerine de vurgu yapılmaktadır. Konuyla bağlantılı olarak bir sonraki 15. Ünitede türk mutfağından bahsedilmiş, bir balık yemeği tarifi verilmiş, konu içerisinde geçen konuşmada Türklerin yemek kültüründen, Osmanlı İmparatorluğu'ndan, Yunan ve Ermeni lerden bahsedilmiştir. Ege denizi, Marmara denizi, Karadeniz, Anadolu, kıyılar, güneydoğu, doğu-batı gibi kültür coğrafyası kapsamında coğrafi bilgi içeren terimler kullanılmıştır.

Bölgesel olarak yemek kültürlerinden bahsedilmiş: Türkiye'nin doğusunda yağ, yoğurt, peynir, bal, et seviliyor, Ege denizi kıyılarında deniz ürünleri en çok satılıyor, Karadeniz kıyıları hamsi balığıyla meşhur, yerliler hamsiden en az 40 yemek yapıyor bir gün Anadolu'nun Güneydoğusunda insanlar çeşitli kebap yemekleri tercih ediyorlar… mutfakta kültürel gelenekler var …. şeklinde devam eden konuşma metninde kadınlar arasındaki çay sohbetlerinden, pastalar börekler ve tatlılardan, kadınların aralarında gün geleneği yaptığından bahsedilmektedir. Tüm bunlar somut olmayan kültür öğeleri için birer örnektir ve kitapta özellikle bahsedilmiştir.

Kurban bayramı, Müslümanlar, Allah inancı, İbrahim, İsmail, Tanrı, Hıristiyanlık, Yahudilik, cami, Kabe, Mekke, Hz. Muhammed, İslam dini, tapınak, Kara Taş (Hacer-ül esved taşı), dua etmek, günah, vaaz, dini merkez, abdest (kitapta hatalı şekilde - aptes olarak yazılmış), vb. sosyal yaşam kültürü öğelerini de işlemektedir.

Kültür ve Kültür Öğeleri Genel Değerlendirme

İçerisinde işlenen kültür ve kültür öğeleri açısından kitapların tamamında bir değerlendirme yapıldığında konuya detaylı biçimde yeren kitapların olduğunu görüyoruz. Kültür ve kültür öğeleri Sidorina'nın TBR kitabında olduğu gibi Türkiye ile sınırlı kalırken bazı kitaplarda ise Türk kültür öğelerinin tümüne bütüncül bir yaklaşımla yer verildiği tespit edilmiştir. Şeka'nın IKTY ve Ştanov'un TYUÇÇ kitapları kültüre ve somut ve somut olmayan Türk kültür öğelerine yer verme şekilleri açısından bu bütüncül yaklaşıma örnek olarak gösterilebilir. Yine incelediğimiz Berlitz-TYBK kitabı ise Türk kültür öğelerinin yanı sıra uluslararası somut ve somut olmayan kültür öğelerine de vurgulayıcı bir biçimde yer vermiştir.

4.3. Yazarın Genel Olarak Türk Dili ve Kültürüne Yaklaşım Tarzı:

IKTY Türk Dili ve Kültürüne Yaklaşım Tarzı

Yazarın Türk Dili ve Kültürüne yaklaşım tarzı bütüncüldür. Türkçe öğretimi ile ilgili hazırladığı kitap sadece Türkiye Türkçesini öğretmekle kalmayıp, konular bazında tüm Türk dili şiveleri ile bağlantılı, karşılaştırmalı, kıyaslamalı olarak vermiştir. Türk dilini bir bütün olarak ele almaktadır. Türkçenin tarih sürecinde diğer kültürlerle etkileşiminin Türkçedeki etkilerini de örneklerle incelemiş ve bu konularda detaylı bilgi aktarmıştır.

TYUÇÇ Türk Dili ve Kültürüne Yaklaşım Tarzı

Kitabın yazarının Türk dili ve kültürüne yaklaşım tarzı bütüncüldür. Türk dili ve kültürünü tüm Türk dünyasını kapsayan şekilde kitap içeriğine yerleştirmiş ve Türkçe öğretiminde sadece Türkiye den değil Türk dilini ilgilendiren hemen her detaydan bahsetmeye çalışmıştır. Türk dili ve kültürü ile ilgili çok sayıda görsel kullanarak kitap içeriğindeki somut ve soyut kültür miraslarına yer verilmiştir.

TBR Türk Dili ve Kültürüne Yaklaşım Tarzı

TBR ders kitabında yazarın Türk dili ve kültürüne yaklaşım tarzı Türkiye ile sınırlıdır. Türkiye Türkçesi öğretimi için hazırlanmış kitabın içeriği de Türkiye'nin sosyal ve kültür yapısından öğeler, Türk dili ve edebiyatı Anadolu coğrafyasından Nasreddin Hoca fıkraları gibi somut olmayan kültür mirası öğeleri içermektedir.

Berlitz -TYBK Türk Dili ve Kültürüne Yaklaşım Tarzı

Berlitz-TYBK ders kitabının Türk dili ve kültürüne yaklaşımının çok pozitif vurgular içerdiğini düşünmüyorum. Resimlenen ve tüm kitapta kullanılan temsili Türk tipi kadın ve erkek görselinden hareketle ve konular da geçen bazı negatif vurgulardan kaynaklı olarak

kitabın Türk dili ve kültürüne önyargılı yaklaşarak bir öğretim süreci planladığını söyleyebiliriz.

Günlük konuşmalardan örneklerle öğretim yaptığını Ön sözünde söyleyen kitap görsel tiplemelerde günlük ve günümüz yaşam tarzından örnekler sunamamıştır. Diğer taraftan gelenek, sosyal kültür değerleri açısından kapsamlı bilgiler içermektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM
SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Yabancı dil öğrenme süreci, bir dili öğrenmek için gerekli becerileri çeşitli yol ve yöntemlerle edinme, kazanma sürecidir. Dil öğretimi gittikçe küçülen dünyada artık yalnızca bir iletişim aracı değil aynı zamanda kültürlerin karşılıklı öğrenilmesine, iletişimin kalitesinin artmasına olanak tanıyan ve dolayısıyla çatışmadan uzaklaşmak, anlaşmak ve hoşgörü ortamı oluşturmak için kullanılan potansiyel bir bilgi kaynağıdır. Örneğin, Avrupa'nın geleceği için Avrupa Konseyi tarafından belirlenen eğitim ve kültür politikaları içindeki en önemli konu dil politikasıdır. "Çok kültürlü ve çok dilli bir toplum" oluşturma Konseyin en önemli hedeflerinden biri olup, üye ülkelerde bu hedefler doğrultusunda Konsey tarafından yönlendirilmektedir (Demirel, 2005) (Dağ, Avrupa Konseyi Dil Politikaları Çerçevesinde Yabancı Dil Ders Kitabı İncelemesi, 2007)

Öğretimin ve içeriğinin ne olduğu bu noktada önemlidir; öğretim, programlı eğitim sürecidir. Öğretimde esas olan bilgilerin kullanılabilir hale gelmesidir, aksi halde öğretim faydaya dönüşemez. Öğretimde, muhtevanın öğretimi amaçlanır ve bu amaç doğrultusunda kullanılan en yaygın materyal kitaptır. Aslında dil öğretiminde materyal kavramı: ders kitabı ile birlikte, dil öğrenenlere yardımcı olacak her türlü kaynak, hedef dil ile ilgili bilgi içeren her şey: çalışma kitabı, kaset, kompakt disk -CD, yazı tahtası, fotokopi el notları, bir gazete, tahtaya yazılmış herhangi bir paragraf vb. tanımı yapılır. Materyal kavramı içindeki ders kitabı değerlendirmesi bu araştırmanın hedefidir. Ceyhan ve Yiğit ders kitabını "her tür ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılacak olan, konuları programlar doğrultusunda hazırlanmış, öğrenim amacı için kullanılan basılı yayın" tanımını kullanır (Ceyhan ve Yiğit, 2003, s. 109). Diğer taraftan Kılıç ve Seven (2004) bir kitabın ders kitabı ile nitelenebilmesi için o dersin programıyla örtüşmesi, programın hedef ve davranışlarının gerektirdiği strateji, yöntem ve teknikleri uygulamaya uygun olması gerektiğini söyler.

Ders kitabı eğitim öğretimde kullanılan materyal kavramının içindeki en önemli parçadır. Tomlinson, materyal için öğrenenlerin öğrenmesine yardımcı olacak herhangi bir şey tanımını kullanırken, ders kitabını "bir ders için kullanılan temel-çekirdek materyal olan, ders aracı" olarak tanımlar (Tomlinson P. , 1998). Ders kitapları eğitimde herkese aynı bilgiye ulaşma olanağı vererek bilgi aktarımının bir anlamada standartlaşmasını da sağlar. Ders kitabı aynı zamanda eğitim programına dahil olmuş her bireyin kaynağı ve şekli çeşitli dinamikler kapsamında belirlenmiş ve onaylanmış bilgiye erişmesi için de bir yoldur.

Bu araştırmada incelediğimiz ders kitapları iç ve dış değerlendirme ölçütlerine göre değerlendirilmiştir. Bu ölçütler ders kitaplarını; yazarları, basım tarihleri, seviyeleri, içerik düzenlemesi, içindekiler, ön söz, son söz bölümleri, kullandıkları görseller, ünite düzeni, Türkçe dil bilgisi, dil becerileri, kültür öğretimi, alıştırma-etkinlik çeşitliliği, ana-dil etkisi gibi bir çok açıdan incelemeyi hedeflemiştir.

Sonuç olarak incelemeye tabi her bir kitabın eğitim-öğretim hedefi çıkış noktası olarak aynı fakat varış noktası olarak birbirlerinden biraz farklıdır. Dil seviyesi olarak aynı seviyeden: A1-A2 seviyesinden başlayan hedef içerik düzenlemesi bazı kitaplarda ileri seviyeye kadar taşınmıştır. Şeka'nın IKTY ve Ştanov'un TYUÇÇ ve Sidorina'nın TYBR Kitabı, Berlitz-TYBK kitabına kıyasla Türkçe eğitim-öğretim çalışmalarını A1-A2 seviyesinden ileri seviyelere taşımayı hedefleyen bir içerik oluşturmayı amaçlamıştır ve içerikteki çalışmalar buna uygun şekilde tasarlanmıştır.

İçeriğin detayında her bir kitabın Türkçe öğretiminde belli dil becerileri alanlarına yönelik bir tutumla hazırlanmış olması belirgindir. IKYT kitabında bu tutum dil eğitim öğretimi ve dil becerileri öğretiminde gerekli çalışmaları eşit ağırlıkta sunmayı hedeflemiş, TYUÇÇ kitabı buna benzer bir tutum sergilemesinin yanı sıra biraz daha konuşma becerisine ağırlık veren çalışmalara yoğunlaşmıştır. TYBR kitabının ise yine Türkçe dil eğitim öğretimi ve dil becerileri öğretiminde gerekli çalışmaları sunmaya çalışmakla birlikte biraz daha okuma-anlama üzerine yoğunlaştığı fark edilmektedir. Diyaloglar temelinde ilerleyen Berlitz-TYBK kitabındaki içeriğinin ise tamamen Türkçe konuşma becerisine yoğunlaştığı

çok açıktır. Bu materyalde Türkçe dil bilgisi, Türk dili ve kültürü ile ilgili bilgiler bu diyalog metinleri ve kullanılan karükatür tarzı çizgi görseller üzerinden aktarılmaya çalışılmıştır.

Bir bireyde dil ile ilgili gelişen ilk bilinç nedir sorusunun cevabı: ses bilinci şeklindedir. Anne karnından başlayan bir bilinç olma özelliğine sahiptir ve Türkçe ses açısından çok zengin ve dil kurallarının temelini oluşturan bir etkiye sahiptir. Ses temelli yapılar ön plandadır, ses olayları, anlamı değiştiren ses yapıları gibi konular Türkçe de çok önemlidir ve Türkçe öğretirken hedef kitlede öncelikli olarak bir ses bilinci oluşturmaya çalışırız.

Kitaplar ses bilgisi açısından incelendiğinde özellikle dört kitabında ses bilgisini ön planda tuttuğunu, ses bilgisine özellikle önem verdiklerini görüyoruz. Çünkü Türkçede ses bilgisi yani Ses bilgisi yapı Türkçenin çok önemli bir parçasıdır. Şeka'nın IKTY kitabı Türkçe öğretimin de Ses bilgisi yapı çalışmaları açısından oldukça başarılı bir içerik oluşturmuş, kelimede ve cümlede vurgu, tonlama konularında çok profesyonel bilgiler ve açıklamalar vermiş, ve yoğun etkinlik-alıştırma içeriği sunmuştur. Şeka ayrıca Türkçe basit cümlede tonlama konusunda uzmanlık derecesini yapmış bir Türkologdur. Ştanov'un TYUÇÇ kitabı Türkçe Ses bilgisi konusu üzerinde Şeka ile yarışacak düzeydedir. Türkçenin ses bilgisi üzerine çok yoğunlaşan bu ders kitabı, çok çeşitli ses bilgisi çalışmalara yer veren, sesletme transkripsiyonla yazılmış metinler üzerinden okuma ve seslendirme etkinlikleri de içeren bir, Ruslara yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitabıdır.

Sidorina TBR, kelime bilgisi ile başlattığı ünitelerde kelimede yapı, Türkçede ses olayları ve ses temelli yapılar ön planda tutulmuştur. Türkçede ses bilgisi yapı üzerine çok sayıda alıştırma ve etkinlik oluşturmuş yine diğer kitaplardakilere benzer açıklamalar yapmıştır. Berlitz-TYBK Türkçe ders kitabı ise tamamen konuşma ve ses temelli bir öğretimi benimsemiştir. Diyaloglar eşliğinde ilerleyen bu ders kitabı, dinleme ve tekrar etme üzerine yoğunlaşarak öğretim yoluna gitmiş, diyaloglar içinde geçen ses bilgisi yapılara ayrıca açıklamalar getirmiştir. Sonuç olarak Türkçenin ses bilgisi ve yapısını öğretiminde en başarılı yaklaşımı Şeka-IKTY ve Ştanov-TYUÇÇ ders kitapları sergilemiştir diyebiliriz.

Kültür dil öğretimine temel düzeyden ileri düzeye kadar nezaret eden dilin temel bir parçasıdır. Kültürel araç olarak metinler ileri seviye de temalar ve dil içerikleri oluşturulurken kültürel odakların seçilmesi gerekir. Mesela akrabalık adları kelimeler: amca, hala, teyze vs.. merkezinde dil olmayan bir öğretim ya da varlık düşünülemez. Kültürün tanımına Fransız edebiyatçı Andre Gideu herşey okunup unutulduktan sonra geriye kalan şey kültürdür der. Malinovski, temel ihtiyaçlara verilen kültürel cevaplar vardır der.

Maslov'un ihtiyaçlar hiyerarşisi ile Malinovski'nin kültürel cevapları örtüşür. İhtiyaçlara karşılık olarak verilen kültürel cevapları Malinovski şu şekilde açıklamıştır: Vucudumuzun biyolojik ihtiyaçlarına verilen cevaplar kültürdür, açlığa verilen kültürel karşılık beslenme davranışı, yiyecek kültürü, akrabalık, insanlar arası iletişim ihtiyacına karşı verilen cevap üreme davranışı, hareket dediğimiz temel ihtiyaca yönelik davranış etkinlikler, eylemler, güvenlik ihtiyacına karşı korunma, sağlık ihtiyacına karşı temizlik, hijyen davranışları, büyüme denilen temel ihtiyaca verilen cevap eğitim davranışı gibi davranışlarla kendini kültür boyutunda ortaya koyar. Malinovskiy kültürün bir eylemler, nesneler ve zihniyetler bütünü olduğunu söyler. Tematik ve söz varlığı olarak sıralanabilir. Ritüeller, normlar, tutumlar, inançlar, müzik, nesneler, renkler, yapılar gibi çoklu göstergeler sistemidir. Dil kültürün en dinamik hafıza mekanıdır. Selamlaşma, hitap şekilleri, yemek yeme düzeni gibi tutum ve davranışlar birer kültürdür.

Şeka, IKTY ders kitabında somut ve somut olmayan kültür mirası öğeleri açısından özellikle metinlerle aktarılan zengin bir içerik bilgisi oluşturmuştur. Metin kullanımı açısından değerlendirildiğinde çok çeşitli kültür içerikli metinler kullanması, atasözleri ve deyimlere, tekerlemelere, tarihi, kültürü ve edebiyatı yansıtan metinlere yer vermesi somut olmayan kültürel miras öğelerine örnek olması açısından özellikle önemlidir. Yazarın Türk dili ve kültürüne bütüncül yaklaşımı olduğu kanısına varmakla birlikte, kitapta Türk kültürüne pozitif vurgu yapan bir durum oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Ştanov-TYUÇÇ kitabı içerdiği somut ve soyut kültür mirası öğeleri açısından değerlendirildiğinde dikkat çeken görsel metinlere yer verildiğini, zengin görsel metin

içerdiğini söyleyebiliriz. Kitapta sürekli kullanılan renkli görseller; fotoğraflar şeklinde çeşitli konuları ve Türkiye'den çok çeşitli şehir, kale, camii, deniz, Türk mutfağı vb. manzaraları içermektedir. Kitapta kullanılan görsel metinler sadece Türkiye'den değildir. Azerbeycan, Özbekistan, Türkmenistan, Kazakistan'dan da zaman zaman konularla ilgili fotoğraflar yer almaktadır. Dolayısıyla, görsel metin içeriği açısından yazar Ştanov'un, TYUÇÇ kitabında Türk diline ve kültürüne bütüncül, olumlu bir yaklaşım sergilediğini görmekteyiz. Metin ve kelime kullanımı açısından değerlendirildiğinde çok çeşitli kültür içerikli metinler kullanması, atasözleri ve deyimlere, tekerlemelere, ünlü Türk şairlerinden şiirlere yer vermesi somut olmayan kültür mirası öğelerine örnek olması açısından özellikle önemlidir.

Ruslara yabancı dil olarak Türkçe öğretimi için hazırlanan ders kitaplarına baktığımızda TBR ders kitabında yazarın Türk dili ve kültürüne yaklaşım tarzı Türkiye ile sınırlıdır. Türkiye Türkçesi öğretimi için hazırlanmış kitabın içeriği de Türkiye'nin sosyal ve kültür yapısından öğeler, Türk dili ve edebiyatı coğrafyasından Nasreddin Hoca fıkraları gibi somut olmayan kültür mirası öğeleri içermektedir. Yine bu kitapta TBR ders kitabında ki somut ve soyut kültür öğeleri tüm Türk dili ailesini kapsayacak şekilde değildir. Sadece Türkiye'den örnekler içermektedir. Bu açıdan bakıldığında yazarın Türkçe öğretiminde Türk dili ve kültürüne, diğer kitaplarla da kıyasladığımızda bir bütün olarak yaklaşmadığını düşünmekteyiz.

Berlitz-TYBK Ruslara yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitabında, somut ve somut olmayan kültür öğeleri, Rus ve yabancı kültür öğeleri, genel kültür öğeleri, sosyal kültür öğeleri karşılıklı konuşma metinleri, görsel metinler ve birazda alıştırma ve etkinlikler yoluyla da verilmiştir. Öncelikle görsel olarak çizilen insan tiplerinde tipik Rus ve tipik Türk karekterleri giyim tarzları ve dış görünüş özellikleri ile : saç rengi, kaş, göz, bıyık, boy, vücut yapısı, duruş vb. belirlenmiştir. Giyim tarzı olarak çizilen Türk insanında geleneksel kıyafetler soyut kültür öğesi olarak dikkat çekmektedir. Türk erkeğinin başına çizilen fes, her ne kadar günümüzü yansıtmakta hatalı olsa da tarihten bir parça olarak değerlendirilebilir. Kitapta görsel metinler yoluyla yansıtılmaya çalışılan karekteristik Türk insan tipi ve aile yapısı güncel ve gerçeğe uygun değildir.

Diğer taraftan İstanbul ve Moskova'dan sıkça bahsedilmesi, Paris, Londra, Kiev, Ni-York (New-York) gibi şehirlerden bahsedilmesi, Türk Lirası, Rus Rublesi ve Amerikan Doları görsellerin kullanılması Türk, Rus ve yabancı kültür öğelerine ait bilgileri içerdiğini göstermektedir ve yabancı ve genel kültür öğelerine de vurgu yapmaktadır diyebiliriz.

Bu kaynak eserler Türkçe öğretimi açısından hedef kitleye uygun olarak hazırlanmış olup bazı eksiklikler içermektedir. Eğitim-öğretim yönüyle Türkçe öğretimi açısından bir boşluğu doldurmaktadır. Ancak burada Türkçe deyince Türkiye Türkçesi anlaşılmaktadır. Türkiye Türkçesi için Türkçenin yaklaşım ve yöntemine uygun hazırlanmış kaynak eserlerle öğretilmesi daha uygundur. İncelediğimiz bu kaynakların mevcut eksik yönleri bilinerek öğretime katkı sunması sağlanabilir.

Rusya'da, Sovyetlerin dağılmasından sonra Türkçe öğretilen merkezlerin sayısı Türkçeye olan yoğun ilgi ile birlikte hızla artmıştır. Üniversitelerde yabancı dil olarak Türkçe derslerinin okutulması, dil kurslarının açılması, ilk ve orta dereceli okullarda hatta anaokullarına kadar Türkçe öğretimi yaygınlaşmıştır. Türkçe öğretmenin artmasıyla birlikte ders materyalleri sayısı da oldukça artmıştır. Ancak niceliği artan bu materyallerin nitelikleri çok düşük kalmıştır. Çünkü Rusya'da Türkçe yayınları kontrol edecek bir merci bulunmamaktadır. Melikli (2001), bu yayınların kitap piyasasında yöntemsiz ve hatalı kitap sorununu ortaya çıkardığını, bu durumun köklü Türkoloji geleneğine sahip ve Türk haklarını yakından tanıyan Rusya'da, soğuk savaş döneminde iki ülke arasındaki eğitim kültür ilişkisinin olmamasından kaynaklanan: kitaplarda kullanılan Türkçenin güncel olmaması, ticari kaygılar ve kontrolsüzlükten meydana geldiğini belirtmektedir. Kitaplar incelendiğinde birçok hatanın yanı sıra konuşma dilinde yapılan hataların normal yazı diline geçirildiğini de görmekteyiz. Çok çeşitli ve çok sayıda hatalar içeren Türkçe öğretimi kitaplarına her geçen gün bir yenisi eklenmekte, genel ağ üzerinde Rusların Türkçe öğretimi için oluşturdukları gruplarda ise aynı şekilde Türkçenin birçok özelliği ile ilgili yetersiz bilgiden kaynaklı hatalı öğretimler yapılmaktadır. Bu hatalar, dil bilgisi konuları başta olmak

üzere, Türkçenin fonetiği, konuşma da tonlama ve vurgu, cümle bilgisi, cümlede söz dizimi, sözcük kullanımı ve imla hataları gibi çeşitli konular da kendini göstermektedir.

Seviye olarak ileri seviye Türkçe öğretim kitaplarının hemen hemen hiç olmaması, ders kitaplarının neredeyse tamamının Türkçe dil bilgisi kurallarının anlatımını esas almış olması, morfolojik içerikli olması, görsel içerikten yoksun olması, ders kitabı niteliğinde ortaya ciddi eserler konulmamış olması, sözlük sorunu, Rusya'da ve de Ruslara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde büyük eksiklikler olarak göze çarpmaktadır.

Ayrıca Türkçe öğretimin de öğrencinin ihtiyaç duyduğu süreli yayınlar, günlük gazeteler gibi materyallerin bulunmaması ve de ilgili mercilerce sağlanmaması da ayrı bir sorundur. Bu konuda, şahsen yaptığım gibi, görevde bulunan diğer öğretim görevlileri de Türkiye'ye gidip geldikçe günlük gazeteleri, getirebildikleri dergi ve faydalı olabilecek süreli yayınları, öğrencilerine güncel materyal sağlamak ve derslerde etkili içerik oluşturmak üzere Türkiye'den yanlarında getirerek ya da Türkiye'ye gidip gelen vatandaşlardan siparişle temin ederek sınıflarında kullanmaktadırlar. Bu durumu, görev yaptığım bölge ve şehirlerde tanık olduğum diğer dil öğretimi görevlileriyle ile kıyasladığımda, Türkçeyi yurtdışında öğretmek üzere görev yapan öğretim görevlilerinin oldukça zayıf bir destekle bu temsili görevi yürütmeye çalıştıklarını var olan eksiklikleri dil ve kültür bilinci ve tamamen vatan sevgisine dayalı bir çaba ile şahsi olarak çözmeye çalıştıklarını rahatlıkla söyleyebilirim. Diğer ülke çalışmalarına kendi görev yaptığım yerden küçük bir örnek de; şehir kütüphanesinde İngiliz ve Alman devleti ve konsoloslukları tarafından kütüphaneye sağlanan haftalık, aylık süreli yayınlar ve kütüphanede çok çeşitli materyal desteği ile birlikte edebiyat söyleşileri, film, gösterim vb. programların düzenlenmesi konusundaki çok yönlü destek ve çabalar sağlanmaktadır. Diğer devletlerin bu çabaları mevcut durumu anlamamıza yardımcı olacaktır.

Yabancılara, Yabancı dil olarak Türkçe öğretecek kaynakların öncelikle Türk dili felsefesine sahip olması, Türk kültürünü tarafsızca yansıtıyor olması, Türk dilinin düşünce

sisteminden çıkmış bir yöntemle hazırlanmış olması gerekir. Bu temel özellikler sahip kaynaklarla ancak kalıcı ve kaliteli Türkiye Türkçesi öğrenilebilir.

5.2. Öneriler

Kültürlerarası duyarlılıkla hazırlanan dil materyallerinde tek taraflı kültür tanıtımı, öğretimi yaklaşımından uzak durulur. Kültürlerarası becerilerin dil öğretimine kazandırılması gerekir. Kendi kültürümüz ile hedef kültürü birbiriyle etkileşime girebilecek şekilde bir dil öğretimi yaklaşımı sergilememiz gerekir. Örneğin sosyo-kültürel beceri öğretiminde kültürle ilgi bilgi verirken barınma için kullanılan ev biçimleri gibi. Türkler misafirperverdir kültürel bilgisini kültürel davranışta nasıl ortaya konduğunu göstermek zorundayız: misafir odası, misafire özel kullandığımız araç gereçler, misafire karşı kullandığımız kelimeler, ağırlama davranış özelliklerimiz vb. gibi.

Kültürlerarası duyarlılık becerileri de ön plana çıkarılmalı. Kültürlerarası etkileşimde ben ve diğer kişi vardır. Kendimizi tanımlarken karşımızdaki kişinin özelliklerini de dikkate almak zorundayız. Etkili ve başarılı bir dil öğretimi bu şekilde bilgiden davranışa dönüşen bir yol izler (Malinowski, 1941). İncelenen kitapların bir kısmında bu konulara benzer içerikler oluşturulmuş ve Türkçenin eğitim öğretiminde dil-kültür öğretimi bağlamında kullanılmıştır.

Genel sorunlar dışında Türkçe'nin Rusya'da eğitiminin özel sorunları da bulunmaktadır. Bunların başında, Türk dilinin eğitimiyle ilgili ders kitaplarının yetersizliği, eğitim malzemelerinin-okuma kitaplarının, dinleme ve video kasetlerin, ülkenin eski ve yeni kültür hayatını, tarihini, coğrafyasını anlatan eserlerin, günlük gazetelerin bulunmaması veya yeteri kadar olmaması gelmektedir. Bu alanda da işbirliğine gidilmeli, gereken eğitim ve öğretim malzemeleri hazırlanmalıdır. Rusya ile beraber ortak bir Türkçe öğretim komisyonu kurulmalı ve Türkçe öğretimi ile ilgili hazırlanmış bütün kaynaklar Türk elçiliğinin denetim ve iznine tabi tutulmalıdır.

Uluslararası dil öğretimi etkinliğine bu çerçeveden bakıldığında konunun kuram ve düşünce yani ideoloji temelinde yapılandırılması ve bu temelden ilerlemesi gerekliliği önem kazanır. Çünkü eğitim-öğretim yaklaşımı ve etkinliği bir düşünceye, bir eğitim felsefesine dayanmak zorundadır. Yaklaşım ve yöntemler de bu felsefi düşünce temeli üzerinde oluşturulur. Dil, ideoloji ve eğitim bu noktada birleşirler. Yabancılar ihtiyaçları çerçevesinde Türkçe ile ilgili dil öğretimi kitapları, materyalleri oluştururken kendi bakış açılarından hareket etmiş, doğal ve düz bir mantık yaklaşımıyla kendi anadil öğrenme yöntemi ve bilgilerini referans almışlardır. Oysa yabancılara Türkçe öğretimi için oluşturulacak materyaller Türkçe dil mantığından hareket etmelidir. Ders materyalleri bu yaklaşımlar doğrultusunda hazırlanmalıdır. Bu noktada dil öğretiminde ders kitabı hazırlama sürecinde takip edilmesi gereken yol, ilkeler ve politikaların önemi büyüktür. Felsefe seviyesinde fikri bir dayanağı olmayan herhangi bir çalışma ya da uygulama başarılı olamaz. Birinci adımda dayanılan felsefeye, bilimsel duruşa göre ilkeler oluşturulmalı, strateji, yaklaşım ve yöntemler buna göre belirlenmeli ve bu doğrultuda ilerlemelidir. Dil öğretimi; kültürel farkındalık oluşturma, içerik oluşturma, konu ve temaların belirlenmesi, kullanılacak görseller, vb. konular bu stratejik yaklaşıma uygun olarak hazırlanmalıdır. Kitaplar gözden geçirilmiş özgün görsel ve yazılı metinler içermelidir. Hazırlanan materyalin otantik; özgün, gerçek ve güvenilir olması güdülenmeyi ve öğrencinin konuya olan ilgisini olumlu yönde etkiler, arttırarak öğrenmeye, başarıya olumlu katkı sağlar. Böylece yanlış öğrenilen bilginin yaygınlaşması tehlikesi de ortadan kalkar.

KAYNAKÇA

Штанов , А. (2010). *Турецкий Язык: учебник вы четырёх частия - Книга студента.* Моск: МГИМО.

Щека, Ю. И. (1996). *Интенсивный курс Турецкого языка.* Москва: МГУ.

Щека, Ю. И. (2007). *Практическая грамматика турецкого языка.* Москва: восток-запад.

Сарыгёз, О. В. (2005). *Формирование Речевых Грамматических Навыков С Использованием Обучающих Компьютерных Программ (Турецкий Язык).* Минск: Минский государственный лингвистический университет.

Сарыгёз, О. В. (2007). *Грамматика Турецкого Языка в Таблицах* . Минск : новое знание .

Кузнецов, П. И. (2007). *Учебник Турецкого Языка.* Москва: восток-запад.

Сидорина, Н. П. (2009). *Турецкий без репетитора.* Москва: Толмач.

Аганова, Е. А., ve Ларионова, Е. И. (2014). *Современный Турецкий Язык Практикум По Грамматике. Учебно-Методический Комплекс.* москова: московский государственный Университет .

Özçam, Ç. (1997). Türkiye Türkçesi İLe İlgili Gramer Çalışmaları - Bibliyografya Denemesi. *Türk Dünyası Araştırmaları, 8*(110), 121-163.

Özden, M. (2009). *Kaynak Türkçe Metinler.* İstanbul: Ürün Yayınları.

Özden, M., ve Dağ Pestil, A. (2017). A Narrative Research About Reflections of Experiences on Teaching Turkish As a Foreign Language Abroad. *International Journal of Educational Researchers, 8*(3), 47-53.

Aksan, D. (1998). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim.* Ankara: TDK Yayınları.

Aksan, D. (2010). *Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dilbilim.* Türk Dil Kurumu.

Anthony, E. (1963, January). Approach, Method, and Technigue. *ELT Journal, 17*(2), 63-67.

Arslan, M. (2012). Tarihi Süreçte Türkçe'nin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Öğrenimi Çalışmaları. *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 2*(9), 167-188.

Avcı , Y. (2012). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Dil Düşünce Analizi Teorisi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 1*(3), 1-15.

Avcı, Y. (1995). *Fıtrat ve Dilciliği.* Doktora Tezi.

Avcı, Y. (2012). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Dil-Düşünce Analizi Teorisi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, s. 1-15.

Avcı, Y., ve Dağ Pestil, A. (2018). Yabancı Dil Olarak Rus Yazarlı Eserlerin Türkçe Öğretimindeki Yeri. K. Üniversitesi (Dü.), *Kongre Bildiri Kitabı* içinde (s. 906). Kocaeli: Uluslararası Marmara Fen ve Sosyal Bilimler Kongresi.

Avcı, Y., ve Küçük, S. (2017). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Dilbilgisi Öğretimi. *Turkish Studies, 12*(35), 49-67.

Avcı, Y., ve Korkmaz, N. (2010). Yabancı Dil ve Kültürlerin Siyasi Amaçlarla Türkçenin Cümle Yapısına Etkisi . *II. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi* (s. 1329-1337). Antalya: EAB.

Ağıldere, S. (2010). XVIII. Yüzyıl Avrupa'sında Yabancı Dil Olarak Türkçe <öğretiminin Önemi: Osmanlı İmparatorluğunda Osmanlı Fransız Dil Oğlanları Okulu (!669-1873). *Turkish Studies, 5*(3), 693-704.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Pegem Akademi.

Banguoğlu , T. (1986). *Türkçe'nin Grameri.* Ankara: TDK .

Barın, E., ve Temizyürek, F. (2017). Osman Çeviksoy'un Çocuk Edebiyatındaki Yeri. Ç. O. Ulead (Dü.), *Ulead 2017 Annual Congress ICRE* içinde, (s. 618-619). Çanakkale.

Bars, M. E. (2008). Oğuz Kağan Destanı Üzerine Yapılan Çalışmalar. *Journal of Turkish Studies, 3*(4), 224-240.

Berlitz. (2005). *Turyetskiy Yazık Bazavıy Kurs.* Moskva: Berlitz Publishing Company, Inc. "Jıvoy Yazık".

Biçer, N. (2012). Hunlardan Günümüze Yabancılara Türkçe Öğretimi. . *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi , 1*(4), 107-133.

Brown, H. (1994). *Teaching By Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy.* Longman.

Celce-Murcia, M. (2001). *Teaching English as a second or foreign language, 3rd Edition.* (M. Celce-Murcia, Dü.) Boston: Heinle ve Heinle Publishers.

Ceyhan, E., ve Yiğit, B. (2003). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Chastain, K. (1998). *Developing second-language skills: Theory and practice (3rd ed.).* New York: Harcourt Brace Jovanovich.

Cunningsworth, A. (1995). *Choosing Your Coursebook.* New York: Heinemann.

Dağ Pestil, A. (2016). Rusça Konuşurlara Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi: Tarihî Arka Planı, Eserler ve Ders Materyalleri. *Belleten, 1*(64), 31-42.

Dağ, A. (2007). *Avrupa Konseyi Dil Politikaları Çerçevesinde Yabancı Dil Ders Kitabı İncelemesi.* Ankara.

Demircan, Ö. (1990). *Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri.* İstanbul: Der Yayınları.

Demirel, Ö. (2000). *ELT Metodology.* Pegem A Yayınları.

Demirel, Ö. (2005). Avrupa Konseyi Dil Projesi ve Türkiye Uygulaması. *Milli Eğitim Dergisi, 33*(167), 71-82.

Demirel, Ö. (2005). Avrupa Konseyi Dil Projesi veTürkiye Uygulaması. *Milli Eğitim Dergisi*(33), 71-82.

Deny, J. (2012). *Türk Dil Bilgisi.* (Ç. A. Elöve, Dü.) İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Dilaçar , A. (1961). Gramer Öğretiminde Metod. *Türk Dili, X.*(116), 516-518.

Dilaçar, A. (1963). Türk Diline Emek Verenler: Thomsen. Ankara: TDK.

Dilidüzgün, Ş., Çetinkaya Edizer, Z., Ak Başoğul, D., Oryaşın, M., ve Yücelşen, N. (2019, Ağustos). Metin Türü Bağlamında Okuma Yöntem-Teknikleriyle Üstbilişsel Okuma Stratejilerini İlişkilendirme Çalışması. *Teke, 8*(3), 1796-1816.

Ekşi, H., Demirci, İ., Yıldız, C., ve Ekşi, F. (2015, Haziran). Almanya'da Yaşayan Türk Göçmenlerin Aile Değerleri. *Değerler Eğitimi Dergisi, 13*(29), 41-82.

Ekşi, H., Demirci, İ., Yıldız, C., ve Ekşi, F. (2015, Haziran). Almanya'da Yaşayan Türk Göçmenlerin Aile Değerleri. *Değerler Eğitimi Dergisi, 13*(29), 41-82.

El-Kaşgari, M. (2019). *Divan-ü Lugat-it Türk.* Kabalcı Yayınevi.

Emiroğlu, Ö. (2020). *Avrupa'da Türkoloji.* Ankara: Akçağ Yayınları.

Ergin, M. (1985). *Türk Dil Bilgisi.* İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

Ergin, M. (2002). *Türk Dil Bilgisi.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını.

Ergin, M. (2002). *Türk Dil Bilgisi.* İstanbul: İ.Ü.Yayını.

Esen, M. (2011). Rus Türkolojisinde Dil Öğretimi ve Eğitimi Felsefesi Üzerine 1965-2011. *Turkish Studies, 6*(3), 447-460.

Esen, M. (2011). Rus Türkolojisinde Dil Öğretimi ve Eğitimi Meselesi Üzerine 1965-2011. *Turkish Studies, 6*(3), 447-460.

Günay, V. D. (2016). *Kültür Bilime Giriş.* İstanbul: Papatya Yayıncılık Eğitim.

Güneş, F. (2013). Dil bilgisi öğretiminde yeni yaklaşımlar. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi - Journal of Language Literature Education, 2*(7), 71-92.

Gencan, T. N. (1979). *Türkçe Dil Bilgisi.* Ankara: TDK.

Graves, K., ve Xu, S. (2000). *Designing Language Courses: A Guide For Teachers.* Boston: Heinle ve Heinle .

Harmer, J. (2001). *The Practice of English Language Teaching 4th Edition* . Longman Pearson.

Hitchings, H. (2008). *The Secrert Life Of Words - How English Become English.* London: John Murray.

Küçükahmet, L. (2003). Eğitim Programlarında Ders Kitabının Yeri. L. Küçükahmet içinde, *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Klavuzu* (s. 10-26). Ankara: Nobel.

Kılıç, A., ve Seven, S. (2004). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi.* Pegem Yayıncılık.

Kaşgarlı, M. (2021). *Divan-ı Lügat-it Türk* . Salon Yayınları.

Kalkan, M. (1999). *Orta Asya Türk Devletlerinde Ordu ve Savaş Stratejileri.* Kaynak Yayınları.

Karaağaç, G. (2004). *Türkçenin Dünya Dillerine Etkisi.* Akçağ Yayınları.

Karahan, L. (2011). *Türk Dili Üzerine İncelemeler.* Ankara: Akçağ Yayınları.

Kaya, R. (2019). *İtalyanlar İçin Türkçe Öğretimi Üzerine Yazılmış Ders Kitaplarında Ses Bilgisi ve Biçim Bilgisi Konularının İncelenmesi.* Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Kazem-Bek, M. M. (1839). *Grammatika Turetsko-Tatarskogo Yazıka Türk-Tatar Dilinin Grameri.* Kazan.

Kemaloğlu, İ. (2015). *Rusların Gözüyle Türkler.* Kaknüs Yayınları.

Keskin, F., ve Okur, A. (2013). Okuma Eğitimi. A. O. Mustafa Durmuş içinde, *Yabancılara Türkçe Öğretimi El Kitabı* (s. 293-308). Ankara: Grafiker Yayınları.

Kolesnikov, A., ve Kamalov, İ. (2012). *Avrasya Türkologları Sözlüğü-Rusya Türkologları 2 Cilt.* Ankara: Türksoy Yayınevi.

Kononov, A. (2009). *Rusya'da Türk Dillerinin Araştırılması Tarihi.* (N. M. Çev.K.V. Nerimanoğlu, Dü.) Ankara: TDK Yayınları.

Korkmaz, Z. (1974). *Cumhuriyet döneminde Türk dili.* Ankara: Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi yayınları.

Korkmaz, Z. (2019). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi.* Ankara: TDK yayınları.

Krashen, S., ve Terrell, T. (1983). *The Natural Approach, Language Acquisition in the Classroom.* Prentice Hall ELT.

Kutalmış, M. (2013). İlk Dönem(1700-1917) Rus Türkolojisinin Genel Özellikleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7*(31), s. 193-198.

Kuznetsov, P. (1999). *Uçebnik Turetskovo Yazıka.* Moskva.

Kuznetsov, P. İ. (2007). *Uçebnik Turetskogo Yazıka.* Moskva: Vastok-Zapad.

Larsen-Freeman, D. (1986). *Techniques and Principles In Language Teaching.* Oxford: Oxford University Press.

Lesiczka, A. E. (2016). XVIII. Yüzyılda İstanbul'da Polonyalılara Türkçe Öğretim Projesi (1766-1793). *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten, 64*(2), 215-222.

Littlejohn, A. (1998 / 2011). The analysis of language teaching materials: Inside the Trojan Horse. B. Tomlinson içinde, *Metarials development In Language Teaching 2nd Edition.* Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press.

Maarif Vakfı, K. (2019). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Programı.* İstanbul.

MacKey, W. (1965). *Language Teaching Anlysis.* London: Longman.

Malinowski, B. (1941). Man's Culture and Man's Behavior. *Sigma Xi Quarterly, 29*(3/4), 182-196.

McDonough, J., ve Shaw, C. (1993). *Materials and Methods in ELT.* Oxford: Blackwell Publishers.

MEB. (2013). *Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi: Öğrenim Öğretim ve Değerlendirme.* Almanya, Frankfurt.

Melikli, T. (2001). Rusya'da Türkçenin Eğitim Sorunları. *Avrupa'da Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Sempozyumu.* Ankara.

Neuner, G., ve Hunfeld, H. (1993). Berlin: Gesamthochule Kassel.

Nunan, D. (1989). *Designing Task For The Communicative Classroom.* Cambridge: Cambridge University Press.

Oganova, E., Vorobeva, S., ve Alekseeva, O. (2020). Rusya'da Türkoloji. Ö. Emiroğlu içinde, *Avrupa'da Türkoloji* (s. 439-479). Ankara: AkÇağ Yayınları.

Radloff, W. (1866). *Опыт словаря тюркских нарѣчій (Opıt slovaria Turskih Naraçiye) – Versuch eines Wörterbuches der Türk-Dialecte.* Sank-Peterburg.

Radloff, W. (1882). *Vergleihende Grammatik der nördlichen Türksprachen,I. Phonetic der nördlichen Türksprachen (Kuzey Türk Dillerinin Fonetiği).* Leipzig.

Richards, J., ve Rodgers , S. (2001). *Approaches and Methods in Language Teaching.* Cambridge: Cambridge University press.

Samoyloviç, A. N. (2015). *Kratkaya Uçebnaya Grammatika Osmanskogo-Turetskogo Yazıka.* Leningrad.

Sarıgöz, O. V. (2007). *Grammatika Turetskogo Yazıka Vı Tablitsah- Zaverşayuşıy Kurs.* Minsk: Novoye Zınaniye.

Saraç, Ş. (2018). *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimine İngiliz Katkısı.* Doktora Tezi, Hacettepe Şarkiyat Enstitüsü.

Saydam, A. (1996). Rus Sömürgeciliğinde Uygulanan Demografik YöntemlerKırım ve Kafkasya Örneği. *Avrasya Etüdleri Dergisi, 2*(3), 114-128.

Sheldon, L. (1988). Evaluating ELT textbooks and materials. *ELT Journal, 42*(2), 237-246.

Sidorina, N. P. (2009). *Turetski Bez Repetitora.* Moskva: Tolmaç.

Şeka, Y. V. (1996). *Intensivnıy Kurs Turetskogo Yazıka.* Moskva: Moskve Gosudarstvennıy Unıversitet.

Şeka, Y. V. (2007). *Praktiçeskaya Turetskogo Yazıka.* Moskva: Vastok i Zapad.

Ştanov, A. (2010). *Turyetskiy Yazık Uçebnik Vı Çıtıriyoh Çastıyah. Kniga Studenta.* Moskva: MGIMO.

Tekin, T. (1959). Sovyet Rusya'da Savaştan Sonra Türkoloji Çalışmaları. *Belleten, 7*, 379-406.

Temir, A. (1991). *Türkoloji Tarihinde Wilhelm Radloff Devri. Hayatı - İlmi Kişiliği - Eserleri.* Ankara: TDK Yayınları.

Temizyürek, F. (2020, 05 18). Geçmişten Bugüne Bilim Dili Olarak Türkçe ve Türkoloji. İstanbul, Türkiye.

Titone, R. (1968). *Teaching Foreign Languages: A Historical Sketch.* Washington: Georgetown University Press.

Tomlinson, B. (2011). *Material Development In Language Teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.

Tomlinson, P. (1998). Glossary Of Basic Terms For Materials Develeopment In Language Teaching and Introduction. B. Tomlinson içinde, *Materials Development In Language Teaching* (s. 1-24). Cambridge: Cambridge University Press.

Voloşinov, V. N. (2001). *Marksizim ve Dil Felsefesi.* (A. Çeviren: Küçük, Dü.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yaylı, D., ve Yaylı, D. (2018). Yabancılara Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Yazma Etkinliklerinin Değerlendirilmesi (Yedi İklim Türkçe Örneği). *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi - PAU Journal of Education*(44), 132-145.

Zülfikar, H. (1980). *Yabancılar İçin Türkçe Dilbilgisi.* Ankara.

Zorbaz, K. (2013). Yabancılara Türkçe Öğretiminin Tarihi Seyri. M. Durmuş, ve A. Okur içinde, *Yabancılara Türkçe Öğretimi El Kitabı* (s. 159-169). Ankara: Grafiker Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

İsim SOYİSİM

Doğum Yeri

Doğum Tarihi

EĞİTİM DURUMU